

การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมงพื้นบ้าน
ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่ง อ่าวนครศรีธรรมราช

**The Struggle and Negotiation for Access to the Use of Fisheries Resources
of Small-scale Fisherman in Nakhon Si Thammarat Bay Conservation Area**

กฤตภาส ศรีระชา

Krittaphat Srirasa

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Human and Social Development**

Prince of Songkla University

2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมงพื้นบ้านใน
 เขตพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่ง อำวนครศรีธรรมราช

ผู้เขียน นายกฤตภาส ศรีระษา

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (ดร.อุทิศ สัจจรัตน์)

.....ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกื้อถาวา บุญปราก)

.....กรรมการ
 (ดร.อุทิศ สัจจรัตน์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์
 และสังคม

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และขอแสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ลงชื่อ

(ดร.อุทิศ สังข์รัตน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ

(นายกฤตภาส ศรีระษา)

นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(นายกฤตภาส ศรีระษา)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมงพื้นบ้านใน เขตพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่ง อ่าวนครศรีธรรมราช
ผู้เขียน	นายกฤตภาส ศรีระษา
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่ง อ่าวนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงของกลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับผลกระทบจากการถูกบังคับใช้กฎหมายจากเจ้าหน้าที่รัฐ โดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากภาคสนาม ทั้งจากใช้วิธีการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้ประกอบการอาชีพประมงพื้นบ้านใน 3 กลุ่มเครื่องมือ ได้แก่ อวนรุนเล็ก ขอบปีก โพงพาง ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมนำมา วิเคราะห์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า ในอดีตอ่าวนครศรีธรรมราชเป็นแหล่งทำประมงที่สำคัญ มีความหลายของอาชีพการทำประมง แต่จากสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงในปัจจุบัน ทั้งที่เกิดจากจากปัญหาการบุกรุกป่าชายเลน การปล่อยสารพิษลงสู่แหล่งน้ำ การใช้เครื่องมือประมงแบบทำลายล้าง และจากโครงการพัฒนา ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อการดำรงชีพของชาวประมง จนต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำประมง โดยมีการพัฒนา เครื่องมือ ขยายพื้นที่วางเครื่องมือมากขึ้น เพื่อให้จับสัตว์น้ำมาเพียงพอต่อการดำรงชีพ ด้วยสาเหตุดังกล่าวส่งผลให้รัฐโดยกรมประมงมองว่าพฤติกรรมดังกล่าว เป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำจึงเริ่มมีการควบคุมการใช้ทรัพยากรประมงอย่างเข้มงวดมากขึ้น และใช้มาตรการทางกฎหมายลงโทษผู้กระทำผิด ส่งผลให้ชาวประมงถูกจำกัดสิทธิในการทำประมง และเป็นชนวนเหตุนำสู่ของความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวประมง จากปัญหาและความเดือดร้อนดังกล่าวเป็นเหตุให้ชาวประมงมีการปรับยุทธวิธีต่างๆ ทั้งวิธีที่ผิดกฎหมาย และถูกกฎหมายในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง เช่น การลักลอบเข้าทำประมงในพื้นที่หวงห้าม การคือแพ่ง การใช้ระบบความสัมพันธ์ ทางสังคม การรวมกลุ่มเสนอข้อเรียกร้องต่อทางภาครัฐ การใช้องค์ความรู้ของระบบนิเวศตอบโต้ ภาครัฐรวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายการบริหารจัดการของกรมประมงไปในทางลบ

Thesis Title	The Struggle and Negotiation for Access to the Use of Fisheries Resources of Small-scale Fisherman in Nakhon Si Thammarat Bay
Author	Mr. Krittaphat Srirasa
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2012

ABSTRACT

The study on the struggle and negotiation for access to the use of fisheries resources of Small-scale in Nakhon Si Thammarat Bay aimed to investigate the methods of struggling and negotiation for access to the use of fisheries resources of groups of native fishers in Nakhon Si Thammarat Bay who were affected by law enforcement by government officials. The data of this qualitative study were collected from documents and the field by means of interviews with informants consisting of Small-scale who were grouped according to their fishing equipment, namely: small push-nets, nets with wings, and set-bag nets, local leaders, government officials, and officials of non-government organizations. and participatory and non-participatory observations. The data were analyzed and their relationships were linked.

The results of the study revealed that in the past Nakhon Si Thammarat Bay was an important fishery resource with diversified fishery-related occupations. The present deteriorating conditions of fishery resources caused by mangrove invasion, toxic substance releases to the bay, the use of fishing equipment that can cause severe damage to fishery resources, and development projects have affected their living conditions. Thus, they have to change their way of fishing by developing their fishing equipment, expanding the fishing areas to accommodate more equipment in order to catch sufficient aquatic animals to earn their living. As a result, the state by the Department of Fisheries regards such behavior destroys aquatic animals, and has, thus, begun to use stricter legal measures and takes legal measures against people who violate the law. Consequently, fishers' rights for fishing are limited which leads to conflicts between the state and fishers.

The problems and troubles have resulted in native fishers' legal and illegal strategic adaptations such as fishing in restricted fishing areas, obstinateness, using social relationships, getting in groups to make demands from the government sector, using the body of knowledge in ecological system to retaliate the state and negatively criticize the management policy of the Fisheries Department.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากอาจารย์ ดร. อุทิศ สังขรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี ในการให้คำแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขเนื้อหา ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ที่คอยให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอกราบขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวาท นุญพราการ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้เสียสละเวลามาให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ ข้อความรู้ อันมีคุณค่า และมุมมองอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และถือเป็นพระคุณอย่างยิ่งจึงขอขอบพระคุณทั้งสามท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ คุณกิตติพิ่ม แสงงาม นักวิชาการอุดมศึกษา หลักสูตรพัฒนามนุษย์ และสังคม (ภาคปกติ) ที่คอยให้คำปรึกษาชี้แนะ และช่วยเหลือในเรื่องของงานเอกสาร แก่ผู้วิจัย มาโดยตลอด

ขอขอบคุณเพื่อนๆ และพี่ๆ พมส. 7 ทุกคน พี่อิท พี่แอล พี่นิน และเอ็ม ที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษา และคอยแบ่งปันประสบการณ์ที่ดีต่อกัน ตลอดระยะเวลาที่เรียนอยู่ด้วยกัน และเป็นกำลังใจให้กันด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณ ป้าอืด ผู้ที่คอยดูแลเมตตา ผู้วิจัยมาโดยตลอดในช่วงระยะเวลาที่ผู้วิจัย มาทำการศึกษา อีกทั้งยังได้อนุเคราะห์ทั้งในส่วนของที่พักรักษา และข้าวปลาอาหาร ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ แม่ผู้ที่ให้กำเนิดลูกคนนี้มา คอยอบรมเลี้ยงดูลูกคนนี้ มาเป็นอย่างดีโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย และพยายามทำงานหนักส่งลูกเรียนอยู่เพียงลำพัง เพื่อหวังว่าสักวันหนึ่งคงจะได้เห็นความสำเร็จของลูกชายคนนี้ และขอบคุณน้องโกเคว น้องสาวผู้เป็นที่รัก ของผู้วิจัยที่คอยเป็นกำลังใจให้กันมาโดยตลอดมา

สุดท้ายนี้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ขอมอบให้กับแม่เต่า (คุณยายที่จากไปโดยไม่มีวันกลับ) ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนแม่คนที่สองของผู้วิจัย ที่คอยถามไถ่อยู่เสมอว่าเมื่อไหร่จะเรียนจบ แต่สุดท้ายแล้วก็ไม่เห็นความสำเร็จของหลายชายคนนี้ ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(8)
สารบัญ.....	(9)
รายการตาราง.....	(11)
รายการภาพประกอบ.....	(12)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดสิทธิชุมชน.....	8
ความเป็นมาของสิทธิชุมชน.....	9
หลักสำคัญของสิทธิชุมชน.....	10
แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทรัพย์สินร่วม.....	14
การจัดแบ่งทรัพยากรตามการใช้ประโยชน์.....	14
หลักการและแนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม.....	15
แนวคิดทรัพยากรประมง.....	17
แนวคิดพื้นที่และการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากร.....	18
การให้ความหมายพื้นที่ทรัพยากร.....	18
แนวคิดวาทกรรม.....	23
งานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรและการจัดการทรัพยากรประมง.....	25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากร.....	27

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	32
การเลือกพื้นที่ในการศึกษา.....	32
การเลือกชุมชนเพื่อศึกษา.....	33
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	35
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	37
4 บริบทชุมชน และวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน.....	38
5 การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง.....	69
ผลกระทบต่อการค้ารังสีของชาวประมงจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ.....	69
รัฐกับอำนาจในการควบคุมทรัพยากรประมง.....	71
เจ้าหน้าที่รัฐ : ยุทธวิธีการปฏิบัติงาน.....	73
ยุทธวิธีในการเข้าใช้ทรัพยากรของชาวประมง.....	77
การใช้ระบบเส้นสายในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง.....	78
การต่อรองในระดับกลุ่มเครื่องมือ.....	82
เสียงสะท้อนการอนุรักษ์ในสายตาชาวบ้าน.....	115
การกล่าวอ้างเรื่องสิทธิชุมชน.....	117
การวิจารณ์แนวทางการช่วยเหลือของรัฐ.....	119
สรุป.....	127
6 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	129
สรุปผล.....	129
อภิปรายผล.....	131
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	133
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	134
บรรณานุกรม.....	135
นุคตานุกรม.....	142
ภาคผนวก.....	149
ประวัติผู้เขียน.....	156

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือน.....	41
2 สถิติการจับสัตว์น้ำในอ่าวนครศรีธรรมราช ระหว่างปี 2546-2551.....	61

รายการภาพประกอบ

	ภาพประกอบ	หน้า
	1 พื้นที่ศึกษา.....	35
	2 พื้นที่การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าว.....	39
	3 แผนที่แสดงลักษณะทางกายภาพของชุมชน.....	53
	4 การอ้างสิทธิเหนือพื้นที่.....	55
	5 การสะท้อนปัญหาการเจ้าหน้าที่รัฐไม่รับฟังปัญหาชาวประมง.....	93
\	6 ชาวประมงบ้านบางหลวงกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด.....	94
	7 ชาวประมงรวมตัวกันให้ข่าวกับสื่อมวลชน.....	94
	8 ชาวประมงสะท้อนถึงการจับกุมที่ส่งผลต่อครอบครัว.....	95
	9 ชาวประมงสะท้อนการการบริหารจัดการของประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	95
	10 ชาวประมงนำเรืออวนรุนเล็กมาปิดปากคลองปากนคร.....	96
	11 ภาพวาดแนวกันเขตให้เรือรุนขนาดเล็กทำการประมง.....	97
	12 ผื่นยอที่ได้รับอนุญาต.....	103
	13 อวนตาถี่ที่ชาวประมงลักลอบใช้สลับกับอวนยอในช่วงคลื่นลมแรง.....	104
	14 การประท้วงการรื้อถอนโพงพางบริเวณพื้นที่อ่าวนครศรีธรรมราช.....	113
	15 ใบปลิวสะท้อนการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ.....	114
	16 การรวมตัวคัดค้านการประกาศพื้นที่เลี้ยงหอยแครง.....	125

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ทั้งจากแนวทางการพัฒนาที่มุ่งให้ความสำคัญ ในด้านการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยวัดค่าตัวเลขค่าดัชนีมวลรวม GDP (Gross Domestic Product) และนโยบายพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ทางด้านคมนาคม ไฟฟ้า การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเผยแพร่ แต่การพัฒนาดังกล่าวกลับเป็นจุดเปลี่ยนให้ประเทศต้องประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดคำถามว่าเราพัฒนาถูกต้องแล้วหรือ เพราะทิศทางการพัฒนาที่ผ่านมาไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งยังส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง

นโยบายการพัฒนาของรัฐ มักจะทับซ้อนกับผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มในประเทศ ชาวบ้านยากจนต้องตกเป็นผู้ถูกกระทำจากกระบวนการพัฒนาดังกล่าว ทั้งยังถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำลายทรัพยากร ในขณะที่ผู้รับประโยชน์จากทรัพยากรยิ่งผลักดัน และเรียกร้องให้ชาวบ้าน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทต้องเสียสละ และอนุรักษ์ทรัพยากรมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นความขัดแย้งเกี่ยวกับวิถีคิดในการจัดการทรัพยากร ที่มีรากฐานของกระบวนการทัศน์ที่แตกต่างกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มต่างๆ ในสังคม (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2543) ภาครัฐได้เข้าสร้างความชอบธรรมในการเข้าจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยการออกกฎหมายเปิดทางในการใช้อำนาจบังคับให้เป็นตามที่รัฐได้วางกรอบเอาไว้ เช่นพระราชบัญญัติป่าไม้ 2481 พระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2490 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เป็นต้น

วิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบท ดำรงชีพอยู่โดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติมาตั้งแต่อดีต ทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งทำมาหากิน และเป็นแหล่งในการเรียนรู้ ในการดำรงชีวิตแต่ด้วยสภาพทางธรรมชาติที่มีความแตกต่างกัน ทั้งความสูงต่ำของพื้นที่ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชุมชนแต่ละพื้นที่ จึงมีวิธีการดำรงชีพและการจัดระบบความสัมพันธ์ เพื่อการอยู่ร่วมกัน และแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม

การดำเนินชีวิตของชุมชนในภาคใต้ในอดีต เป็นอีกภาพหนึ่งสะท้อนให้เห็นการพึ่งพาตนเอง โดยใช้รากฐานทางทรัพยากรธรรมชาติ จากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากภาคอื่น คือมีลักษณะเป็นแหลมยื่นยาวออกไปในทะเลมีทะเลขนานอยู่ทั้งสองด้าน จาก

สภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีทั้งพื้นที่ติดทะเล พื้นที่ส่วนที่ราบชายฝั่งและพื้นที่สูงภูเขา ทำให้สภาพการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมีความแตกต่างกัน มีวิถีการผลิต ที่ไม่เหมือนกัน คือชุมชนในเขตควน หรือเชิงเขาอยู่ในระบบนิเวศป่าดิบชื้นที่สูง และป่าดิบเหมาะสำหรับการทำสวน ชุมชนในเขตที่ค่อนข้างราบลุ่มแม่น้ำ ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ ซึ่งเป็นลักษณะ เป็นป่าโปร่ง เหมาะสำหรับการทำนา ทำไร่ ชุมชนในเขตที่ราบชายฝั่งทะเล และหมู่เกาะเหมาะ แก่การประกอบอาชีพประมง ถึงแม้ชุมชนจะสามารถพึ่งตัวเองได้จากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ใน ชุมชนแต่ข้อจำกัดจากศักยภาพการผลิตจำต้องมีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชุมชนอื่น เพื่อใช้ตามความจำเป็นทำให้เกิดความเชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างชุมชน ช่วยเหลือพึ่งพิงซึ่งกันและกัน ในการดำรงชีวิต (สถาพร ศรีสังข์ 2541, 127-130) จนก่อเกิดเป็นวิถีชีวิตแห่งการเกื้อกูลระหว่างผู้ที่มีกระบวนการผลิตที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าการดำรงชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ทรัพยากรธรรมชาติเปรียบเสมือนรากฐานของชุมชน ชุมชนได้สร้างวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทำให้ชุมชนสามารถจัดการให้สมาชิกใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและกำกับดูแลให้สมาชิกช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ เลิศชายศิริชัย และคณะ(2546) ในขณะที่เดียวกันชุมชนเอง ก็ต้องตอบโต้กับวาทกรรมการพัฒนาที่พยายามเข้ามาช่วงชิงทรัพยากรของชุมชนเพื่อนำออกไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา จนเกิดกระแสการเคลื่อนไหวของชุมชนต่างๆ นำไปสู่การมีบทบัญญัติใน **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550** หมวด 3 ที่ยอมรับสิทธิชุมชนในมาตรา 66 ความว่า

“ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ”

“สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียก่อนรวมทั้งได้ให้องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ย่อมได้รับความคุ้มครอง” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวดที่ 3 มาตราที่ 66 และ มาตรา 67)

แต่ทว่าในปัจจุบัน ปัญหาการละเมิดสิทธิชุมชนยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องทั้งจากทิศทางการบริหาร และนโยบายการพัฒนา โดยเฉพาะทรัพยากรที่เป็นสาธารณสมบัติ (common property) อย่างทรัพยากรชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจนนำไปสู่ความเสื่อมโทรม ทั้งจากแนวทางเศรษฐกิจระดับประเทศ และนโยบายระดับโลกหลายโครงการ จากการที่ภาครัฐพยายามผลักดันแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคใต้ เป้าหมายเพื่อพัฒนาสะพานเศรษฐกิจ ผลจากโครงการจะทำให้ มีกลุ่มอุตสาหกรรมหนักเกิดขึ้นในพื้นที่ภาคใต้ โดยมีการก่อสร้าง อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อ่างเกลือสินเธาว์ โครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในเขตบ้านนาเดิม ท่าเรือน้ำลึกอำเภอท้ายเหมือง (ผู้จัดการออนไลน์ 2554) ซึ่งในการดำเนินโครงการมีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่ทะเล มีร่องน้ำลึกบริเวณที่ตั้งของแหล่งอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้น จึงมักจะเป็นชุมชนชายทะเลที่มีวิถีชีวิตแบบชาวประมงมาแต่เดิมและอีกปัญหาสำคัญ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการประมงโดยตรง คือการแข่งขันในอุตสาหกรรมประมง โดยมีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการประมง ทั้งขนาดของเรือและเครื่องมือทำการประมงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถจับสัตว์น้ำ ได้ตามความต้องการของตลาดจนส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว

ประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะทรัพยากรทางทะเล มีพื้นที่ชายฝั่งทั้งฝั่งทะเลตะวันออก และฝั่งทะเลตะวันตก ตลอดแนวนั้นมีทรัพยากรที่สำคัญ เช่น ป่าชายเลน สัตว์น้ำ ภูเขาทะเล ปะการัง การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนที่มีการตั้งชุมชนอยู่ใกล้กับชายฝั่งทะเล มีการพึ่งพาการใช้ทรัพยากรทางทะเลในการดำรงชีพมายาวนานแต่

ละชุมชนจะมีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับฐานทรัพยากร และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่อยู่บนฐานทรัพยากรเดียวกัน การใช้ทรัพยากรได้มีกระบวนการสร้างภูมิปัญญาความรู้ของชุมชนให้เป็นระบบ และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต โดยอาศัยประสบการณ์ ผ่านการทดสอบเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ มีการใช้ระบบความรู้ที่สามารถปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม เช่น การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ โดยมีการสืบทอดความรู้มายาวนานในแต่ละชุมชนจะมีกระบวนการการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นแบบฉบับของแต่ละชุมชน และหากมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นชุมชนก็จะมีกลไกในการแก้ปัญหา และหาทางออก ด้วยการกันเองโดยอาศัยการรวมพลังความรู้จากคนในท้องถิ่น มาร่วมกันแสวงหาทางแก้ไขร่วมกัน โดยที่รัฐไม่เข้าไปแทรกแซงไม่ว่าจะเป็นการควบคุมชี้แนะ หรือบังคับให้ปฏิบัติตามนโยบายและกฎหมายของรัฐ (เสนห์ จามริก 2547)

ในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ มีแหล่งทำประมงที่สำคัญคือ อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี อ่าวนครศรีธรรมราช อ่าวปัตตานี ซึ่งอ่าวนครศรีธรรมราช นับว่าเป็นแหล่งประมงที่สำคัญ สำหรับการประกอบอาชีพประมงในพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยพื้นที่ด้านตะวันออกของอ่าวติดกับทะเลอ่าวไทย คืออ่าวปากพนัง และด้านตะวันตกของอ่าว คือ อ่าวเมือง อ่าวนครศรีธรรมราชเป็นแหล่ง ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ด้วยจากลักษณะทางกายภาพที่มีความหลากหลายของระบบนิเวศ 4 น้ำ คือ น้ำเค็ม น้ำกร่อย น้ำเปรี้ยว น้ำจืด เกิดจากการที่แม่น้ำลำคลองจากต้นน้ำภูเขาไหลผ่านแผ่นดินตัวเมืองก่อนที่จะไหลลงสู่อ่าวนครศรีธรรมราช ตำแหน่งที่คลองแม่น้ำลงสู่อ่าวนครมักจะเรียกว่าปากน้ำหน้า เช่นปากแม่น้ำปากพนัง ปากแม่น้ำปากนคร จึงเกิดระบบนิเวศวิทยาปากแม่น้ำ (วนัศดา คมเวช และคณะ 2533, 223)

จากความอุดมสมบูรณ์ของอ่าวนครศรีธรรมราช ที่เป็นตัวกำหนดให้วิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งอ่าวนครศรีธรรมราช นับตั้งแต่อดีตมาดำรงชีพอยู่ด้วยภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ และกลมกลืนกับระบบนิเวศ ใช้ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักประกันในการดำรงชีพ ใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำ และพืชผักจากป่าชายเลนเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ 2544, 122) วิถีชีวิตการทำประมงในอดีตเริ่มต้นจากการใช้เรือขนาดเล็กหากินในบริเวณริมคลอง โดยใช้ เบ็ด ปักแรวด์ักปูดำ ลอบปูดำ อวนปลากระบอก ยอปีก¹

¹ยอปีก คือเครื่องมือประมงที่มีลักษณะคล้าย โพงพาง โดยมีขนาดของอวนกว้างไม่มากนักและใช้ไม้ปักเป็นปีกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจับปลา

จนสู่การพัฒนามาใช้เรื่อรูน² โดยใช้ถุงรูนเล็กๆ ในบริเวณป่าชายเลนในระยะเริ่มแรกการทำประมงยังอยู่ในบริเวณ ระหว่างปากคลองและริมฝั่ง ชาวประมงพื้นบ้าน เรียกบริเวณดังกล่าวว่าปากน้ำเมื่อเกิดความชำนาญในอาชีพจึงได้มีการพัฒนาไปสู่การทำประมงริมชายฝั่ง

อำวนครศรีธรรมราชเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากแนวทางการพัฒนาทั้งจากโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของสัตว์น้ำ การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งส่งผลให้ป่าชายเลนได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์ 2542, 3) นอกจากนี้ผลจากการใช้เครื่องมือดักจับสัตว์น้ำที่มีศักยภาพสูงอย่างตะแคงคราดหอย รวมทั้งการใช้ สารเคมีที่มีพิษต่อสัตว์น้ำ ขยะมูลฝอยจากบ้านเรือน คราบน้ำมันจากเรือประมง น้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดมลพิษที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม คุณภาพน้ำ และคุณภาพของสัตว์น้ำ

ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวประมงเนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันทรัพยากรประมงอยู่ในภาวะวิกฤติ เมื่อเป็นเช่นนั้นกลุ่มอนุรักษ์หลายภาคส่วน เริ่มเข้ามาสนับสนุนแนวทางการอนุรักษ์ อีกทั้งภาครัฐโดยกรมประมงเริ่มใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมการทำประมงอย่างเข้มงวด ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวประมง ด้วยเหตุผลที่ชาวประมงถูกจำกัดสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากรด้วยกรอบของกฎหมายภายใต้หลักการของการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง เพื่อความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากร โดยการกำหนดเขตพื้นที่หวงห้ามเพิ่มขึ้น เพิกถอนใบอนุญาตการทำประมงของชาวประมง เครื่องมือที่ชาวประมงใช้สืบต่อกันมายาวนานต้องกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในประเด็นปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรของรัฐ และชาวประมงและการต่อสู้ต่อรองชาวประมงในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง จากการถูกจำกัดสิทธิการเข้าใช้ทรัพยากรประมง โดยเลือกพื้นที่ชุมชนท่าไร่ที่ตั้งบริเวณด้านตะวันตกของอ่าว ด้วยเหตุผลพื้นที่ดังกล่าวมีอำวนครศรีธรรมราชเป็นแหล่งทำประมงหลักที่สำคัญเพียงแหล่งเดียว แต่มีความหลากหลายในการทำประมง และพื้นที่ตำบลท่าไร่ ที่ผ่านมามีได้รับผลกระทบจากภัยน้ำท่วม และภัยแล้งทุกปี จนทำให้ผลผลิต ทางทะเลเสียหายชาวบ้านส่วนใหญ่จึงหันมาทำประมงอ่าวซีพประมงมากขึ้น อีกทั้งยังคงมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรประมงภายใต้กฎเกณฑ์ของชุมชนเอง โดยไม่มีการสงวนสิทธิการ ทำประมงหน้าบ้าน

²เรื่อรูน คือ เรือขนาดเล็กที่ไม่มีเครื่องยนต์ ที่ชาวประมงพื้นบ้านใช้ในการทำประมงบริเวณชายฝั่ง วิธีการใช้ โดยจะนำอวนรูนลงเล็กๆ ผูกติดกับเรือแล้วใช้แรงคนในการรูนเรือไปข้างหน้าเพื่อให้สัตว์น้ำเข้าในอวน

คำถามการวิจัย

การบังคับใช้กฎหมายของรัฐส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนประมงพื้นบ้าน อ่าวนครศรีธรรมราชอย่างไร และภายใต้ข้อจำกัดของกรอบกฎหมายชาวประมงมีวิธีการต่อสู้ ต่อรองในการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงในพื้นที่อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงของกลุ่ม ประมงพื้นบ้านอ่าวนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับผลกระทบจากการถูกบังคับใช้กฎหมายจากเจ้าหน้าที่ รัฐ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาเป็นข้อมูลให้กับชุมชนในการเรียกร้องสิทธิในการเข้าใช้ ทรัพยากรเพื่อนำเสนอต่อภาครัฐ
2. ผลการศึกษาเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อนำไปแก้ปัญหาและการหา ทางเลือกที่มีความเหมาะสมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง
3. ผลการศึกษาใช้เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ประมง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมง พื้นบ้าน ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่ง อ่าวนครศรีธรรมราช” โดยศึกษาครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของ ชาวประมงและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับอาชีพการทำประมง จากการประกาศใช้กฎหมายในการ ควบคุมการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนในประเด็นการต่อสู้ต่อรองจะแบ่ง ออกเป็นสองประเด็นหลัก คือ การต่อสู้ต่อรองในระดับปัจเจกบุคคล โดยสะท้อนผ่าน ชีวิตประจำวัน และการต่อสู้ต่อรองในระดับกลุ่มเครื่องมือ รวมถึงการตอบโต้ผ่านการสร้างวาท กรรมของชาวประมงในการสร้างความชอบธรรมในการเข้าใช้ทรัพยากรชายฝั่ง โดยได้เลือก

ศึกษาพื้นที่ชุมชนประมงพื้นบ้านชุมชนท่าไร่ ซึ่งเป็นชุมชนประมงพื้นบ้านที่มีรูปแบบการทำประมงที่หลากหลาย และชาวประมงในพื้นที่ดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการถูกบังคับใช้กฎหมายของรัฐในครั้งนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทรัพยากรประมง หมายถึง บรรดาสรรพสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ ทั้งสัตว์น้ำประจำถิ่น และสัตว์น้ำที่อพยพเข้ามาในอ่าว นครศรีธรรมราชในแต่ละฤดูกาล ซึ่งชาวประมงนำมาใช้ประโยชน์เพื่อดำรงชีพ

วิถีชีวิต หมายถึง การใช้ชีวิตประจำวันในการประกอบอาชีพการทำประมงพื้นบ้านของชาวประมง

สิทธิชุมชน หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมในการเข้าใช้ประโยชน์ในทรัพยากรประมงเพื่อดำรงชีพ และเข้าครอบครองสิทธิ ซึ่งเป็นทรัพย์สินส่วนรวม โดยจัดการผ่านจารีตประเพณีของชุมชน

ประมงพื้นบ้าน หมายถึง ชาวประมงที่ประกอบอาชีพประมงในอ่าว นครศรีธรรมราช โดยใช้เครื่องมือประมงขนาดเล็ก เรือขนาดเล็ก และใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ คือกลุ่มชาวประมงอวนรุนเล็ก กลุ่มขยอปัก กลุ่มโพงพาง

การต่อสู้ต่อรอง หมายถึง ยุทธวิธีรูปแบบต่างๆ ที่ชาวประมงใช้เพื่อหาทางออกในการเข้าใช้ประมงเพื่อการดำรงชีพจากข้อจำกัดของกฎหมาย

เขตอนุรักษ์ หมายถึง เขตห้ามทำประมงด้วยเครื่องมืออวนลากอวนรุน ที่มีระยะห่างจากชายฝั่งไป 54,000 เมตร และพื้นที่ที่ห้ามทำประมงด้วยเครื่องมือประจำที่ทุกชนิดในพื้นที่ริมชายฝั่งอ่าว นครศรีธรรมราช โดยพื้นที่ดังกล่าวประกาศโดยอาศัยอำนาจของ พ.ร.บ การประมง 2490

อ่าว นครศรีธรรมราช หมายถึง พื้นที่ทะเลส่วนใน ซึ่งมีลักษณะเป็นอ่าวย่อยๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งตะวันตกที่ครอบคลุม อำเภอเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวประมงแถบนี้มีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ทำประมง และค่อนข้างจะได้รับผลกระทบจากการถูกบังคับใช้กฎหมายค่อนข้างมาก

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นับตั้งแต่อดีตมนุษย์มีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ ทั้งทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ และทะเล โดยสมาชิกของชุมชน มีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นตามระบบกฎเกณฑ์ของชุมชน ที่กำหนดเป็นบรรทัดฐานร่วมกัน หรือที่เรียกว่า สิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) การเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรของภาครัฐ ทั้งในด้านการพัฒนาและด้านการอนุรักษ์ โดยใช้กรรมสิทธิ์เชิงเดี่ยว ได้เข้ามาช่วงชิงพื้นที่ในการเข้าใช้ทำประโยชน์จากทรัพยากรของท้องถิ่น ส่งผลให้ทรัพยากรดังกล่าวถูกควบคุมการใช้ประโยชน์จากบุคคลภายนอกชุมชน โดยใช้การบริหารจัดการที่มีหลักการไปในทิศทางเดียวมองข้ามมิติทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ อีกทั้งยังเบียดขับการใช้ทรัพยากรของสมาชิกชุมชน โดยการสร้างกฎหมายมาควบคุมกำหนดให้การใช้ทรัพยากรตามวิถีชีวิตดั้งเดิม ให้กลายเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย จากภายใต้สถานการณ์ที่ชุมชนต้องกลายเป็นผู้ถูกระงับจากนโยบายต่างๆ จึงเป็นเหตุผลหลักที่ชุมชนต้องต่อสู้ดิ้นรนหาทางออก เพื่อความอยู่รอดโดยการเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ ประเด็นเรื่อง“สิทธิ”ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นประเด็นที่มีหีบขมมากถกเถียงโต้แย้งกันอย่างมากระหว่าง โดยเฉพาะ “สิทธิตามกฎหมาย”โดยรัฐกับ“สิทธิตามธรรมชาติ”ของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นในการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในส่วนแรกคือ ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทรัพย์สินร่วม ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่จะนำไปสู่การต่อสู้ต่อรองในรูปแบบต่างๆ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียด และความสำคัญของแต่ละแนวคิดดังต่อไปนี้

แนวคิดสิทธิชุมชน

การจัดการทรัพยากร โดยส่วนใหญ่ มักถูกจัดการจากภาครัฐ หรือตัวแทนของรัฐ โดยเฉพาะผู้นำชุมชนระดับต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติเพื่อตอบสนองนโยบายให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียมากมาย และปัจจุบันทรัพยากรต่างๆทั่วโลกกำลังถูกนำมาใช้มากขึ้นจนเกินขนาด จนอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม กรณีประเทศไทยก็ประสบปัญหา เช่นเดียวกัน ทั้งปัญหาทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย เพื่อนำมาพัฒนาสาธารณูปโภค ทรัพยากรประมงถูกนำไปใช้ จนเกินศักยภาพที่จะผลิตได้ทันสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัญหาในการจัดการทรัพยากรที่เรียกว่า

“สาธารณสมบัติ” และถือว่าเป็นปัญหาสำคัญ ที่มีความยากลำบากในการจัดการเป็นอย่างยิ่งจนเรียกว่าเป็น โศกนาฏกรรมของสาธารณสมบัติ (Tragedy of the common) เพราะการจัดการทรัพยากรสาธารณะที่ผ่านมาแสดงถึงความไม่เป็นธรรม และไม่เท่าเทียมกันซึ่งขัดแย้งต่อแนวคิดสิทธิชุมชน และเป็นที่ยอมรับกันว่าชาวบ้าน ระดับรากหญ้าซึ่งไม่มีทุนมักเป็นกลุ่มที่ถูกเอารัดเอาเปรียบเสมอ ทั้งที่ชาวบ้านเปรียบเสมือนเจ้าของทรัพยากรในชุมชน เติบโตและใช้ในการเลี้ยงชีพมายาวนานก่อนกลุ่มทุนก็ตาม (นวลน้อย ตรีรัตน์ 2552)

ความเป็นมาของสิทธิชุมชน

สิทธิชุมชนเป็นประดิษฐกรรมทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อสร้างความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากร และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชุมชน เป็นระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับชุมชน โดยมีรากฐานมาจากสังคมในอดีต หลักการเรื่องสิทธิชุมชนเริ่มได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นสิทธิของประชาชน เป็นกระแสความคิดด้านสิทธิมนุษยชนที่แผ่ออกไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรับรองความมีตัวตน และความสามารถมีสิทธิของชุมชนและการรับรองสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตัวเอง และสิทธิร่วมเป็นเจ้าของ และร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จากกระแสการยอมรับสิทธิชุมชน ในฐานะที่เป็นสิทธิพลเมืองเป็นกระแสความคิดด้านสิทธิมนุษยชนในระดับสากลตามกติกาสากล ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมประเทศไทย มีรากฐานอยู่ในสังคมเกษตรเป็นหลัก มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ที่คอยหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในประเทศ ทั้งนี้สิทธิชุมชนจะเกี่ยวข้องกับสิทธิประเภทอื่นๆ อีกหลายอย่าง ทั้งเชิงคุณค่า และศีลธรรม ทั้งนี้เพื่อต้องการที่จะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างอารยธรรมในสังคมโลก เหตุผลดังกล่าว จึงเป็นตัวผลักดันให้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคี และได้ทำภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้ ส่งผลให้ประเทศไทยมีพันธกรณีต่อประชาคมระหว่างประเทศ ในการถือเอาหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาเป็นคุณค่าพื้นฐานทางกฎหมายที่หน่วยงานของรัฐพึงปฏิบัติตาม และเมื่อนำมาประกอบกันเข้ากับการรับรองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญที่มีค่าบังคับเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ (กิตติศักดิ์ ปรกติ 2550, 81-82) จึงได้มีการรับรองสิทธิชุมชนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย เช่นเดียวกับนิติบุคคลเพื่อรองรับสิทธิของชุมชน ในการกำหนดอนาคตของชุมชนเองตลอดจนสิทธิในการพิทักษ์รักษาจารีตประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ในทางปฏิบัติระบบกฎหมายต่างๆ และนโยบายการพัฒนาของรัฐยังขัดกับหลัก
 ปาณนุวัติ ประเด็นสิทธิชุมชนจึงยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญของสังคมไทยต่อไปดังที่
 เห็นได้จากการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมที่พยายามสร้างความชอบธรรมในการใช้
 ทรัพยากรและการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิม ปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึง
 ความไม่เสมอภาคในการจัดสรรการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไข
 ได้อย่างเป็นรูปธรรม

กรณีคำว่า“สิทธิ”ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแปลว่า“อำนาจอันชอบ
 ธรรม” (ราชบัณฑิตยสถาน 2525)“สิทธิ”นั้นจึงไม่ใช่อำนาจหรือความมีอำนาจเพียงเท่านั้นแต่
 “สิทธิ”ต้องเป็นอำนาจที่ถูกกำกับด้วย“ความชอบธรรม”อันหมายถึงอำนาจที่ต้องทำตามหลักธรรม
 ตามหลักของคุณงามความดี ความถูกต้องความยุติธรรม เช่น หลักศาสนา หลักกฎหมายหรือ
 กฎเกณฑ์ประเพณี และเกณฑ์คุณค่าที่คนในสังคมหนึ่งๆที่ยึดถือร่วมกัน

สำหรับสิทธิชุมชนในความหมายทั่วไปนั้น ผู้วิจัยขอกล่าวโดยสรุปว่า สิทธิชุมชน
 คือ สิทธิตามธรรมชาติโดยถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นที่รับรู้ และเข้าใจกัน โดยทั่วไปและ
 อุดมการณ์ที่แนบแน่นกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน เปรียบคั่งเป็นวิญญาณของชุมชนทำให้
 สมาชิกในชุมชนรู้จักใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรของชุมชน ซึ่งเป็นสิทธิร่วมกันของชุมชนเพื่อ
 การยังชีพของตนร่วมกัน ด้วยการใช้ภูมิปัญญาของชุมชนในการเข้าใจ และใช้ประโยชน์ โดยไม่
 ก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ทั้งนี้โดยการใช้อำนาจของชุมชนจัดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน
 และทรัพยากร เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และเท่าเทียมนั่นคือการให้ชุมชนมีสิทธิในการ
 เลือกอนาคตของตัวเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีอิสระโดยตัวเอง นอกจากนี้สิทธิชุมชนยัง
 เกี่ยวพันไปกับเรื่องของโครงสร้างทางสังคมอื่นๆด้วย โดยโครงสร้างเหล่านี้ สามารถเคลื่อนไหว
 เปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ ปัจจุบันชาวบ้านจำเป็นต้องเรียนรู้ชุมชนที่เขาอยู่รู้ถึงทรัพยากรความ
 หลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วน
 ตน (ชลธิรา สัตยาวัฒนา 2546; เลิศชาย ศิริชัย และคณะ 2546)

หลักสำคัญของสิทธิชุมชน

ทั้งนี้ลักษณะของ สิทธิชุมชนจากการรวบรวม จากกรณีศึกษา จากความขัดแย้งใน
 การจัดการทรัพยากร และวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถวิเคราะห์หลักสำคัญของสิทธิชุมชนได้ดังนี้
 (โสภารัตน์ จารุสมบัติ 2546)

1. สิทธิชุมชน คือ ข้อตกลง กฎเกณฑ์ทางสังคม หรืออาจพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันร่วมกันของกลุ่มคนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร การจัดการทางเศรษฐกิจ สังคมกลุ่มคนดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน หรือเป็น“ชุมชน”ลักษณะชุมชนนั้นมิได้ยึดติดกับชุมชนหมู่บ้าน อันเป็นรูปแบบการปกครองของรัฐ แต่เป็นเครือข่ายทางสังคมของผู้ที่มีวัฒนธรรมร่วมกันอยู่ในระบบนิเวศเดียวกัน มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน หรือมีแบบแผนการผลิต ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจจะมีขอบเขตชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชน หลายกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ได้จำกัดแค่ชุมชนบท แต่ขยายครอบคลุมถึงเมือง เป็นเครือข่ายท้องถิ่นหรืออาจจะเป็นชุมชนในจินตนาการที่ผู้คนสัมพันธ์ผ่านสื่อ หรือนิยามว่าเราเป็นพวกเดียวกันมีความสัมพันธ์ผ่านสิทธิร่วมกัน

2. ด้วยความจำเป็นที่จะต้องจัดการร่วมกัน ชุมชนได้สร้างข้อตกลง หรือกติการ่วมกันในการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ หรือสังคม ข้อตกลงที่เกิดขึ้น อาจมีลายลักษณ์อักษรตามรูปแบบการจัดการสมัยใหม่ที่เกิดจากความจำเป็น ที่ต้องสร้างกฎเกณฑ์ในการจัดการหรือเป็นกฎประเพณีที่อยู่ในสำนึกในวัฒนธรรมที่ยึดโยงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน และได้ถูกพัฒนาปรับใช้กับสถานการณ์ใหม่ๆ หรือสร้างอำนาจศักดิ์ขึ้นมาเป็นตัวกำกับกติกาใหม่ การได้มาซึ่งข้อตกลงก็เป็นเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ การต่อสู้ต่อรอง ทั้งภายในชุมชนระหว่างชุมชนหรือกับภายนอก ข้อตกลงร่วมของชุมชนจึงมีการปรับเปลี่ยนตามบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ดังนั้นชุมชนจึงพัฒนารูปแบบสิทธิขึ้นมาใหม่ ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงกับบริบท ของสังคมนั้นๆ สิทธิชุมชนจึงมีขอบเขตที่กว้าง ยืดหยุ่นสั้นไหลปรับเปลี่ยน มากกว่าจะกำหนดตายตัวโดยไม่ผันแปรแต่มีความเฉพาะเจาะจงกับบริบทแต่ละแห่ง มิใช่มาตรฐานเดี๋ยวดาย ตัวดังเช่น สิทธิแบบรัฐ หรือปัจเจก

3. สิทธิชุมชนเป็นรูปแบบสิทธิเชิงซ้อน ภายใต้อัตนตวงจัดการร่วมของชุมชนจะมีสิทธิหลายประเภทที่สัมพันธ์กัน เช่น สิทธิการครอบครอง สิทธิการใช้ สิทธิการจัดการ ซึ่งสิทธิแต่ละประเภทมีการปรับสร้างใหม่อยู่เสมอ และซ้อนของสิทธิก็มีหลายระดับทั้งรูปแบบสิทธิและเจ้าของสิทธิ เช่นบางเงื่อนไขสิทธิความเป็นเจ้าของทรัพยากรบางประเภทอาจเป็นของรัฐหรือปัจเจกบุคคลในชุมชน แต่ทรัพยากรบางประเภท อาจเป็นของชุมชน แต่ชุมชนมีสิทธิ ในการใช้และสิทธิจัดการหลักสำคัญของสิทธิชุมชน คือ ในปริมณฑล ที่สรรค์สร้างสิทธิขึ้นมา ไม่ว่าสิทธิครอบครอง การใช้หรือปัจเจก และชุมชน สิทธิแต่ละประเภทถูกจัดความสัมพันธ์กับภายใต้ความเป็นชุมชน ดังนั้นรูปแบบสิทธิที่พัฒนาขึ้นมาจึงมิได้แยกขาดจากกัน แต่ต้องมิกติการ่วมของชุมชนซ้อนทับอีกทีหนึ่ง อาจไม่ใช่สิทธิแบบเบ็ดเสร็จเหมือนสิทธิปัจเจกในสาธารณณะก็ได้

4. สิทธิชุมชนมีลักษณะเน้นการมีส่วนร่วม หรือดึงภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องจัดการ มิได้กีดกันการมีส่วนร่วมจากภายนอก แต่ต้องการให้ภายนอกเข้ามาร่วมสนับสนุนถ่วงดุลในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นสาธารณะ และรัฐ สิทธิชุมชนไม่ใช่สิทธิความเป็นเจ้าของเบ็ดเสร็จ เช่น สิทธิรัฐ หรือปัจเจกที่เจ้าของใช้สิทธิกีดกันการเกี่ยวข้องจากภายนอกอย่างสิ้นเชิงดังเห็นได้จากการจัดการป่าชุมชน การทำกลุ่มออมทรัพย์เศรษฐกิจชุมชน หรือการฟื้นฟูอัตลักษณ์ ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องการการสนับสนุนของเครือข่ายท้องถิ่น ประชาสังคม และรัฐ แต่อย่างไรก็ตามลักษณะของการครอบคลุม (Inclusive) ก็มีได้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ มิเช่นนั้น ทรัพยากรที่ชุมชนใช้ร่วมกันจะเป็นพื้นที่เสรี (Open Access) ที่คนภายนอกจะเข้ามาทำอะไรก็ได้ชุมชนได้สร้างเงื่อนไข หรือกฎกติกาที่มีการควบคุมการใช้จากภายนอก หรือลักษณะผูกขาด (Exclusive) อยู่ด้วยเงื่อนไขสำคัญ ที่ชุมชนใช้กีดกันภายนอกที่เข้ามาละเมิดสิทธิของเขาก็คือสิทธิในการมีชีวิตรอด สิทธิเรื่องปากท้อง สิทธิในการชำระความสัมพันธ์ทางสังคมของตน วิธีคิดเรื่องสิทธิแบบนี้อาจจะแตกต่างจากตะวันตก ล้วนมีสิทธิเท่าเทียมกันต่อทรัพยากรในทุกที่แต่สิทธิของชุมชนให้ความสำคัญกับผู้ที่ยูนิกับทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเป็นอันดับแรก ซึ่งคนภายนอกจะมาอ้างสิทธิ เพื่อคุณภาพที่ดีของสังคมเมืองมาอยู่เหนือสิทธิการมีชีวิตรอดของชุมชนไม่ได้ระดับสิทธิการมีส่วนร่วมจึงลดหลั่นไปตามความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต และสังคมแต่อย่างไรก็ตามลักษณะของการแยกส่วน (Exclusion) มักจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งแย่งชิงทรัพยากร หรือในโครงสร้างการจัดการทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่โดยทั่วไปสิทธิชุมชนมักจะมีลักษณะรวมเข้ากัน (Inclusion) มากกว่าหลักการ ที่สำคัญ อีกประการของการเน้นมีส่วนร่วมก็คือ เป้าหมายของสิทธิชุมชนมิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะส่วนของชุมชนเท่านั้น แต่ต้องเป็นประโยชน์เพื่อสังคมด้วยการรักษาป่า การจัดการลุ่มน้ำ การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้วนสร้างประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

5. อุดมการณ์ของสิทธิชุมชนวางอยู่บนหลักพื้นฐานว่าด้วยความยั่งยืนและความ เป็นธรรม ดังเห็นได้จากการจัดการป่า จัดการน้ำ ชุมชนของชาวบ้าน ล้วนต้องการให้สมาชิกมีส่วนร่วมเข้าถึงทรัพยากร และได้รับการแบ่งปันอย่างเป็นธรรม และการที่ชุมชนจะอยู่รอดได้ก็ต้องอยู่บนฐานทรัพยากรที่ยั่งยืน การเลือกที่จะบริโภคให้หมดไปเป็นการทำลายทุนชีวิตของชุมชนโดยตรง ซึ่งอุดมการณ์สิทธิชุมชนดังกล่าวมีความแตกต่างจากสิทธิปัจเจกที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพสูงสุดจากการใช้ทรัพยากร ลักษณะการใช้ที่วันนี้ขัดแย้งกับหลักการเรื่องความ ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยตรง ขณะที่รัฐเองก็ถูกคาดหวังว่าจะมีกลไกเข้ามาจัดสรรทรัพยากรเพื่อยั่งยืน และเป็นธรรมแต่ภาพความจริงที่เป็นอยู่กลับพบว่า รัฐเองมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรอย่างล้างผลาญ

6. สิทธิชุมชนบนเนื้อหาที่หลากหลาย ขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิชุมชนที่โดดเด่นที่สุด คือการเคลื่อนไหวเรื่องป่าและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร แต่ขณะเดียวกัน ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน มิได้มีแต่มิติทรัพยากรชุมชนจำนวนมากได้อาศัยทุนทางสังคมของตนสร้างระบบสถาบันการจัดการของตนเอง เพื่อปรับสัมพันธ์ภาพทางอำนาจในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนแออัดในการเรียกร้องสิทธิที่อยู่อาศัยการเกิดขึ้นของกลุ่มออมทรัพย์ ชุมชนธุรกิจชุมชน เพื่อต่อต้านกระแสกลไกตลาดที่มุ่งผนวกระบบเศรษฐกิจของชุมชนให้พึ่งพาเศรษฐกิจหลัก หรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ใช้ประเด็นด้านอัตลักษณ์ต่อสู้กับกระแสชาตินิยม กระแสวัฒนธรรมหลักที่พยายามกลืนวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือผลักให้อยู่ในสภาพชายขอบ

7. สิทธิชุมชนเป็นขบวนการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยจากรากหญ้า ที่เกิดขึ้นในบริบทโครงสร้างทางอำนาจในสังคมมีความไม่เท่าเทียมกันรวมศูนย์อำนาจรอบงาทางวัฒนธรรม โดยใช้วัฒนธรรมเดียวที่ดูคลึงความหลากหลาย และกีดกันชุมชนท้องถิ่นออกไปสู่ภาวะชายขอบ สิทธิชุมชนจึงเป็นการต่อสู้ เพื่อปรับสัมพันธ์ภาพทางอำนาจสร้างตำแหน่งแห่งที่ให้กับชุมชนผ่านการกำหนดตัวตน โดยมีเป้าหมายหลัก เพื่อผลักดันสังคมไปสู่ความเป็นพหุลักษณะ (Pluralistic Society) ประชาธิปไตย หรือสังคมที่เคารพความหลากหลาย หรือมีนโยบายเพื่อให้ท้องถิ่นส่วนต่างๆ ของสังคมได้มีเสรีภาพของตนเองในการกำหนดกติกาของวิถีชีวิต เศรษฐกิจ ทรัพยากร ตามแต่ภูมินิเวศวัฒนธรรมของตน แต่ทั้งนี้ก็อยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบร่วมกันของสังคมด้วย โดยรัฐต้องเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าสิทธิชุมชนมีทั้งความเป็นเฉพาะเจาะจงในตัวเอง และมีความเป็นสากลไปพร้อมกัน ความเป็นสากลในเชิงนโยบาย คือรัฐต้องมีนโยบายสนับสนุนชุมชนให้มีสิทธิเสรีภาพในการกำหนดกติกา ระบบสิทธิการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของตนเอง และมีกลไกสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนความเฉพาะเจาะจง คือ แต่ละชุมชน ท้องถิ่นจะกำหนดรูปแบบสิทธิอย่างไรนั้นก็ไปตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของตนเองไม่สามารถกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวหรือเป็นรูปแบบตายตัวได้นัยของสิทธิชุมชนดังกล่าวจึงมีความลึกซึ้งกว่าคำว่า “กระจายอำนาจ” “การมีส่วนร่วมประชาสังคม” “ธรรมรัฐ”

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดสิทธิชุมชน วิเคราะห์ถึงการก่อเกิดขึ้นของสิทธิ และการดำรงอยู่ของสิทธิ ทั้งในรูปแบบของการกำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้าใช้ทรัพยากรที่มีร่วมกันของชาวประมงในแต่ละชุมชน และในแต่ละกลุ่มเครื่องมือ เช่น ใครมีสิทธิในการจับปลา ใครมีสิทธิในการวางเครื่องมือบริเวณไหน หรือใครมีสิทธิในการจัดการ โดยที่การใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าว สามารถบริหารจัดการให้ชาวประมงทุกกลุ่มเครื่องมือ สามารถเข้าใช้ทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการละเมิดสิทธิต่อกันอีกทั้งรูปแบบดังกล่าวนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม

บริบทของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อให้ชาวประมงชาวประมงสามารถดำรงชีพได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง สิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถทำให้มองเห็นกรรมสิทธิ์ในการบริหารจัดการที่ชุมชนเคยมีมาก่อน แต่การที่รัฐได้เข้ามารวบอำนาจในการบริหารจัดการ ได้ส่งผลให้กฎเกณฑ์ของชุมชนที่มีมาก่อนการที่รัฐจะรวบอำนาจการบริหารจัดการเป็นของรัฐทั้งหมดนั้น ได้ถูกผนวกเข้าด้วยกัน ถูกลดทอนความสำคัญลง และได้มีการกีดกันชาวประมงบางกลุ่มไม่ให้เข้าใช้ทรัพยากร เช่น การที่รัฐได้บังคับใช้กฎหมายให้เรือรุนของชาวประมงพื้นบ้านต้องออกไปทำประมงไกลจากฝั่งถึง 5,400 ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อชีวิต ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้ นำมาสู่การต่อสู้ต่อรองจากกลุ่มชาวประมงที่ถูกจำกัดสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร

แนวคิดว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทรัพย์สินร่วม

การศึกษาในครั้งนี้ถึงแม้โดยวัตถุประสงค์หลักแล้ว จะเป็นศึกษาในเรื่องการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง แต่สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือ การที่จะต้องทำความเข้าใจในความหมายของทรัพยากรว่ามนุษย์ใช้อะไรเป็นกฎเกณฑ์ ในการนิยามความหมาย ของทรัพยากรตามนัยความหมายของทรัพยากรนั้น มนุษย์ใช้อะไรเป็นกฎเกณฑ์ในการกำหนดสิทธิเหนือทรัพยากร และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันในแต่ละสังคมอย่างไร ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายดังกล่าว จึงต้องอภิปรายในรายละเอียด เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดในสังคมของชาวประมง

การจัดแบ่งทรัพยากรตามสิทธิการใช้ประโยชน์

ซึ่งประเภทของทรัพยากรสามารถแบ่งได้ตามระบบกรรมสิทธิ์ (Property Regime) ครอบครองและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรเป็นหลักแบ่งออกได้ 4 ประเภทดังนี้

1. ทรัพยากรที่ไม่มีเจ้าของ (Open-Access Resources) หมายถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีลักษณะเปิดเสรี ไม่มีบุคคล หรือกลุ่มบุคคลผู้ใดเป็นเจ้าของ ดังนั้นกรรมสิทธิ์ และการครอบครองจึงไม่จำกัดอยู่ที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในทรัพยากรประเภทนี้จึงเป็นไปได้ในลักษณะมือใครยาวสาวได้สาวเอาตามแนวคิดเรื่อง The Tragedy of The Commons ของ Hardin (1968) ทรัพยากรประเภทนี้ จึงไม่ได้เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง

2. ทรัพยากรที่เป็นของรัฐ (State Property Resources) หมายถึงทรัพยากรที่อยู่ภายใต้กรรมสิทธิ์ และการครอบครองของรัฐ เช่นป่าไม้ ที่ดินแหล่งน้ำตามธรรมชาติ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ฯลฯ ทรัพยากรประเภทนี้ในทางกฎหมายแล้วจะถูกนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของรัฐหรือของส่วนรวมในส่วนที่รัฐบาลรับผิดชอบเท่านั้น

3. ทรัพยากรที่เป็นของเอกชน (private Property Resources) หมายถึงทรัพยากรที่อยู่ภายใต้การครอบครองโดยปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากรมีสิทธิที่จะอนุญาต หรือห้ามไม่ให้คนอื่นเข้ามาใช้ประโยชน์ หรือเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของตนได้เช่นสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ชนิดต่างๆ ทรัพยากรประเภทนี้มักจะมีกฎหมายหรือกฎระเบียบของรัฐรองรับอย่างชัดเจน

4. ทรัพยากรที่เป็นส่วนรวม (Common or Communal Property Resources) หมายถึงทรัพยากรที่เป็นเจ้าของโดยกลุ่มบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนแห่งหนึ่ง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประเภทนี้อาจกระทำได้หลายรูปแบบ เช่นอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ได้เฉพาะบางกลุ่ม และบางเวลา เช่นกรณีของแหล่งประมงของชุมชนเป็นต้น ทรัพยากรประเภทนี้อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าทรัพยากรที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน หรือส่วนรวม (Common-pool Resources) ตัวอย่างของทรัพยากรชนิดนี้ได้แก่ ป่า ห้วยหนอง คลอง บึง เหมือนฝาย ของชุมชน เป็นต้น (สุริยา สมุทคุปต์และคณะ 2536 ,18-20 ; สุธาวัลย์ เสถียรไทย ,2543 272 ; กังวาลย์ จันทร โชติ2541,9)

หลักการและแนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

The DPA/ROCHEB CONSORTIUM (2539,อ้างถึงใน สาริต ภิรมย์ไชย 2543, 15-18) ได้วิเคราะห์ และนำเสนอแนวคิด และหลักการที่สำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับมหภาคประกอบด้วย 7 หลักการ คือ

1. หลักการทางนิเวศวิทยา (ecosystem approach) เป็นแนวคิดที่ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ และไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ ซึ่งหลักการทางนิเวศวิทยาจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นระบบ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และปัจจัยทางเทคนิควิชาการ เพื่อให้เห็นถึงการพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ อย่างเป็นระบบ

2. การปฏิบัติอย่างยั่งยืน (sustainable action) ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ มีอยู่ในปริมาณที่จำกัด มีความสามารถในการรองรับธรรมชาติ และมีข้อจำกัดในตัวเอง จึงจำเป็นต้อง

ศึกษาความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ที่ชาวนาตลาดสร้างความสมดุลกับความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3. วิธีการแบบมีส่วนร่วม (participative approach) เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้สาธารณชนทราบถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยผ่านกระบวนการที่เปิดเผยมีระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และร่วมกันจัดทำแผนงาน โครงการต่างๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน และประชาชนในพื้นที่เป็นไปในทางหรือเป้าหมายเดียวกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4. การเน้นปัญหาของประชาชนในพื้นที่ (people-oriented problem) โดยให้ความสำคัญกับปัญหาที่แท้จริงที่ประชาชนประสบ เพื่อตอบสนองความต้องการ โดยให้มีการปฏิบัติการแก้ไขอย่างถูกต้อง และจริงจัง มีการจัดทำแผนแบบผสมผสาน หรือบูรณาการและมีการจัดทำแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถดำเนินการตามแผนงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

5. การจัดการอย่างเหมาะสม (adaptive management) เป็นการตัดสินใจจากข้อมูลที่ถูกต้องมีการประสาน หรือรวมแนวความคิดใหม่ๆ มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ และมีความยืดหยุ่น และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

6. เน้นความเสมอภาค (equal emphasis) เป็นการให้ความสำคัญกับปัจจัยต่างๆ ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านวิชาการในการจัดทำแผน โดยรวมไปถึงความเสมอภาคระหว่างเพศ นอกจากนี้ความเสมอภาค ยังหมายถึงการสร้างความเท่าเทียมกันในภูมิภาค และในท้องถิ่นที่ต่างกัน และมีความยุติธรรมในการดำเนินการกับประเด็นต่าง ๆ

7. มองการณ์ในอนาคต (future orientation) การจัดการต้องมีเป้าหมายระยะยาว ในอนาคตมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลจนมีข้อตกลงและความเห็นชอบร่วมกันจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเกี่ยวกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ พื้นที่ดำเนินการและวิธีการปฏิบัติ

ส่วนแนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับจุลภาค (อนุก นาคะบุตร 2536, 6-8) ได้เสนอแนวคิด และหลักการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยท้องถิ่นที่จะต้องคำนึงการจัดการใน 3 ระดับ คือ (1) ระดับชุมชนแต่ละชุมชน ต้องมุ่งปรับระบบความคิด และระบบคุณค่าที่สอดคล้องต่อจารีต และวิถีชีวิตชุมชนกับนโยบาย และข้อกำหนดของรัฐบาล การปรับระบบคุณค่าดังกล่าว จะต้องอาศัยเวทีการเรียนรู้ และจัดปรับองค์กรของชุมชน และผู้นำที่สอดคล้องกัน (2) ระดับเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายลุ่มน้ำ เครือข่ายป่าชุมชน ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนของป่า และลุ่มน้ำที่มีขอบเขตภูมิศาสตร์ของระบบนิเวศเดียวกัน มักจะครอบคลุมพื้นที่หลายชุมชน

หรือหลายหมู่บ้านการเกาะตัวเป็นเครือข่ายตามลุ่มน้ำ หรือขอบเขตป่าชุมชนเดียวกันหรือเหมืองฝายเดียวกัน เพื่อร่วมประสานข้อมูล การวางแผนการพัฒนา และการฟื้นฟู ตลอดจนการออกกฎระเบียบควบคุมกันเอง และมีเวทีแก้ไขข้อพิพาท โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐเป็นตัวกลางจำเป็นจะต้องได้รับการยกระดับจากองค์กรแต่ละชุมชนที่ค่อยๆ มาพูดคุย และรวมตัวกันอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่สำคัญคือเครือข่ายเหล่านี้จำเป็นจะต้องมีแนวร่วมในการประสานประโยชน์ ประสานจิตสำนึก ประสานการผลิตกันร่วมกันกับกลุ่มแนวร่วมอนุรักษ์ชนชั้นกลาง หรือองค์กรหรือสถาบันวิชาการ สื่อมวลชน ซึ่งเป็นการเพิ่มความเข้มแข็ง และยั่งยืนให้ขบวนการของฝ่ายประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (3) การมีกลไกไตรภาคี และเวทีการจัดการร่วมกัน ในอนาคตความขัดแย้งและความซับซ้อนของการจัดการอาจต้องอาศัยภาคีที่มาจากทั้งภาครัฐและภาคประชาชนในการช่วยหาทางออก และพัฒนาทุกองค์ประกอบร่วมกัน ส่วนภาคี ที่สามซึ่งหมายถึง รวมถึงนักวิชาการ สื่อมวลชน หรือนักพัฒนาภาคเอกชน ตลอดจนนักธุรกิจเอกชนอาจจะต้องเข้าร่วมไตรภาคีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระดับจังหวัด หรืออำเภอเพื่อเป็นตัวกลางเอื้ออำนวยให้ชุมชนแสดงบทบาทในการพัฒนา และจัดการตนเองอย่างเป็นระบบและขั้นตอน คือการร่วมกันวางแผน และจัดฝังกการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นการออกกฎระเบียบบังคับควบคุมกันเอง และการรับรองสิทธิการใช้ของสมาชิกโดยชุมชนผ่านคณะกรรมการ และความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ

แนวคิดทรัพยากรประมง

ทรัพยากรประมง หมายถึง ธารสมบัติที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ เป็นประโยชน์กับมนุษย์ทั้งทางตรง และทางอ้อม ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 4 ได้ให้คำนิยามของสัตว์น้ำว่า หมายถึง สัตว์ที่อาศัยในน้ำ หรือมีวงจรชีวิตส่วนหนึ่งอยู่ในน้ำ หรืออาศัยในบริเวณที่น้ำท่วมถึง ปลา เต่า กุ้ง ปู แมงดา สัตว์น้ำจำพวกเปลือกคลาน รวมทั้งไข่ของสัตว์เหล่านี้ทุกชนิด สัตว์น้ำที่เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์น้ำจำพวกหอยรวมทั้งเปลือกหอยมุก สัตว์น้ำจำพวกปลิงทะเล ฟองน้ำ และสาหร่ายทะเล ทั้งนี้รวมถึงสัตว์น้ำอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำ และพันธุ์ไม้น้ำชนิดอื่นๆ

ทรัพยากรประมง เป็นทรัพยากรที่สามารถสร้างทดแทนได้ ถ้ามีการจัดการอย่างชาญฉลาดจะไม่มีวันสิ้นสูญ เมื่อมนุษย์สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เกิดจากการสร้างทดแทนของทรัพยากรประมงตามกาลเวลา และมนุษย์สามารถใช้อย่างสม่าเสมอ การเก็บเกี่ยวทรัพยากรประมงมาใช้ประโยชน์จะมาก หรือน้อยก็ตามจะทำให้สมดุลธรรมชาติของทรัพยากรเสียไปไม่มากก็น้อย ความถี่ในการเก็บเกี่ยวกับปริมาณที่เก็บ แต่ละครั้งก็มีผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรดังกล่าว

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลง บุกรุก กั้นขวาง และก่อกมลพิษทางแหล่งน้ำ ก็มีทั้งผลกระทบทางตรง และผลกระทบทางอ้อม ทรัพยากรประมงจะไม่มี การถือครองเป็นสมบัติส่วนตัว แต่มักจะควบคุมดูแลโดยคนในชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในแต่ละแห่ง ทรัพยากรประมงจึงมีคุณสมบัติของการเป็นทรัพย์สินร่วม (Common Property Resource) กล่าวคือ เป็นทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะที่ทุกคนในชุมชนที่ทรัพยากรนั้นตั้งอยู่ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ แต่หากว่าปล่อยให้สาธารณะเหล่านั้นมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยไม่มีการควบคุมทรัพยากรเหล่านั้นก็มีแนวโน้มที่จะถูกใช้เกินขนาด และนำมาสู่ความเสื่อมโทรมในที่สุด ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาทรัพยากรที่เป็นทรัพย์สินร่วมไม่ให้ตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม และเกิดการนำไปใช้ประโยชน์สูงสุด และยาวนาน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการในการจัดการในด้านต่างๆ ให้เหมาะสมกับลักษณะของทรัพยากร แต่การแก้ปัญหา หรือการจำกัดสิทธิการใช้ เพื่อการบริหารจัดการนั้นจำเป็นต้องมีการคิดให้รอบด้าน และเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงเพราะการบริหารควบคุม ทั้งที่เกิดจากการบริหารของชุมชน หรือโดยรัฐเอง ก็มักจะเกิดปัญหา ข้อพิพาทจาก ผู้ที่โดนจำกัดสิทธิตามมาเสมอ

กรณีความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรประมง ซึ่งมาจากสิทธิการเข้าถึงทรัพยากร เนื่องจากทรัพยากรประมงมีลักษณะที่แตกต่างจากทรัพยากรอื่น กล่าวคือเป็นทรัพยากรที่สามารถเคลื่อนย้ายตามพื้นที่ต่างๆ ได้ตามฤดูกาล ชาวประมงสามารถครอบครองทรัพยากรได้หลายวิธี การครอบครองทรัพยากร จึงไม่มีการครอบครองแบบเบ็ดเสร็จ ดังนั้นเมื่อมีการเข้าไปควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรประมงของชาวประมง ความขัดแย้งจึงเป็นต้นเหตุนำไปสู่การหา ยุทธวิธีรูปแบบวิธีการต่างๆ ของกลุ่มคนที่ถูกที่ถูจำกัดการเข้าถึง เพื่อต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทั้งการรวมกลุ่มปิดอ่าว ลักลอบจับปลาในเขตหวงห้ามการละเมิดกฎหมายของเจ้าหน้าที่

แนวคิดทางด้านพื้นที่และการต่อสู้ ต่อรอง ในการเข้าใช้ทรัพยากร

การให้ความหมายพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ที่ทรัพยากรเหล่านั้นดำรงอยู่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญโดยพื้นที่ดังกล่าว ได้มีการนิยามเพื่อเข้าไปการครอบครองพื้นที่ ทั้งการให้นิยามพื้นที่ในความหมายของรัฐ การนิยามในความหมายของชาวบ้าน และมีการกำหนดขอบเขตโดยการสร้างแผนที่ขึ้นมากำกับแนวคิดพื้นที่ในกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม (Positivism) พื้นที่ที่ถูกมองตามลักษณะทางกายภาพที่พื้นที่เหล่านั้นอยู่ เช่นพื้นที่ป่าพื้นที่ที่เป็นพื้นน้ำซึ่งจะมีลักษณะตามแต่ละสภาพของแต่ละพื้นที่

หลังจากยุคสมัยใหม่ (postmodernism) พื้นที่ที่ไม่ได้มีความหมายเป็นเพียงลักษณะทางกายภาพต่างๆ ตามที่คนทั่วไปคิด ในอดีตที่ผ่านมาได้มีการทำการศึกษาสิ่งต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับเวลา ขณะเดียวกันก็ปิดกั้นพื้นที่ไว้ ทั้งๆ ที่พบว่าเมื่อพื้นที่นั้นมีการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของสังคม วิถีชีวิตก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย อีกทั้งพื้นที่ยังเป็นการช่วงชิงในการใช้อำนาจของคนในสังคม ผู้ใดมีอำนาจก็สามารถสร้างกรอบความหมาย และการเข้าไปควบคุมในการใช้พื้นที่นั้นๆ ได้ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล 2543; ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร 2545) ดังนั้น ในการศึกษาในครั้งนี้แนวคิดเรื่องพื้นที่จึงถูกนำมาอธิบายในการให้ความหมายของพื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งมีความสำคัญในการดำรงชีพสำหรับผู้ประกอบอาชีพประมง

นักภูมิศาสตร์ได้ศึกษาศาสตร์ทางพื้นที่ โดยใช้วิถีคิดเรื่องพื้นที่แบบเรขาคณิตหรือเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่ Haggett (2011) ได้อธิบายถึงวิถีคิดเรื่องพื้นที่แบบเรขาคณิตว่าเป็นการศึกษาถึงพื้นที่รูปปิดจุดเส้น และแผนที่ซึ่งมองในลักษณะเป็นพื้นผิวที่แบนราบปราศจากคุณลักษณะใดๆ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการศึกษาระบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่เน้นการใช้เทคโนโลยี สถิติ และแผนที่โดยไม่สนใจเรื่องของการเมือง สังคม และระบบคุณค่าต่างๆ เน้นความเป็นวิทยาศาสตร์ รูปแบบทางพื้นที่ประกอบไปด้วย พื้นที่สัมบูรณ์ (Absolute Space) และพื้นที่สัมพัทธ์ (Relative Space) พื้นที่สัมบูรณ์นี้ จะมีความสำคัญกับการทำแผนที่ใช้แสดงการกระจายตัวของประชากรบนพื้นที่ ส่วนพื้นที่สัมพัทธ์นี้ใช้สำหรับการแบ่งบริเวณ (Zone) ในการกำหนดกิจกรรมระหว่างคน ซึ่งแบ่งออกเป็นพื้นที่ใกล้ชิด (Intimate Space) พื้นที่ส่วนตัว (Personal Space) พื้นที่ทางสังคม (Social Space) พื้นที่สาธารณะ (Public Space) นอกจากนั้นแล้วความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Covariation) ยังมีความสัมพันธ์กันระหว่างคน กับคุณภาพของสิ่งแวดล้อมถ้าจะทำความเข้าใจในความซับซ้อนของพื้นที่จำเป็นจะต้องใช้แบบจำลองทางภูมิศาสตร์

ด้วยเหตุนี้เองนักคิดสายทฤษฎีหลังสมัยใหม่ (postmodernism) จึงได้พยายามเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ใหม่ โดยพยายามให้ความสนใจในพื้นที่ทางสังคม และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดของคนในชุมชนที่มีต่อพื้นที่นั้นๆ พื้นที่จึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว แต่มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย และตามระบบวัฒนธรรมความเชื่อของกลุ่มคนต่างๆ ดังเช่นงานของ Smith (2000) ได้กล่าวว่าการไม่เท่าเทียมกันของรายได้ ทำให้เกิดการทำให้พื้นที่สังคมบนพื้นที่ คนป่วย ผู้หญิง เกษคือข้อเสียเปรียบของการแบ่งสังคม ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปแบบของพื้นที่แสดงให้เห็นความแตกต่างของสังคมอย่างชัดเจน และเกิดการแบ่งแยก พื้นที่ในการดำเนินชีวิตการทำงาน การเรียน และการสร้างคนรูปแบบของพื้นที่จะสะท้อนถึงโครงสร้างทางสังคม ดังนั้น โครงสร้างทางสังคมจึงมีส่วนประกอบของสภาพความเป็นจริงเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมาย และสามารถหยิบมาเป็นเจ้าของได้ รูปแบบของพื้นที่นั้นจะบอกถึงเรื่องราวของกระบวนการทางเศรษฐกิจ สังคมที่ประกอบไปด้วยประเภทของสังคม และลักษณะเฉพาะทางพื้นที่ ซึ่งจะแบ่งแยกส่วนประกอบออกจากการปฏิบัติ

และนโยบายทางวัฒนธรรม การจัดการประเภทสังคม และการทำแผนที่ไปยังพื้นที่ทางสังคมนั้นจะเกิดการแบ่งแยกของกลุ่มคน ในการเข้าถึงการบริการ และทรัพยากร นอกจากนั้นแล้วยังเสริมสร้างระบบให้ความแตกต่างของคนถูกเปิดเผยขึ้น และในขณะที่เดียวกัน โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างสังคม และพื้นที่นั้นจะแสดงให้เห็นได้ดีที่สุด จากตัวอย่างงานของนักภูมิศาสตร์เช่น โครงสร้างทางพื้นที่กับความแตกต่างของเพศ โครงสร้างของพื้นที่กับความแตกต่างของเชื้อชาติซึ่งเกิดจากการกำหนดขอบเขตของพื้นที่โดยการใช้อำนาจเข้าครอบครองอาณาบริเวณกำหนดอาณาเขตการครอบครอง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ทางพื้นที่ โดยการใช้อำนาจเข้าครอบครองอาณาบริเวณกำหนดอาณาเขต การครอบครอง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ทางพื้นที่ที่จะมีอิทธิพลในการควบคุมทรัพยากร และประชากรโดยเข้าควบคุมพื้นที่และมีความสัมพันธ์กับการแบ่งพื้นที่โดยการสื่อสารด้วยเครื่องหมายเขตแดนและสัญลักษณ์ที่ต้องบังคับ และควบคุมการเข้าถึง ซึ่งจะแสดงอำนาจให้เห็นประจักษ์ชัดเจน โดยให้ความสนใจในเรื่องของการกำหนดขอบเขตครอบครองพื้นที่ และไม่ยึดติดกับความสัมพันธ์ส่วนตัว และการจัดการพื้นที่ทำให้เกิดสิ่งอื่นๆ ขึ้นมาในพื้นที่นั้นๆ โดยการมองพื้นที่เป็นภาชนะที่ว่างเปล่าที่จะใส่สิ่งต่างๆ ลงไปในนั้น โดยมีกำหนดขอบเขต ซึ่งทำให้เกิดว่างขึ้นมา และเกิดอาณาบริเวณใหม่เกิดขึ้น

อาณาเขต หรือดินแดนถูกสร้างขึ้นมา โดยแผนที่จึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการปฏิบัติตามกฎระเบียบเกี่ยวกับการครอบครองพื้นที่ซึ่ง Vandergeet (1996) ได้กล่าวถึงแผนที่เป็นอาวุธที่สำคัญของจักรวรรดินิยมในการสร้างอำนาจอภิสถิทธิเหนือดินแดน และแผนที่เป็นรูปแบบหนึ่งของวาทกรรม ส่วนมากจะโดนควบคุมโดยชนชั้นนำของประเทศที่มีอำนาจอิทธิพลของแผนที่จะเป็นตัวจำกัดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้อยู่ในส่วนที่จัดไว้ เช่น อุทยานแห่งชาติแผนที่กลายเป็นเครื่องมือของรัฐในการขับไล่ชาวบ้านที่ทำมาหากินอยู่ในเขตป่า แต่ชาวบ้านพยายามที่จะใช้การทำแผนที่โต้ตอบมาเป็นเครื่องมือในการอภิสถิทธิของตนเองในการครอบครองทรัพยากร และพื้นที่อย่างมีความชอบธรรม ซึ่งการทำแผนที่อย่างมีความชอบธรรมซึ่งการทำแผนที่โต้ตอบอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการปร่าร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ กับชาวบ้าน จากการสนับสนุนขององค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่มีความเป็นไปได้ เพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น

การที่พื้นที่จำเป็นต้องประกาศเป็นเขตหวงห้าม คุ้มครอง และอนุรักษ์ของภาครัฐ จำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการพิจารณาซึ่ง Green (1981) ได้กล่าวว่า เกณฑ์ทางการท่องเที่ยว อุทกวิทยา การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ขอบเขต ตำแหน่งทางนิเวศวิทยา และภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความหายาก การเป็นตัวแทน ความบอบบาง ความเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ที่ถูกบันทึกไว้ คุณค่าทางสัถยภาพ และสิ่งดึงดูดภายใน เมื่อได้พื้นที่อนุรักษ์มาแล้ว ก็จะต้องมีการจัดการ

พื้นที่อนุรักษ์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ถิ่นที่อยู่อาศัย การจัดการ ประชากร พืช สัตว์ และการจัดการประชาชนพื้นที่อนุรักษ์โดยทั่วไป มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปตามระดับความเข้มข้นของการป้องกัน และหน้าที่แตกต่างกันออกไปของพื้นที่ ซึ่ง Dingwall และ Wassilieff (1981) ได้รายงานว่ามีพื้นที่อนุรักษ์ถูกแบ่งออกเป็น 10 ประเภทตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ ได้แก่ พื้นที่สงวนรักษาทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Reserves) อุทยานแห่งชาติ (National Park) อนุสรณ์สถานทางธรรมชาติ (Natural Monuments) พื้นที่สงวนเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ (Nature Conservation Reserves) พื้นที่อนุรักษ์ทางภูมิทัศน์ (Protected Landscapes) พื้นที่สงวนทรัพยากร (Resource Reserve) พื้นที่สงวนทางมานุษยวิทยา (Anthropological Reserve) พื้นที่การจัดการการใช้ประโยชน์หลายอย่าง (Multiple use Management) พื้นที่สงวนชีวมณฑล (Biosphere Reserves) และแหล่งมรดกโลก (World Heritage Site)

ทรัพยากรประมงเป็นทรัพยากรที่เคลื่อนย้ายไปตามพื้นที่ต่างๆ ชาวประมงมีการทำประมงโดยมีการไล่ตามสัตว์น้ำไปตามพื้นที่ต่างๆ ในพื้นที่น้ำท่วมถึง ในการจัดการควบคุมทรัพยากรประมงอีกรูปแบบหนึ่งของรัฐ คือการกำหนดพื้นที่ห้ามจับสัตว์น้ำในเขตพื้นที่ต่างๆซึ่งทำให้รัฐมีอำนาจในการควบคุมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่กำหนดนั้น โดยให้ความหมายของพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่หวงห้าม แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ดังกล่าวนี้ เป็นพื้นที่ที่ชาวประมงใช้ทำ ประมงมาหลายชั่วอายุคน มีวัฒนธรรมการจับปลาร่วมกัน เมื่อพื้นที่ถูกจำกัด ชาวประมงไม่สามารถทำประมงในพื้นที่ดังกล่าวได้ ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น และนำมาสู่การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ประโยชน์

.ในกระบวนการต่อสู้ต่อรอง มีทั้งในลักษณะของการต่อรองกับตนเองและต่อรองกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และตลอดจนไปถึงลักษณะของการต่อต้าน ซึ่งจะเห็นได้จาก ทั้งการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นองค์กร และรูปแบบปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน การทบทวนแนวคิด การต่อสู้ต่อรอง เพื่อนำมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์การต่อสู้ต่อรองของชาวประมงในการเข้าไปใช้ทรัพยากรประมงภายใต้กฎเกณฑ์ที่ควบคุมการใช้ทรัพยากรเอาไว้ ทั้งกฎเกณฑ์ของการเข้าใช้ทรัพยากรการใช้เครื่องมือการใช้พื้นที่ ในฐานะผู้อยู่ใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าว เพื่อหาคำตอบว่าชาวประมงจะมีกลยุทธ์ในการต่อสู้ต่อรองอย่างไรบ้าง การต่อสู้ต่อรองไม่ได้เป็นเพียงการต่อต้าน ไม่ปฏิบัติตามแค่ส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่การต่อรองยังได้รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์ ทางสังคมของมิตรภาพ ความเชื่อถือ การตอบแทน การอุปถัมภ์การพึ่งพาอาศัย โดยความเป็นจริงแล้วความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นศูนย์กลางสภาพแวดล้อมของการเข้าถึง ดังนั้นการเจรจาต่อรองบนฐานของสภาพแวดล้อมการเข้าถึงจึงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อาจกล่าวได้ว่าที่ไหนมีการช่วงชิง ที่นั่นมีการต่อรองเกิดขึ้นเสมอเช่น การช่วงชิงทรัพยากรประมง ระหว่างชาวประมงกับเจ้าหน้าที่รัฐชาวประมงต้องการสัตว์น้ำเพื่อไป

ใช้ในการดำรงชีพ จำเป็นต้องหายุทธวิธีที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ซึ่งสัตว์น้ำมา ทั้งการลักขโมย ฝ่าฝืนคำสั่ง ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐต้องการสัตว์น้ำเก็บเอาไว้ เพื่อการอนุรักษ์ก็ต้องหายุทธวิธีต่างๆ เพื่อปราบปรามชาวประมง จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าว เป็นไปในลักษณะที่ต่อสู้แย่งชิงกันระหว่างคนสองกลุ่ม แต่หากทั้งสองฝ่าย มีข้อตกลงที่มีผลประโยชน์ที่ตกลงร่วมกันได้ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายอาจจะปรับเปลี่ยนเป็นไปในลักษณะของการประนีประนอม

โดยการวิเคราะห์การต่อสู้ต่อรองในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนำแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน มาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่อสู้ต่อรองของผู้ด้อยอำนาจ ซึ่งในกรณีนี้ คือชาวประมงที่ต้องต่อสู้ต่อรองกับระเบียบของรัฐ และการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่รัฐ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชาวประมงเป็นเรื่องที่ผูกเกี่ยวไว้กับความคิด เรื่องสิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจารีตปฏิบัติของชุมชน ที่แสดงให้เห็นถึงหลักเกณฑ์การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งทำประมงที่ตนทำมาหากินอยู่เป็นอย่างดี มีการเข้าถึงทรัพยากร ภายใต้ระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และชาวประมงยังสร้างความสัมพันธ์ ทางสังคมภายใต้บรรทัดฐาน

การที่รัฐได้ใช้กรรมสิทธิ์เชิงเดี่ยว ก่อเกิดเป็นอำนาจในการเข้ามาควบคุมการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรประมง ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญทั้ง ชาวประมง และเจ้าหน้าที่รัฐ แต่อำนาจการควบคุมทั้งหมดเป็นของรัฐ ชาวประมงผู้ซึ่งตกเป็นฝ่ายที่มีอำนาจด้อยกว่า และเป็นผู้ที่ถูกกระทำ ต้องดิ้นรนหายุทธวิธีรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สามารถเข้าใช้ทรัพยากรได้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ (Michel de Certeau 1980) ในการวิเคราะห์ การช่วงชิงเข้าใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงภายใต้ มาตรการการอนุรักษ์ของภาครัฐ งานของ มิเชล เดอร์ แซโต (สุธาวิณ คุณผล 2550) ที่สนใจ“ชีวิตประจำวัน”ต้องการค้นหาสิ่งที่เขาเรียกว่า the procedures of everyday creativity หรือวิธีการที่ชีวิตประจำวันใช้ไหวพริบปฏิภาณในการที่จะอยู่รอดภายใต้การเกาะกุมครอบงำของตรรกะ และกลไกของอำนาจ และมวลชนไม่ได้เป็นผู้บริโภครที่ถูกกระทำอยู่ตลอดเวลา แต่มีวิธีการ (ways of operating) ที่จะสัมพันธ์กับอำนาจ เพียงแต่ใช้“ชีวิตประจำวัน” เป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมายนั้น สิ่งที่ เดอ แซร์โต สนใจ คือ วิธีการที่ฝ่ายที่อ่อนแอ หรือถูกครอบงำใช้จังหวะเวลา และโอกาสที่มีอยู่ฉวยประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เขามองว่าการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นเรื่องของการแย่งชิง และต่อรองความสัมพันธ์ของอำนาจ (power relationship) ระหว่าง ผู้กำหนดกับผู้ใช้อย่างนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน และจุดนี้เองที่ทำให้“ชีวิตประจำวัน” มีมิติทางการเมือง

นอกจากนี้การศึกษาของ Scott (1985) ที่ได้ศึกษา การดิ้นรนต่อสู้ของกลุ่มคนหลายกลุ่ม ซึ่งดูเหมือนเป็นกลุ่มที่ไม่มีอำนาจ เช่น กลุ่มที่อยู่ชายขอบของสังคม กลุ่มคนจนชานานาหรือแม้กระทั่งชาวประมง ที่สามารถสร้างอำนาจของตนได้โดยการกระบวนการสร้าง วาทกรรมและการต่อต้านในชีวิตประจำวัน (Everyday Resistance) กลายเป็นพื้นที่ทางสังคมให้พวกเขาเป็นตัวตน

สำหรับชาวประมง การที่ชีวิตประจำวันในการทำประมงโดยเริ่มตั้งแต่การออกเรือเพื่อไปทำประมง การวางเครื่องมือ หรือกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ล้วนแล้วแต่ถูกตีกรอบไว้ด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีความสลับซับซ้อนกัน ทั้งจากบริบททางสังคม เช่นกฎเกณฑ์ของชุมชนที่อ้างสิทธิในการจัดการทรัพยากรประมง กฎหมายที่รัฐบังคับใช้ บริบททางเศรษฐกิจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลให้ชาวประมง เป็นเพียงผู้ที่ถูกกระทำ แต่ภายใต้ความสลับซับซ้อนของกฎเกณฑ์ดังกล่าว ชาวประมงกลับ ดิ้นรนเพื่อ แสวงหาทางออกเพื่อความอยู่รอดตลอดเวลาบนเวทีการต่อสู้ต่อรอง ซึ่งแสดงให้เห็นปฏิบัติ การของอำนาจผ่านตัวแสดง เช่นชาวประมง ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าจะใช้วิธี การหลบหนี คือแพ่ง ขัดขืน ลักขโมย เจริญต่อรอง ใ้ร้ายการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อลดทอนความชอบธรรมของอำนาจ ส่วนเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ผ่านทางกฎหมาย จะใช้วิธีข่มขู่ไล่ ช่มชู้ด้วยวาจา ระเบิดเครื่องมือหรือใช้อาวุธเข้าปราบปราม

แนวคิดวาทกรรม (Discourse)

วาทกรรมเป็นแนวคิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในงานศึกษาทางสังคมศาสตร์ โดยฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นผู้เสนอความคิดให้ทำการศึกษาสังคมผ่านวาทกรรม สำหรับความหมายของวาทกรรมนั้นฟูโกต์ ได้ให้ความหมายว่าระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) อัตลักษณ์ (identity) ความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็น ความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง ความหมายครั้งนี้ ถูกประมวลมาจากความเข้าใจของ ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร (2545) นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรงสิ่งๆ ที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้าง ให้กลายเป็นสภาพที่เรียกว่า “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) และวาทกรรมที่ขึ้นมาท้าทาย วาทกรรมกระแสหลักเรียกว่า “วาทกรรมทวนกระแส” วาทกรรมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจ และความรุนแรงโดยอาศัย “ความรู้” “ความจริง” ชุดต่างๆ ที่ถูกผลิตขึ้นผ่านสถาบันต่างๆ นอกจากนี้ฟูโกต์ มองว่าวาทกรรม คือชุดของส่วนเสี้ยวที่ไม่มีมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กันต้องมาอยู่ร่วมกันโดยที่มีความแตกต่าง และหลากหลายและต่างก็มียุทธศาสตร์เฉพาะตัวไม่เหมือนกันในการอยู่ร่วมกันและวาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้น

มิให้อัตลักษณ์ และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น หรือไม่ก็ทำให้ความหมาย และบางสิ่งที่ดำรง อยู่แล้วในสังคมเลื่อนหายไปพร้อมๆกันด้วย แต่เนื่องจากวาทกรรมเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม ดังนั้น วาทกรรมจะต้องแสดงตัวออกมาในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมต่างๆ ผ่านการพูด การเขียน การถ่ายภาพ และการปฏิบัติของวาทกรรมนั้นก็จะเป็นตัวกำหนดความหมายให้เกิดขึ้น ความหมายจึงมีความ เลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมที่สร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา

การวิเคราะห์วาทกรรมนั้น หมายถึง การพยายามศึกษา และการสืบค้นกระบวนการ ขันตอนลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมาย ให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราในสังคมในรูปแบบของวาทกรรม นอกจากนี้การวิเคราะห์วาทกรรมยัง เป็นการศึกษากฎปฏิบัติกรของวาทกรรมนั้นด้วยว่ามีความเป็นมาอย่างไรและมีการต่อสู้เพื่อช่วง ชิงการนำในการกำหนดความหมาย และกฎเกณฑ์ โดยพิจารณาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคล สถาบันสถานที่ว่ามีเหตุการณ์อะไรบ้าง และกระทบต่อการสร้างความหมายอย่างไรกล่าวได้ว่า หัวใจของการวิเคราะห์อยู่ที่การพิจารณาว่ากฎปฏิบัติกรจริงของวาทกรรมทำให้สิ่งต่างๆในสังคม กลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา/เพื่อการพูดถึงวาทกรรม(an object of discourse/discursive object) ได้ อย่งไร โดยวัตถุที่ใช้ในการศึกษานี้หมายถึง ปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ สลับซับซ้อนในสังคม ที่เป็นตัวกำหนดการพูดสิ่งนั้น กรอบแนวคิดข้างต้นตั้งอยู่บนฐานของปัญหา ที่ว่าความหมายนั้นๆ มีการคิดขึ้นมาอย่างไร เพราะสิ่งต่างๆไม่ได้มีความหมายในตัวเอง แต่มนุษย์ เป็นผู้กำหนดความหมายให้รวมทั้งสร้างกฎเกณฑ์และค่านิยมสำหรับการปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ซึ่งส่งผล ต่อความนึกคิด พฤติกรรม และชีวิตทางสังคม ดังนั้นมนุษย์จึงเป็นทั้งองค์ประธาน เป็นผู้ถูกกระทำ และเป็น ผลผลิตของวาทกรรมด้วยเช่นกัน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ เป็นวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาโดย ภาครัฐเพื่อสร้างความชอบธรรม ในการใช้อำนาจเข้าไปควบคุมการใช้ทรัพยากรซึ่งที่ผ่านมา กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์มักถูกนำเสนอผ่านสังคมแค่เพียงด้านเดียว เท่านั้น คือในด้านของความสมบูรณ์ของธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากการอนุรักษ์ แต่ได้ปิดกั้นกกดทับถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการการอนุรักษ์ และความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน และชุมชนกับชุมชน ด้วยกันเอง ทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบ และถูกครอบงำต้องลุกขึ้นมาต่อต้านการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย นำเอาแนวคิดวาทกรรมมาวิเคราะห์การให้นิยาม ความหมายของชาวบ้านในเรื่องการอนุรักษ์และ จัดการทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งให้ ความสำคัญกับชุดความรู้ย่อยๆ ที่ถูกอำนาจของความเป็น วิทยาศาสตร์ของการอนุรักษ์กดทับเอาไว้ ที่ชาวประมงนำมาตอบโต้ภาครัฐ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการเก็บรวบรวมงานที่วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เรื่องสิทธิในทรัพยากร พบว่า มีการศึกษาไว้เป็นจำนวนมากทั้งใน สิทธิในทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน ป่าไม้ น้ำ ประมง ผู้วิจัย ได้ทำการเก็บรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบกรรมสิทธิในทรัพยากรและการจัดการทรัพยากร ประมง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องระบบกรรมสิทธิในทรัพยากรและการจัดการทรัพยากรประมง

การกล่าวถึงกรรมสิทธิในทรัพยากรได้นำมาสู่ข้อถกเถียงในเรื่องสิทธิระหว่าง Lock กับ Kant นักปรัชญาด้านสิทธิที่มีความเห็นที่ต่างกันอย่างชัดเจน Lock มีความเชื่อว่าสิทธิในทรัพยากรมีมาโดยธรรมชาติ มนุษย์มีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะเข้าไปใช้ทรัพยากรในทรัพยากรเหล่านั้นเพื่อการดำรงชีพ สิทธิดังกล่าวมีมาก่อนที่จะกำเนิดรัฐ ในขณะที่ Kant ได้แย้งแนวคิดดังกล่าวว่า สิทธิในการครอบครองเชิงประจักษ์นั้นยังคงไม่เพียงพอ แต่สิทธิดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกติกาสังคมด้วย (อานันท์ กาญจนพันธุ์ .2544)

จากข้อถกเถียงดังกล่าวจึงนำสู่การเกิดสำนักคิดในเรื่องสิทธิแตกออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก นักคิดกลุ่มนี้ให้ความสำคัญเฉพาะสิทธิในทรัพยากรของรัฐ (State Property Resources) และสิทธิในทรัพยากรของปัจเจกชน (Private Property) โดยมีความคิดว่า สิทธิในทรัพยากรหากเป็นของรัฐแล้วจะสามารถรักษา และป้องกันมิให้ถูกทำลายได้ และในขณะเดียวกันก็มีความการใช้ทรัพยากรจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อตกอยู่ภายใต้ระบบกรรมสิทธิ์ของปัจเจกชนเท่านั้น นักคิดกลุ่มนี้ยังเข้าใจว่าสิทธิทรัพยากรส่วนรวม (Open Access Resources) คือสิ่งที่เกี่ยวกับการไม่มีทรัพยากร ในขณะที่นักคิดกลุ่มที่สองวิพากษ์ นักคิดกลุ่มแรกว่ามีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องสิทธิในทรัพยากรส่วนรวมว่าเป็นสิ่งเดียวกันกับการไม่มีสิทธิในทรัพยากร เนื่องจากมีงานศึกษาในสังคมวัฒนธรรมต่างๆทั่วโลก ที่ยืนยันว่ามีการจัดการในรูปแบบส่วนรวม ถึงแม้ว่าจะมีการพยายามจำแนกสิทธิ ออกจากกัน แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถจำแนกออกจากกันได้อย่างเบ็ดเสร็จ เพราะในพื้นที่ของทรัพยากรนั้นกลับมีสิทธิต่างๆที่ทับซ้อนกันอยู่ อย่างเช่นทรัพยากรประมงถึงแม้ว่ารัฐจะอ้างกรรมสิทธิ์ในการจัดการ แต่บางกรณีรัฐก็

ยอมรับสิทธิในการจัดการของชุมชน หรือการยอมรับ สิทธิการใช้ประโยชน์จากเอกชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิทธิต่างๆ มีการปรับเปลี่ยนได้

พรพนา ก้วยเจริญ (2545) ศึกษาระบบสิทธิทรัพย์สินรวม พลวัตการจัดการทรัพยากรประมงน้ำจืด ในกรณีลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง ใช้แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง พบว่าชุมชนมิได้ให้ความสำคัญหรือยึดติดเฉพาะรูปแบบทรัพย์สินประเภทใดประเภทหนึ่ง และมีได้แบ่งแยกสิทธิ และทรัพย์สินประเภทต่างๆ (รัฐ ปังเจกชน ชุมชน) ออกจากกันอย่างชัดเจน ในทางตรงกันข้ามชุมชนมีรูปแบบที่หลากหลาย และซ้อนทับกันและรูปแบบยังสิทธิยังสามารถเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมาได้ ระหว่างสิทธิ ของปังเจกชน และชุมชน ซ้ำกันพบดังกล่าว นอกจากจะยืนยันถึงการดำรงอยู่จริงของสิทธิ เชิงซ้อนในทางปฏิบัติแล้วยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของสิทธิเชิงซ้อน เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เพราะการให้ความสำคัญกับระบบสิทธิทรัพย์สินของรัฐ และปังเจกชนอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม

เจิมขวัญ ศรีสวัสดิ์ (2546) ศึกษาเรื่องสิทธิและพื้นที่ของชุมชนประมงแม่น้ำอิง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย โดยใช้แนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง พบว่า รูปแบบการทำประมงมีทั้งการทำเป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริม การทำประมงทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกันทั้งด้านการใช้เครื่องมือ และเวลารวมทั้งผลผลิตจากการทำประมง ปัจจุบันมีการอ้างสิทธิ เพื่อเข้าไปจัดการทรัพยากรประมงในพื้นที่ โดยหมู่บ้านที่ตั้งติดลำน้ำอิงจะอ้างสิทธิการทำประมงในบริเวณหมู่บ้าน โดยใช้กฎระเบียบของชุมชน เปลี่ยนสิทธิของรัฐมาเป็นของชุมชน โดยรัฐให้การยอมรับ โดยพฤตินัย งานวิจัยเรื่องนี้ชี้ให้เห็นการปรับเปลี่ยนไปมาระหว่างสิทธิของรัฐกับสิทธิชุมชน หรือการทับซ้อนของสิทธิในทรัพยากรประเภทเดียวกันประเด็นสำคัญ คือการอ้างสิทธิชุมชนของหมู่บ้านต่างๆ ที่อยู่ติดลำน้ำอิงเพื่อกีดกันสมาชิกจากชุมชนอื่นในการ เข้าไปใช้ทรัพยากรประมงของชุมชน

รายงานจากโครงการแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (สำนักนโยบายแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2548) กล่าวถึงการจัดเขตอนุรักษ์ เพื่อการจัดการอย่างยั่งยืนของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา พบว่า จากสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในทะเลสาบสงขลา นั้นชุมชนได้มีการดำเนินการจัดการทรัพยากรประมงโดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชนเองโดยไม่รอความช่วยเหลือจากรัฐ โดยมีการกำหนดพื้นที่ที่ชัดเจนการดูแลรักษา ซ่อมแซม และป้องกันการใช้เครื่องมือประมงในเขต เพื่อให้เขตดังกล่าวเป็นพื้นที่ ห้ามทำประมง และได้มีการออกกฎระเบียบ มีการตกลงร่วมกันจากคณะกรรมการ เช่น การห้ามทำประมงโดยอันตราย หรือห้ามใช้เครื่องมือ บางชนิด เช่น อวนกระทุ้งน้ำ ถึงแม้ว่าการจัดการในช่วงแรกจะมีความขัดแย้งขึ้นบ้างในชุมชน แต่จากการร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากโครงการชายฝั่งภาคใต้

กรมประมง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จึงสามารถเป็นแรงหนุนที่ทำให้ประสบผลสำเร็จขึ้นมาได้ จากการวิเคราะห์ การศึกษาในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าเป็นความพยายามของชุมชนที่ต้องการปรับเปลี่ยน สิทธิในพื้นที่สาธารณะ มาเป็นสิทธิของชุมชนเองเพื่อต้องการที่จะบริหารจัดการด้วยตนเองแต่ก็ต้องยอมสยบต่ออำนาจรัฐ เพื่อที่จะได้รับการยอมรับโดยพลตินัย เพราะชุมชนก็ไม่สามารถ ดำเนินการได้โดยลำพัง ยังต้องมีการจัดการร่วมกันกับหน่วยงานต่างๆ

ถัดมา บุญปรากฏ และคณะ (2550) ศึกษาเรื่อง สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรประมง ของชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลา พบว่าระบบกรรมสิทธิ์ของทรัพยากรประมงสามารถแบ่ง ออกได้เป็น 2 ช่วงคือ ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ระบบกรรมสิทธิ์เป็นลักษณะเปิดเสรีเมื่อ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ระบบกรรมสิทธิ์ได้ปรับเปลี่ยนเป็นของเอกชนและเปลี่ยนมาเป็นของ รัฐเมื่อมีการออก พ.ร.บ 2490 ชาวประมงมีสิทธิในการเข้าถึงที่หลากหลาย ได้แก่ สิทธิการเข้าถึง โดยเทคโนโลยีและทุน การเข้าถึงอำนาจโดยกลไกตลาดโดยการกำหนดราคาปลาการเข้าถึง โดยอาศัยแรงงาน การเข้าถึงโดยความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การจัดการฟาร์มทะเลเป็นการเข้าถึงที่เกิด จากการที่ชุมชนต่อรองกับรัฐ การเข้าถึงทรัพยากร ด้วยอัตลักษณ์ทางสังคม ชาวประมงร่วมสร้างอัต ลักษณ์ และการนิยามที่แตกต่างหลากหลาย ในการเข้าถึงทรัพยากรประมง โดยร่วมนิยาม ความหมายทรัพยากรประมงให้เป็นพื้นที่ของการอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังมีการจัดการทรัพยากร ประมงในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากรัฐ เช่นการจัดทำบังกะโลปลา เพื่อเป็นแหล่งที่ อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ การจัดทำโฉนดทะเล และการจัดโครงการฟาร์มทะเลที่มีการจัดการร่วมกันของ หลายหน่วยงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากร

นับตั้งแต่อดีตการขยายสิทธิ และอำนาจของรัฐเข้าควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ รัฐได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเข้าควบคุมการทรัพยากรให้เป็นไปตามแนวทางที่รัฐกำหนดไว้โดยได้มีการออกกฎหมายหลายฉบับ แต่ที่เป็นอุปสรรคของการประกอบอาชีพประมง คือกรณีของ จากการ ก่อตั้งกรมประมงเป็นการขยายกรรมสิทธิ์ และอำนาจเข้าไปควบคุม การใช้ประโยชน์ และการ จัดการทรัพยากรประมง ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการประมง 2490 กฎหมายฉบับนี้ได้อำนาจกับรัฐโดยกรมประมงมีสิทธิ และอำนาจในการบังคับควบคุมจัดการทรัพยากรประมงเหนือ พื้นที่ทำประมง เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง พื้นที่สาธารณะประโยชน์ (ในช่วงฤดูน้ำหลาก) นอกจากนี้ยังพบว่านโยบายการพัฒนาต่างๆของรัฐนั้นกลับส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ ประมงอีกด้วย

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ (2545) ได้ชี้ให้เห็นการต่อสู้ของชาวประมงในกรณีการสร้างเขื่อนปากมูล ชาวประมงได้ใช้ทวิวิธีในการต่อสู้ด้วยรูปแบบที่หลากหลายปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการต่อสู้ เช่นการเข้ายึดเครื่องมือในการก่อสร้าง การถือแพ่งไม่ให้ความร่วมมือ การโต้ตอบอย่างเป็นทางการผ่านขั้นตอนการทำงานของรัฐบาล การสร้างและรักษาพันธมิตรเครือข่าย การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นโดยร่วมกับ NGO ในงานวิจัยไทบ้าน เพื่อนำมาเป็นวาทกรรมตอบโต้กับรัฐ รวมทั้งกดดันด้วยการเดินขบวนประท้วง

พรพันธุ์ เขมคุณาศัย (2549) ได้ศึกษาถึงนโยบายรัฐ และความขัดแย้งของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเลตะวันออกภาคใต้พบว่าชาวประมงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเข้าถึงทรัพยากรไปตามนโยบายการพัฒนาของรัฐทั้งการเข้าถึงแบบเปิดและการเข้าถึงแบบเอกชน จากข้อจำกัดของนโยบายรัฐดังกล่าวส่งผลให้ชาวประมงมีกลยุทธ์ในการต่อรองและการปรับตัว เช่นการขยายพื้นที่ทางเศรษฐกิจของรัฐเข้าไปในเขตประมงชายฝั่งทำให้ทะเลในเขตนี้กลายเป็นพื้นที่ที่เปิดให้คนหลายกลุ่มทั้งในระดับรัฐและระดับท้องถิ่นเข้าไปช่วงชิงผลประโยชน์จนนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชนชาวประมงทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์มีการปรับตัวจากชาวประมงพื้นบ้านไปสู่ชาวประมงพาณิชย์ และเป็นเจ้าของฟาร์มหอย รายย่อยในทะเล มีการต่อรองทั้งแบบปัจเจกและแบบกลุ่มรวมทั้งการรุกทะเลไปเรื่อยๆ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติและกฎหมายของรัฐเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงทรัพยากรภายใต้ผลประโยชน์ของปัจเจก

วิเชียร มีบุญ (2551) ศึกษาการเข้าถึงทรัพยากรประมงน้ำจืดของชาวประมงเขื่อนอุบลรัตน์ พบว่า การประกอบอาชีพประมงของชาวประมงต้องประสบภาวะวิกฤตของทรัพยากร เป็นเหตุให้กรมประมงเริ่มใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมอย่างเข้มข้นจนนำมาสู่ความขัดแย้ง จากปัญหาและสาเหตุดังกล่าวเป็นเหตุให้ชาวประมงมีการปรับตัวในการเข้าใช้ทรัพยากร โดยใช้แนวคิดที่มาจากฐานความรู้ท้องถิ่นผสมกับองค์ความรู้ ที่มาจากนอกชุมชนก่อนเป็นยุทธศาสตร์นำไปสู่รูปแบบ และวิธีการในการเข้าถึงอย่างเป็นพลวัตร การเข้าถึงโดยการใช้ระบบเส้นสาย ทั้งระดับครอบครัว ระดับกลุ่มเครื่องมือจับปลา ระดับชุมชนและชุมชน โดยใช้วิธีการต่อรองในระดับปฏิบัติการ ด้วยรูปแบบทุน ความรู้ เทคโนโลยี อำนาจ และการเจรจา โดยมีเป้าหมายคือการเข้าไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพทั้งทางตรง และทางอ้อม

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำงานที่ศึกษาเกี่ยวกับการต่อรองในการเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้ จากการขยายพื้นที่อนุรักษ์เพิ่มขึ้นจนส่งผลกระทบต่อผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เพื่อให้มองเห็นในมิติการต่อสู้ต่อรองที่มีความหลากหลาย และมีการปรับเปลี่ยนตามบริบทของแต่ละสภาพแวดล้อมจากตัวอย่างงานของ

เนตรดาว ชัยยุบล (2544) ศึกษา ในเรื่อง คนชายกับกระบวนการสร้างเวทีการต่อสู้ เพื่อแย่งชิงทรัพยากร พบว่า ปัญหาความขัดแย้งเกิดจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจทางสังคม 4 กลุ่ม คือรัฐ คนที่ราบ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน คนพื้นที่สูง ซึ่งประเด็นความขัดแย้งหลัก คือความขัดแย้งเรื่องการใช้น้ำ ความขัดแย้งเรื่องจากการทำไร่เลื่อนลอย ความขัดแย้งในการใช้พื้นที่ป่าท่ามกลางความขัดแย้งดังกล่าว ปกกาเกอญอถูกทำให้สูญเสียอำนาจในการจัดการในทรัพยากร โดยมีวิธี คือการขยายอำนาจรัฐในการควบคุมผ่านการกำหนดนโยบายกระบวนการพัฒนาที่ปิดล้อมชุมชน และการสร้างภาพมายาคติให้ปกกาเกอญอกลายเป็นอื่นในสภาพอ้างอิงสิทธิของคนในแต่ละกลุ่มนั้น ในทางตรงกันข้ามปกกาเกอญอได้พยายามปรับตัวต่อสู้ ตอบโต้ โดยอาศัยกลยุทธ์หรือยุทธวิธีการเมืองนิเวศ โดยนำเสนอภาพปกกาเกอญอในฐานะการสร้างและปรับองค์กรของชุมชนปกกาเกอญอ การปรับพิธีกรรมของชุมชนปกกาเกอญอ การสร้างวาทกรรมด้านการอนุรักษ์กระแสหลักของปกกาเกอญอ

วิระ โพธิ์เรีย (2546) ที่ทำการศึกษา การต่อรองในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่รอยต่อระหว่างอุทยานแห่งชาติเขาสะเมมา-เขาวง และเขตพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน พบว่าชุมชนมีศักยภาพในการต่อรองเพื่อเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ ด้วยการกระตุ้นให้มีอุดมการณ์ร่วมกัน โดยใช้วิธีการต่อรองระหว่างชุมชนกับรัฐในการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่หวงห้าม โดยใช้วิธีทั้งการเจรจาทางการเมืองในระดับท้องถิ่นทั้งสองฝ่ายการสร้างสัญลักษณ์ควบคุมกำหนดเขต และการขยายของเขตของพื้นที่ ที่ขัดแย้งระหว่างชุมชนกับรัฐ การใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมชุมชนในการสร้างภาพลักษณ์เพื่อให้เกิดความเชื่อถือว่าเป็นชุมชนที่สามารถจะอนุรักษ์ทรัพยากรได้ และการใช้อิทธิพลของนายทุนในการพื้นที่ในการสร้างอำนาจการเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐระดับท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดปัญหาในการใช้ประโยชน์พื้นที่ผิวดินประเภท

นอกจากนี้ในประเด็นดังกล่าว ในส่วนของการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งเป็นการศึกษาของการทำประมงที่ถูกปิดล้อมด้วยนโยบายของรัฐ เช่นงานของ Bui Due Tinh (2003) นิเวศวิทยาการเมืองของการใช้ทรัพยากรประมงในดัมยาลากูญ จังหวัดเถียน-เวินประเทศเวียดนาม พบว่า จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการ ถือประโยชน์ และการจัดการ การแปรรูปเขตจับปลาให้เป็นของเอกชน การพัฒนาการเกษตรและทรัพยากรที่น้อยลง ได้ทำลายการจัดการแบบดั้งเดิมของชาวประมงท้องถิ่น จนนำมาสู่การเกิดช่องว่างระหว่างชาวประมงที่ร่ำรวย และยากจนที่เพิ่มขึ้นชาวประมงใช้ความรู้ท้องถิ่นในการจับปลาซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อสู้ในเชิงสัญลักษณ์เพื่อขัดขวางการครอบงำอำนาจจากกลุ่มประมงเพาะเลี้ยง และชาวประมงที่ร่ำรวยที่อาศัยนโยบายของรัฐเป็นฐานอำนาจอยู่เบื้องหลังเป็นเหตุให้นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายการจัดการทรัพยากรประมงของรัฐเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ

Try Thoun (2004) การสร้างพื้นที่ และการเข้าถึงทรัพยากรประมง : แนวทางข้างหน้าสำหรับการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดสตริง พบว่า การต่อรองของชาวประมงที่การประกอบอาชีพประมงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ชาวประมงได้นำความรู้ท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดวาทกรรมที่ว่าด้วยการสร้างแผนที่ตอบโต้รัฐ เพื่อทำความเข้าใจพื้นที่ทางสังคม อีกทั้งการต่อรอง ในชีวิตประจำวันยังถูกนำมาใช้ อย่างหลากหลายเพื่อให้เข้ากับสภาพนิเวศของทะเลสาบการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการจับปลาในบางฤดู รวมทั้งการเข้าถึงทรัพยากรส่วนบุคคล ซึ่งรวมทั้งรูปแบบการเข้าถึงทรัพยากรส่วนบุคคล เช่นการใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติการใช้รูปแบบผสมผสานกัน ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จในการอ้างสิทธิเข้าถึงทรัพยากรได้

สรุป

ในบทนี้เป็นการนำเสนอ 2 ประเด็นหลัก คือแนวคิดที่นำมาใช้เพื่อการวิจัยเพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ภาคสนาม ประเด็นที่สองเป็นผลการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นแรกเป็นการนำเสนอแนวคิดที่นำมาใช้สำหรับการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดสิทธิชุมชนเป็นแนวคิดหลัก วิเคราะห์ถึงการก่อเกิดขึ้นของสิทธิ และการดำรงอยู่ของสิทธิ ทั้งในรูปแบบของการกำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้าใช้ทรัพยากรที่มีร่วมกันของชาวประมงในแต่ละชุมชน และในแต่ละกลุ่มเครื่องมือ จนกระทั่งสิทธิดังกล่าวถูกจำกัดจากแนวทางการบริหารจัดการของรัฐ

แนวคิดเรื่องว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทรัพย์สินร่วมเป็นแนวคิดที่นำมาใช้ทำความเข้าใจความหมายของทรัพยากร การกำหนดเกณฑ์ และสิทธิในการเข้าใช้มีการกำหนดการเข้าใช้ทรัพยากรร่วมกันในแต่ละสังคมอย่างไร

แนวคิดทางด้านพื้นที่และการต่อสู้ ต่อรอง ในการเข้าใช้ทรัพยากร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติจำเป็นต้องมีการกำหนดพื้นที่ที่ตั้งอยู่ของทรัพยากร เพื่อควบคุมการเข้าใช้ซึ่งผู้ที่ควบคุมจะมีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์การใช้ แนวคิดเรื่องพื้นที่ถูกนำมาใช้ในการให้ความหมายในพื้นที่ของชาวประมง ซึ่งเป็นการช่วงชิงการให้ความหมายกันระหว่างรัฐและชาวประมงในการเข้าใช้ทรัพยากรในพื้นที่ดังกล่าว

แนวคิดวาทกรรมถูกนำมาวิเคราะห์ในการให้นิยามและความหมายของชาวประมงในประเด็นของการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการของรัฐ อีกทั้งการให้ความสำคัญกับชุดความรู้ย่อยๆของชาวประมง ที่ถูกนำมาตอบโต้วาทกรรมหลักของรัฐ

ประเด็นที่สองเป็นการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มงานที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากร และการจัดการทรัพยากรประมง ส่วนในกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่ศึกษาในเรื่องของการต่อสู้ต่อรองในทรัพยากร ที่ดิน ป่าไม้และ แหล่งทำประมง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา การต่อสู้อรองในการเข้าใช้ทรัพยากร ประมงของชาวประมงพื้นบ้าน ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่งอ่าวนครศรีธรรมราช โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย จำแนกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

การเลือกพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่ภาคสนามเพื่อใช้ในการศึกษาคั้งนี้ในช่วง ของเดือน ธันวาคม 2554 จากการสำรวจทั้งจากข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ พบว่า ลักษณะพื้นที่ชายฝั่งของทะเลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือพื้นที่ทะเลนอก (ชายฝั่ง อ่าวไทย) และพื้นที่ทะเลส่วนใน (พื้นที่อ่าวย่อยๆ) ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งลักษณะวิธีการ ทำประมงของชาวประมงทั้งสองมีลักษณะที่แตกต่างกัน และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นยังมีความ แตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาในรายละเอียดของพื้นที่พบว่า อ่าวนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นอ่าวย่อย ส่วนใน ยังพบว่ายังมีความแตกต่างระหว่างชาวประมงทั้งสองฝั่ง คือชาวประมงฝั่งตะวันออกกับ ชาวประมงฝั่งตะวันตก ซึ่งชาวประมงฝั่งตะวันออกของอ่าวส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่อำเภอปากพนัง ชาวประมงในกลุ่มนี้จะมีพื้นที่การทำประมงอยู่ 2 แหล่ง ลักษณะภูมิประเทศในบริเวณส่วนนี้ค่อนข้างเอื้ออำนวยให้ชาวประมงในบริเวณนี้มีความสะดวกในการประกอบอาชีพ ส่วนในพื้นที่ ชาวประมงฝั่งตะวันตกส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาคั้งนี้ เป็นพื้นที่ที่ตั้งลึกเข้าไปในแผ่นดิน ซึ่งเดิมทีในยุคการตั้งถิ่นฐานในยุคแรกชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ ความสำคัญกับการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพเสริมแต่ หลังจากได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาต่างๆ ส่งผลให้การทำนาไม่สามารถทำได้ดังเดิม ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงได้มีการปรับเปลี่ยนมาประกอบอาชีพประมงมากขึ้น แต่ทั้งนี้การทำประมง ของชาวประมงในกลุ่มนี้ ต้องประสบกับปัญหาของอ่าวที่ตื้นเขิน และข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ ซึ่งเป็น ผลมาจากลักษณะภูมิประเทศที่ถูกปิดล้อมทั้งสองด้านชาวประมงไม่สามารถออกทำประมงได้ไกล จากฝั่ง

จากสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงในปัจจุบันของพื้นที่อ่าว นครศรีธรรมราช และแหล่งน้ำโดยรอบ ทั้งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและจากการกระทำของมนุษย์ ด้วยเหตุผลดังกล่าว กระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้เข้ามามีบทบาท เพื่อสร้างความสมบูรณ์ของทรัพยากรประมงทั้งจากหน่วยงานของรัฐ โดยกรมประมง กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ซึ่งในแต่ละกลุ่มนั้น กลับมองว่าสาเหตุหลักของปัญหาความเสื่อมโทรมนั้น เกิดจากการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านจึงได้มีการเข้มงวดการทำประมงมากขึ้น โดยเฉพาะในรูปแบบของการแก้ปัญหาโดยการใช้กฎหมายลงโทษผู้กระทำความผิด ชาวประมงหลายกลุ่มถูกจำกัดสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร และไม่สามารถปรับตัวตามเงื่อนไขของรัฐได้ทัน นอกจากนี้ ชาวประมงเห็นว่าการใช้กฎหมายบังคับเป็นไปในลักษณะที่บังคับใช้กับผู้ที่ย่อยอำนาจที่ไม่สามารถต่อสู้กับอำนาจได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ชาวประมงได้มีการต่อสู้ต่อรอง พยายามตอบโต้ เพื่อเข้าใช้ทรัพยากรประมง หลายครั้งได้นำมาสู่การเกิดกรณีพิพาทโต้แย้งต่างๆ ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวประมงจนส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจการประมงของจังหวัด

การเลือกชุมชนเพื่อการศึกษา

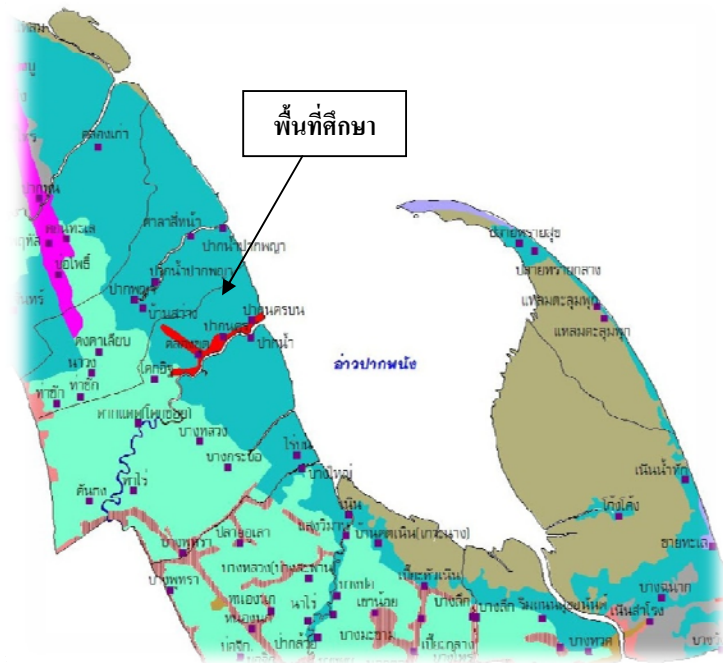
การเลือกชุมชนเพื่อการเก็บข้อมูลในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้สำรวจชุมชนต่างๆที่ตั้งอยู่ในบริเวณอ่าวนครศรีธรรมราช โดยนำข้อมูลการต่อสู้ต่อรองมาพิจารณา เป็นประเด็นหลัก ดังนั้นจึงเลือกชุมชนท่าไร่ ซึ่งเป็นชุมชนในด้านตะวันตกของอ่าวนครศรีธรรมราช ตามที่กล่าวไปแล้วในข้างต้นเป็นพื้นที่สำหรับการเก็บข้อมูลวิจัย

ชุมชนท่าไร่ เป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณฝั่งตะวันตกของอ่าวนครศรีธรรมราชที่ตั้งของชุมชนมีลักษณะของภูมิเวศ เป็นระบบนิเวศปากแม่น้ำโดยมีแม่น้ำปากนครและปากคลองบางควายไหลมาบรรจบกับน้ำเค็ม ในอดีตการประกอบอาชีพของคนในชุมชนท่าไร่จะประกอบอาชีพการทำนาควบคู่กับการทำประมง แต่ด้วยพื้นที่การทำนามีอย่างจำกัดปัญหาของภัยแล้ง และผลผลิตจากการทำนาเริ่มมีราคาตกต่ำ อีกทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะราบเอียงไปทางตะวันออกลงสู่อ่าวนครศรีธรรมราช ซึ่งส่งผลให้ทุกๆปีเกิดน้ำท่วมทุกๆปีการทำนาได้รับความเสียหายบ่อยครั้ง ชาวบ้านที่ไม่มีพื้นที่นา และขาดทุนจากการทำนาจึงจำเป็นต้องหันมาทำประมงมากขึ้น

หากพิจารณาเปรียบเทียบพื้นที่การทำประมงกับชุมชนอื่น ในระแวกเดียวกันนั้น ชุมชนท่าไร่เป็นชุมชนที่มีข้อจำกัดของพื้นที่ในการทำประมง กล่าวคือชาวประมงในชุมชนท่าไร่สามารถทำการประมงได้แค่เพียงบริเวณในอ่าวเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อีกทั้งยังมีความหลากหลาย

ในการใช้เครื่องมือ ทั้งการใช้วอร์นขนาดเล็ก ขอปีก โพงพาง ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวไม่สามารถใช้ในพื้นที่ที่จำกัดได้ ด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักการจัดการของรัฐในการจัดการการทำประมงภายในพื้นที่ประมงที่กำหนดได้ “สิทธิประมงหน้าบ้าน” กล่าวคือชุมชนไม่ได้มีการประมงสิทธิการทำประมงหน้าบ้าน อีกทั้งชุมชนดังกล่าวยังเคยถูกเลือกจากประมงจังหวัดเป็นสถานที่ที่เจ้าหน้าที่รัฐได้มาเจรจาต่อรองกับชาวประมงในช่วงของการปิดอ่าว ในขณะที่เดียวกันชาวประมงในชุมชนนี้ยังเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายในการต่อสู้ต่อรองเจ้าหน้าที่รัฐเจรจาผ่อนผัน เพื่อให้ชาวประมงเข้าทำประมงมาโดยตลอด อนึ่งการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลชาวประมงในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง คือชุมชนชาวประมงบ้านปากนคร และชุมชนท่าซึก เนื่องจากว่าทรัพยากรประมงเป็นทรัพยากรที่มีการเคลื่อนย้ายตามฤดูกาล และตามระบบนิเวศ

การศึกษาครั้งนี้จะเป็นการมองในประเด็นของการอนุรักษ์ ที่มีความแตกต่างออกไป โดยที่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการศึกษาในส่วนของการสร้างเขตอนุรักษ์ หรือผลดีของการอนุรักษ์แต่การศึกษาครั้งนี้ เป็นการมองการอนุรักษ์ในด้านที่ส่งผลกระทบต่อผลกระทบจากการเก็บรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงส่วนใหญ่แล้ว การศึกษาเรื่องระบบการจัดการของชุมชน และผลกระทบต่อการทำประมงพาณิชย์ ส่วนการศึกษาถึงผลกระทบต่อการใช้กฎหมาย ในการอนุรักษ์นั้นบว้างมีอยู่น้อย และส่วนใหญ่แล้วเป็นการมองประมงพื้นบ้านโดยภาพที่คงที่โดยมองข้ามสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีประมงพื้นบ้าน และสาเหตุที่ชาวประมงต้องทำผิดกฎหมาย

ภาพประกอบที่ 1 ชุมชนที่ใช้ในการศึกษา

ที่มา : สถาบันวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2556

วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อกำหนดพื้นที่ศึกษาจากประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการใชข้อมูลจากภาคสนามโดยกำหนดเกณฑ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้เกณฑ์ที่ครอบคลุมในทุกองค์กร ทั้งกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมงพื้นบ้าน ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานจากภาครัฐ

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตในกิจกรรมชาวบ้านในชุมชน กิจกรรมในชีวิตประจำวันต่างๆ ไป เช่นวิถีชีวิตความเป็นอยู่การประกอบอาชีพในอ่าว นครศรีธรรมราช การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับชาวประมงโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำประมง

การสัมภาษณ์ ผู้ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของ ผู้ให้ข้อมูล ไว้คือเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพการทำประมงเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้จากการลง ศึกษภาคสนามจะพบชาวประมงใน 2 ลักษณะ คือชาวประมงที่ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพ หลัก และชาวประมงที่ประกอบอาชีพเสริม ซึ่งในกลุ่มนี้จะมีอาชีพหลักอย่างอื่น เช่น ทำนาหรือ ค้าขาย ซึ่งชาวประมงกลุ่มนี้จะไม่ค่อยได้รับผลกระทบ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้แบ่งชาวประมงออกเป็น 3 กลุ่ม คือชาวประมงอวนรุนขนาดเล็ก ชาวประมงกลุ่มขยอปีก ชาวประมงกลุ่มโพงพาง ด้วยเหตุผล ที่ว่า ชาวประมงทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายกลุ่มชาวประมงกลุ่มนี้จะได้รับผลกระทบ มากที่สุด เพราะเป็นเครื่องมือในควบคุมตามพระราชบัญญัติการประมง 2490 และที่ผ่านมา ชาวประมงทั้ง 3 กลุ่มได้มีการเจรจาต่อรอง ขอผ่อนผันขอทำประมงกับทางจังหวัดในทุกๆปี

โดยแนวทางการสัมภาษณ์จะเกี่ยวกับความเป็นมาของการทำประมง รูปแบบการ ทำประมง ผลกระทบจากการใช้กฎหมายของรัฐ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงกฎเกณฑ์ ของชุมชนในการทำประมง และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำมาหากิน และยุทธวิธีในการปรับตัว เพื่อการเข้าใช้ทรัพยากรประมง

เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ เจ้าหน้าที่ประมงจังหวัด นครศรีธรรมราชจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ประมงอำเภอเมือง 1 คน เจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันและปราบ ประมงทะเลปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 2 คน เพื่อสัมภาษณ์ในส่วนของนโยบายและ กฎหมายต่างๆ สภาพปัญหาของการปฏิบัติงาน

ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน การสัมภาษณ์บุคคลเหล่านี้ เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน และความขัดแย้งในการทำประมง

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ที่ได้มีผู้ศึกษารวบรวมไว้แล้ว ได้แก่แนวคิด หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย นโยบายของรัฐ ในการจัดการทรัพยากรประมง สถิติการทำประมงในจังหวัดนครศรีธรรมราช ข้อมูลพื้นฐานของ ชุมชนท่าไร่ เช่นสภาพสังคมและเศรษฐกิจจากแผนพัฒนาตำบล เอกสาร วารสาร รายงานการ ประชุมสัมมนา และรายงานการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ เป็นการวิเคราะห์การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของ ชาวประมงพื้นบ้านอำวนครศรีธรรมราช โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามการ วิเคราะห์ข้อมูล จะกระทำไปพร้อมกันกับการเก็บข้อมูลตัวบท (Text) จากภาคเก็บข้อมูลภาคสนาม ผ่าน จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการจดบันทึก บันทึกเสียง ผู้วิจัยจะนำมาถอดความ เรียบเรียง และตรวจสอบความถูกต้อง ดังรายละเอียดคือ

1. การตรวจสอบข้อมูลเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้นั้น ทั้งจากที่ได้จาก เอกสาร และข้อมูลภาคสนามตรงกับขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้หรือไม่ ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน ครบถ้วน หรือมีข้อบกพร่องในส่วนไหน เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมีความชัดเจน สามารถอธิบาย และวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นนั้นๆ ได้สมบูรณ์ในส่วนของการตรวจสอบความ ถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้ประเด็นคำถามเดิมที่กำหนดไว้ถามซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มอื่นๆ ด้วย แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ว่าถูกต้อง หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่และเมื่อเรียบ เรียงข้อมูลสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอต่อผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้ง เพื่อเป็นการตรวจสอบและ แก้ไขข้อบกพร่อง รวมทั้งเพื่อให้เกิดความถูกต้อง และน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับ

2. การแยกแยะข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม คือ พื้นที่ชุมชน ประมง พื้นบ้านชุมชนท่าไร่ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มาแยกแยะประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ข้อมูล สภาพทั่วไป เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตการทำประมง สภาพทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรของชุมชน และผลกระทบจากการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐ การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรของชาวประมง

3. การจัดหมวดหมู่ข้อมูลเป็นการจัดหมวดหมู่ที่ได้ศึกษา ในประเด็นต่างๆของ ชุมชนให้ชัดเจน และบรรยายเรียบเรียงในแต่ละประเด็นให้ครอบคลุม ได้แก่สภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน ผลกระทบด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง

4. การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลเป็นการนำข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ในพื้นที่ศึกษา สภาพทรัพยากรธรรมชาติและการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงในเขต พื้นที่อนุรักษ์ ผลกระทบด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐ มาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ของข้อมูล และเรียบเรียงข้อมูลโดยการบรรยายและสรุป

บทที่ 4

บริบทชุมชน และวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน

การนำเสนอในบทนี้ ในเบื้องต้นผู้วิจัยต้องการนำเสนอสภาพโดยทั่วไปของอ่าว นครศรีธรรมราช ทั้งในด้าน ลักษณะทางกายภาพของอ่าว นครศรีธรรมราช และการตั้งถิ่นฐานของ ชุมชนต่างๆ ในรอบอ่าว นครศรีธรรมราช หลังจากนั้นจึงเป็นการนำเสนอให้เห็น ถึงสภาพทั่วไป และวิถีชีวิตของชุมชนท่าไร่ ที่เป็นชุมชนที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณอ่าว นครศรีธรรมราช รูปแบบการทำประมงของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการทำประมงในบริเวณปากอ่าว ซึ่งมีลักษณะการทำประมงที่มีความแตกต่างจากการทำ ประมงในพื้นที่ชายฝั่ง ทั้งสภาพของพื้นที่ใน การทำประมง เครื่องมือที่ชาวประมงเลือกใช้ตลอดถึงนำเสนอถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรประมง และความขัดแย้งระหว่าง การทำประมงและมาตรการในการอนุรักษ์ของ เจ้าหน้าที่รัฐ

อ่าว นครศรีธรรมราช เป็นอ่าวย่อย (ทะเลส่วนใน) ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ปากอ่าวอยู่ระหว่างปากน้ำปากพูนกับปลายแหลมตะลุมพุก พื้นที่ของอ่าวครอบคลุม 2 อำเภอ คือ ฝั่งตะวันออกติดกับอำเภอปากพนัง และด้านตะวันตกติดกับอำเภอเมือง มีพื้นที่อ่าวประมาณ 100,000 ไร่ ทางตอนในของอ่าวประกอบด้วยพื้นที่ป่าชายเลน 11,680 ลักษณะของอ่าวมีลักษณะดิน ฝั่งทะเลในอ่าวนี้เป็นฝั่งตื้นน้ำท่วมถึงมีลำน้ำ 17 สาย ลงสู่อ่าวนี้ เช่น แม่น้ำปากพญา แม่น้ำปากนคร คลองปลายบางควาย คลองบางจากคลองเป็ยะ เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าว จากการ สันนิษฐานตามบันทึกทาง ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในแถบนี้ น่าจะไม่ต่ำกว่าสมัยศรีวิชัยหรือ มากกว่า 1,400 ปี (พงพัฒน์ บุญชูวงศ์ 2536, 11) ลักษณะการตั้งจะมีอยู่ สองลักษณะ คือกลุ่มชุมชน ประมงพื้นบ้านกลุ่มแรก คือ กลุ่มประมงพื้นบ้านที่ตั้งบ้านเรือนติดชายฝั่งตะวันออกของอ่าวซึ่ง ชุมชนชาวประมงดังกล่าวจะตั้งอยู่แค่เพียงในบริเวณพื้นที่อำเภอปากพนังซึ่งชาวบ้าน ใน กลุ่มนี้มี อาชีพการทำประมงเป็นหลักมาตั้งแต่อดีต โดยจะมีพื้นที่ทำประมง 2 แหล่งทั้งในพื้นที่อ่าวส่วนใน และบริเวณชายฝั่งทะเล (ทะเลนอก) กลุ่มที่สองคือ กลุ่มชาวประมงที่มีการรวมตัวกันสร้างบ้านเรือน บริเวณคลองที่สามารถเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำได้ (River Settlement) ในอดีตการวิถีการ ดำรงชีวิต ของคนแถบนี้เดิมไม่ได้มีเพียงการประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก แต่มีการทำ เกษตรกรรมควบคู่ไปกับการทำประมง เช่นการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ แต่หลังจากภาครัฐได้ดำเนิน โครงการปิดกั้นคลองชลประทาน โดยทำประตูน้ำเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำทะเลหนุนขึ้นสูง ส่งผลให้ ระบบนิเวศทางธรรมชาติ ของบริเวณด้านล่างของประตูน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลง พื้นที่ส่วนใหญ่จึง ไม่สามารถทำ การเกษตรได้อย่างเดิม อีกทั้งปัญหาของราคาผลผลิต ทางเกษตรที่เริ่มตกต่ำการ ดำรงชีพ ของคนในบริเวณนี้ ได้มีการปรับเปลี่ยนมาประกอบอาชีพการทำประมงมากขึ้น (ตฤณ สุข นวล 2546)

สภาพทั่วไปของชุมชนท่าไร่

ชุมชนท่าไร่ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณตะวันตกของอำเภอนครศรีธรรมราช อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมือง นครศรีธรรมราช ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 13 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 37.96 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 23,722 ไร่ ชุมชนท่าไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับ ตำบลปากนคร ในทางทิศเหนือโดยมีคลองปากนคร เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างตำบล โดยในพื้นที่ส่วนนี้ยังเป็นที่ตั้งของวัดนางพระยา ซึ่งเป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทิศใต้ ติดกับตำบลบางจากทิศตะวันออกติดต่อกับแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าปากน้ำ โดยมีพื้นที่ 1,198 ไร่ และอำเภอนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแหล่งทำประมงที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทิศตะวันตก ติดต่อกับพื้นที่บางส่วนของตำบลบางจาก ตำบลท่าเรือและตำบลปากนคร

จากการศึกษาเอกสารแผนพัฒนาตำบลและจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของชุมชนท่าไร่ โดยได้มีการเล่าเรื่องราว ความเป็นมาของชุมชนสืบทอดกันมาว่า ชุมชนท่าไร่ในยุคก่อน เป็นเพียงหมู่บ้านเล็กๆ ริมขานเมืองคอนมีครอบครัวอาศัยในพื้นที่ ประมาณ 3-4 ครอบครัว ร่วมกันบุกเบิกถางป่า เพื่อเตรียมพื้นที่ตั้งรกรากทำมาหากิน ท่าไร่ข้าวโพด ปลูกดีปลี (พริก) และพืชผักต่างๆบริเวณริมคลองหัวตรุด ซึ่งบริเวณนั้นสมัยก่อนจะใช้เส้นทางน้ำโดยसरเรือในการเดินทาง หากชาวบ้านจะเดินทางไปธุระในเมืองเยี่ยมญาติพี่น้อง หรือไปไหว้พระบรมธาตุ จะต้องมา คอยเรือ เพื่อเดินทางข้ามไปอีกฝั่งหนึ่ง แต่พาทะเรือสมัยก่อนมีน้อยมาก ประกอบกับบริเวณคลองหัวตรุด มีต้นไม้ปกคลุมตลิ่งเป็นป่ารกทึบมองไม่ชัด เมื่อจะข้ามคลองคนแล้วคนเล่า คนต่อไป ที่จะข้ามก็ต้องขึ้นคอย แต่ไม่ทราบจะทำเรือประจำอยู่ที่ไหนเป็นที่แน่นอน จึงต้องเดินไประยะไกลๆ ตามตลิ่งเรียกเรือไปเรื่อยๆจนกว่าจะได้ข้าม ไปอีกฝั่งหนึ่ง ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านท่าไร่ ต่อมาเมื่อมีคนเข้ามาอาศัย และปลูกพืชไร่ ทำมาหากินมากขึ้นจึงได้มีการจัด ตั้งเป็นคุ้มแยกเป็นหมู่บ้านมากขึ้น กระทั่งได้เรียกขานสืบต่อกันมาว่าท่าไร่นับแต่นั้นมา

ในปัจจุบันตำบลท่าไร่ประกอบไปด้วย หมู่บ้านทั้งหมด 6 หมู่บ้าน โดยแยก เป็นเทศบาล 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 4 บ้านบางเขี้ยว อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากนครส่วนพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ในเขตเทศบาลจะมีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านท่าไร่ หมู่ที่ 2 บ้านไร่บนหมู่ที่ 3 บ้านบางหลวง หมู่ที่ 5 บ้านบางพุทรา หมู่ที่ 6 บ้านบางกระบือ มีประชากร 6,377 คน จำนวนครัวเรือน 1,853 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด โดยมีจำนวนครัวเรือนและประชากรชายหญิงแยกตามหมู่บ้านดังต่อไปนี้ (สำนักบริหารการทะเบียนอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช กรมการปกครอง 2553)

ตาราง 1 จำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือน

หมู่ที่	ชื่อ- หมู่บ้าน	ครัวเรือน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม
1	บ้านท่าไร่	556	798	756	1,554
2	บ้านไร่บน	296	529	523	1,048
3	บ้านบางหลวง	318	548	538	1,075
4	บ้านบางเขี้ยว	39	50	40	92
5	บ้านบางพุทรา	304	532	548	1,088
6	บ้านบางกระบือ	422	785	751	1,520
รวม		1,853	3,224	3,158	6,377

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ 2550

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลท่าไร่ เป็นพื้นที่ราบเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ สู่อ่าวปากพนัง (อ่าวไทย) มีคลองธรรมชาติหลายสายผ่านในตำบล ได้แก่ คลองปากนคร(หัวตรุด) ผ่านทางตอนเหนือของตำบล คลองไม้เลียบผ่านทางตะวันตกของตำบลคลองบางใหญ่ (บ้านบางพุทรา) ผ่านทางตอนล่างของตำบล คลองบางกระบือ คลองบางควาย ผ่านทางตอนกลางของตำบลด้านลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปของชุมชนท่าไร่อยู่ในภาคใต้ อยู่ในเขตร้อนชื้นเมืองร้อน ฝนตกตลอดปี อุณหภูมิเฉลี่ย 27-33 องศาเซลเซียส แบ่งฤดูออกเป็น 2 ฤดูคือฤดูร้อนจะอยู่ในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือน เมษายน อากาศค่อนข้างร้อนตลอดฤดูกาล และฤดูฝนจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ได้รับอิทธิพล จากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้มีฝนตกไม่หนาแน่น ส่วนในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคมได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นช่วงที่ฝนตกชุกหนาแน่น

หากมองย้อนกลับไปถึงยุคแรกของการเริ่มตั้งถิ่นฐานว่าชุมชนมีความเป็นมาอย่างไร ปัจจัยใดที่ทำให้คนรุ่นแรกๆ ของชุมชนจึงตัดสินใจมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ จากการบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชน และจากการสังเกตจากสภาพแวดล้อมโดยรอบแล้วพบว่าในสมัยก่อนพื้นที่ส่วนนี้ เป็นลักษณะของพื้นที่ราบลุ่ม มีต้นไม้และหญ้ารกขึ้นปกคลุมมาก ป่าชายเลนก็เต็มไปด้วยอุดมสมบูรณ์ จากความหลากหลายของระบบนิเวศของชุมชนท่าไร่ในขณะนั้นที่พร้อมไปด้วยพืชพรรณหลากหลายชนิด และเพียงพอต่อการดำรงชีพ อีกทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนยังมีคลองไหลผ่าน ซึ่งทำให้บริเวณพื้นที่ เหมาะสมสำหรับเป็นชัยภูมิที่ดีในการตั้งถิ่นฐาน และเป็นที่อยู่อาศัยอีกแหล่งหนึ่งจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชนสันนิษฐานว่าชุมชนท่าไร่ มีการก่อตั้งขึ้นมา

มากกว่า 100 ปีโดยคนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่ในชุมชนนี้ คือกลุ่มคนที่อพยพ มาจากพื้นที่ท่าพญา ปัจจุบันเป็นชื่อตำบลในอำเภอปากพนัง บางนาโหนด บ้านท่าเสริม อำเภอ หัวไทรได้อาศัยเรือมา เพื่อมาตั้งถิ่นฐาน โดยการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกจะเป็นชุมชนเล็กๆ ปลูกบ้านติดกัน 4-5 หลังบริเวณปากอ่าว ซึ่งจะใช้ เป็นเส้นทางเรือ ในการเดินทาง หลังจากนั้นได้ ได้มีการขยายพื้นที่ขึ้นมาสร้างบ้านเรือนบนที่ราบ และจับจองที่ดินในการทำนา วิถีชีวิตชุมชนท่าไร่ในยุคก่อน เป็นยุคที่มีการพึ่งพาทรัพยากรเป็นหลัก ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนในการดำรงชีพ เช่นในบริเวณเขตป่าพรุคน จะใช้ในการเลี้ยงสัตว์ เก็บหาของป่า และจับสัตว์น้ำบริเวณลำคลองซึ่งไหลผ่านส่วนต่างๆของชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นอาหารเลี้ยงครอบครัว ส่วนในพื้นที่ด้านตะวันออกของชุมชนเป็นพื้นที่ติดกับทะเล และป่าชายเลนที่มีพันธุ์ไม้ต่างๆ ขึ้นปกคลุมหนาแน่น ชาวบ้านมักจะใช้ประโยชน์ได้เช่น การเก็บหอย จับปูดำ และตัดไม้จากป่ามาใช้ประโยชน์ในครัวเรือนได้ เช่นการสร้างบ้าน เสาถ่านไม้ โกงกาง ใช้สร้างเครื่องมือจับสัตว์น้ำ นอกจากนี้ชาวบ้านยังเล่าอีกว่า ในสมัยก่อนบริเวณนี้มีกระเข้ น้ำเค็มอยู่จำนวนมากขนาดที่ว่าพายเรือแล้วนำลูกจาก 2 ทलयไปขว้างหัวกระเข้ก็ยั้งขว้างหัวกระเข้ ยังไม่หมดแต่คนสมัยก่อนนั้นสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสัตว์เหล่านี้ได้อย่างไม่ได้รับอันตรายโดยชาวบ้านเชื่อกันว่าจะมีไอ้เคี่ยม³ คอยควบคุมไม่ให้เหล่ากระเข้ออกมาทำร้ายคน

จากสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่ค่อยหล่อเลี้ยงสมาชิกในชุมชนให้ดำรงชีพอยู่ได้ ปัจจัยดังกล่าวยังได้เป็นตัวชักนำให้คนจากชุมชนอื่นตัดสินใจย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนทำให้สมาชิกในชุมชนเพิ่มขึ้นทุกๆปีอย่างเช่น กรณีของยายสมที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าเคิมคนกับสามีเป็นชาวอำเภอปากพนัง ได้ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนท่าไร่ในปี พ.ศ. 2500 โดยในสมัยที่มาอยู่ช่วงแรก นั้นเป็นช่วงที่มีความสมบูรณ์ ทั้งข้าว ทั้งปลา ในขณะที่ได้ถูกชักชวนให้มาจับจองที่ดินเพื่อทำนา โดยในยุคนั้นการจับจองที่ดินจะจับจองได้โดยอิสระใครต้องการพื้นที่ทำกินส่วนไหนก็จะจับจองโดยการแผ้วถางให้เป็นแนวเขต โดยจะจับจองเอาไว้แต่เพียงพอในการทำกินเท่านั้น เพราะที่ดินสมัยนั้นยังไม่มีราคา ยายสมเล่าว่าครอบครัวของตนจะประกอบอาชีพทั้งการทำประมง และทำนา ทั้งตนและสามีจะช่วยกันทำมาหากินในช่วงทำนา ก็จะช่วยกันทำนาหลังจากเสร็จจากการทำนา ก็จะมาทำประมงโดยการดักซั้ง โดยการทำมาหากินสมัยนั้นสามารถพึ่งตนเองได้หากสิ่งไหนที่ไม่สามารถผลิตได้ก็จะนำของที่ตนมีอยู่ไปแลกมา (ยายสม, สัมภาษณ์วันที่ 12 กรกฎาคม 2555)

จากการศึกษาลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งจากเอกสารที่มีการบันทึกไว้ และคำบอกเล่าของชาวบ้านจะเห็นได้ว่าจากการเริ่มตั้งถิ่นฐานจนถึงปัจจุบันในชุมชนได้มีการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชนหลายครั้ง ทั้งที่เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และพลวัตรของ

³ ชื่อเรียกกระเข้ น้ำเค็มที่มีขนาดใหญ่

สังคมด้วยเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปโดยตั้งแต่การเริ่มตั้งถิ่นฐานจนถึงปัจจุบันได้เกิดเหตุการณ์ต่างๆในชุมชน ดังนี้

ช่วง พ.ศ. 2435-2460 เป็นช่วงที่มีการเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานมีการจับจองพื้นที่เพื่อสร้างที่พักอาศัย

พ.ศ. 2505 พื้นที่อำเภอปากพนัง และพื้นที่โคยรอบ เกิดวาทภัยพายุเฮอริเคน ส่งผลให้ชุมชนทำไร่ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงได้รับผลกระทบตามไปด้วย ซึ่ง เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้บ้านพังเสียหาย การทำประมงและการเกษตรได้รับความเสียหายอย่างมากพื้นที่อ่าวเกิดดินเงิน

พ.ศ. 2518 ในชุมชนได้เริ่มมีการสร้างถนนมาใช้ในการสัญจร โดยถนนในช่วงแรกจะเป็นถนนที่ขุดขึ้นมา

พ.ศ. 2521 เกิดการขยายตัวของชุมชน มีประชากรเพิ่มมากขึ้นได้มีการขยายพื้นที่ปกรรณเพิ่มขึ้น โดยได้ขยายหมู่บ้าน บ้านบางกระบือ แยกออกมาจากบ้านไร่บน

พ.ศ. 2531 จังหวัดนครศรีธรรมราชเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่หลายพื้นที่ถูกน้ำท่วมชุมชนเป็นอีกพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบนั้นด้วย

พ.ศ. 2532 เป็นช่วงที่นาทุ่งเฟื่องฟูนาทุ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพนี้ได้อย่างมาก ในช่วงนี้ มีการถางป่าชายเลนเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นนาทุ่ง ในช่วงนี้ยังเป็นช่วงที่เกิด พายุเกย์ และบางหมู่บ้านได้มีไฟฟ้าใช้ครั้งแรก

พ.ศ. 2542 เป็นช่วงที่นาทุ่งเกิดภาวะซบเซา การเลี้ยงกุ้ง เกิดภาวะขาดทุนทั้งจากสภาวะน้ำที่ส่งผลให้นาทุ่งเสียหาย

พ.ศ. 2550 พื้นที่บางส่วนของชุมชนแยกออกมาจากเทศบาลตำบลปากนคร

พ.ศ. 2554 ในชุมชนเกิดน้ำท่วมฉับพลัน 2 ครั้ง คือในช่วงเดือน เมษายน (Summer Flood) และเดือน มิถุนายน

เส้นทางการคมนาคมของชุมชนมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่แถบนี้ ที่โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นพื้นที่ราบเอียงลงสู่อ่าว มีคลองไหลผ่านชุมชนทำไร่เป็นอีกชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากลักษณะภูมิประเทศในแบบเดียวกัน กล่าวคือชุมชนทำไร่เป็นลักษณะพื้นที่ที่มีลำคลองที่ล้อมรอบชุมชน มีคลองไหลผ่านส่วนกลาง และมีลำคลองสายย่อยๆ ที่คอยเชื่อมต่อระหว่างชุมชนอื่นๆ เช่นคลองบางควาย คลองบางเขี้ยว เป็นต้นคลองดังกล่าวจะเชื่อมติดกับคลองปากนครซึ่งเป็นคลองใหญ่ที่ใช้ในการเดินทางเข้าในตัวเมืองนครศรีธรรมราช

“...แต่แรกในการเดินทางคนใช้เรือเป็นหลักชาวบ้านจะล่องเรือไปตามลำคลอง อีแวะบ้านไหนก็จอดเทียบท่าเรือบ้านนั้นเพราะบ้านทุกหลังจะมีท่าเรือไว้หน้าบ้าน นอกจากนี้ในคลอง คนก็เดินข้ามคลองไปมาหากันได้ อีออกเลก็ต้องเริ่มจากคลอง...”

(เซาว์, สัมภาษณ์วันที่ 27 ตุลาคม 2555)

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงระบบการสัญจรของชุมชนในอดีตว่าคนส่วนใหญ่จะใช้ลำคลองเป็นเส้นทางในการสัญจรไปมาหาสู่กันมาตั้งแต่อดีตเนื่องจากการคมนาคมในสมัยนั้นยังไม่สะดวก เพราะยังไม่มีการสร้างถนนตัดผ่านคนส่วนใหญ่ จึงนิยมสร้างเรือไว้ใช้ในครอบครัว โดยเรือที่ใช้ในยุคแรกจะเป็นเรือแจวก่อนที่จะมา มีการพัฒนามาใช้เรือที่ติดเครื่องยนต์ ส่วนการเดินทางเข้าในตัวเมืองนครจะต้องนั่งเรือไปตามคลองย่อยๆ ล่องเรือไปออกที่คลองปากนคร แล้วล่องเรือต่อไปจนถึงคลองหน้าเมือง และขึ้นเรือที่ทำวัง เส้นทางการเดินทางเรือสายนี้นอกจากเป็นเส้นทางสัญจรของชาวบ้านโดยทั่วไปแล้ว เส้นทางน้ำสายนี้ยังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน คือเมื่อครั้งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงมายกทัพตีเมืองนครศรีธรรมราช ได้ใช้สายน้ำแห่งนี้เป็นเส้นทางผ่านในครั้งทรงยกกองทัพเรือเข้ามาทางสายแม่น้ำปากนคร เมื่อครั้งมาตีเมืองนครศรีธรรมราช ในขณะนั้น โดยกองทัพเรือของพระองค์ได้นำเรือไปตามสายน้ำปากนคร ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสผ่านเข้าทางคลองปากนครแล้วผ่านไปทางคลองขุด เพื่อไปออกทางคลองปากพญาหรือคลองท่าซักแล้วเสด็จขึ้นและในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง คลองสายนี้บางส่วนเป็นคลองที่ขุดขึ้นมาเพื่อใช้ในการลำเลียงกำลังพล และอาวุธของกองทหารญี่ปุ่นไปออกอ่าวไทยได้อย่างรวดเร็ว

ในช่วงปี พ.ศ. 2518-2519 จากนโยบาย “ผันเงินสู่ชนบท” ของรัฐบาลหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ ในครั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ชุมชนได้รับงบประมาณในการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค ในส่วนนั้นรวมไปถึงงบประมาณในการสร้างถนนเข้าสู่ชุมชนโดยถนนในยุคแรกจะเป็นถนนที่ขุดตัดกับคลองถึงแม้ว่าถนนยุคนั้นจะเป็นถนนที่ขุดด้วยแรงงานคนไม่มีความสะดวกมากนัก แต่ส่งผลให้การคมนาคมในชุมชนได้เริ่มเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงมากขึ้น กล่าวคือจากที่คนส่วนใหญ่ในอดีตเคยใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลักได้เริ่มมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นการเดินเท้า และมีการนำรถจักรยานยนต์เข้ามาใช้เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันการเดินทางนับได้ว่ามีการพัฒนาขึ้นจากเดิมมาก การติดต่อกับชุมชนอื่น เริ่มมีความสะดวกมากขึ้น มีการสร้างถนนขึ้นมาในชุมชนขึ้นอีกหลายเส้นทาง เช่นถนนสายโรงสีม้อย-บ้านบางหลวง ถนนสายบ้านบางกระบือ-บ้านบางใหญ่ ซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรในชุมชน ในส่วนของการเดินทางระหว่างชุมชนเข้าสู่ตัวเมืองจะใช้

เส้นทางสายหลักเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4013 ถนนสายนครศรี-ปากพนังผ่าน หมู่ที่ 1, 5 ซึ่งจะใช้เวลา 30 นาทีในการเดินทางจากตัวเมือง แต่ในชุมชนเองไม่มีรถประจำทางโดยตรงและใน พ.ศ. 2553 กรมทางหลวงชนบทได้ดำเนินการสร้าง สะพานนางพระยา-บางหลวงที่เป็นสะพาน เชื่อมต่อระหว่างตำบลปากนครในพื้นที่หมู่ที่ 3 แทนที่การพายเรือข้ามฟากอย่างในอดีต

สภาพบ้านเรือนก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ที่ได้รับผลอิทธิพลจากลักษณะภูมิประเทศแถบนี้ดังที่ได้กล่าวไปในตอนต้น คือพื้นที่ของชุมชนท่าไร่ มีลักษณะเป็นที่ราบเอียงไปสู่ทะเลมีลำคลองธรรมชาติหลายสายไหลผ่าน เมื่อถึงช่วงขึ้น 15 ค่ำ และ 8 ค่ำ ของทุกเดือน น้ำจากทะเลจะหนุนขึ้นสูง ส่งผลให้ในพื้นที่ของชุมชนจะมีน้ำท่วมสูง ภายใต้งैอนใจของสภาวะทางธรรมชาติ และสภาพที่ตั้งของชุมชนที่มีข้อจำกัดในลักษณะนี้ส่งผลต่อการดำรงชีพในด้านต่างๆ ต้องปรับสภาพให้เข้ากับระบบนิเวศ อย่างเช่น การสร้างบ้านเรือนเพื่อการอยู่อาศัย ในสมัยนั้นของคนในชุมชนจึงได้คำนึงถึงความสอดคล้อง กับสภาพของพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือคนส่วนใหญ่จะนิยมสร้างบ้านเอาไว้สองริม ฝั่งคลอง และหันด้านหน้าของบ้านเข้ามาหาคลอง เพราะว่ายในยุคนั้นยังไม่มีการสร้างถนนจึงได้ใช้คลองเป็นเส้นทางเดินทาง ซึ่งคลองในสมัยนั้นเปรียบเหมือนได้กับถนนก็ว่าได้ โดยชาวบ้านจะมีการสร้างทำเทียบเรือไว้หน้าบ้าน ส่วนลักษณะของตัวบ้านจะมีความแตกต่างกันออกไปทั้งจากฐานะของเจ้าของบ้าน และสภาพพื้นที่ กล่าวคือบ้านของกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมจะใช้กระเบื้องดินเผาในการมุงหลังคา และกันฝ้าด้วยไม้อย่างดี ปลูกในลักษณะเรือนไทยทรงอยุธยาโดยปลูกบ้านสูงมิได้ถุนสูง เพื่อเป็นการ ป้องกันน้ำท่วม ส่วนบ้านของชาวบ้านทั่วไปก็จะเป็นในลักษณะที่ปลูกสูงเหมือนกันแต่วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านนั้นจะใช้วัสดุที่หาได้ง่ายจากในท้องถิ่น เช่นการใช้ส่วนต่างๆ ของต้นจากที่จะขึ้นให้เห็นอยู่ตามริมฝั่งคลองชาวบ้านก็จะนำใบจากเหล่านั้น มาผูกเป็นตับจากเพื่อนำมาใช้เป็นหลังคา ไม้จากป่าพรุ เช่น ไม้ตุ่ม ถูกนำมาใช้ประกอบเข้าให้เป็นโครงสร้างของบ้าน บ้านส่วนใหญ่ของคนในยุคนั้นจึงเป็นบ้านที่มุงหลังคาด้วยจาก ในปัจจุบันสภาพบ้านเรือนได้มีพัฒนาให้เข้าสู่ความทันสมัยมากขึ้น โดยมีการปรับเปลี่ยนมาสร้างติดราบกับพื้นดินมากขึ้น เป็นลักษณะของบ้านชั้นเดียว หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า“แบบคุก”โดยตัวบ้านจะสร้างด้วยปูน และได้มีการปรับทิศทางของหน้าบ้านให้หันเข้าหากับถนน ซึ่งลักษณะการปลูกบ้านในลักษณะนี้จะเห็นได้หลังจากได้มีการสร้างถนนเข้ามาในชุมชน

ความสัมพันธ์ของคนในอดีตเป็นไปในลักษณะมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีความผูกพันกันฉันท์เครือญาติ มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันแต่ละกลุ่มอาชีพ ทั้งชาวประมงและชาวนา มีการนำเอาผลผลิตที่ตนผลิตได้นำมาแลกเปลี่ยนกันคนที่ทำนาข้าวเมื่อมาเยี่ยมเยือนบ้านเพื่อนบ้านที่ประกอบอาชีพประมง ก็นำข้าวที่ปลูกมาฝาก เช่นเดียวกับชาวประมงก็จะนำปลาที่จับได้มอบให้เป็นการตอบแทน ซึ่งยุคนั้นเรียกได้ว่า “เป็นยุคของกันกิน”นอกจากนี้คนในชุมชนจะช่วยเหลือกัน

ทั้งกิจกรรมของครัวเรือน เช่นการเกี่ยวข้าวในอดีต เมื่อแรงงานในครัวเรือนไม่พอก็จะขอแรงงานจากเพื่อนบ้านมาช่วย อีกทั้งรวมถึงการสร้างที่พักอาศัย หรือในช่วงการมีงานเทศกาลต่างๆ เช่นงานแต่งงาน และกิจกรรมส่วนของรวม เช่นในยุคที่มี ถนนเข้าในชุมชนครั้งแรก การสร้างถนนในชุมชนถนนนั้นก็ล้วนแล้วแต่เกิด จากการร่วมมือกันขุดของชาวบ้านทั้งสิ้น การสร้างวัดศิริวัฒนาราม (วัดหัวตรุด) ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกของชุมชนเกิดจากสร้างจากความร่วมมือของคนในชุมชนที่ในสมัยก่อนชุมชนไม่มีวัดในการปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์ โดยมี นายวาด ศรีธรรม กับคนในตระกูลวัฒนมาได้มอบที่ดินเพื่อนำมาสร้างวัดโดยมอบให้คนละ 2 ไร่ กับอีก 1 งาน และได้เชิญชวนชาวบ้านให้เข้ามาช่วยกันสร้างวัดจนเสร็จ จะเห็นได้ว่าการดำรงชีพในอดีต มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมตัวช่วยเหลือกันทั้งในกิจกรรมของครัวเรือนและกิจกรรมของส่วนรวมซึ่งลักษณะเช่นนี้ชาวบ้านจะเรียกว่า “ทำวาน”

การปกครองของชุมชนนั้น ถึงแม้ตามระบบการปกครองในสมัยนั้นของชุมชนจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ โดยจะมีกำนัน และผู้ใหญ่บ้านที่คอยดูแลลูกบ้าน นอกจากอำนาจทางการปกครองที่รัฐกำหนดให้ยังมีการปกครองที่ควบคู่ไปด้วยกันกับระบบของรัฐด้วยอำนาจที่เกิดจากบารมีส่วนบุคคล หรือที่เรียกว่า “ผู้มีอิทธิพล” เมื่อสมาชิกในชุมชนเกิดข้อพิพาทกันผู้มีอิทธิพลก็จะแสดงบทบาทในการเข้ามาไกล่เกลี่ยปัญหา เพื่อหาทางออกของปัญหาให้แต่ละฝ่าย จนในยุคต่อมาเมื่อปี 2546 ทางรัฐบาลได้มีนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพล ส่งผลให้ผู้มีอิทธิพลในชุมชนได้ถูกลดบทบาทลงมาก

ในยุคปัจจุบัน ถึงแม้สภาพของชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตมาก ทั้งจากสภาพเศรษฐกิจที่ผลักดันให้คนในชุมชน ออกจากการระบบการผลิตของภาคเกษตรกรรมหันเข้าสู่ตลาดแรงงานในเมืองที่ให้ค่าตอบแทนที่สูงกว่า และการที่ชุมชนมีความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกมากขึ้น การพัฒนาระบบการศึกษา และความยากจนในอดีตที่คอยเป็นสิ่งผลักดันให้คนรุ่นใหม่ต้องการแสวงหาอนาคต โดยออกจากท้องถิ่นเพื่อไปศึกษาต่อมากขึ้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญให้ความสัมพันธ์ในหลายๆ ด้านเกิดความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน อีกทั้งการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมประสบปัญหา ทั้งจากภาวะธรรมชาติและราคาผลิตผลที่มีราคาตกต่ำ เมื่อมองเห็นถึงความเดือดร้อนที่มีร่วมกัน ชาวบ้านหลายๆ กลุ่มจึงได้มีการรวมตัวเพื่อช่วยเหลือกันมากขึ้น เช่นกลุ่มขอมปึกก่อตั้งเมื่อปี 2550 ที่ผ่านมากการประกอบอาชีพต้องประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติ และปัญหาการลักขโมยปลาในนาซึ่ง ที่รวมกลุ่มช่วยเหลือกลุ่มที่ประกอบอาชีพประมงขอมปึก ทั้งช่วยเหลือในด้านการเงินโดยสมาชิกในกลุ่มจะส่งเงินเข้ากลุ่มทุกเดือน เดือนละ 200 บาท และช่วยดูแลรักษาป้องกัน เวลาที่มีชาวประมงจากต่างถิ่นมาขโมยปลาในขอช่วยในการปักนาซึ่ง นอกจากนี้มีกลุ่มปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตข้าว โดยกลุ่มได้ตั้งขึ้นเพื่อ

ช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำนาข้าว ด้วยเห็นว่าการปลูกข้าวของชุมชนนั้น นอกจากต้องประสบปัญหาจากทั้งน้ำท่วม และปัญหาภัยแล้ง โดยบางช่วงดินจะมีการแตกกระแหง ผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มกับการลงทุน อีกทั้งผลผลิตที่ออกมาได้คุณภาพไม่ตรงกับความต้องการของตลาดทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ ทางกลุ่มจึงได้รวมตัวกันเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ ปัจจุบันทางกลุ่มมีสมาชิกรวมกัน 164 คน กลุ่มต่อมาเป็นกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ของกองทุนเงินล้าน กลุ่มนี้เป็นกลุ่มย่อยของกลุ่มออมทรัพย์ผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิกจะต้องเป็นสมาชิกกองทุนเงินล้าน ของหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง โดยจะมีการประชุมในทุกวันที่ 9 ของทุกเดือน ในปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 840 คน

ด้านของการศึกษาชุมชนท่าไร่มีโรงเรียน วัดนารีประดิษฐ์และโรงเรียนบางกระบือ โรงเรียนนารีประดิษฐ์เปิดทำการสอนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2460 โดยมีพระครูประดิษฐ์สุวรรณวัตร จัดสร้างขึ้น และได้มีการพัฒนาการเรียนการสอนอยู่เรื่อยๆ ในปี พ.ศ. 2503 โรงเรียนได้เปิดเป็น ชั้นมัธยมปีที่ 1 (มัธยมสามัญ) และในการจัดการศึกษาทางโรงเรียนได้เปิดทำการสอนอยู่ในชั้น ป 1-7 มีครู 9 คน นักเรียน 343 คน นักการภารโรง 2 คน ในปีการศึกษา 2521 ทางโรงเรียนได้เปลี่ยนแปลงการศึกษามาใช้หลักสูตรใหม่ โดยมีนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครู 13 คน นักเรียน 286 คน ในปีการศึกษา 2529 ได้งบประมาณสร้างอาคารอเนกประสงค์จำนวน 1 หลัง ในปีการศึกษา 2532 ได้งบประมาณสร้างส้วมจำนวน 2 หลัง 8 ที่นั่ง และได้งบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบจำนวน 2 หลัง ในปีการศึกษา 2534 ทางโรงเรียนได้เริ่มเปลี่ยนมาใช้ หลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ปัจจุบันสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนบ้านบางกระบือ (ชาวบ้านเรียกว่าโรงเรียนบางควาย) ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2493 โดยมี นายอ่อน อนันตการ เป็นผู้บริหารที่ดิน 2 ไร่เศษในการสร้างโรงเรียน โดย นายอ่อนเห็นว่าที่ตั้งโรงเรียนที่เก่ามีพื้นที่น้อยเกินไป และการเดินทางของครูสมัยนั้น ค่อนข้างลำบาก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อโรงเรียนว่า อ่อนอุทิศราษฎร์บำรุง ควบคู่ไปกับชื่อบางควาย ที่เป็นชื่อของพื้นที่ ส่วนนั้นอาคารเรียนช่วงแรก มีเพียงแค่สองอาคารเรียน คืออาคารเรียนที่สร้างด้วยไม้และอาคารที่มุงด้วยจาก โดยมี ครู อ้อบ สุขเย็น เป็นครูใหญ่คนแรก ในช่วงแรกโรงเรียนเปิดสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 ต่อมาขยายมาเปิดสอนในระดับชั้นประถม 7 และได้ มีการปรับลดลงมาเหลือเพียงชั้น ประถมปีที่ 6 ต่อมาในปี 2532 ระดับชั้น คือระดับชั้นอนุบาล และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อมาโรงเรียนได้ขยายในระดับชั้นมัธยมปีที่ 1-3 ให้กับนักเรียนที่สามารถเข้าไปเรียนต่อโรงเรียนในเมืองได้ ในปัจจุบันทางโรงเรียนมีนักเรียนทั้งหมด 148 คน (มอง, สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2555)

ทางด้านวิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนท่าไร่นั้น ในอดีตพบว่ามีความเป็นอยู่ที่ยืดหยุ่นง่าย ด้วยสภาพของภูมิศาสตร์ที่มีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน คือเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นจุดที่มี

คลองไหลผ่านมาบรรจบกับน้ำเค็ม ทำให้พื้นที่ในบริเวณนี้รับระบบนิเวศ 3 น้ำคือ น้ำจืด น้ำเค็ม น้ำกร่อย ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายในการทำมหากินวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่จะมีสัมพันธ์กับระบบธรรมชาติ สภาพสังคมของ คนในชุมชน โดยทั่วไปจึงเป็นลักษณะของสังคมเกษตร มีทั้งการทำนาทำประมงพื้นบ้าน และการเลี้ยงสัตว์

ในการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรก ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับการทำนาเป็นหลักการทำนาถือว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญในพื้นที่อย่างมาก เพราะเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้มากในช่วงนั้น ถึงแม้ว่าในยุคของการเริ่มตั้งถิ่นฐานพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่ารกก็จะมีชาวบ้านจะทยอยเข้ามาจับจองพื้นที่ เพื่อปลูกข้าวทั้งในบริเวณพื้นที่ราบ ที่ก่อนหน้านี้จะมีคนจากตัวเมืองเข้ามาจับจองพื้นที่ หรือแม้กระทั่งพื้นที่ราบชายฝั่งติดคลองก็จะมีคนจับจองเพื่อปลูกข้าวพื้นที่ในการเพาะปลูกในสมัยนั้น นับว่ามีจำนวนมาก เพราะยังไม่เป็นสิทธิของใครโดยผูกขาด ใครต้องการพื้นที่ส่วนไหน ก็จะแผ้วถางป่าเป็นแนวเขตเพื่อเป็นการอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของการถือครองที่นาจะถือครองกันเป็นจำนวนไม่มากเพียงประมาณ 3 ไร่ ต่อหนึ่งครัวเรือน ส่วนใหญ่จะถือที่ดินเพียงพอต่อการทำกินเท่านั้นการไถนาในช่วงนั้นจะใช้แรงงานวัวเป็นหลักต่างจากการทำนาชาวบ้านส่วนใหญ่จะลงในคลองเพื่อหา กุ้ง หอย สัตว์น้ำต่างๆ เพื่อนำมาเป็นอาหาร และเก็บลูกจากและพืชผลต่างๆ จากป่าชายเลนมาใช้ในการปรุงอาหาร ใช้น้ำมาใช้แกง ผักแกล้ม ทำน้ำตาลจากการทำนาจะทำกันปีละ 2 ครั้งต่อปีจะเห็นได้ว่าการทำนาช่วงนี้สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้อย่างดีจะพบกับอุปสรรคก็แค่เพียงกลุ่มชาวนา ที่เลือกทำนาบริเวณริมคลองจะต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมที่นา ที่ส่งผลให้น้ำข้าวเสียหายในช่วงของเดือนสิบสอง (ถาวร, สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2555)

ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2497-2498 ทางราชการได้เริ่มออกเอกสารสิทธิในการครอบครองที่ดินทำกิน (สค.1) ให้กับชาวบ้าน แต่กลับไม่ได้รับความสนใจจากชาวบ้านมากนัก ส่งผลให้ที่ดินในช่วงนั้นจึงยังไม่มีราคามากนักต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2522- 2530 เป็นต้นมาเป็นช่วงที่ราคาของที่ดินเริ่มมีราคาสูงขึ้นมาก โดยสาเหตุหลักมาจากคนในชุมชนเริ่มมีความต้องการในการใช้ที่ดินมากขึ้น มีคนจากนอกชุมชนย้ายเข้ามาอาศัยมากขึ้นมีความต้องการใช้พื้นที่ เพื่อการเพาะปลูกมากขึ้น แต่ในช่วงเวลาเดียวกันในขณะที่ราคาของที่ดินมีมูลค่าสูงขึ้นนั้น ราคาของผลผลิตกลับลดต่ำลงสวนทางกัน อีกทั้งผลผลิตกลับไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีอาชีพทำนาพบกับสภาวะความยากจนและขายที่ดินให้กับนายทุนในเวลาต่อมา

ส่วนการทำประมงในชุมชนในช่วงแรกจะเป็นการทำประมง เพื่อการยังชีพโดยทำหลังจากการเก็บเกี่ยวเสร็จ ในส่วนนี้โดยผู้วิจัยจะแบ่งวิถีการทำประมงออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงก่อนปี 2520 ยุคการทำประมงเพื่อยังชีพ และหลังจากยุค 2520 ถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงที่มีการสร้างถนนเข้าไปในชุมชน ทำให้มีการติดต่อกับชุมชนมากขึ้นการซื้อขายแลกเปลี่ยนมีมากขึ้น

ในยุคแรกการค้ารังซีในอดีต ชาวบ้านส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการทำนาเป็นหลัก วัตถุประสงค์ของการจับปลาเป็นเพียงเพื่อการบริโภคในครัวเรือนหรือแลกเปลี่ยนระหว่างกัน และแบ่งปันกันในหมู่เครือญาติ หรือเพื่อนบ้านเท่านั้นการแลกเปลี่ยนในเชิงพาณิชย์ยังไม่มีปรากฏขึ้นในช่วงนี้ ทั้งนี้เนื่องปัจจัยจากการคมนาคมในยุคนั้นที่ยังไม่มีความสะดวกการขนส่งจึงมีอุปสรรคตามไปด้วย ซึ่งช่วงนั้นถือได้ว่าสัตว์น้ำยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มากคนสามารถหาปลาได้เกือบทุกพื้นที่

“... แรกก่อนสัตว์น้ำมันมากเกินนิ เขาหาปูหาปลา ตามป่าชายเลนพรรคนี้แหละ คิดว่าสัตว์น้ำจึงแหละสมัยแต่แรก เลือกจับแต่ตัวใหญ่ๆตัวเล็กๆ เอาไว้บางทีก็หากินมั้งแจกมั้ง ผลัดกันแหละ โห่ม (พวก) เหนือมาทีนึง ก็เอาข้าวมาแลก...”

(แดง,สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

คำกล่าวข้างต้น สะท้อนสภาพของความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในอดีตที่นอกจากสัตว์น้ำจะมีความสำคัญในการดำรงชีพของชาวบ้านยังเห็นว่ามีเชื่อมโยงเกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมอีกด้วย การจับปลาในสมัยนั้นสามารถเลือกจับปลาได้ตามขนาดที่ต้องการได้ ปลาสดที่จับมาได้ก็นำมาปรุงอาหารรับประทานเองภายในครัวเรือนแล้วอีกส่วนหนึ่งถ้าบริโภคไม่หมด ก็จะนำมาแปรรูปถนอมอาหารไว้รับประทานในวันต่อไปการถนอมอาหาร เช่นการทำปลาเค็มตากแห้ง ด้วยการนำปลาที่จับมาได้มาผ่าท้องแล้วเอาไส้ออกนำมาแล้วหมักตัวปลาด้วยเกลือ จากนั้นจึงนำมาตากแดดให้แห้งใช้เวลาประมาณ 2-3 วัน การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่น เช่นเคย (กะปิ) โดยการนำ เาลูกกุ้งที่มีขนาดเล็ก ที่จับมาผสมกับเกลือ คนให้เข้ากันนำมาตากแดดให้แห้ง แล้วนำมาบดแล้วใช้ครกที่ทำด้วยไม้ขนาดใหญ่แล้วมีสากลักษณะคล้ายกับกระบอกใช้ตำ หรือเซกึ่งตัวเล็กๆที่ผสมไว้นั้นให้ละเอียด การทำปลาดกแห้งโดยจะเอาปลาตัวเล็กมาตากแดดโดยจะนำตากในช่วงเวลาเช้าใช้เวลาประมาณ 6-7 ชั่วโมง ก็สามารถเก็บกลับมาปรุงอาหารได้ หรือนำมาแจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้าน

ในส่วนบริเวณพื้นที่ในการหาปลาในช่วงนี้ คนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการหาปลาในลำคลองมากกว่าการออกไปปากอ่าว เนื่องจากการทำประมงในลำคลองจะมีวิธีการที่ง่ายกว่าการออกไปทำประมงบริเวณอ่าวที่ต้องเสี่ยงกับคลื่นลมในทะเล และการหาปลาในลำคลองไม่ต้องใช้ความชำนาญมากก็สามารถหาปลาได้ ในช่วงเวลาน้ำขึ้นปลาจากอ่าว ก็จะว่ายเข้ามาในคลองตามระบบของน้ำที่ไหลเวียนอยู่ตลอด โดยในลำคลองที่ทำประมงกัน สมัยนั้นได้แก่ ในคลองบาง

ควาย คลองปากนคร คลองบางหลวง คลองบางเขี้ยว และคลองสาขา ย่อยต่างๆที่ไหลผ่านลงอ่าว ส่วนเครื่องมือที่นิยมที่ใช้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างใช้ขึ้นเองได้ ตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ เช่นในสมัยก่อนคนจะใช้โพงพางใช้ดักในบริเวณคลอง แร้วดักปูดำดักในบริเวณป่าชายเลน การทำราวกุ้ง เบ็ดขงปลาตุ๊ก ปักบริเวณริมคลอง อวนถูรูน (ทำด้วยด้าย) ผูกกับเรือ เช่น เรือเสียด เรือผีหลอก แพรุน โดยลักษณะของแพรุน จะมีลักษณะเป็นไม้กระดานขนาดเล็ก มีถุงเล็กๆ ผูกไว้กับส่วนบนของแพใช้รูนบริเวณแถวป่าชายเลนในช่วงน้ำลง เพื่อดักกุ้งฝอย และปลาที่เข้ามาในตอนนี้น้ำหนุนขึ้นมาจากอ่าว โดยการใช้อแพรุนนั้นจะใช้แรงงานคน โดยจะให้คนเอาอกทาบกับท้ายเรือแล้วรูนในบริเวณที่มีน้ำตื้นประมาณหนึ่งคืบ ถึง 3 ศอก จะเห็นได้ว่าการทำประมงในช่วงนี้ เป็นการทำประมงเพื่อยังชีพอย่างง่าย

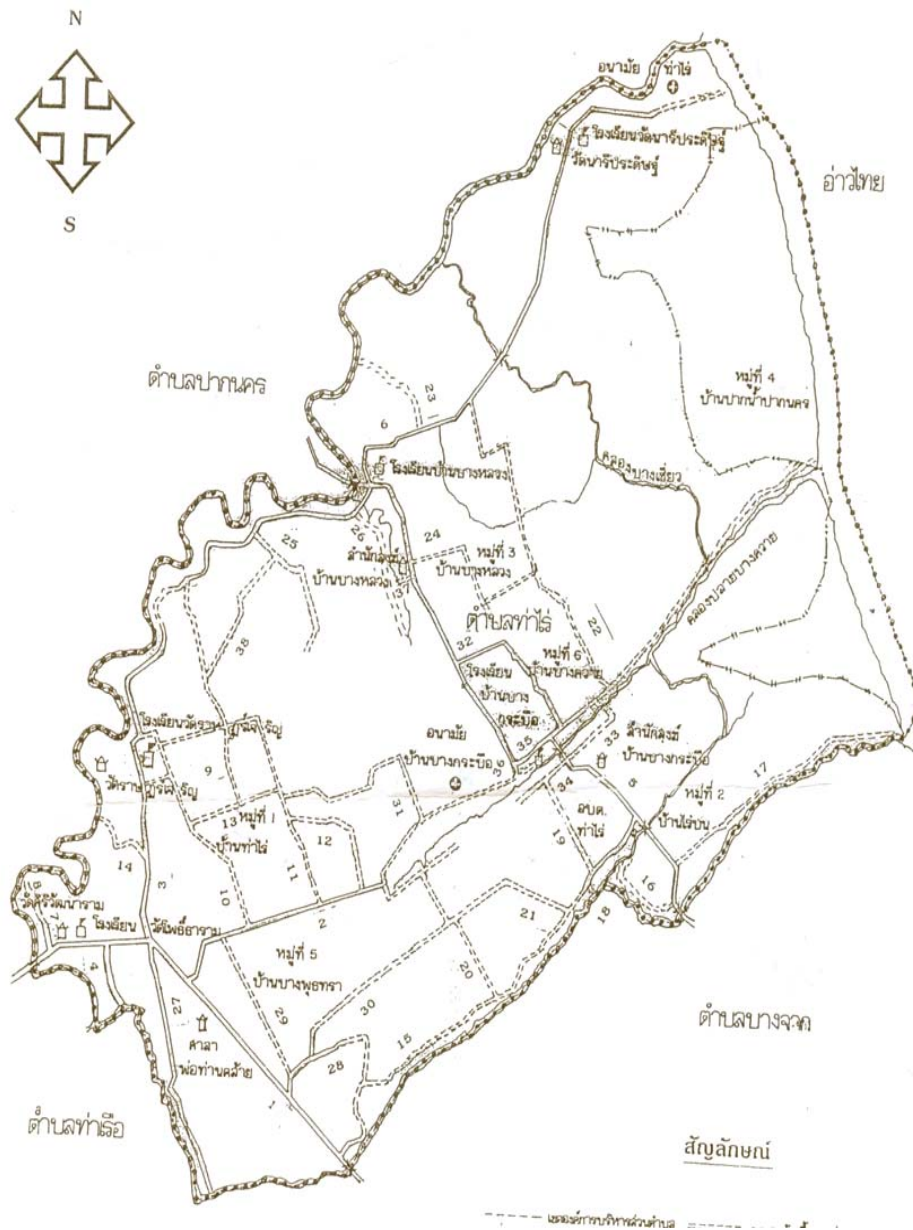
เมื่อมาถึงยุคของการทำประมงเพื่อการค้า คือในช่วงหลังจากการพัฒนาเส้นทางเข้าออกชุมชนหลังจากช่วง 2518-2520 ในห้วงเวลาดังกล่าว ได้มีการพัฒนาการคมนาคมให้มีความสะดวกมากขึ้น คนในชุมชนเริ่มมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกกระบวนการผลิตในช่วงนี้จึงเริ่มมีความสัมพันธ์กับระบบของตลาดมากขึ้น คนในชุมชนบางกลุ่มเริ่มเรียนรู้ระบบการตลาด ได้ปรับอาชีพของตนเองที่จากเดิมที่มีการทำนาทำไร่ เพียงอย่างเดียว มาเป็นแม่ค้าปลาประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าว เริ่มเป็นช่วงที่การทำนาผลผลิตเริ่มตกต่ำ คนส่วนใหญ่เริ่มทิ้งนาแล้วหันมาประกอบอาชีพประมง บางส่วนผันตัวเอง มาเป็นแม่ค้ารายย่อยคอยรับซื้อปลาจากชาวประมงนำไปขายต่อในช่วงนั้นตลาดปลาในชุมชนจะเป็นลักษณะเล็กๆ ซื้อขายแลกเปลี่ยนกันเพียงแคในชุมชนเท่านั้น ช่วงแรกในชุมชนจะมีแม่ค้าเพียง 2-3 รายเท่านั้น ได้แก่ โสภา บ่าวคลอง (บุญปลุก, สัมภาษณ์วันที่ 27 กันยายน 2555) ที่จะคอยรับซื้อปลาจากชาวประมงโดยในช่วงแรก ราคาการซื้อขายราคาจะไม่สูงมาก โดยราคาซื้อขายในช่วงนี้ราคา กิโลกรัมละ 2-3 บาท เมื่อสัตว์น้ำเริ่มมีคุณค่าและสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ประกอบกับพื้นที่โดยรอบของชุมชน อย่างบริเวณชุมชนปากนครบน ได้มีการพัฒนาให้เป็นชุมชนเมืองมากขึ้น มีการขยายของระบบตลาดค้าปลามากขึ้น มีแม่ค้าจากต่างถิ่นเข้ามารับซื้อสินค้าถึงที่ เช่น แม่ค้าจากตลาดหัวอิฐ ตลาดหัวถนนเข้ามารับซื้อปลามากขึ้น และมีการเปิดธุรกิจแพปลา ดังนั้น เพื่อให้ทันตามความต้องการของตลาด วิถีชีวิตการทำประมงในช่วงนี้ ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำประมง ทั้งในส่วนของการพัฒนา เครื่องมือให้มีความทันสมัยขึ้นเรือที่ใช้ได้มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้กับเรือ เช่น เรือเครื่องบิด เครื่องแมงกู่ เครื่องฮอนด้า และมีการปรับเครื่องมือให้มีขนาดใหญ่ขึ้นและขยายพื้นที่แหล่งทำประมงจากเดิมที่เคยทำประมงเพียงในลำคลองอย่างเดียว ได้มีการขยายพื้นที่ไปทำประมงบริเวณอ่าว หรือใครที่มีทุนมากก็จะออกไปทำบริเวณทะเลนอก ซึ่งในการออกไปทำประมงจะต้องใช้ความชำนาญมากกว่าการทำประมงในคลอง เพราะจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการขึ้นลงของกระแสน้ำเป็นอย่างดี ซึ่งในยุคนี้ระบบเศรษฐกิจและ

สังคมในชุมชน ที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตามระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจ ภายนอก ทรัพยากรประมงเริ่มถูกนำมาสร้างคุณค่า ชาวประมงมีความต้องการใช้ทรัพยากรมากขึ้น

ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน รายได้ส่วนใหญ่ของคนในชุมชน ยังคงมาจากผลผลิต จากภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก ถึงแม้จะมีสมาชิกบางส่วนที่มีรายได้มาจากอาชีพอื่นแต่ก็จะเป็น เพื่อเป็นเพียงอาชีพเสริมหลังจากการเก็บเกี่ยวเท่านั้น แต่ถ้าหากมองโดยภาพรวมแล้วระบบ เศรษฐกิจของชุมชน แล้วจะมาจากการประกอบอาชีพการทำประมง และการทำนาโดยการ ทำ ประมงส่วนใหญ่จะเป็นราษฎรที่อาศัยอยู่ทางทิศตะวันออกซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับอาณาจักรศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแหล่งทำประมงชายฝั่งที่สำคัญ บริเวณหมู่ที่ 2 บ้านไร่บน หมู่ที่ 3 บ้านบางหลวง หมู่ที่ 4 บ้าน บางเขี้ยว (ปากน้ำนคร) หมู่ที่ 6 บ้านบางกระบือ ประชาชนในส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ประมงเป็นอาชีพหลักมาตั้งแต่อดีต ทั้งประกอบอาชีพการทำนา กุ้ง แบบพัฒนา (intensive method) ในช่วงหลังการทำนา กุ้งดังกล่าวชาวบ้าน ส่วนใหญ่มักจะขาดทุน เนื่องจากระบบนิเวศได้ถูกทำลาย ไปมาก ชาวบ้านจึงมีการปรับเปลี่ยนมาทำนา กุ้งตามธรรมชาติ การเลี้ยงปลากระพง การทำยออีก จำนวน 120 ครัวเรือน ส่วนคนที่ไม่มีที่ ดินทำกิน หรือมีทุนน้อยจะการทำประมงโดยธรรมชาติใช้ เรือหางยาวทำประมงในบริเวณอ่าว โดยการทำการประมงสามารถทำได้เกือบตลอดทั้งปี ยกเว้นในช่วง ฤดูมรสุม คือในช่วงเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม การประกอบอาชีพประมงในสมัยก่อนเคยเป็นอาชีพที่ สร้างรายได้ให้กับชาวประมง แต่ในช่วงหลังการประกอบอาชีพ มีรายได้ที่ค่อนข้างที่ไม่แน่นอน ชาวประมงบางรายต้องประสบกับสถานะขาดทุน ทั้งนี้การประกอบอาชีพประมงนั้นได้มีปัจจัยอื่น เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่นการขึ้นอยู่กับฤดูกาล และสภาพของระบบนิเวศของอ่าวที่มีความ เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาของการลดลงของสัตว์น้ำทำให้ชาวประมงต้องออกไปหาสัตว์น้ำ ในระยะที่ไกลขึ้น ปัญหาน้ำมันที่แพงขึ้น ซึ่งหากเทียบกับจำนวนสัตว์น้ำที่จับได้แล้วไม่คุ้มค่ากับ การลงทุน รายได้ส่วนใหญ่จากการทำประมงจะเป็นไปในลักษณะที่ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ โดยมี รายได้ไม่เกิน 9,927 ต่อเดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้เครื่องมือด้วย

การปลูกข้าวจากพื้นที่การใช้ประโยชน์ของชุมชนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ โดยเฉพาะพื้นที่ หมู่ที่ 1 บ้านท่าไร่ และ หมู่ที่ 5 โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรโดยประมาณทั้งสิ้น 17,977 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 8,178 ไร่ การทำนาในชุมชนท่าไร่มีลักษณะไม่แตกต่างไป จากการทำนาในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ก็จะมีการทำนาปรัง นาหยาบ(นาปี) ในปีหนึ่ง สามารถทำนาปลูกข้าวได้ 2 ครั้ง ชาวนาโดยนาหยาบจะเริ่มทำนากันในเดือน 6 ช่วงนี้จะเป็นช่วงที่ ไถโดยการไถในสมัยก่อนจะใช้แรงงานวัวเป็นหลัก เมื่อไถเสร็จแล้วจะหว่านข้าวแล้วไถปิดเอาไว้ใน ปัจจุบันการหว่านข้าวนาปีจะเริ่มหว่านกันในช่วง กันยายน-ตุลาคม หรือที่เรียกว่าหว่านแห้ง ส่วน ใหญ่พันธุ์ข้าวที่นิยมนำมาปลูกกัน ได้แก่ ข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 และข้าวพื้นเมืองพันธุ์ท้ายคำลูกกลาย

ในช่วงปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมาได้มีการนำปาล์มน้ำมันเข้ามาปลูกในชุมชนโดยพื้นที่ปาล์มมีจำนวน 2,611 ไร่ และพืชไร่อื่นๆ อีกจำนวน 7,188 ไร่ โดยเฉลี่ยเกษตรกรที่ปลูกข้าวจะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และต่อครัวเรือน 4,000 บาท นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ยังพบว่าชาวบ้านใน ส่วนนี้ ยังมีการประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพเสริมควบคู่ไปด้วย เพราะในบางฤดูกาลการปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวไม่ได้ผลผลิตที่เพียงพอ โดยเฉพาะในบริเวณคลองหัวตรุด ที่ไหลผ่านตอนเหนือของตำบล และคลองบางพุทรา โดยในช่วงระยะที่ผ่านมามีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมต้องประสบปัญหาการขาดทุน ทั้งจากราคาสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ และการประสบปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ เช่น อุทกภัย และภัยแล้งเกือบทุกปี ส่วนจำนวนประชากรที่เหลือ พบว่าประกอบอาชีพทำแปลงไร่นาผสมผสาน ทั้งนี้เนื่องจาก ชุมชนทำไร่อยู่ในเขตโครงการพัฒนา พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกษตรกรได้เข้าร่วมโครงการปรับพื้นที่ไม่เหมาะสม ซึ่งปัจจุบันคือกิจกรรมแปลงไร่นาสวนผสม ขนาดพื้นที่ 3-5 ไร่ ต่อคน และการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ จำนวน 150 ราย เลี้ยงโคพื้นเมือง จำนวน 950 ตัว กระจายอยู่ทุกหมู่บ้าน สามารถจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ให้กับครอบครัวได้เป็นอย่างดี

ภาพประกอบ 3 แผนที่ตำบลท่าไร่ ที่แสดงลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ 2554

สิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง

อย่างที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ถึงแม้วิธีการผลิตของสมาชิกของชุมชนทำไร่เค็มที่จะให้ความสำคัญกับการทำนาเป็นหลัก แต่หลายทศวรรษที่ผ่านมาการทำประมงก็เริ่มมีความสำคัญกับคนในบริเวณนี้มากขึ้นเรื่อยๆ การจับปลาในบริเวณอ่าว และลำคลองสาขาในระยะเริ่มต้นทุกคนมีสิทธิเสรี ในการจับปลา ใครมีความสามารถในการจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดไหนอย่างไรก็จับได้ตามความพอใจ แต่จะต้องไม่ละเมิดสิทธิต่อกันจะมีเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่บ้าง ก็จะเป็นเรื่องของการกำหนดเขตวางเครื่องมือประเภทประจำที่ อย่าง ขอบปึก และ โพงพาง ให้อ่าวไว้ตามจุดที่กำหนดไว้ นับได้ว่าชาวประมงที่ประกอบอาชีพประมงในอ่าว และลำคลองจึงมีสิทธิเสรีในการจับปลา อย่างไรก็ตามถึงแม้ชาวประมงจะมีสิทธิในการจับปลาในทางปฏิบัติ แต่สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐแล้วถือว่าชาวประมงทำผิดกฎหมายการประมง เพียงแต่รัฐยังไม่สามารถเข้าควบคุมและดำเนินการได้ทั้งหมด กล่าวได้ว่ารัฐยังคงอ้างสิทธิในความเป็นเจ้าของทรัพยากรประมงภายใต้ระบบกรรมสิทธิ์ของรัฐ

ส่วนสิทธิในการจับปลาโดยจารีตประเพณีที่เคยถือปฏิบัติกันมา ยังคงให้การยอมรับสิทธิบางอย่าง เช่นสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากรส่วนบุคคล โดยการจัดการผ่าน เครือญาติ เช่นสิทธิการวางเครื่องมือจับปลาของผู้ที่มาก่อน ซึ่งเป็นการใช้สิทธิในการครอบครองพื้นที่ที่ถืออย่างหนึ่ง พี่ซัด (นามสมมติ) กล่าวว่าในอดีต บริเวณในอ่าวจะเป็นพื้นที่กว้างตอนนั้น ยังไม่มีใครสนใจจับจองพื้นที่วางเครื่องมือมากนัก ส่วนชาวบ้านที่มองการณ์ไกลเห็นรายได้จากการทำประมงก็เริ่มจับจองพื้นที่ตั้งเครื่องมือประเภทเครื่องมือประจำที่จะอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ดังกล่าว โดยการนำไม้ไปปักไว้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีเจ้าของ อย่างกรณี เช่น ยอ ในช่วงที่ฤดูน้ำในคลองหนุนขึ้นสูง ก่อนหน้านั้นชาวบ้านจะนำคันยอ มาปักเพื่อเป็นการอ้างสิทธิในพื้นที่นั้นๆ เมื่อชาวบ้านคนอื่นรับรู้ว่าเป็นพื้นที่วางเครื่องมือเป็นสิทธิใครครอบครอง ก็จะไม่เข้ามาละเมิดสิทธิในพื้นที่ส่วนนั้น แต่ถ้าได้รับอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่ก็สามารถจับปลาได้ แต่เมื่อหมดฤดูกาลก็จะเก็บเครื่องมือไว้สิทธิในการใช้พื้นที่ส่วนนั้นก็หมดไปด้วยคนอื่นก็สามารถมาใช้ได้อีก (พี่ซัด(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2555)

หากพิจารณาจากการจำแนกพื้นที่ประเภทต่างๆ ตามการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านพบว่า บรรดาห้วย หนอง คลอง บึง นั้นชาวบ้านถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ชุมชนที่ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้ แต่ภายใต้พื้นที่สาธารณะดังกล่าว ชาวบ้านกลับให้การยอมรับสิทธิส่วนบุคคลในการวางเครื่องมือจับปลาบางประเภทในการวางเครื่องมือ เช่นขอบปึก โพงพาง ยอ แล้วเมื่อชาวบ้านคนนั้นวางเครื่องมือจับปลาในพื้นที่นั้นก่อนก็ถือว่าเป็นสิทธิของผู้นั้น หรือคนในตระกูลนั้นเป็นผู้มีสิทธิใช้พื้นที่ และวางเครื่องมือในการจับปลาตลอดไป ปัจจุบันพบว่า การอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ดังกล่าว มักมีการอ้างสิทธิด้วยวิธีการเขียนป้ายปักเพื่อประกาศเขตอาณาเขตของตน

ภาพประกอบที่ 4 จากภาพสะท้อนให้เห็นถึงการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ในปัจจุบัน เพื่อกระตุ้นไม่ให้มีการเข้ามาละเมิดสิทธิ

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย 11 พฤศจิกายน 2554

ส่วนในสิทธิในทรัพยากรส่วนรวมในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงโดยการจัดการผ่านชุมชน โดยอาศัยจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมา กล่าวคือในอดีตชาวประมงทุกกลุ่มเครื่องมือสามารถเข้าใช้ทรัพยากรในบริเวณอ่าว และลำคลองสาขาได้ทั้งหมด กล่าวคือทุกเครื่องมือสามารถทำประมงร่วมกันในพื้นที่สาธารณะได้ ไม่ว่าจะเป็น โพงพาง ยอปัก แร้วปู กุ้งยักษ์คักเคย อวนรุน ไครวางเครื่องมือก่อนข้อมมีสิทธิ์ก่อน แต่สิทธิดังกล่าวไม่สามารถอยู่ได้ตลอดเวลา และกลายเป็นสิทธิส่วนรวม ซึ่งใครสามารถ เข้าใช้สิทธิดังกล่าวต่อได้ ส่วนกฎเกณฑ์ของชุมชน ในเรื่องของการใช้เครื่องมือ นั้น ก็จะห้ามใช้เครื่องมือห้ามประเภท คราดหอย และใช้สารพิษเบื้อปลา ส่วนอวนรุนสามารถอนุญาตให้ใช้ได้ เพราะเป็นเครื่องมือที่มีใช้กันในเกือบทุกครัวเรือน และชาวประมงมองว่าไม่ได้เป็นสาเหตุของความเสื่อมโทรมของทรัพยากร แต่มีข้อห้ามเพียงอย่างเดียว คือห้ามเข้าไปทำประมงในบริเวณคลอง และคนที่มิสิทธิใช้ทรัพยากรจะต้องเป็นคนในชุมชน หรือเป็นญาติพี่น้องกับคนในชุมชน หรือเป็นญาติที่มาจากการทำงาน แต่ในปัจจุบันพบว่า ชุมชนบางชุมชนได้มีการอ้างสิทธิของชุมชนเองโดยสร้างเขตอนุรักษ์ไว้เพื่อให้ชาวประมงในชุมชนในพื้นที่ได้ใช้ทรัพยากรหน้าบ้านตัวเอง และได้กีดกันชาวประมงจากชุมชนอื่น เช่นชาวประมงชุมชนแหลมตะค่อมพุกและชุมชนปากพูน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วหลายชุมชนในละแวกนี้มักจะไม่มีกีดกันสิทธิในพื้นที่การทำประมง จะปล่อยให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ส่วนรวมให้ชาวประมงประกอบอาชีพได้อย่างอิสระ

ถึงแม้พื้นที่ทำประมงในอ่าวนครศรีธรรมราช ถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะตามกฎหมาย ทุกคนมีสิทธิใช้เท่ากัน แต่ประเด็นที่สำคัญ คือรัฐได้ละเลยสิทธิของชุมชนหรือสิทธิส่วนรวมที่ชุมชนมีมาก่อน โดยเน้นไปที่สิทธิของรัฐเพียงฝ่ายเดียว เมื่อชาวประมงได้มีการพัฒนาเครื่องมือ เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในชีวิตประจำวัน อย่างเร็วรุ่นหัวที่ในสมัยก่อนที่ใช้รูนกึ่งในป่าชายเลน ต่อมาชาวประมงได้เอาถุงรูนมาติดกับเรือหางยาวและประกอบเครื่องยนต์ รัฐมองว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสาเหตุที่ทำให้ปลาลดลง จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นให้มีการป้องกันและปราบปราม เพื่อจับกุมผู้ที่ทำประมงแบบผิดกฎหมายการกระทำดังกล่าวจึงทำให้เกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวประมง ชาวประมงจึงมีวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรด้วยยุทธวิธีต่างๆ อย่างหลากหลายตามสถานการณ์

ดังนั้นเพื่อเป็นการทำความเข้าใจในเรื่องของสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง ผู้วิจัยเห็นว่า ควรเริ่มจากการทำความเข้าใจในรายละเอียดต่างๆ ทั้งในเรื่องของการเรียนรู้ถึงพฤติกรรมสัตว์น้ำ เครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำประเภทต่างๆ ซึ่งการทำความเข้าใจในสิ่งเหล่านี้เพื่อเป็นการทำความเข้าใจด้วยว่า สิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากรได้ก่อเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และสิทธิดังกล่าวมีลักษณะรูปแบบเป็นอย่างไร

โดยเริ่มจากการเรียนรู้พฤติกรรมของสัตว์น้ำของชาวประมงที่เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากอาชีพที่หล่อเลี้ยงชีวิตมาอย่างยาวนาน จากลักษณะทางกายภาพอ่าวนครศรีธรรมราชเป็นอ่าวที่มีลักษณะตื้นๆ มีความลึกเฉลี่ยประมาณ 5 เมตร ลักษณะท้องอ่าวเป็นโคลนตม ซึ่งจะแตกต่างกับพื้นที่ชายฝั่ง ที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นทราย บริเวณรอบๆ อ่าวเป็นพื้นที่ป่าชายเลน มีพันธุ์ไม้หลายชนิด เช่น โกงกาง ลำพู ต้นจาก แสม เป็นที่เพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ บริเวณปากอ่าวเป็นลักษณะเค็ม และน้ำจืดมาบรรจบกัน เหมาะสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของ สัตว์น้ำกร่อย และสัตว์น้ำเค็มบางชนิด ซึ่งสัตว์น้ำที่เข้ามาอาศัยส่วนใหญ่เป็นพวก ปลาตุกทะเล ปลาเขือ ปลาเขือแดง ปลาทองเที้ยว ปลากระบอก ปลาอุทูป ปลาจิ้งเก้ง กุ้งขาว กุ้งแม่หวัด ปูม้า ปูดำ ปูหิน ปลาบางชนิดจะเป็นปลาที่อยู่ประจำถิ่น และบางชนิดเป็นปลาที่อพยพเข้ามาตามฤดูกาล เสรี ชาวประมงรายหนึ่งกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของสัตว์น้ำในอ่าวว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว ปลาที่อาศัยอยู่ในอ่าวจะเป็นปลาที่มีขนาดเล็ก ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วสัตว์น้ำจะมี การย้ายถิ่นฐานของปลาตามฤดูกาล ซึ่งจะมีการใช้มี 2 ลักษณะ คือปลาที่ย้ายตามฤดูกาลส่วนใหญ่จะเป็นปลาหากินตามผิวน้ำ เช่น ปลากะพง ปลาทองเที้ยว โดยปลาจำพวกนี้จะวางไข่ในช่วง เดือนสิงหาคม-ตุลาคม โดยวิธีการจะวางไข่จะขูดรูเอาไว้แล้วหย่อนไข่ไว้และฝังดินไว้แล้วตัวปลาจะว่ายออกไปทะเลนอก จะว่ายกลับมาตามกระแสน้ำที่ขึ้นลงชาวประมงจะใช้ในช่วงนี้ คอยดักปลา ที่ออกจากการวางไข่ เพราะจะได้ปลาตัวที่มีขนาดใหญ่ ไข่ของปลาชนิดนี้จะต้องอาศัยการไหลของกระแสน้ำในการฟักตัวออกมาลูกปลาใน

วัยอ่อนจะว่ายขึ้นมาตามกระแส น้ำ อาหารของปลาชนิดนี้ คือ ตะไคร่น้ำ และหญ้าในอ่าวลักษณะ ต่อมา คือปลาที่หากินบริเวณผิวดิน เช่น ปลากระบอก ปลาเขือ ปลาจี่ตัง ปลาอุท เมื่ออพยพขึ้นมาจะ วางไข่บริเวณ ตามป่าชายเลน ริมฝั่งคลอง โดยเฉพาะปลากระบอกที่เป็น ปลาที่ไม่สามารถอยู่ได้ใน สภาพน้ำเสียจะไม่วางไข่ และจะว่ายออกไปบริเวณที่ปลอดน้ำเสีย ซึ่งหากในคลองเกิดน้ำเสีย ปลากระบอกจะว่ายออกสู่ทะเลนอก และจะกลับมา เมื่อสภาพน้ำดีขึ้น ก็จะกลับมา วางไข่ ไข่ปลาจะมีลักษณะสีเหลืองมีเมือกและเหนียว ลูกปลาที่ออกมาจะหลบอยู่ตามป่าชายเลน และกินแพลงก์ตอน สัตว์เป็นอาหาร ลักษณะสุดท้าย คือปลาที่อาศัย ประจำถิ่น เช่นปลาคูกทะเล ปลากดขาว ปลาพวกนี้ จะเคลื่อนย้ายอยู่ในพื้นที่ใกล้ๆ ระหว่างคลอง และอ่าว โดยปลาคูกทะเลมักจะมินิสัยขี้อายมักจะขุดรู และเข้าไปหลบอยู่ในรู (เสรี,สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2555)

จะเห็นว่าสัตว์น้ำแต่ละชนิด จะมีแหล่งที่อยู่ที่แตกต่างกันในการปรับสภาพให้อยู่ในระบบนิเวศของอ่าว และมีพฤติกรรมที่ต่างกัน ชาวประมง จะเรียนรู้ โดยการสังเกตจาก พฤติกรรมของสัตว์น้ำ โดยชาวประมงเล่าให้ฟังว่า พฤติกรรมของปลาจะขึ้นอยู่กับระบบนิเวศของ น้ำ ตัวอย่าง เช่น ปลาเขือในช่วงเวลาที่กระแสน้ำแรงปลาเขือมักจะลอยมาตามกระแสน้ำชาวประมง มักจะใช้ช่วงเวลานี้นำอวนไปรูดักปลาที่กำลังว่ายตามกระแสน้ำมา และในช่วงเวลาที่น้ำในอ่าวแห้ง มีปลาหลายชนิดที่เข้าไปอยู่ในรูและจะออกมาตอนน้ำขึ้น

การเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพของทรัพยากร และพฤติกรรมของสัตว์น้ำ นอกจากความรู้ และประสบการณ์เหล่านั้น จะทำให้ชาวประมงรู้ว่าสัตว์น้ำแต่ละชนิดชอบอาศัยอยู่ในสภาพน้ำแบบ ไหน ยังเป็นการทำให้ชาวประมงได้เรียนรู้พฤติกรรมของสัตว์น้ำ เพื่อสร้างเครื่องมือในการจับสัตว์ น้ำที่ต้องการได้

เครื่องมือที่ใช้ในการจับปลา

ลักษณะการทำประมงพื้นบ้านโดยทั่วไป ชาวประมงจะใช้เครื่องมือหลายชนิด ร่วมกัน โดยจะแบ่งตามลักษณะของเครื่องมือแบบแรกเป็นเครื่องมือเคลื่อนที่เครื่องมือประเภทนี้ สามารถใช้ทำประมงได้ทุกที่ เช่นอวนรุน อวนลากแคะ ส่วนเครื่องมืออีกรูปแบบหนึ่งเป็น เครื่องมือประเภทประจำที่ เช่น โพงพาง ขอบปาก ทั้งนี้การเลือกใช้เครื่องมือของชาวประมงในแต่ละ ชนิดจะขึ้นอยู่กับความชำนาญในการสร้างเครื่องมือ ความถนัดในการใช้เครื่องมือที่ได้รับการ ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ การเฝ้าสังเกตสภาพแวดล้อมในอ่าวสภาพแวดล้อมสำหรับเครื่องมือที่ใช้ ในการจับปลาในอ่าวนครศรีธรรมราชมีดังนี้

ขอยปึก เป็นเครื่องมือที่ใช้กันมาอย่างยาวนานในอาณาจักรศรีธรรมราช ขอยปึกเป็นกลุ่มเครื่องมือประจำที่ อยู่ในกลุ่มของเครื่องมือที่ชักนำสัตว์เข้าสู่พื้นที่ การทำประมงขอยปึกมักจะทำกันบริเวณปากอ่าว มีการปักขาซั้ง เพื่อบังคับให้สัตว์น้ำเข้าอ่าว จะใช้ดงอวนที่คล้ายกับอวนรุนแต่ส่วนที่เป็นดงสั้นกว่า โดยสมัยก่อนดงอวนจะนิยมทำกับด้าย ในช่วงหลังๆ ได้พัฒนามาเป็นไนลอน ลักษณะของขาซั้ง ปักแถวตรงคู่กัน จำนวน 2 ปีก ส่วนใหญ่ทำด้วยไม้ไผ่หรือไม้ตุ่ม กางเป็นรูปสามเหลี่ยมยาวประมาณ 30-200 เมตร และทำมุมประมาณ 60 องศา ด้านที่เปิดกว้างรับทิศทางกระแสน้ำไหลลง ขนาดช่องแคบปลายปีกกว้าง 1.50 เมตร ที่จุดนี้สร้างที่พักชั่วคราว (ร้าน) สำหรับติดตั้งเครื่องมืออวน และพักอาศัยในช่วงที่ รอปลาเข้ามาในอ่าว สัตว์น้ำที่จับได้ เช่น กุ้งขาว กุ้ง ปู หมึก การดักจะรอจังหวะที่น้ำไหลเพื่อ ช่วยให้สัตว์น้ำไหลเข้ามาในอ่าว

ซั้ง เป็นเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่มีลักษณะคล้ายกับขอยปึก แต่มีขนาดเล็กกว่า วิธีการในการใช้เครื่องมือประเภทนี้ คือ จะใช้ไม้ปักเป็นแถวยาว 2 แถว ค่อยๆรวบเข้าหากันโดยส่วนใหญ่ จะทำกันในคลองต่างๆ เมื่อน้ำลงก็ใช้ดงอวนดักที่ปลายช่องแคบของซั้งซึ่งมีน้ำไหลแรง กุ้งปลา ก็จะเข้าไปติดอยู่ในดงอวนที่ดักไว้

แรวปู แรวปูเป็นเครื่องมือประจำที่ การวางแรวปูจะเป็นบริเวณใกล้ป่าชายเลนและบริเวณชายฝั่ง เป็นเครื่องมือที่พบเห็นได้ง่ายที่สุดเนื่องจากเป็นเครื่องมือที่สามารถผลิตใช้ได้ง่ายแรวปูมีลักษณะ ขอบแรวทำด้วยหวาย หรือไม้ไผ่ผ่าซีกขดเป็นวงกลม เนื้ออวนมีทั้งด้ายถัก หรือเอ็น ขนาดตา 80-100 เมตร เว้นรูไว้ตรงกลางสำหรับสอดคันแรว ซึ่งทำด้วยไม้ไผ่ หรือไม้สวก ปลายข้างหนึ่งเสียมให้แหลมปลายที่เหลือนำมาผูกรวมกันแล้วแต่กับเชือกขนาดเดียวกันอีกเส้นหนึ่งยาว 1-1.5 เมตร เชือกเส้นนี้ทำหน้าที่พับ และกางแรว โดยการปรับให้ตึงหรือหย่อน บริเวณจุดศูนย์กลางของแรวจะมีไม้ไผ่เหลาให้แบนยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ใช้เสียบเหยื่อหรือหนีบดงเหยื่อการทำแรวปูจะนิยมทำในช่วงเวลาที่น้ำลงต่ำที่สุด หรือช่วงที่น้ำทะเลกำลังเริ่มขึ้น เมื่อถึงเวลาน้ำขึ้นสูงสุดจะทำการกู้แรว ในปัจจุบันชาวประมงบางราย ได้มีการพัฒนาแรวปูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กลายเป็นแรวปู 2 ชั้น หรือที่เรียกว่า “นิ้นจา” ซึ่งจะมีประสิทธิภาพในการจับปูได้มากขึ้นรวมทั้งปูตัวเล็กอีกด้วย

ดุงยักษ์ (ดุงเคย) เป็นอวนขนาดใหญ่ ลักษณะตาของอวนค่อนข้างถี่มีลักษณะคล้ายระวะดักกุ้งฝอย ใช้ดักกุ้งในขณะน้ำขึ้น หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อวนรังใหญ่จะทำจากเนื้ออวนจะทำจากเนื้อโพลีน ที่มีลักษณะสีเขียว ชาวประมงส่วนใหญ่มองว่าเป็นเครื่องมือที่ทำลายพันธุ์กุ้งอย่างมาก เพราะมีขนาดตาอวนเล็กมากขนาดยังไม่สามารถบินผ่านได้ การดักดุงยักษ์จะวางดักเป็นแนวยาวตามร่องน้ำรอให้กุ้งว่ายเข้ามา

ยอ มีลักษณะของฝืนอวนตีเหลี่ยมจัตุรัส แต่จะผูกติดกับคันยอ (คันนาง)รวบผูกติดกับคันกว้าน วางไว้ระดับกลางน้ำถึงพื้นยกยอ โดยใช้เครื่องกว้าน โดยทั่วไปแล้วยอจะมีหลายขนาด ส่วนใหญ่มีขนาด 2-4 สอก ใช้แตกต่างกันออกไป โดยยอขนาด 3-4 สอกจะใช้ยกในบริเวณน้ำลึก สัตว์น้ำที่ได้จะมีขนาดใหญ่ โดยส่วนใหญ่แล้วยอชาวบ้านมักจะนิยมทำกันแค่เพียงในคลองเท่านั้น โดยชาวบ้านจะปักคันยอไว้สองฝั่งคลองแล้วจะมายกยอตอนน้ำขึ้น

อวนรุนเล็ก ในงานวิจัยชิ้นนี้อวนรุนหมายถึง อวนรุนขนาดเล็กที่ใช้กับเรือหางยาวที่มีขนาดความยาวของเรือ 10-12 เมตร เป็นเครื่องมือที่พัฒนามาจากระวะรุนเคยใช้จับสัตว์น้ำประเภท กุ้ง ปู ปลา และเคย สมัยก่อนชาวบ้านจะรุนด้วย แรงงานคน (รุนมือ) วิธีการใช้ คือจะติดตั้ง อวนรุนไว้ด้านหน้าของเรือแล้วใช้แรงเรือในการดันไปข้างหน้า เพื่อให้สัตว์น้ำเข้ามาในอวน สำหรับคันรุนที่ใช้กับเรืออวนรุนขนาดเล็ก จะใช้ไม้ไผ่ธรรมดา เนื้ออวนที่ใช้ประกอบกันเป็น 3 ชั้น คือเนื้ออวนบน เนื้ออวนล่างและกั้นอวน โดยมีขนาดลดหลั่นกัน ไปจาก 2.50-3.00 เซนติเมตร ที่ปากอวนถึง 0.5-1.50 เซนติเมตร จะใช้เรือหางยาว และเรือ“กอลและ”สำหรับเรืออวนรุนเล็กจะเป็นธุรกิจภายในครัวเรือน จะใช้คนทำการเพียง 2 คน คั้นหนึ่งๆ จะทำการรุนได้ประมาณ 6-10 ครั้งๆละ ประมาณ 20-30 นาที ในระดับความลึก 2-6 เมตร โดยแรงงานที่ใช้ 2 คน ส่วนใหญ่เครื่องมือชนิดนี้มักจะนิยมใช้กันบริเวณปากอ่าว สามารถเคลื่อนที่ได้ทั่วทั้งอ่าว เครื่องมือชนิดนี้เป็นที่ชาวประมงนิยมใช้มาก เนื่องจากให้ผลตอบแทนค่อนข้างสูง และคุ้มกับการลงทุน การทำอวนรุนสามารถทำได้ตลอดทั้งปี จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านกล่าวว่าอวนรุนมีการใช้กันมาอย่างยาวนาน และมีใช้กันในเฉพาะครัวเรือนเท่านั้น หากมองถึงการทำล่ายระบบนิเวศชาวบ้านมองว่าเครื่องมือดังกล่าวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศเพราะมีขนาดเล็ก และสามารถทำร่วมกับเครื่องมือประเภทอื่นๆได้

อวนลากแคะ เป็นเครื่องมือที่พบมากในการทำประมงบริเวณอ่าวเครื่องมืออวนประกอบด้วยส่วนที่เป็นปีก และปากอวน มีขนาดตาอวน 25 มิลลิเมตร และกั้นอวนมีขนาดตาอวน 20 มิลลิเมตร เชือกคร่าวล่างมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 15 มิลลิเมตร ยาว 15-20 เมตรและมีโซ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 มิลลิเมตรหนัก 10-30 กิโลกรัม ผูกห้อยตลอดความยาวคร่าวล่างคร่าวบนผูกบนห่วงลอย ความยาวคร่าวบนรอบปากอวน 17-25 เมตร ความยาวอวนจากปลายปีกถึงกั้นอวน 20-24 เมตร สายลากเป็นเชือกมีความยาว 50-60 เมตร โดยวิธีการทำประมงได้ทั้งกลางวัน และกลางคืน โดยส่วนมากทำการประมงใน เวลากลางวัน เพื่อจับกุ้ง โดยออกทำประมงช่วงเช้ามืด และกลับในช่วงบ่ายหรือเย็น การปล่อยอวนเริ่มด้วยการกางอวนตามด้วยส่วนของเนื้ออวนแผ่นตะเฒ่าและสายลาก

อวนจมปู ขนาดของอวนมีความยาว 120 เมตร/ผืน มีขนาดตา 75, 80, 90, 100 และ 125 มิลลิเมตร ท่อนพวงอวนเป็นพลาสติกขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3.8 เซนติเมตร หนา 2.0-2.2 เซนติเมตร ผูกติดกับคร่าวบนห่างกัน 2.5-3.0 เมตร น้ำหนักถ่วงคร่าวล่างใช้ตะกั่วขนาด 10 กรัมผูกห่าง 36-80 เซนติเมตร น้ำหนักถ่วงปลายสุดผืนข้างละ 8-10 กิโลกรัม การวางอวนจะวางเป็นแนวตรงตามแนวชายฝั่งจำนวน 1-3 แถว และมีท่อนบอกแนวอวนทุกแนว สามารถทำได้ทั้งกลางวันและกลางคืน

อวนจมกุ้ง หรือที่เรียกว่าอวนกุ้ง หรืออวนลอยกุ้ง มีลักษณะที่แตกต่างไปจากอวนติดตาชนิดอื่นๆ คือ เป็นเนื้ออวนสามชั้น ประกอบด้วยเนื้ออวนชั้นใน ซึ่งมีตาอวนขนาดเล็กจำนวน 1 ผืน เนื้ออวนชั้นนอกมีขนาดตาอวนใหญ่กว่าจำนวน 2 ผืน ประกอบอยู่ด้านนอก เนื้ออวนชั้นในซึ่งอยู่ตรงกลางจะมีความลึก และความยาวมากกว่าอวนชั้นนอกเมื่อนำมาประกอบเข้ากับเชือกคร่าวบน และล่างจะทำให้เนื้ออวนชั้นในโป่งพองเป็นถุงเล็กๆ ตามช่องตาของอวนชั้นนอก กุ้งรวมทั้งสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ จะติดอยู่ที่ตาอวน แต่การใช้เครื่องมือนี้มีข้อจำกัดตรงที่ใช้ทำการประมงได้เฉพาะช่วงเวลาที่มีการเสาน้ำไหลเท่านั้น เพราะต้องอาศัยกระแสช่วยพัดพาอวนไปปะทะกับกุ้ง

อวนลอยปลากระบอก เครื่องมืออวนกุ้งประจำที่ สามารถเคลื่อนที่ไปได้ตามแหล่งที่อยู่ของปลา ลักษณะของอวนจะมีความยาวตั้งแต่ 100-400 เมตรต่อผืนมีขนาดความกว้างของตาอวน 20-25 มิลลิเมตรลึก 75 ตา ท่อนพวงอวนใช้ โฟมนิมตัดเป็นแท่งสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 5.5 เซนติเมตร ผูกห่างกัน 40-50 เซนติเมตร ชาวประมงใช้อวน 10-20 ผืนมาต่อกันเพื่อทำประมง โดยวิธีการทำประมงเครื่องมือประเภทนี้ จะทำได้ทั้งกลางวัน และกลางคืน ผืนอวนจะถูกปล่อยให้เป็นแนวตรง และให้ลอยตามกระแสน้ำทิ้งไว้ 1 ชั่วโมง จึงกู้อวนและย้ายที่เพื่อวางอวนใหม่โดยแหล่งบริเวณที่มักจะทำเครื่องมือประเภทนี้ คือบริเวณป่าชายเลน

โพงพาง (ลุงผา) เป็นเครื่องมือที่ใช้กันมาอย่างยาวนานในอ่าวนครศรีธรรมราช โดยในยุคเริ่มต้น การทำโพงพางจะเริ่มทำกันตั้งแต่ในคลองบางควาย และคลองสาขาที่ไหลผ่านในชุมชน และต่อมาได้ขยายมาทำกันในพื้นที่ปากอ่าว โดยลักษณะของโพงพางเป็นเครื่องมือประจำที่ ซึ่งจะใช้อวนที่มีความยาวจากปากอวนถึงก้นถุงประมาณ 25-30 เมตร และความกว้างของปากอวนจะใหญ่ และค่อยๆ ไล่ลงมาตามลำดับ ส่วนขนาดความสูงของปากอวนใกล้เคียงกับระดับความลึกของลำน้ำช่วงขึ้นสูงสุดประมาณ 6-8 เมตร โดยจะยึดอยู่กับเสาหลัก 2 ต้น การทำโพงพางส่วนมากจะทำกัน 6-10 ช่อง เรียงกันเป็นแถวการดึงโพงพางทำได้โดยใช้ปากอวนขนาดใหญ่ผูกติดกับเสาหลัก ในลักษณะหันปากอวนหันปากอวนรับกระแสน้ำ ส่วนตัวอวนจะสอดเข้ากับไม้แล้วปักลงในดิน เมื่อกระแสน้ำไหลก็จะพัดเอาสัตว์น้ำผ่านเข้าไปติดในถุงอวน

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำประมงแต่ละชนิด นอกจากจะเป็น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของการใช้เครื่องมือแล้ว ในส่วนนี้ยังมีนโยบายในเรื่องของสิทธิที่ ขึ้นอยู่กับการเลือกใช้เครื่องมือแต่ละประเภทนั้นๆ เช่นการวางเครื่องมือประจำที่อย่างขอปีกและ โพงพาง ใครวางเครื่องมือไว้ก่อนจะมีสิทธิก่อน ใครจะมาวางเครื่องมือทับซ้อนพื้นที่ หรือวางดัก ขวางทางปลาไม่ได้ หรือชาวประมงที่ใช้เครื่องมือประเภทอื่นๆ เช่น เรือรุนหัว จะเข้ามารุนในซั้ง ของขอปีกไม่ได้ จะเห็นได้ว่าการที่ชาวประมงเลือกใช้เครื่องมือที่แตกต่างกันทำให้ผู้ใช้มีสิทธิใน การเข้าถึงที่แตกต่างกันด้วย อีกทั้งสิทธิดังกล่าวของการใช้เครื่องมืออาจจะถูกระงับตามกฎหมายที่ ออกมาควบคุมในแต่ละปี

ภาวะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมง

ในอดีตทรัพยากรในอ่าวนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติ การดำรงชีพของคนมีการวิถีชีวิตอยู่กันอย่างเรียบง่าย นับตั้งแต่ปี 2510 เป็นต้น มาการประมงในอ่าวนครศรีธรรมราช เริ่มประสบปัญหาหาระบบนิเวศที่เปลี่ยนไป สัตว์น้ำในอ่าวอยู่ ในสภาพที่เสื่อมโทรมอย่างเห็น ได้ชัด และเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจใน ประเด็นของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมง ผู้วิจัยได้รวบรวม ข้อมูลจากเอกสาร และการ เก็บข้อมูลในภาคสนาม พบว่าสัตว์น้ำที่จับได้ลดน้อยลงในทุกๆปี ซึ่งแสดงให้เห็นจากสถิติการจับ ปลาตั้งแต่ปี 2546-2551 นอกจากนี้ชาวประมงกล่าวว่า สัตว์น้ำบางชนิดที่จับได้ในอดีต แต่ในปัจจุบัน ได้สูญพันธุ์ไป เช่นปลากั้ง ปลาอุทุ ซึ่งปลาเหล่านี้เป็นปลาที่ชาวบ้านไม่นิยมนำมาบริโภคและเป็น ปลาที่ทนกับระบบสภาพน้ำเสียได้ดี แต่ในปัจจุบันแทบจะไม่พบปลาชนิดนี้ได้อีกแล้ว

ตาราง 2 สถิติการจับสัตว์น้ำในอ่าวนครศรีธรรมราช ระหว่างปี 2546-2551

ปี พ.ศ.	ปริมาณของผลผลิต (กิโลกรัม)
2546	9,984,120
2547	9,525,980
2548	8,684,833
2549	5,674,798
2550	5,888,300
2551	5,875,000

ที่มา : ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพประมงสำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช

ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจในภาวะวิกฤติของทรัพยากรประมง จึงมีความจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับปัจจัย และเงื่อนไขซึ่งเป็นที่มาของปัญหาในอันที่ก่อให้เกิดภาวะวิกฤติทรัพยากรประมงในอ่าวนครศรีธรรมราชว่าสาเหตุมาจากปัจจัยด้านใด

ประการแรก เกิดจากการบุกรุกเข้าครอบครองเพื่อเปิดป่าเป็นนาถุ้งตั้งแต่ พ.ศ. 2526-2528 ในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่การทำนาถุ้งได้รับความนิยมจากคนในพื้นที่และพบว่ามีพื้นที่การทำนาถุ้ง 45,515 ไร่ โดยเฉพาะการเลี้ยงแบบพัฒนา (intensive method) มีหลายครัวเรือนได้พื้นที่ป่าชายเลนตั้งแต่ปากพองฝั่งตะวันตก จนถึงปากนคร มีการแผ้วถางจับจองพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำเป็นนาถุ้ง ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของป่าที่เป็นแหล่งที่อยู่และวางไข่ของสัตว์น้ำบางชนิด โคนทำลาย อย่างเช่น ปลากระบอก ที่จะขึ้นมาวางไข่ในบริเวณป่าชายเลน และแหล่งอาศัยของปูถูกทำลาย โดยในช่วงนั้นเป็นช่วงที่มีการทำนาถุ้งกันมากทั้งกลุ่มนายทุน และชาวบ้านในพื้นที่ได้มองเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้มาจากการลงทุนในการทำนาถุ้งจึงได้รุกพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อปรับสภาพเป็นนาถุ้งโดยการใช้เครื่องจักรในการรื้อพื้นที่

“...ตอนนั้นชาวบ้านเขาเริ่มหันมาทำนาถุ้งกันก็เลยเริ่มจับจองพื้นที่ป่า
แหละ เอารดเบ็ดโครมาชุดตอนนั้นป่าไม่เหลือเลย...”

(ชร,สัมภาษณ์ 26 ตุลาคม 2555)

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนในอดีต เพื่อปรับสภาพเป็นนาถุ้ง ได้ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในอ่าว สัตว์น้ำหลายชนิดที่เคยอาศัยอยู่ในป่าชายเลนไม่สามารถอยู่ได้ดั้งเดิม นอกจากการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลนแล้ว ผลกระทบอีกอย่างหนึ่งที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากการเลี้ยงกุ้ง คือการใช้สารเคมีที่ใช้การป้องกัน และบำบัดโรคของกุ้ง เช่นยาปฏิชีวนะ และสารเคมี เป็นต้น ซึ่งสารเคมีเหล่านั้นได้ไหลลงพื้นที่อ่าวส่งผลให้น้ำในอ่าวมีสารพิษเจือปน ทำให้ปลาหลายชนิดอพยพไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่

ประการที่สอง เกิดจากปัญหาเกิดจากพฤติกรรมกรรมการจับปลาที่ใช้เครื่องมือทำลายล้างชนิดรุนแรง อย่างที่ในอดีตที่ได้มีเรือประมงพาณิชย์ได้ลักลอบเข้าทำการประมงในบริเวณอ่าว แต่ในปัจจุบันถึงแม้ว่าปัญหาเรื่องการทำประมงพาณิชย์จะเบาบาง และไม่เป็นปัญหาสำหรับการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้าน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นมาในช่วงหลังนี้คือ การที่เรือคราดหอยที่มักจะเข้ามาลักลอบคราดหอยในอ่าว ซึ่งลักษณะเครื่องมือคราดหอยดังกล่าวนี้ นับว่าได้ส่งผลกระทบต่อ

ระบบนิเวศของสัตว์น้ำในอ่าวอย่างมาก กล่าวคือลักษณะการทำลายล้างของเครื่องมือคราดหอยได้ทำลายหน้าดิน โดยการขุดจนน้ำขุ่นขึ้นมาจนทำให้ สัตว์น้ำที่มีประโยชน์ต่อหน้าดิน เช่น ไส้เดือนปลิง และหอยทะเลซึ่งเป็นแหล่งอาหารของปลาถูกทำลาย

“...แต่แรกเรือคราดหอยนี้ใช้ที่ปัตตานีทำให้ที่ปัตตานีฉิบหายก่อน เพื่อนพอลูกอยู่มาหลายปี ที่ปัตตานีไม่มีเรือคราดทำให้พื้นตัวได้ เรือคราดเริ่มนำไปใช้ที่สุราด (สุราษฎร์ธานี) ฉิบหายแล้ว ปลาเช็ดหมด ถึงคนบ้านเราไปซื้อ มาลงที่นี้แล้ว (อีก) มาลากหอยมั้ง ลากปลาเช็ดมั้ง...”

(ร.ม.สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสัตว์น้ำที่เกิดจากการใช้เครื่องมือที่ศักยภาพในการทำลายล้างสูง อย่างเรือคราดหอย ซึ่งแสดงให้เห็นจากตัวอย่างพื้นที่ส่วนอื่นๆ ที่เคยได้รับผลกระทบจากการใช้เครื่องมือประเภทนี้มาแล้ว นอกจากนี้ยังมีปัญหาการใช้สารพิษที่เรียกว่า “โลตั้น” ใช้ในการเบียดปลา หรือที่ชาวประมงมักนิยมเรียกกันว่า “ลูกยา” เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ของการใช้เครื่องมือประมงแบบผิดกฎหมายที่ส่งผลให้ทั้งปลา และสัตว์น้ำ ทั้งที่มีขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ได้ถูกทำลายไปด้วย โดยการใช้จะนิยมนำอวนล้อม มาล้อมแหล่งที่อยู่ของปลาแล้วโยนสารพิษใส่ลงไปในนั้นจะถูกสารพิษจากสารพิษจันต้องลอยขึ้นมาปลาที่อยู่บนผิวน้ำก็จะตายอยู่ในรู

ประการที่สาม เกิดจากการปล่อยสารพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม และสิ่งปฏิกูลจากครัวเรือนลงสู่ลำคลองทำให้น้ำเสียไหลลงสู่อ่าว ในช่วง พ.ศ. 2526 ในพื้นที่บริเวณรอบอ่าวได้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นมาหลายแห่งโดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณตำบลปากนคร

“...ผมเห็นมาตลอดเลยตั้งแต่เขาไม่สร้างโรงงานที่ก่อนหน้านี้ปลาไม่ใช่ น้อยพรรคนี่พอว่าคนที่นี้เขายอมเซ็นให้สร้างโรงงาน นายทุนก็มาสร้างโรงงาน ปลาปนมาตั้งเท่านั้นแหละปลา กุ้งสูญหมดมันว่ายออกเลนนอกหมด...”

(เจียม, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2555)

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงบริเวณรอบๆ อ่าวนครศรีธรรมราช ที่มี การเปลี่ยนแปลงหลังจากมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น โรงงานปลาปน โรงงานผลิตน้ำปลา การล้างปลาจากการทำปลาเค็ม โรงงานห้องเย็น การผลิตกะปิ

ในครัวเรือน เป็นต้น โรงงานส่วนใหญ่จะปล่อยน้ำเสียจากโรงงานลงมายังคลองปากนคร น้ำเสียที่ถูกปล่อยลงมาในคลอง จะไหลลงสู่อ่าวระบบน้ำเสียจากโรงงานทำให้ ลักษณะของน้ำในอ่าวมีสารพิษเจือปน ระบบนิเวศของอ่าวเกิดการเปลี่ยนแปลงไม่เหมาะสม ที่เป็นที่ยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ตัวอย่าง เช่น กุ้งที่ไม่สามารถอาศัยอยู่ในสภาพน้ำที่เป็นพิษได้ และจะทยอยกลับออกสู่ทะเลนอก

ประการที่สี่ เกิดจากเขื่อนกั้นน้ำปากพ่วงที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่อ่าวพื้นที่ของอ่าวตั้งอยู่พื้นที่ส่วนล่างของประตูระบายน้ำ ได้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย และต้นเงินเนื่องจากกระแสไม่ไหลเวียน ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมระบบนิเวศป่าชายเลน เพราะสภาพน้ำเค็มจัดเกินความต้องการของป่าชายเลน ระบบน้ำที่เคยมีระบบนิเวศ 4 น้ำ เมื่อระบบน้ำถูกกั้น ด้วยเขื่อนทำให้เหลือเพียงนิเวศ 2 น้ำ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยจับปล้นทำให้เกิดวิกฤตของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม (ตฤณ สุขมวล 2550)

มาตรการการอนุรักษ์กับความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรของชาวประมงพื้นบ้าน

ทรัพยากรประมงน้ำเค็ม ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมากที่ผ่านมามาตราฐานได้มีการออกกฎหมายมาควบคุมการทำประมงเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยใช้ พ.ร.บ ประมง 2490 เป็นกฎหมายหลักในการควบคุมการใช้ทรัพยากรแต่ที่ผ่านมามาตราฐานความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงยังกลายเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้รัฐโดยกรมประมงนั้นมองว่าสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดภาวะวิกฤตนั้นเกิดจากการทำประมงแบบทำลายล้างโดยใช้เครื่องมือผิดประเภทจับสัตว์น้ำ จนไม่สามารถเติบโตมาทดแทนกันได้ด้วยความสะดวกถึงปัญหาดังกล่าวทำให้รัฐเร่งหามาตราฐานต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอย่างเห็นได้จากการที่ รัฐได้มีนโยบายในการควบคุมการทำประมงโดยการออกกฎหมายต่างๆ มาบังคับใช้ เช่น รัฐกำหนดเขตหวงห้าม 3,000 เมตร สำหรับควบคุมการทำประมงพาณิชย์ เพื่อป้องกันการเข้ามาทำประมงของเรือประมงพาณิชย์ซึ่งเป็นเรือที่มีขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพในการทำลายล้างสูง หรือการออกประกาศกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ในเรื่องการห้ามทำโพงพาง รั้วไซมาน และกั้นชู รั้วไซมาน หรือเครื่องมือที่มีลักษณะ และวิธีคล้ายคลึงกันทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำทุกแห่ง การกำหนดสิทธิการทำประมงหน้าบ้านนอกจากนี้ยังมีการออกประกาศกระทรวงเกษตร และสหกรณ์อีกหลายฉบับ เพื่อควบคุมการทำประมงในอีกหลายพื้นที่

ในพื้นที่อ่าวนครศรีธรรมราช เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ต้องประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมง ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรประมงกรมประมงได้มีนโยบายในการดำเนินการวางแผนอนุรักษ์ในด้านต่างๆ ทั้งการออกประกาศกระทรวงเกษตร

และสหกรณ์ 2552 ในการขยายพื้นที่ ห้ามใช้เครื่องมืออวนลาก อวนรุนประกอบเครื่องยนต์เพิ่มขึ้น เป็น 5,400 เมตร การดำเนินการโครงการนำร่องการบริหารจัดการจัดการทรัพยากรประมงแบบ บูรณาการ การออกประกาศจังหวัดประกาศการห้ามใช้ เครื่องมือประมง โพงพางซึ่งมีลักษณะเป็น ลูกอวนตาถี่ปากกว้างทำการประมง โดยทางจังหวัดอ้างว่าการใช้เครื่องมือประเภทดังกล่าวของ ชาวประมงเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำที่มีขนาดเล็ก และกีดขวางเดินเรือ

ถึงแม้ว่าแนวทางการบริหารจัดการดังกล่าว จะเป็นไปด้วยเหตุผลของการอนุรักษ์ที่ ต้องการ รักษาทรัพยากรประมงไว้ใช้อย่างยั่งยืน แต่ในมุมมองของชาวประมงแล้ว กลับมองว่าการ ออกมาตรการในการควบคุมในการทำประมงของรัฐนั้นเป็นการจำกัดสิทธิชาวประมง ในการ ดำเนินการเพื่อให้เป็นตามนโยบายทางกรมประมงได้มีการสนธิกำลังร่วมกัน ระหว่างหน่วยหน่วย ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลปากพนัง ดำรวจน้ำ และกลุ่มประมงอาสา ในการป้องกันการ ทำประมงแบบผิดกฎหมาย โดยการออกลาดตระเวนตรวจตรา ผู้กระทำความผิดกฎหมาย เมื่อเจ้าหน้าที่ เริ่มดำเนินการควบคุมการทำประมงอย่างเข้มข้น ในการปราบปรามชาวประมงที่ทำประมงด้วย เครื่องมือผิดกฎหมาย ทำให้ชาวประมงถูกจับกุม และถูกรื้อถอนเครื่องมือเป็นจำนวนมาก ความ ชัดแย้งเริ่มมีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ บางครั้งมีเหตุการณ์รุนแรงถึงขั้นมีการบุทำร้ายชีวิตระหว่างกัน ของทั้งสองฝ่าย

สร (นามสมมติ) เจ้าหน้าที่รายหนึ่ง กล่าวว่า ขณะที่ตนปฏิบัติงานจับกุมชาวประมง ที่ทำผิดกฎหมายได้มีกลุ่มชาวประมงประมาณ 40 คน ได้เข้ามาขัดขวางการปฏิบัติงานและล้อมเรือ ของเจ้าหน้าที่ และได้มีการข่มขู่ทำร้ายชีวิตเจ้าหน้าที่ หรืออย่างกรณี ที่เจ้าหน้าที่ไล่จับชาวประมงที่ ใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายชาวประมงที่เกรงกลัวการถูกจับกุมจึงได้ขับเรือพุ่งชนเรือของ เจ้าหน้าที่จนทำให้บาดเจ็บทั้งสองฝ่าย (สร (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2555)

กรณีของ สุรินทร์ ชาวประมง ที่เคยถูกจับกุมคดีลักลอบใช้อวนรุน กล่าวว่าตนถูก จับกุมขณะนำเรือประมงอวนรุนเล็ก หลังกลับจากการทำประมงบริเวณปากน้ำปากพญาโดยตนถูก ดำเนินคดีข้อหาผิด พ.ร.บ. ประมง ใช้เครื่องมือทำการประมงโดยผิดกฎหมาย และยังเล่าให้ฟังอีกว่า ในขณะที่ทำประมงตนได้นำ ภรรยาและลูกไปช่วยในการทำประมง เมื่อโดนจับกุมเจ้าหน้าที่ก็ได้ยึด เรือของเขา และขับเรือของเขาจนพังเสียหาย จนต้องนำตนขึ้นเรือของเจ้าหน้าที่ แต่กลับปล่อยให้ ภรรยา และลูกชายที่ร่างกายพิการอยู่ในเรือกันเพียงลำพัง เมื่อชาวประมงที่เห็นเหตุการณ์จะเข้าไป ช่วย เจ้าหน้าที่ได้ขับเรือหนี ตนคิดว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่เป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุและไม่ เป็นธรรมสำหรับชาวประมงที่ยากจน (สุรินทร์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2554)

หากพิจารณาถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นว่าความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและ ชาวประมงที่เกิดขึ้นนั้นมาจากเงื่อนไขใดนั้น จากการสัมภาษณ์ ผู้ที่มีส่วนได้เสียทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ และ

ชาวประมงเอง พบว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นเงื่อนไขของความขัดแย้ง แต่ส่วนที่เป็นสาเหตุหลัก คือการทำความเข้าใจถึงสาเหตุของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่แตกต่างกัน โดยจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประมงมักจะมองว่า สาเหตุความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงกล่าวว่าเกิดจากการที่มีการทำประมงที่มากเกินไป ชาวประมงมีมากขึ้น จนสัตว์น้ำไม่สามารถเติบโตมาทดแทนกันได้ และมองว่าเครื่องมือที่ชาวประมงใช้ส่วนใหญ่ เช่น อวนรุนหัว โพงพาง ยอปัก ถุงยักษ์ เป็นเครื่องมือที่ทำลายล้างสามารถดักจับสัตว์น้ำวัยอ่อน

กมล (นามสมมติ) เจ้าหน้าที่ประมงรายหนึ่ง กล่าวว่า ความจริงที่เขารักษาสัตว์น้ำเอาไว้ เขาไม่ได้ประโยชน์อะไรแม้แต่เน้อย เขาได้รับเงินเดือน กินเงินเดือนราชการเขาดูแลสัตว์น้ำเพราะเขาถือปฏิบัติให้การบริหารการจับปลาให้ประชาชนได้ประโยชน์จริงๆเขาทำเพื่อใคร ไม่ใช่เพื่อตัวเอง แต่เพื่อพวกชาวประมงทั้งนั้น แต่เมื่อเจ้าหน้าที่จะอนุรักษ์ ชาวบ้านกลับไม่เห็นด้วยตนเห็นว่าชาวประมงมอง แค่เพียงในมุมมองสั้นๆ คือมองแค่ไม่มีเงินกินข้าวรายวัน ไม่มีเงินส่งลูกเรียนหนังสือ แต่ทว่าเมื่อไหร่ที่สัตว์น้ำร่อยหรอลงสุดท้ายชาวประมงเองก็มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ (กมล (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2555)

แต่ถ้าหากย้อนถามถึงความจำเป็นของชาวประมงว่าทำไมถึงยังคงทำผิดกฎหมาย มักจะได้คำตอบว่าถ้าหากเจ้าหน้าที่อนุรักษ์สัตว์น้ำไว้หมด ชาวประมงก็ไม่มีอะไรจะกิน อีกทั้งเขาก็ยึดอาชีพทำประมงมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว ไม่มีที่ดินทำกิน จะปลูกข้าว ก็ไม่มีที่นา จะให้ไปทำสวน ก็ไม่มีทุน จึงไม่สามารถประกอบอาชีพอย่างอื่นได้ และที่ผ่านมารัฐก็ไม่เคยเข้ามาแก้ไขปัญหาก็อย่างจริงจัง มาบอกมาเสนอแนะให้ประชาชนอนุรักษ์สัตว์น้ำสุดท้ายแล้วก็หายไปไม่กลับมาสนใจอีก ในประเด็นเดียวกันชาวประมงให้ความเห็นว่าในการบริหารจัดการ เจ้าหน้าที่รัฐให้ความสำคัญกับความรู้จากนักวิชาการมากเกินไป โดยมองข้ามองค์ความรู้ของชาวประมง ซึ่งเป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับการทำประมงมาโดยตลอด เครื่องมือหลายชนิดที่ชาวประมงใช้มาอย่างยาวนานกลับมา กลายเป็นเครื่องมือที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ เพียงเพราะข้อมูลของนักวิชาการ ชาวประมงกล่าวว่าถึงเครื่องมือที่ใช้จะกลายเป็นเครื่องมือที่ผิดกฎหมายก็จริง แต่ก็ได้ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างรุนแรงตามที่ถูกกล่าวหา และใช้เครื่องมือเหล่านี้หาเลี้ยงครอบครัวจนกลายเป็นวิถีชีวิต แต่กลับมองว่าสาเหตุหลักของภาวะวิกฤตของสัตว์น้ำนั้น เกิดจากเครื่องมือ ทำลายล้าง ประเภทอื่น เช่นเรือคราดหอย ที่เครื่องมือคราดสามารถขุดหน้าดิน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และการใช้ลูกยาในการเบื้อปลาที่สามารถทำให้ปลาวัยอ่อนได้รับสารพิษ อีกปัญหาหนึ่งที่ชาวประมงเห็นว่าเป็นสาเหตุของความเสื่อมโทรม คือของเสียจากโรงงานในตัวเมือง ที่ปล่อยของเสียลงตามลำคลอง ก่อนที่จะไหลลงสู่อ่าว

ประการที่สอง เป็นเหตุการณ์ที่อยู่ในความทรงจำด้านลบของชาวประมงมาตลอด คือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บางกลุ่ม ที่มีจะมีพฤติกรรมข่มขู่ชาวประมง อีกทั้งชาวประมง มองว่าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ไม่มีความเป็นธรรมเลือกปฏิบัติเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และมักจะเป็นการกระทำที่เหี้ยมโหด เป็นไปในลักษณะของการรังแกชาวประมงโดยใช้เรือเร็วไล่กวาดชาวประมง จนไม่กล้าออกทำประมง เจิม (นามสมมุติ) กล่าวว่า ตนเป็นคนหนึ่งในละแวกนี้ที่เคยถูกเจ้าหน้าที่จับกุม เพราะใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย เมื่อครั้งถูก เจ้าหน้าที่หน่วยปราบปรามของกรมประมงจับกุมแล้วควบคุมตัวส่งสถานีตำรวจ ช่วงระหว่างการสืบสวน ตำรวจเขาก็บอกให้เซ็นรับสารภาพไปแล้วคดีจะสิ้นสุด ไม่มีการตั้งฟ้องศาล ทางเจ้าหน้าที่จะได้ปล่อยตัวไป และจะไม่ริบเครื่องมือ แต่หลังจากเซ็นชื่อรับสารภาพเสร็จแล้ว ก็ถูกเจ้าหน้าที่ริบเครื่องมือ ตนจึงรู้ทันทีว่าตนถูกเจ้าหน้าที่หลอกให้รับสารภาพ เพราะตนไม่รู้กฎหมาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวเจ้าหน้าที่ไม่รู้เลยว่าชาวประมงหากถูกริบเครื่องมือทำประมง ทำให้ส่งผลต่อครอบครัวขนาดไหน ทุกวันนี้การทำมาหากินก็ลำบากมากพออยู่แล้ว หากเรือลำไหนถูกจับเทียบได้ว่าครอบครัวนั้นหมดอนาคตไปทั้งครอบครัว ชีวิตต้องฝืดเคืองไปทำประมงในช่วงลมมรสุมไม่สามารถออกไปทำประมงได้เลย ในสภาพปัจจุบัน นับว่าการดำรงชีพนั้นก็ลำบากมาก ชาวประมงจะมีหนี้สินเกือบทุกครัวเรือนเมื่อไปขึ้นศาลเพื่อต่อสู้คดีก็ต้องอาศัยยืมรถของเพื่อนบ้านไป ครั้นชาวประมง บางคนเมื่อเริ่มมีเงินทุน ก็มักจะนำมาลงทุนไปกับการทำประมงทั้งหมด เมื่อถูกจับกุมก็แทบสิ้นเนื้อประดาตัวซ้ำร้ายกว่านั้น ชาวประมงบางคนยากจนไม่มีแม้กระทั่งเรือใช้ป็นของตัวเอง ต้องขอยืมเรือของเพื่อนบ้านมาใช้ ยิ่งตอนนี้ชาวประมงหลายคนได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ บ้านเรือนถูกน้ำท่วมพืชผักที่ปลูกไว้เล็กน้อยก็ถูกน้ำท่วมหมดแต่พอยื่นเรื่องขอความช่วยเหลือแต่กลับไม่ได้ความช่วยเหลือจากรัฐ (เจิม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2554)

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ และสังคม หากมองย้อนดูในสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ หลากหลายกลุ่มอาชีพมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มชาวประมงเป็นอีกกลุ่มอาชีพหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลง คือวิถีชีวิตการทำประมงมีพัฒนาการตามลำดับขั้น ตามในแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านมิติการทรัพยากรที่ลดน้อยลง มิติของเครื่องมือ รวมทั้งมิติของคน และวิถีชีวิตของชุมชน (แมน ปุโรทกานนท์ 2555) กล่าวคือระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพา ในอดีตได้มีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบบริโภคนิยม จากการพออยู่พอกินกลับต้องดิ้นรน เพื่อให้ได้มาในสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ชาวประมงอยู่ในวัฏจักรแห่งความยากจน ต้องดิ้นรนต่อสู้กับความยากจน ทั้งมีการพัฒนาเครื่องมือให้มีศักยภาพมากขึ้น ขยายพื้นที่วางเครื่องมือให้มากขึ้น เพื่อให้จับสัตว์น้ำให้เพียงพอต่อการยังชีพ จนนำมาสู่การเข้าใช้

ทรัพยากรอย่างเข้มข้น ทั้งนี้เพราะการใช้เครื่องมือถูกกฎหมาย ไม่สามารถทำให้ชาวประมงจับสัตว์น้ำเพียงพอต่อการดำรงชีพได้ จากตัวอย่างของข้อมูลภาคสนาม ที่แสดงให้เห็นในเชิงประจักษ์คือจากการลงสำรวจพื้นที่ในครั้งแรกผู้วิจัยได้สัมผัสกับ สมโชค (นามสมมุติ) ชาวประมงรายหนึ่งที่บ้านบางเขี้ยว ซึ่งสามารถทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความเปลี่ยนแปลงระหว่างการใช้ทรัพยากรในอดีตและปัจจุบันที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด สมโชค กล่าวว่าในอดีตตนประกอบอาชีพทำนา และประมงโดยการดักซึ่งเพียงเท่านั้นก็สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ แต่ในปัจจุบันการทำนากลับมีรายได้ที่ไม่แน่นอน บางช่วงต้องประสบกับภัยธรรมชาติไ้ร่นาเสียหาย หากหันมาทำประมงโดยการดักซึ่งเหมือนในอดีตก็ไม่พอเลี้ยงครอบครัว เพราะสภาพแวดล้อมตอนนี้ปลาที่มีน้อย จับได้ก็จะเป็นปลาขนาดเล็กๆ ขายไม่ได้ราคา จึงได้มีการปรับเปลี่ยนมาทำประมง โดยใช้วิธีคราดหอยลายซึ่งมีรายได้ดีกว่าผู้วิจัยถามว่าทำไมถึงยังทำทั้ง ๆ ที่ผิดกฎหมาย และทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ ชาวประมงคนดังกล่าวตอบว่าในเมื่อไม่สามารถหาปลาได้ก็ต้องทำแบบนี้เพราะรายได้ยังมีอยู่บ้างหากไม่ทำก็ไม่มีความหมาย (สมโชค (นามสมมุติ), สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2555)

จากตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าวิถีชีวิตของชาวประมง มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีที่เปิดช่องทางให้ระบบทุนนิยมไหลเข้าสู่ เกือบทุกชุมชน ส่งผลให้ชาวประมงหันมาจับปลากันมากขึ้น เพื่อนำเงินมาใช้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าการประกอบอาชีพประมงถึงแม้เป็นอาชีพที่คอยผลิตวัตถุดิบหล่อเลี้ยงคนส่วนใหญ่ แต่กลับไม่เคยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐอย่างจริงจัง อีกทั้งยังมีการออกกฎหมายมาบีบรัดชาวประมงในสถานการณ์ปัจจุบันน้ำมันมีราคาสูงค่า ครองชีพสูงเป็นเงาตามตัว การออกทำประมงในแต่ละครั้งแทบจะไม่เหลืออะไรทางเลือกสุดท้ายคือต้องพึ่งตัวเอง และเมื่อทำแล้วเกิดผลประโยชน์อยู่ข้างหน้า ก็มีความจำเป็นต้องทำ แต่ในขณะที่ชาวประมงดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดก็กลับถูกมองให้กลายเป็นผู้ทำลายธรรมชาติ

กล่าวโดยสรุป เหตุการณ์ดังกล่าวทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยมองว่าเป็นเงื่อนไขของความขัดแย้งและได้นำมาสู่การต่อสู้ต่อรองกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวประมง ประการแรกเกิดจากการที่รัฐออกกฎหมายในการควบคุม โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของชาวประมงถึงแม้ว่าการบริหารจัดการจะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ก็ต้องยอมมีผู้ที่ได้รับผลกระทบตามมา อีกทั้งการออกกฎหมายไม่เคยให้ชาวประมงเข้าไปมีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมพอเป็นฉากหน้าเท่านั้นครั้งจะเรียกร้องขอให้ช่วยแก้ไขความเดือดร้อนแต่กลับไม่ได้รับความช่วยเหลือตามที่ต้องการ ประการต่อมา คือการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่เป็นความทรงจำในด้านลบที่ชาวประมงมีส่วนร่วมเป็นเวลายาวนานชาวประมงมองว่าการกระทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นธรรม

บทที่ 5

การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง

ในบทนี้ผู้วิจัยมุ่งนำเสนอข้อค้นพบจากการศึกษาภาคสนาม ในประเด็นการต่อสู้ต่อรองของชาวประมง ภายใต้ข้อจำกัดของกรอบแห่งกฎหมายของรัฐ และสภาพแวดล้อมที่เกิดการเปลี่ยนแปลง การต่อสู้ต่อรองของชาวประมงนั้นเกิดขึ้นทั้ง ในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มเครื่องมือ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวประกอบไปด้วยยุทธวิธีต่างๆ ที่มาจากกระบวนการคิดที่หลากหลาย และมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งจากการที่รัฐได้มีการบังคับใช้กฎหมายปราบปรามผู้กระทำผิด เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของการอนุรักษ์นั้น แต่สภาพความเป็นจริงแล้วแนวทางปฏิบัติดังกล่าว กลับไม่สามารถควบคุมต้นเหตุที่แท้จริงของการทำลายธรรมชาติได้ และกลับมาส่งผลกระทบต่อชาวประมงขนาดเล็กที่ประกอบประมงเพื่อดำรงชีพ จนนำมาสู่การตั้งคำถามถึงความเหมาะสมของแนวทางปฏิบัติดังกล่าว รวมถึงประเด็นของแนวทางการแก้ปัญหาที่รัฐเสนอให้กับชาวประมงที่ได้รับผลกระทบ ทั้งแนวทางการปรับเปลี่ยนเครื่องมือและการปรับเปลี่ยนอาชีพ

ผลกระทบต่อการค้าของชาวประมงจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ

ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอชี้ให้เห็นด้วยผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวประมงจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ ถึงแม้ที่ผ่านมาภาครัฐโดยกรมประมงได้มีการดำเนินการบริหารจัดการ โดยบังคับใช้กฎหมายควบคุมการทำประมง เพื่อวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ถึงแม้การดำเนินการดังกล่าวเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ และชอบด้วยกฎหมาย แต่หลายครั้งที่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้นำมาสู่ความเดือดร้อนของชาวประมงอย่างในหลาย ๆ พื้นที่ เช่น กรณีของการคัดค้าน ประกาศกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ของชาวประมงริมแม่น้ำมูล จากการที่ประกาศดังกล่าวได้มีคำสั่งในการยกเลิกการห้ามใช้วนล้อมจับสัตว์น้ำ ซึ่งคำสั่งดังกล่าวส่งผลให้ชาวประมงไม่สามารถปรับตัวได้ทัน กรณีของชาวประมงพื้นบ้านในอ่าวพังงา ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมในขณะที่ใช้วนซ้อนเคยในการทำประมงในเขตพื้นที่เขตพื้นที่หวงห้ามต่างๆ ที่ก่อนหน้านี้ได้มีการขอผ่อนผันในการทำระวะรุนกุ้งต่อทางจังหวัดไปแล้ว หรือกรณี ชาวประมงพื้นบ้าน โฟงพางยื่นหนังสือต่อทางกรมประมง เพื่อให้ช่วยชะลอการรื้อถอน โฟงพางตามมติคณะรัฐมนตรี 2555

จากกรณีตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนั้น นับได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและได้ขยายวงกว้างไปในอีกหลายพื้นที่ ทั้งการทำประมงในลำน้ำ ประมงชายฝั่งและประมงในปากอ่าว หากพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการที่ชาวประมงได้ใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายและเจ้าหน้าที่ได้ใช้อำนาจที่มีตามกฎหมายในการปราบปรามชาวประมงแต่ผลกระทบส่วนใหญ่กลับตกมาอยู่ทางฝั่งชาวประมง เพราะหลังจากมีการปราบปรามชาวประมงที่กระทำผิดไปแล้ว ก็มักไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปล่อยให้ชาวประมงต้องหาทางออกด้วยตัวเอง พื้นที่อ่าวนครศรีธรรมราชเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวประมงขึ้นบ่อยครั้ง เพราะส่วนใหญ่แล้วชาวประมงจะใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายแทบทั้งสิ้น มีทั้งกลุ่มเครื่องมือขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ เมื่อเจ้าหน้าที่เข้าจับกุมก็จะมีการขัดขืนต่อสู้ บ้าง หรือบางครั้งก็ยินยอมให้จับ เพราะไม่สามารถต่อสู้เจ้าหน้าที่ได้ ส่วนคนที่ไม่ถูกจับกุมก็ยังมีไม่พ้นความเดือดร้อนที่ตามมาในภายหลัง ซึ่งหากศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น พบว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ การบริหารจัดการประมงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ ภาครัฐได้เลือกแนวทางที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายเป็นหลัก โดยไม่ได้มีมาตรการรองรับความเดือดร้อนให้กับผู้ได้รับความเดือดร้อน จากการปฏิบัติงานตามกฎหมาย ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้น คือผลกระทบทางด้านสังคม ผลกระทบประการ แรกคือผลทางด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งชาวประมงที่ได้รับผลกระทบโดยตรง คือชาวประมง โดยส่วนใหญ่ชาวประมงจะพึ่งพารายได้จากการทำประมงเป็นหลัก โดยใช้ เครื่องมือที่ตนเองมีความถนัด ดังนั้นการที่บังคับใช้กฎหมายโดยที่ไม่มีมาตรการรองรับผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจึงส่งผลให้ชาวประมงขาดรายได้ในการดำรงชีพ โดยเฉพาะในช่วงที่มีการ ออกจับกุม ชาวประมงจะไม่กล้าออกไปทำประมงในช่วงนั้น ซึ่งการออกตรวจตราของเจ้าหน้าที่อาจจะใช้ระยะเวลา 1-2 อาทิตย์ ช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้น ชาวประมงจะไม่กล้าออกไปทำประมง หรือการที่จะออกทำประมงในเขตที่กฎหมายที่กำหนดก็ไม่สามารถทำได้โดยส่วนใหญ่เรือจะเป็นเรือขนาดเล็กมีขนาดต่ำกว่า 12 เมตร ไม่สามารถสู้กับคลื่นลมได้ หรือในกรณีที่ชาวประมงโดนจับกุม ซึ่งโทษตามกฎหมายสูงสุด คือสั่งปรับ และริบทรัพย์สิน จนชาวประมงถึงกับล้มสลาย ทั้งครอบครัว ส่วนใหญ่แล้วชาวประมงมีฐานะยากจนไม่สามารถแบกรับภาระดังกล่าวได้นอกจากนี้ยังเกิดผลกระทบระหว่างชาวประมงด้วยกันซึ่งเป็นผลกระทบทางอ้อมที่ตามมา ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังสะท้อนถึงระบบความสัมพันธ์ของชุมชนในปัจจุบันด้วย กล่าวคือจากการที่ชาวประมงในพื้นที่ มีการใช้เครื่องมือ ทำประมงที่อย่างหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นเครื่องมือที่ผิดกฎหมายแทบทั้งสิ้น เมื่อเกิดการจับกุม ชาวประมงจะมองว่าเจ้าหน้าที่เลือกจับกุมเพียงชาวประมงแค่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ชาวประมงกลุ่มที่ถูกจับกุมก็จะมีความผิดของชาวประมงอีกกลุ่มที่เห็นว่ามีความผิดมากกว่าตนเอง ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้นำมาสู่

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวประมงในพื้นที่เดียวกัน นอกจากปัญหาดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดผลกระทบทางสังคมแล้วยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในส่วนของผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการบังคับใช้กฎหมาย ส่งผลให้กลุ่มชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อน มักจะต้องหาทางกดดันภาครัฐ เพื่อให้มาร่วมเจรจาด้วยวิธีการนำเรือมาปิดร่องน้ำ ซึ่งผลจากการปิดร่องน้ำส่งผลต่อเสียหายต่อธุรกิจทางน้ำ โดยเฉพาะการสูญเสียของกลุ่มแพปลา ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่ต้องใช้ร่องน้ำในการขนส่งสินค้า ทั้งนี้เพราะ เมื่อการออกหาปลาจะต้องบรรทุกน้ำแข็ง น้ำมัน และอุปกรณ์อื่นๆ หลายรายการ เมื่อเรือออกทะเลไม่ได้ก็ส่งผลกระทบต่อผลกำไร ทำให้ต้องเสียเวลาเรือที่กลับจากหาปลาเป็นเวลานานหลายเดือน ไม่สามารถนำปลาเข้ามาที่แพได้ ซึ่งมีความเสี่ยงที่สินค้าที่บรรทุกมาจะเกิดการเน่าเสีย และแพปลาไม่มีสินค้าไปส่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัด

อย่างไรก็ตามจากการเรียนรู้ และเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐแล้ว ดังนั้นเพื่อเป็นการศึกษา และทำความเข้าใจการต่อสู้ต่อรองของชาวประมงได้อย่างถ่องแท้ ผู้วิจัยเห็นว่าการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐเพื่อการควบคุมการใช้ทรัพยากร และแผนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งการทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวนี้จะทำให้เห็นถึงอำนาจต่างๆ ที่กระทำต่อกัน ระหว่างรัฐ และชาวประมงชาวประมงจนนำไปสู่การหายุทธวิธีต่างๆ เพื่อตอบโต้กัน

รัฐกับอำนาจในการควบคุมทรัพยากรประมง

เนื่องจากหลายครั้ง ที่ชาวประมงที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายในการจัดการทรัพยากรประมงของรัฐ ได้มีรวมตัวขอผ่อนผันการทำประมงกับเจ้าหน้าที่ตลอดมา ด้วยวิธีต่างๆ ดังนั้นนโยบายที่รัฐออกมาใช้ควบคุมทรัพยากรประมงนั้นมีความสำคัญเพราะเป็นต้นเหตุของปัญหาสำหรับชาวประมงที่จะเข้าไปใช้ทรัพยากรประมง ดังนั้นเพื่อเป็นการทำความเข้าใจการใช้อำนาจของรัฐในการควบคุมทรัพยากรประมง ผู้วิจัยจึงเริ่มทำความเข้าใจแนวทางการควบคุมทรัพยากรประมงของรัฐ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กฎหมายเกี่ยวกับการประมงนั้น เริ่มมาตั้งแต่สมัยใดยังไม่มีหลักฐานแน่ชัดแต่พอจะมีหลักฐานปรากฏขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์จึงทราบว่ามีการประมงก่อนสมัยรัชกาลที่ 3 เพราะในแผ่นดินพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าให้ยกเลิกการเก็บภาษีค่าน้ำ ก็หมายถึงการยกเลิกกฎหมายประมงนั่นเอง อากรค่าน้ำ

หมายถึงการเสียเงินอากรในการทำการประมง คือการเสียเงินอากรเป็นสิ่งตอบแทนในการทำประมงแก่รัฐบาล เพราะถือว่าเป็นการทำลายสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่บังเกิดเอง

สมัยรัชกาลที่ 4 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดให้มีการเก็บเงินอากรค่าน้ำขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2537 เพราะทรงเห็นว่าราษฎรทำการจับสัตว์น้ำมากขึ้น ทั้งการจับก็ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และซ้ายังมีการทะเลาะวิวาทกันขึ้น จากการแย่งชิงกันจับสัตว์น้ำเสมอ

ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 ประมาณ ร.ศ. 120 หรือ พ.ศ. 2444 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญ และมีปริมาณลดลงกว่าสมัยก่อน แต่ราคากลับสูงขึ้นประชาชนนิยมบริโภคสัตว์น้ำ เพราะสามารถหาซื้อได้ทั่วไป พระองค์ทรงเห็นว่าประเทศอื่นๆ ก็ได้มีการควบคุมส่งเสริมการจับสัตว์น้ำอย่างเข้มแข็งจึงจึงเกือบทุกประเทศแล้วทรงเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยได้ทำการรักษาประโยชน์ด้านภูมิอากรและควบคุมปริมาณสัตว์น้ำไว้ เพื่อการมีกินมีใช้อย่างถูกต้องต่อไปภายหน้า เพื่อให้พ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำได้แพร่พันธุ์เป็นอาหารคนไทยอยู่ตลอดไป จึงได้ตราพระราชบัญญัติอากรค่าน้ำ ร.ศ. 120 ขึ้นแต่ต่อมาก็ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่กาลสมัยเรื่อยๆ มาจนกระทั่งได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ จนกลายเป็นพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ซึ่งรวมที่ใช้ พ.ร.บ. อากรค่าน้ำ ร.ศ. 120 นานถึง 46 ปี

มาถึงรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชรัฐบาล จึงได้ตรากฎพระราชบัญญัติการประมง 2490 ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2490 การประกาศใช้บัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ได้ให้อำนาจรัฐในการควบคุมเหนือการจัดการทรัพยากรประมงดังนี้คือ (1) อำนาจควบคุมดูแลทรัพยากร ได้แก่ สัตว์น้ำ และที่จับสัตว์น้ำ (2) มีเทคโนโลยีการประมง ได้แก่ เครื่องมือทำการประมง และเรือ (3) การให้สิทธิแก่ปัจเจกในการทำประมงในที่จับสัตว์น้ำในรูปแบบของการออกประทานบัตรใบอนุญาต อาชญาบัตรทำการประมง และใช้เครื่องมือประมง (4) การลงโทษผู้กระทำความผิด หรือฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้

สัตว์น้ำ ตามนิยามของพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า สัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำหรือสัตว์ที่มีวงจรชีวิตหนึ่งอยู่ในน้ำหรืออาศัยอยู่ในบริเวณในน้ำท่วมถึง เช่น ปลา กุ้ง ปู แมงดา ทะเลหอย เต่า กระจะ ตะพาน้ำ จระเข้ รวมทั้งไข่ของสัตว์น้ำ สัตว์น้ำจำพวกเลี้ยงลูกด้วยนม ปลิงทะเล ฟองน้ำ หินปะการัง กัลปังหา และสาหร่ายทะเล ทั้งนี้รวมทั้งซากหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสัตว์น้ำเหล่านั้น และหมายความถึงพันธุ์ไม้น้ำที่ได้มีพระราชกฤษฎีการะบุชื่อ

ที่จับสัตว์น้ำ ตามนิยามในมาตรา 4 (5) ของพระราชบัญญัติการประมง 2490 หมายความว่า ที่ซึ่งมีน้ำขังหรือไหล เช่น ทะเล แม่น้ำ ลำคลอง บึง บ่อ เป็นต้น บรรดาหาด ทั้งปวง บรรดา ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งป่าไม้ และพื้นดินซึ่งน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากไม่ว่า

จะเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน หรือที่ดินอันบุคคลถือกรรมสิทธิ์ และภายในเขตน่านน้ำไทย หรือน่านน้ำอื่นใด ซึ่งประเทศไทยใช้ออยู่ หรือมีสิทธิที่จะใช้ต่อไปในการทำประมง โดยในน่านน้ำนั้น ปรากฏโดยทั่วไปว่ามีขอบเขตตามกฎหมายท้องถิ่น หรือธรรมเนียมประเพณี หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือตามสนธิสัญญา หรือด้วยประการใด

ในส่วนของบทบัญญัติที่มีความสำคัญมากในการควบคุม วิธีการ เครื่องมือและ ฤดูกาลในการจับสัตว์น้ำ คือ บทบัญญัติในมาตรา 32 ซึ่งให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตร และสหกรณ์ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในการออกประกาศเพื่อควบคุมเกี่ยวกับชนิดจำนวน และส่วนประกอบของเครื่องมือที่ใช้จับสัตว์น้ำ กำหนดห้ามมิให้ใช้เครื่องมือประมงอย่างใดอย่าง หนึ่ง กำหนดวิธีการทำการประมงในฤดูกาลวางไข่ ชนิด ขนาด และจำนวนสูงสุดของสัตว์น้ำที่ อนุญาตให้ทำการประมง ตลอดจนกำหนดห้ามมิให้ทำการประมงสัตว์น้ำชนิดใดชนิดหนึ่งโดย เฉพาะชนิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้รัฐมีอำนาจในการจัดการทรัพยากรอย่างเบ็ดเสร็จ

กล่าวโดยสรุป การขยายอำนาจของรัฐเข้าควบคุมทรัพยากรประมงสามารถแบ่ง พัฒนาการออกได้เป็น 3 ช่วงคือ ช่วงแรก คือ พ.ศ. 2375 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการพัฒนาในการบริหารเพื่อ จัดเก็บภาษีการจับสัตว์น้ำ ช่วงที่สองคือช่วง 2444 รัฐได้ขยายสิทธิ และอำนาจในการเข้า ควบคุม การใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำ เพื่อความยั่งยืนของสัตว์น้ำ ช่วงที่สามมีการประกาศใช้พ.ร.บ. 2490 กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจกับรัฐ สามด้าน คือ (1) การเข้าควบคุมทรัพยากรประมง ได้แก่ สัตว์น้ำ และพื้นที่ทำการประมง (2) การควบคุมการใช้ประโยชน์ และการจัดการทรัพยากร โดยกำหนดกฎเกณฑ์ การใช้เครื่องมือประมง และการให้สิทธิส่วนบุคคลในรูปแบบของอาชญาบัตร (3) รัฐสามารถ ลงโทษผู้กระทำผิด หรือฝ่าฝืนกฎหมายฉบับนี้ โดยมีกรมประมงเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจ และ หน้าที่ในการควบคุม

เจ้าหน้าที่รัฐ : ยุทธวิธีการปฏิบัติงานและแผนในการปราบปรามชาวประมงที่กระทำผิดกฎหมาย

การจัดการทรัพยากรของรัฐมีระบบระเบียบการบริหารจัดการในหลายระดับเริ่ม จากนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุคสมัยๆ ต่อการจัดการทรัพยากรต่างๆ ต่อมา คือนโยบายและ เป้าหมายการบริหารจัดการในกระทรวง และกรมกองต่างๆ จนถึงหน่วยงานในระดับปฏิบัติการที่ ต้องปฏิบัติต่อประชาชนในฐานะพลเมืองของรัฐ การกำหนดนโยบายเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ในการ ปฏิบัติงานจากระดับบนสู่ระดับล่าง ในแต่ละความสัมพันธ์กัน ซึ่งการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ นั้น คือการดำเนินสุดท้ายของนโยบาย เป้าหมายยุทธศาสตร์ ที่จะต้องปฏิบัติต่อประชาชนในฐานะ พลเมืองของรัฐ ซึ่งนโยบายเป้าหมายยุทธศาสตร์เป็นของตัวเองในระดับการปฏิบัติงานอีกครั้งหนึ่ง

ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงานดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชาระดับหน่วยงานเป็นผู้กำหนด ดังนั้นยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในแต่ละพื้นที่ของการปฏิบัติงานจึงถูกกำหนด ขึ้นภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในแต่ละประเด็นหลัก (วิเชียร มีบุญ 2551, 174)

สำหรับการบริหารจัดการ การควบคุมการทำประมงในอ่าวนครศรีธรรมราช ไม่ได้มีการจัดตั้งหน่วยเฉพาะในการปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมายโดยตรง แต่ในการดำเนินนโยบายได้ปฏิบัติตามตามกรอบส่วนภูมิภาคซึ่งได้แบ่งออกเป็น 4 ฝ่ายดังนี้ (1) ฝ่ายบริหารทั่วไป (2) กลุ่มพัฒนา และส่งเสริมอาชีพการประมง (3) กลุ่มบริหารจัดการด้านการประมงซึ่งกรอบของกลุ่มบริหารจัดการด้านการประมงได้กำหนดในส่วนเรื่องของการป้องกัน และปราบปรามไว้เฉพาะส่วน (แผนปฏิบัติงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช) การบริหารจัดการการทำประมงส่วนป้องกัน และปราบปรามหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในส่วนนี้ คือหน่วยป้องกันและปราบปรามทะเลปาก พนัง ซึ่งหน่วยงานดังกล่าว มีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามชาวประมงผู้กระทำผิด โดยจะมีจัดชุด ออกจับกุมเดือนละ 2 ครั้งๆ 8 วัน

ในการปฏิบัติงานของรัฐที่เป็นหน่วยงานที่กำหนดทิศทางการบริหาร และจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียวมีอำนาจในการลงโทษผู้กระทำผิด แต่การปฏิบัติงานกลับไม่สามารถควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งเป็นฝ่ายปฏิบัติงานเองกลับต้องมี แนวทางปฏิบัติอีกรูปแบบหนึ่งที่นอกเหนือจากระเบียบการปฏิบัติที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือที่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์” เพื่อใช้ในการตอบโต้ชาวประมง จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่ายุทธวิธีที่เจ้าหน้าที่ใช้ตอบโต้ชาวประมงที่กระทำผิดกฎหมายมีดังนี้

ประการแรก การนิยามให้กลุ่มชาวประมงที่ไม่ใช้เครื่องมือตามระเบียบของรัฐให้ กลายเป็นผู้ร้ายในสายตาชาวประมงด้วยกันเอง ซึ่งการพูด หรือการเขียน สื่อความหมายนั้นเป็น ยุทธวิธีอย่างหนึ่งที่เจ้าหน้าที่รัฐนำมาใช้ เพื่อทำให้ฝ่ายตรงข้าม คือชาวประมงตกอยู่ใต้อำนาจของ คำพูดดังกล่าว เปรียบเสมือนการใส่ร้ายป้ายสี โดยรัฐมักจะกล่าวว่ามีมาตรการอนุรักษ์ที่ดำเนินการไป เพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่มีทรัพยากรประมงไว้ใช้อย่างยั่งยืน แต่ทางรัฐเองไม่สามารถดำเนินการ ปฏิบัติงานได้ เพราะเกิดอุปสรรคจากชาวประมงเพียงบางกลุ่มเท่านั้นซึ่งการใช้คำว่าชาวประมงบาง กลุ่มนั้น ทำให้ชาวประมงกลุ่มนี้กลับเป็นกลุ่มชายขอบ (maginal) ของการอนุรักษ์ ถูกมองเป็นผู้ ทำลายธรรมชาติ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าในหลายๆ ครั้งที่ชาวประมงในละแวกเดียวกันจะเริ่มมีความขัดแย้ง กันเองหลังมีการ โยนความผิดใส่กันเสมอ

ประการที่สอง เมื่อครั้งที่ทางเจ้าหน้าที่ดำเนินการปิดอ่าว โดยในการแจ้งการประชุมครั้งแรกมีแค่เพียงเจ้าหน้าที่ประมงอำเภอแจ้งข่าวการประชุมทางโทรศัพท์มาบอกเพียงว่าจะมีเจ้าหน้าที่ประมงมาประชุมประมาณ 6-7 คน และไม่ได้บอกถึงวาระการประชุมที่แท้จริงแต่ในวันประชุมจริงกลับมีเจ้าหน้าที่มาประชุมจริงๆ 40 คน ทั้งเจ้าหน้าที่ระดับปลัดจังหวัด ประมงจังหวัด จนถึงเจ้าหน้าที่ประมงระดับอำเภอ จึงจำเป็นต้องมีการย้ายสถานที่การประชุม จากที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ไปยังสำนักสงฆ์บางหลวง ซึ่งการมาประชุมครั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีการส่งหนังสือแจ้งการประชุม ซึ่งเป็นระเบียบของทางราชการในการดำเนินการประชุม และแจ้งจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมไม่ตรงกับจำนวนที่แจ้งมาในครั้งแรก ซึ่งการมาประชุมในครั้งนี้ก็แท้จริงแล้ว เพื่อต้องการจะแจ้งเรื่องการปิดอ่าว โดยการที่ทางจังหวัดเลือกประกาศปิดอ่าวในพื้นที่ชุมชนทำไ้ร่นั้น เพื่อต้องการให้ชาวประมงชุมชนในละแวกใกล้เคียงไม่กล้าออกมาคัดค้าน เพราะที่ผ่านมาชุมชนทำไ้ไร่ เปรียบเสมือนสมรภูมิหลักในการต่อสู้ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวประมง อีกทั้งชาวประมงในชุมชนนี้มีบทบาทในการต่อรองกับรัฐมาโดยตลอด ส่วนเหตุผลของการไม่ส่งเอกสารการประชุมในการมาประชุมครั้งนี้เพราะการ โทรแจ้งเรื่องการประชุมในครั้งแรกเป็นเรื่องที่ถูกสร้างขึ้นมากหากมีการส่งหนังสือแจ้งเรื่องการประชุมมา ชาวประมงอาจจะรู้ล่วงหน้า และอาจส่งผลให้มีการก่อกบฏของชาวประมง ซึ่งวิธีการโทรแจ้งการประชุมทางโทรศัพท์ โดยไม่แจ้งถึงวาระการประชุมที่แท้จริงนั้น เพื่อต้องการหลีกเลี่ยงการก่อกบฏของชาวประมง ที่เจ้าหน้าที่มักจะฝ่ายเสียเปรียบอยู่เสมอ เพราะการประทุ้งของชาวประมงอาจจะส่งผลเสีย และอาจส่งผลบานปลายไปสู่การปิดอ่าวอีกครั้ง (นรินทร์ ยุทธชัย, สัมภาษณ์ 18 มิถุนายน 2555)

ประการที่สาม การจัดตั้งประมงอาสา ถึงแม้ว่าการแนวคิดการจัดตั้งประมงอาสา จะตั้งอยู่บนหลักการที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรประมง และทดแทนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่มีศักยภาพในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ทางประมงจังหวัดจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มประมงอาสา เพื่อช่วยเหลือภาครัฐในการสอดส่องชาวประมงที่กระทำผิดกฎหมายทั้งนี้ เพราะชาวประมงด้วยกันจะเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดว่าชาวประมงกลุ่มไหนทำผิดกฎหมายซึ่งนัยความหมายของการจัดตั้งประมงอาสาที่แท้จริงแล้วเป็นเหมือนการส่งเสริมให้ชาวประมงจับกุมกันเองในทางอ้อม โดยการอบรมประมงอาสากรมประมงจะจัดอบรมประมงอาสาออกเป็น 5 ชุด ชุดละ 25 คน

สน (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกประมงอาสา กล่าวว่า การจัดตั้งกองประมงอาสา โดยทางจังหวัดจะจัดอบรมภาคทฤษฎีให้ชาวประมงรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์ทำไ้ไร่กลับไม่มีผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง โดย สน กล่าวอีกว่า ซึ่งจริงๆ แล้วการที่ทางจังหวัดได้จัดตั้งกลุ่มประมงอาสาขึ้น เพื่อต้องการสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง เพื่อในช่วงที่ทางกรมประมงต้องการจะปิด

อ่าวจะสามารถดำเนินการได้โดยไม่มีแรงต่อต้านมากนัก หลายกรณีที่ผ่านมาพบว่า การทำหน้าที่ของประมงอาสาก่อให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างชาวประมงด้วยกันเช่น กรณีที่การทำหน้าที่ของประมงอาสาก่อให้เกิดความขัดแย้งในตัวของประมงอาสาว่าเป็นคนที่แจ้งข่าวให้เจ้าหน้าที่ในการจับกุมชาวประมง ยิ่งกรณีที่เจ้าหน้าที่บอกว่าได้รับการแจ้งข่าวจากชาวประมงผู้ไม่ประสงค์ออกนาม ซึ่งการใช้คำพูดในลักษณะดังกล่าวของเจ้าหน้าที่เป็นเสมือนการยุแหยงตะแคงรัวให้ชาวประมงเกิดความสงสัยกันเองเพราะส่วนใหญ่แล้วชาวประมงจะรู้จักกันอย่างทั่วถึง (สน(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2555)

ในเรื่องเดียวกันนี้ ประจวบ (นามสมมติ) กล่าวว่า ครั้งหนึ่งมีการปฏิบัติงานของประมงอาสาที่บ้านปากนคร ประมงอาสาคนหนึ่ง แจ้งข่าวให้กับเจ้าหน้าที่ เพื่อจับกุมชาวประมงที่ทำผิดกฎหมาย ซึ่งชาวประมงที่ทำผิดกฎหมายนั้น ก็มีฐานะเป็นญาติของชาวประมงอาสาคนดังกล่าวผลที่ตามมาคือความขัดแย้งในระหว่างเครือญาติ การทำหน้าที่ของประมงอาสาบางครั้งกลับพบว่าบางคนไม่ได้มีความสมัครใจในการทำหน้าที่แม้แต่น้อย ทั้งนี้เพราะการทำหน้าที่ไม่มีค่าตอบแทนใดๆ จากรัฐและส่วนใหญ่แล้วชาวประมงที่ทำผิดกฎหมาย ก็เป็นเครือญาติกัน เกือบทั้งนั้นส่งผลให้การปฏิบัติงานจึงขาดแรงจูงใจ บางคนเริ่มถอดใจกับการจับกุม เพราะเห็นว่าการจับกุมของเจ้าหน้าที่ ส่วนใหญ่เป็นการจับกุมเพื่อแสดงผลงานให้กับเจ้าหน้าที่เองเท่านั้น อีกทั้งการที่เข้าไปสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ชาวประมงในละแวกนี้ส่วนใหญ่แล้วถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่สมควรปฏิบัติ เพราะเป็นเหมือนการสนับสนุนให้ชาวประมงตกเป็นเหยื่อของข้าราชการอยู่รายวัน และที่ผ่านมามีเห็นว่าถึงแม้ชาวประมงจะโดนจับกุมไปแล้วก็ไม่เห็นชาวประมงสามารถเลิกอาชีพประมงได้ ประเด็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือบางครั้งจะพบว่าหลายครั้งที่เห็นว่ามีเจ้าหน้าที่ประมงอาสาคนกลับเป็นคนส่งข่าวการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้ชาวประมงรู้ และบางครั้งประมงอาสาที่ได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็นแกนนำในการเรียกร้องสิทธิก็มีซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ประมงอาสาเริ่มไม่เห็นด้วยในการกระทำของรัฐมากนัก (ประจวบ , สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2555)

ประการที่สี่ การออกไปปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีการแอบแฝงยุทธวิธีหลายๆวิธี เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะการที่จะจับกุมชาวประมงที่ทำผิดกฎหมายให้ได้ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้นการจับกุมบางครั้งเป็นการจับเพื่อขู่ ซึ่งส่วนใหญ่ก็มักจะได้ผลโดยจะเลือกจับเรือประมงที่ไม่สามารถหนีเจ้าหน้าที่ได้ทัน เพราะหากมีการจับกุมขึ้นมาครั้งหนึ่งชาวประมงทั้งหมดก็จะไม่กล้าออกหาปลาไปอีก 1-2 อาทิตย์ เจ้าหน้าที่จึงไม่มีความจำเป็นต้องจับกุมชาวประมงทั้งหมด นอกจากนี้การออกลาดตระเวนชาวประมงที่กระทำผิดในทุกพื้นที่เหมือนแนวปฏิบัติในครั้งก่อนๆ เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณค่าน้ำมัน และไม่สามารถตามจับชาวประมงได้

ทัน บางครั้งได้มีการปรับเปลี่ยนใช้ยุทธวิธี โดยนำเรือออกไปจอดเฝ้าระวังในตำแหน่งที่สำคัญด้านการอนุรักษ์ ซึ่งมักจะมีชาวประมงมาลักลอบทำประมงเป็นประจำ แทนการลาดตระเวนซึ่งเคยปฏิบัติมาแต่เดิม เมื่อชาวประมงเห็นเรือตรวจการของเจ้าหน้าที่ จึงไม่กล้าเข้ามาลักลอบกระทำ ความผิด ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ พี่มอญ ที่กล่าวถึงในกรณีเดียวกันนี้ว่า ตนสังเกตเห็นว่า บางครั้งมักจะมีเรือของเจ้าหน้าที่มา จอดเฝ้าในพื้นที่ปากคลองบางจาก หรือแหล่งทำประมงที่สำคัญอื่นๆ ส่งผลให้ชาวประมงหลายกลุ่มไม่กล้าออกมาทำประมง โดยเฉพาะกลุ่มอวนล้อมจากปากพั้ง ที่มักจะลักลอบมาทำประมงเป็นประจำ ถึงแม้ว่าการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่ปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายจะมียุทธวิธีอย่างไรที่ใช้ในการปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมาย แต่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่กลับถูกตั้งคำถามถึงการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะการมุ่งแต่ไล่จับกลุ่มประมงที่ใช้เครื่องมือประมงประเภทเคลื่อนที่ ถึงแม้จะไล่จับยาก แต่ยังมีเรือจับอย่างจริงจัง แต่เครื่องมือผิดกฎหมายประเภทเครื่องมือประจำที่กลับมีการปล่อยปละละเลยให้กลุ่มเครื่องมือดังกล่าวทำประมงได้โดยไม่มีการจับกุม (พี่มอญ, สัมภาษณ์ 9 ตุลาคม 2555)

ประการที่ห้า ปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่บางครั้งเป็นเรื่องที่ต้องเสี่ยงต่อชีวิต กมล (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่รายหนึ่ง ได้กล่าวถึงประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ในการที่ต้องปราบปรามชาวประมงที่ทำผิดกฎหมายหลายครั้งในขณะที่เขาปฏิบัติหน้าที่ บางครั้งเกือบเอาชีวิตไม่รอดเหมือนกัน หากชาวประมงรวมกลุ่มกันทำประมง เมื่อเจ้าหน้าที่ไปจับกุมมักจะโดนชาวประมงนำเรือมาปิดล้อม โดยครั้งล่าสุดในขณะที่ตนจับกุมชาวประมงที่ทำผิดกฎหมายอยู่นั้น เมื่อสามารถจับกุมชาวประมงได้ และต้องการนำเรือของกลาง และผู้กระทำผิดขึ้นฝั่งเพื่อดำเนินคดี แต่กลับมีชาวประมงที่หนีไปได้ในตอนแรก ได้กลับมาช่วยเหลือชาวประมงที่กำลังถูกจับกุมโดยนำเรือขนาดเล็กประมาณ 10 ลำ เพื่อปิดล้อมไม่ให้ตนนำเรือของกลางขึ้นฝั่ง เพื่อส่งสถานีตำรวจ จนตนต้องขับเรือของกลางหนีจนเรือของกลางเสียไม่สามารถใช้การได้ ตนจึงต้องนำชาวประมงที่ถูกควบคุมตัวนั้น เปลี่ยนมาขึ้นเรือของเจ้าหน้าที่แทน โดยจำเป็นต้อง ขอมทิ้งเรือของกลางเอาไว้ไม่สามารถยึดมาเป็นหลักฐานได้ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่เอง (กมล(นามสมมุติ), สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2555)

ยุทธวิธีในการเข้าใช้ทรัพยากรของชาวประมง

จากการที่รัฐได้มีการควบคุมการใช้ทรัพยากรประมง โดยการบังคับใช้กฎหมายจนเป็นการบีบรัดชาวประมง และเจ้าหน้าที่รัฐเองก็มียุทธวิธีต่างๆ เพื่อที่จะปราบปรามชาวประมงที่ทำผิดกฎหมาย ส่งผลให้ชาวประมงไม่สามารถประกอบอาชีพประมงได้ตามปกติ ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้

นำเสนอข้อมูลที่ปรากฏจาก การศึกษาภาคสนามที่เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการ ศึกษาชาวประมงในแต่ละกลุ่มเครื่องมือ ที่ต้องประกอบอาชีพภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ทั้งจากกฎระเบียบของรัฐ ที่ออกมาสำหรับควบคุมการทำประมงให้สอดคล้องกับแนวทางจัดการ อีกทั้งจากสภาวะความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจ และสังคม ที่ทำให้ วิธีการทำประมง ที่เรียบง่ายของพวกเขาเหล่านั้น เกิดความเปลี่ยนแปลง และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าใช้ทรัพยากรประมงที่มีความสลับซับซ้อน และแอบแฝงไป ด้วยยุทธวิธี ต่างๆ และมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มชนิดเครื่องมือ และตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

การใช้ระบบเส้นสายในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง

การเข้าใช้ทรัพยากร โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางอำนาจ นับว่าเป็นยุทธวิธีหนึ่งที่กลุ่มผู้ค้ายอำนาจเลือกใช้ เพื่อให้สามารถได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากร ซึ่งรูปแบบการเข้าถึงดังกล่าวเป็นทั้งที่ถูกกฎหมาย และไม่ถูกกฎหมาย การใช้อำนาจมีทั้งส่วนบุคคล และสถาบันการ ต่อรองเป็นยุทธวิธีอย่างหนึ่งของชาวประมง โดยการเข้าถึงด้วยระบบเส้นสายและระบบอุปถัมภ์ ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแต่ละกลุ่ม โดยการเข้าถึง โดยใช้เส้นสายนั้นมีมาอย่างยาวนาน โดยระบบเส้นสายเกิดจากระบบความสัมพันธ์ที่มีการเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างคนในแต่ละกลุ่ม ที่มีอำนาจต่อกัน กลุ่มแรก เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างแม่ค้าและชาวประมง ซึ่งในที่นี้รวมถึงกลุ่มแม่ค้ารายย่อยในชุมชน เจ้าของแปปลาขนาดใหญ่ ตลอดจนเจ้าของโรงงานปลาป่นที่รับซื้อปลาจากชาวประมง ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีอำนาจของทุนที่คอยดำเนินความสะดวกให้ชาวประมง โดยใช้ “อำนาจเงิน” ความสัมพันธ์ระหว่างชาวประมง และแม่ค้าต่างฝ่ายต่างก็อาศัยกัน ชาวประมงต้องการเงินทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายซื้อเครื่องมือจับปลา เช่น อวน รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยแม่ค้าเหล่านี้จะเอื้อประโยชน์โดยการให้ชาวประมงให้ยืมเงินซึ่งแม่ค้ารายหนึ่งจะมีลูกค้าประจำที่เป็นชาวประมง 20-30 ราย แม่ค้าจึงกลายเป็น ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นต่างๆ นอกจากความสัมพันธ์จะเป็นไปในความสัมพันธ์ทางการค้าแล้ว ภายใต้ความสัมพันธ์ในฐานะลูกค้า บทบาทอีกด้านหนึ่งของกลุ่มแม่ค้า คือยังคอยสนับสนุนให้ชาวประมงเข้าใช้ทรัพยากรประมง ถึงแม้จะเป็นวิธีที่ผิดกฎหมาย โดยจะทำหน้าที่ช่วยเหลือชาวประมงที่ถูกจับกุม โดยเฉพาะชาวประมงที่ลักลอบคราดหอย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นกลุ่มที่มีแม่ค้าคอยหนุนหลังอยู่แทบทั้งสิ้น เพราะหากว่าชาวประมงกลุ่มนี้ถูกจับกุมแล้วกลุ่มแม่ค้าก็จะไม่มีสินค้านำไปขาย ทั้งนี้เพราะหอยนั้นเป็นสินค้าที่มีราคาสูง อีกทั้งการกระทำดังกล่าวยังถือเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของแม่ค้าเอง พี่ไข่(นามสมมติ) หนึ่งในชาวประมงกล่าวว่า กลุ่มแม่ค้า โดยส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่ เมื่อชาวประมงในเครือข่ายตัวเอง

ถูกจับกุมก็จะไปขอให้เจ้าหน้าที่ปล่อยตัวชาวประมง ถึงแม้มีการจ่ายค่าปรับตามบทลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งจะมีอัตราค่าปรับตั้งแต่ 5,000-10,000 ก็มักจะต่อรอง กับเจ้าหน้าที่ให้เหลือเพียงแค่ 2,000 บาทได้ จากนั้นก็จะนำของกลางกลับไปใช้ทำประมงอีก หรือกรณีที่มีชาวประมงถูกจับมากกว่า 1 คนขึ้นไป ก็จะใช้มีการกำหนดให้มีการจ่ายค่าปรับแค่เพียง 3,500 บาทต่อคนซึ่งมักเรียกวิธีนี้ว่า “การจ่ายตามสูตร” ซึ่งวิธีการดังกล่าวหากลองเปรียบเทียบกับโทษที่จะได้รับกับผลประโยชน์ที่ได้รับ ก็ยังมองเห็นถึงความคุ้มค้ำในการลงทุน ซึ่งชาวประมงกลุ่มที่ใช้เครื่องมือคราดหอยนี้จะเป็นกลุ่มชาวประมงที่เข้าถึงได้ยากที่สุดเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะคอยเป็นหูเป็นตาช่วยกันปกปิด(พี่ไข่(นามสมมติ),สัมภาษณ์ 11 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้ยังมีการใช้เส้นสายจากอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพล มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย ในการบริหารจัดการดูแลพื้นที่ของแต่ละท้องถิ่น จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยจะพบเห็นนักการเมืองท้องถิ่น 2 ลักษณะ คือนักการเมืองท้องถิ่นที่ร่วมกับฝ่ายรัฐปราบปรามชาวประมงที่กระทำผิดกฎหมาย และนักการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้อำนาจของรัฐ และจะคอยปกป้องกลุ่มชาวประมงโดยผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยกับริน (นามสมมติ) นักการเมืองท้องถิ่นรายหนึ่งที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มที่คอยปกป้องกลุ่มชาวประมง ซึ่งจากการศึกษาภูมิหลังของนักการเมืองรายนี้ พบว่าเดิมทีเป็นคนทีประกอบอาชีพประมงมาก่อน เมื่อเริ่มมีทุนจึงหันมาประกอบการเลี้ยงกุ้ง อีกทั้งยังมีบทบาทเป็นเจ้าหน้าที่ประมงอาสาอีกด้วยก่อนที่จะได้มารับการเลือกตั้ง โดยกล่าวว่าที่ผ่านมามองเห็นว่าชาวประมงมีความเดือดร้อนอย่างมาก เพราะสภาพพื้นที่ของชุมชนนั้นมีข้อจำกัดในการทำประมงและทุกๆ ปี ชาวบ้านจะต้องเจอกับปัญหาน้ำท่วมหนัก จะออกไปทำประมงก็ต้องเจอกับคลื่นลม ออกทำประมงบางครั้งถูกเจ้าหน้าที่บังคับข่มขู่ และถูกยึดเครื่องมือ และเรือทำประมง บางครั้งชาวประมงถึงกับล้มสลายทั้งครอบครัว ซึ่งพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่นรายนี้ สอดคล้องกับ คำบอกเล่าของชาวประมงรายหนึ่ง ที่กล่าวว่าผู้นำของที่นี่จะไม่จับกุมชาวประมงเพราะเขาเคยเป็นชาวประมงมาก่อน จึงเข้าใจปัญหาของชาวประมงเป็นอย่างดี แต่หากเป็นผู้นำของชุมชนปากพูน และชุมชนแหลมตะลุมพุกซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ๆกัน เมื่อชาวประมงลักลอบเข้าไปหาปลาในพื้นที่ดังกล่าวก็มักจะถูกไล่ยิงมาเกือบทุกครั้ง

นอกจากนี้นักการเมืองท้องถิ่นคนดังกล่าว ยังเล่าให้ผู้วิจัยฟังอีกว่าจากการที่ตนดำรงตำแหน่งทำให้รู้จักกับคนหลากหลายกลุ่ม ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ประมงระดับอำเภอเป็นการส่วนตัว หลายครั้งที่มีการนั่งดื่มสุราร่วมกัน จนทำให้รู้สึกคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีตนจึงได้ใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อเจ้าหน้าที่กลุ่มต่างๆ นั้นเปิดช่องว่างในการช่วยเหลือชาวประมง โดยได้มีการขอร้องนอกราชการกับทางเจ้าหน้าที่กลุ่มหนึ่งว่า หากพบเห็นชาวประมงที่เขาเป็นคนดูแล หรือ

ลูกบ้านของเขานั้นกระทำผิดกฎหมายก็ขออย่าเพิ่งให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการจับกุมแต่ขอให้เจ้าหน้าที่รัฐที่พบเห็นการกระทำผิดติดต่อกลับมาที่ตนเองก่อน โดยเขาจะเป็นคนที่เรียกชาวประมงที่กระทำผิดดังกล่าวมาอบรมตักเตือนเอง หรือบางครั้งถึงแม้จะมีชาวประมงถูกจับกุมไปแล้วก็จะไปขอต่อรองให้โทษหนักกลับกลายเป็นเบาได้ เช่นขอเครื่องมือ และเรือกลับมา เขากล่าวว่าเหตุผลหนึ่งเป็นเพราะเขาเล็งเห็นว่า เจ้าหน้าที่เกิดการเกร็งตัว เพราะเห็นว่าการจับกุมไม่สามารถที่จะให้ชาวประมงเลิกอาชีพดังกล่าวได้ กรณีไหนที่สามารถปรองดองได้ก็จะไกล่เกลี่ยโดยใช้เขาเป็นตัวกลาง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น อย่างเช่น กรณีหากมีชาวประมงลักลอบเข้าไปทำประมงที่บริเวณหัวแหลมตะลุมพุก ตัวเขาจะเป็นคนรับบทบาทเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งทุกครั้ง

แม้กระทั่งช่วงที่มีเจ้าหน้าที่จอดเรือตรวจเฝ้าระวังตามพื้นที่ต่างๆ จนชาวประมงไม่กล้าออกทำประมง ตัวเขาเองต้องเป็นคนออกเรือนำชาวประมงออกทำประมง ในช่วงที่เจ้าหน้าที่ออกลาดตระเวน เพราะหากเป็นตัวเขาเอง เจ้าหน้าที่จะไม่กล้าจับกุม อีกทั้งยังได้สะท้อนให้ผู้วิจัยเห็นสภาพโดยทั่วไปของการทำประมงในละแวกนี้ว่า ส่วนใหญ่แล้วการที่จะต้องประกอบอาชีพแต่ละประเภทจะต้องแสวงหายุทธวิธีต่างๆ เพื่อไม่ให้ถูกเจ้าหน้าที่จับกุม ซึ่งการหาทางออกเพื่อให้ได้ผลดีที่สุด คือการที่ต้องใช้เงินในการแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์กับอีกฝ่าย ซึ่งส่วนใหญ่การทำประมงในแถบนี้มักจะเป็นเช่นนี้ ส่วนกลุ่มเครื่องมือบางกลุ่มที่จัดการในเรื่องของผลประโยชน์ไม่ลงตัว มีวิธีการในการอยู่รอด คือจำเป็นต้องหนีเพียงสถานเดียว (ริน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์ 18 มิถุนายน 2555)

นอกจากนี้การใช้เส้นสายยังมีอีกหลายรูปแบบ เช่น กรณีมอง เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าตนสังเกตเห็นว่าในพื้นที่บ้านปากนครจะมีโพงพางของชาวประมงรายหนึ่ง สามารถปักอยู่ได้ต่างๆ ที่มีระเบียบจังหวัดประกาศห้าม ครั้นเมื่อเจ้าหน้าที่ออกปราบปราม เจ้าของโพงพางคนดังกล่าวก็สามารถรู้ล่วงหน้าถึงแผนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และชิงเรือถอนเครื่องมือออกไปก่อนเจ้าหน้าที่มาออกตรวจ จนเมื่อช่วงที่เจ้าหน้าที่ไม่ออกตรวจจึงนำมาปักอีกจะเป็นอย่างนี้อยู่ตลอดซึ่งตนได้สืบทราบในภายหลังว่าที่แท้จริงแล้ว โพงพางดังกล่าวเป็นของพี่ชายนักการเมืองท้องถิ่นรายหนึ่งของบ้านปากนคร ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าเจ้าของโพงพางอาจจะรู้แผนการออกตรวจของเจ้าหน้าที่ จากนั้นนักการเมืองท้องถิ่นคนดังกล่าว ซึ่งมีฐานะเป็นน้องชายเพราะโดยส่วนใหญ่แล้วนักการเมืองท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่รัฐส่วนมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ซึ่งการกระทำดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของการเมืองท้องถิ่น ที่เอื้อประโยชน์ให้เครือข่ายของตนในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง และยิ่งเสริมต่ออีกว่าเครื่องมือโพงพางที่ดักขวางร่องน้ำ ตอนที่มีการประกาศยกเลิกตอนนั้น ชาวประมงก็มีการเรือถอน พอหลังจากทางจังหวัดไม่เข้มงวดก็ได้มีนำกลับมาวางอีก

ครั้ง และในขณะที่ตนนำปลาไปขายที่แพปลาก็ได้คุยกับชาวประมง โพงพางรายหนึ่งซึ่งเป็นเพื่อน
 ของเขาเอง โดยเขาได้รู้ความลับจากเพื่อนของเขาว่าเพื่อนของเขา ได้มีการจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่
 เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่ไม่ต้องถูกรื้อถอน โพงพาง ตนรู้ว่ากลุ่มชาวประมงกลุ่มนี้ จะมีความสัมพันธ์
 อันดีกับเจ้าหน้าที่ บางครั้งการรื้อ โพงพางเป็นแค่เพียงหน้าฉากที่จัดขึ้นเท่านั้น โดยจะมีจ่ายเงินเป็น
 ข้อแลกเปลี่ยนให้กับเจ้าหน้าที่เป็นรายๆ ไป ชาวประมงบางคนมีโพงพางอยู่ 9 ช่อง ก็จะต้องจ่ายเงิน
 ให้กับเจ้าหน้าที่ช่องละ 500 บาท (มอง,สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2555)

จากกรณีดังกล่าวมานั้นเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า การใช้เส้นสายมีกระบวนการที่
 ซับซ้อน และแยกย่อยยากในการเข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งกระบวนการเกิดจากการสัมพันธ์ของคนกลุ่ม
 ต่างๆ ที่เข้าไปปฏิสัมพันธ์กับชาวประมง เพื่อผลประโยชน์ในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงการ
 ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ขึ้นอยู่กับสถานะสภาพบุคคลแต่ละบุคคลเช่น ผู้นำ
 ท้องถิ่นใช้อำนาจที่ตนมีในท้องถิ่นเปิดช่องทางให้ญาติเข้าใช้ประโยชน์ใช้อำนาจของตนในการ
 สร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ เพื่อช่วยเหลือชาวประมงในชุมชนไม่ให้ถูกจับกุม เจ้าหน้าที่รัฐ ที่มี
 อำนาจอันชอบธรรมในเข้าปราบปราม แต่กลับใช้อำนาจในการเปิดช่องทางให้คนบางกลุ่มเข้าใช้
 ประโยชน์เพื่อจะแลกเปลี่ยนกับประโยชน์ที่ตนจะได้รับ

นอกจากนี้ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ดังกล่าว ที่มีลักษณะเอื้อเพื่อกันในส่วนของ
 ผลประโยชน์แล้ว รูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวยังเปิดช่องให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียในผลประโยชน์ ใช้
 ในการล้วงความลับหาข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของทางราชการจากเจ้าหน้าที่เอง อย่างเช่น
 กรณี ของริน (นามสมมุติ) นักการเมืองท้องถิ่นรายหนึ่ง กล่าวว่าตนมีความสนิทกับเจ้าหน้าที่ประมง
 ระดับอำเภอรายหนึ่งในฐานะเพื่อนสนิท จากความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ตนรู้ว่า เจ้าหน้าที่คน
 ดังกล่าวต้องการนำเสนอ กับทางกรมประมง เพื่อที่จะปิดอ่าวอยู่ตลอดเวลา และทำให้ตนแอบรู้ด้วย
 ว่าเจ้าหน้าที่ประมงหลาย ๆ คนเช่นกัน ที่ต้องการ โชว์ผลงานในเรื่องของการปิดอ่าว จึงทำให้ที่ผ่าน
 มาตนได้ใช้แผนตั้งรับเพื่อรอดพ้นได้ทางภาครัฐมาโดยตลอด ซึ่งหากเจ้าหน้าที่คนไหนสามารถทำ
 ได้ตามเป้าหมายของเขาได้ ตนก็จะก้อมือบับไล่เจ้าหน้าที่คนดังกล่าวทันที ทั้งนี้การวางแผนต่อสู้
 ในลักษณะนี้ เกิดจากประสบการณ์ที่ผ่านมามีมักจะเห็นว่าเมื่อเกิดการก้อมือบของประชาชนมักจะ
 เป็นฝ่ายข้าราชการที่จะต้องเป็นฝ่ายหนีประชาชนไปทุกครั้ง (ริน(นามสมมุติ), สัมภาษณ์ 12
 มกราคม 2554)

ในเรื่องทำนองเดียวกันนี้ ชูวิทย์ ชาวประมงอวนรุน รายหนึ่ง กล่าวว่า โดยส่วน
 ใหญ่แล้วเขาจะรู้เรื่องการออกตรวจของเจ้าหน้าที่ จากเจ้าของแพรายหนึ่งที่ตนนำปลาไปขายเป็น
 ลูกค้าประจำ หรือบางครั้งจะมีกลุ่มเพื่อนชาวประมงด้วยกันโทรศัพท์มาบอก หากอยู่ใน ระหว่าง
 กำลังทำประมงตนก็จะขับเรือหนีเข้าไปหลบซ่อนในคลอง หรือหากช่วงไหนรู้การออกตรวจ

ล้วงหน้าก็จะหลบหลีก ไม่ออกทำประมงในช่วงนั้น นอกจากนี้ชาวประมงหลาย ๆ กลุ่ม ต่างก็มี ยุทธวิธีที่หลากหลายในการหลีกเลี่ยงการจับกุมตัวอย่าง เช่น ชาวประมงที่ทำประมงด้วยการคราด หอย เมื่อเห็นเรือตรวจการของเจ้าหน้าที่ก็จะรีบตัดตะแกรงคราดหอยทิ้ง หรือกลุ่มเรือรุน ที่เมื่อพบ เห็นเจ้าหน้าที่ก็จะปลดคานรุนทิ้งเพื่อไม่ให้เป็นการต่อกรหลบหนี และเพื่อไม่ให้เป็นหลักฐาน ตามมาถึงตัวได้ (ชูวิทย์, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2555)

การต่อรองในระดับกลุ่มเครื่องมือ

การจับปลานั้นชาวประมงจะใช้เครื่องมือที่ และรูปแบบวิธีการจับปลาที่ตนเองมีความถนัด และเครื่องมือที่ใช้จะถูกนำมาพัฒนาเพื่อให้จับปลาได้เหมาะสม กับสภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจ สังคม ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษา กลุ่มเครื่องมือประมง 3 กลุ่มเครื่องมือที่ชาวประมงนิยมใช้กันเป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบัน อีกทั้งกลุ่มชาวประมงที่ใช้เครื่องมือดังกล่าว ที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาครั้งนี้เป็นทั้งกลุ่มเครื่องมือที่มีการรวมตัวอย่างเป็นทางการ และไม่ได้มีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ จะดำเนินการเจรจากับภาครัฐเมื่อช่วงที่เกิดปัญหาเท่านั้นแต่ที่น่าสนใจสำหรับชาวประมงในกลุ่มนี้ คือลักษณะการต่อสู้จะเป็นการใช้เครือข่ายทางสังคมโดยยึดโยงให้ชาวประมงในแต่ละพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อนด้วยกันมารวมตัวกันได้ และการต่อสู้ของชาวประมงในกลุ่มนี้ กลับมีพลังในการสันคลอนอำนาจการบริหารของรัฐโดยกลุ่มแรก คือกลุ่มเครื่องมืออวนรุนเล็ก

อวนรุนเล็ก : การต่อรองขอพื้นที่ทำประมง

อวนรุนเล็กเป็นเครื่องมือที่มีพัฒนาการมาจาก กระจะ ชิบ รุนเคย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีอยู่หลายขนาด ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ส่วนในพื้นที่อำเภอศรีธรรมราช ขนาดของเครื่องมือที่ชาวประมงพื้นบ้านนิยมใช้ส่วนใหญ่ เป็นอวนรุนขนาดเล็ก ใช้ประกอบกับเรือขนาดเล็กกว่า 14 เมตร ซึ่งจะแตกต่างกับเรือประมงขนาดใหญ่คือ ทั้งขนาดของเรือ และคันรุนทำด้วยไม้ไผ่หรือไม้ดำเสา ประกอบกับเรือขนาดเล็กใช้ทำประมงในเขตชายฝั่ง

เครื่องมืออวนรุนเล็ก นับว่าเป็นเครื่องมือที่มีการใช้มาอย่างยาวนานในอำเภอศรีธรรมราช จากการสันนิษฐาน พบว่ามีการใช้เครื่องมือชนิดนี้มากกว่า 70 ปี โดยในช่วงแรกการใช้เครื่องมือชนิดนี้จะใช้เพียงถูกรุ่น โดยใช้แรงงานของคนในการรุน (รุนมือ) ใช้ทำประมงในบริเวณป่าชายเลน และได้มีการวิวัฒนาการมาเป็นลำดับขึ้น โดยมีการนำถูกรุ่น มาผูกติดกับเรือยนต์ และมีการขยายปากอวนให้กว้างขึ้น แต่ก็ยังคงรักษารูปแบบเดิมเอาไว้ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

มากนัก ในปัจจุบันเรืออวนรุนของชาวประมง จะเป็นเรือรุนที่ใช้กับเรือหางยาว ขนาดต่ำกว่า 14 เมตร และคันรุนทำด้วยไม้ไผ่

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีการพัฒนาการทำประมงมีเรือประมงพาณิชย์ได้นำเครื่องมือประเภท อวนลาก อวนรุนขนาดใหญ่ เข้ามาทำประมงในบริเวณ เขตชายฝั่งจนเกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ การทำประมงด้วยเครื่องมืออวนรุนของชาวประมงพื้นบ้าน จึงถูกมองรวมในลักษณะเดียวกับเครื่องของเรือประมงพาณิชย์ไปด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าว เป็นเรื่องที่มีความสลับซับซ้อนในการจำแนกเครื่องมือของเรือพาณิชย์ และเรือประมงพื้นบ้านออกจากกัน ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะมุมมองที่แตกต่างกันระหว่างตัวของชาวประมงเองและนักวิชาการประมง แต่ถ้าหากพิจารณาอย่างเป็นธรรมแล้วจะเห็นว่าเครื่องมือของชาวประมงขนาดเล็ก กับเครื่องมือของประมงพาณิชย์มีความแตกต่างกันมาก ทั้งขนาดของเรือ คันรุน อวนรุนที่มีขนาดเล็กกว่า และจากประสบการณ์ที่ผ่านมามากในพื้นที่ซึ่งมองว่าอวนรุนเล็กนั้น ไม่ใช่เครื่องมือที่ทำลายล้างอย่างที่ระบุไว้ เพราะยังสามารถจับสัตว์น้ำที่แยกประเภทได้ และไม่ได้ทำลายเครื่องมือประมงของผู้อื่น (ส.ต.ท. พงพรรณ (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2554)

นับตั้งแต่ 2515 เป็นต้นมาจึงมีการควบคุมเครื่องมืออวนลาก อวนรุน ตาม ประกาศกระทรวงเกษตรสหกรณ์ ปี 2515 ในการควบคุมการใช้เครื่องมือประมงดังกล่าว โดยการกำหนดเขตทำประมงพื้นบ้าน และเขตทำประมงพาณิชย์ กรมประมงจึงได้กั้นเขตป้องกัน 3,000 เมตรเพื่อป้องกันเรือขนาดประมงขนาดใหญ่เข้าไปทำการประมงในเขตประมงชายฝั่ง แต่ทางกรมประมงกลับมองข้ามประเด็นที่ว่า ชาวประมงพื้นบ้านเองก็มีการทำประมงด้วยอวนรุน อยู่อีกหลายพื้นที่ และไม่ได้มีการยกเว้น หรือผ่อนปรนให้ชาวประมงอวนรุนขนาดเล็กทำประมง ในเขตหวงห้ามแต่อย่างใด อีกทั้งได้บังคับใช้มาตรฐานเดียวกับเรือประมงพาณิชย์ แต่การทำประมงของกลุ่มอวนรุนเล็กในช่วงเวลาดังกล่าว ก็พบว่าไม่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายมากนัก เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วชาวประมง ยังไม่มีการพัฒนาเครื่องมือมากนัก มีเพียงบางส่วนเท่านั้น ที่นำอวนมาผูกติดกับเรือ ชาวประมงส่วนใหญ่ยังคงใช้รุนด้วยแรงงานคน ซึ่งยังไม่เข้ากับองค์ประกอบของความผิด การใช้เครื่องมือดังกล่าวจึงไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมให้ทำประมงนอกเขต 3,000 เมตร จึงไม่ค่อยเป็นปัญหามากนัก ถึงแม้จะมีการควบคุมให้ทำประมงนอกเขต 3,000 เมตร แต่ชาวประมงก็ยังสามารถประกอบอาชีพประมงได้ เพราะเส้นแบ่งเขตนั้นไม่ไกลจากฝั่งมากนัก

ถึงแม้จะมีการแบ่งเขตการทำประมงอย่างชัดเจนระหว่าง เรือประมงพาณิชย์และเรือประมงพื้นบ้าน แต่ยังไม่ปรากฏว่าการบริหารจัดการของรัฐ ยังไม่ส่งผลให้สัตว์น้ำมีความสมบูรณ์ขึ้น ทางจังหวัดจึงได้มีการขยายพื้นที่หวงห้ามเพิ่มขึ้นเป็น 5,400 เมตรในปี พ.ศ. 2552 ซึ่งในช่วงเวลานี้ชาวประมงส่วนใหญ่ได้มีการพัฒนาเครื่องมือโดยการนำอวนมาผูกติด กับเรือและมีการใช้

เครื่องมือประเภทนี้อยู่หลายครัวเรือน แต่ตามกฎหมายก็ยังไม่ได้มีการยกเว้นให้เรือประมงอวนรุนขนาดเล็กทำประมงในเขตหวงห้ามได้ และถูกใช้มาตรฐานเดียวกับเรือประมงพาณิชย์ ด้วยอำนาจของกฎหมายจึงส่งผลชาวประมงเรือรุนพื้นบ้าน จึงถูกกำหนดให้ทำการประมงได้เพียงพื้นที่นอกเขตเท่านั้น ซึ่งเป็นพื้นที่ไกลออกไปถึงทะเลนอก ชาวประมงจะต้องเสี่ยงกับปัญหาภัยคลื่นลมในช่วงมรสุม ชาวประมงพื้นบ้านที่ส่วนใหญ่แล้วใช้เรือหางยาวขนาดเล็กไม่สามารถต่อสู้กับคลื่นลมได้ จึงมีความจำเป็นต้องลักลอบเข้ามาทำประมงในเขตหวงห้าม 800 เมตร จำนวนมาก และถูกเจ้าหน้าที่จับกุมดำเนินคดี จนไม่กล้าออกทำประมง

ชาวประมงกลุ่มอวนรุนเล็กภายใต้สถานการณ์การต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ

เมื่อชาวประมงถูกจับกุมเป็นจำนวนมาก จึงเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะ กรณีของ เสรี ชาวประมงที่ถูกจับกุมบริเวณปากน้ำปากพญา ในขณะที่กลับจากการทำประมง ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าว เป็นชนวนความขัดแย้งให้ชาวประมงเกิดความไม่พอใจการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ จึงได้มีการรวมตัวกันของ กลุ่มชาวประมงอวนลากอวนรุน ที่ปากคลองปากนคร แต่การรวมกลุ่มของชาวประมงโดยทั่วไปนั้น ไม่มีอำนาจมากพอที่จะต่อรองกับรัฐจึงได้มีการร่วมกันวางแผน โดยให้ชาวประมงที่พอจะมีความรู้ความสามารถ และมีอำนาจในการเจรจากับรัฐมาเป็นแกนนำ คือ ส.ต.ท พงพรรณ (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มประมงชายฝั่ง อำเภอเมือง และนรินทร์ ยุทธชัย ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วน ตำบลท่าไร่ และเป็นสมาชิกกลุ่มประมงอาสา ซึ่งในขณะนั้นได้แสดงเจตนาว่าจะเรียกร้องสิทธิในฐานะประชาชน และได้มีการเชิญอดีตสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเข้าร่วมในการเจรจาต่อรองด้วย แต่การเข้าร่วมของอดีต (ส.จ) รายนี้ โดยเฉพาะในช่วงของ การปราศรัยโจมตีเจ้าหน้าที่รัฐ ชาวประมงรู้สึกได้ว่าเป็นการที่พยายามนำประเด็นทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาของชาวประมงภายหลังจึงได้มีการเชิญอดีต (ส.จ) คนดังกล่าวออกไปจากการร่วมเจรจาในครั้งนี้ ที่น่าสังเกต คือว่าภายใต้คนคนเดียว สามารถมีบทบาทหลายบทบาท กรณีนี้ก็เช่นเดียวกันที่แกนนำครั้งนี้ มีทั้งบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐ ชาวประมง และประมงอาสาที่คอยสอดส่องดูแลการกระทำผิด รวมอยู่ในคนคนเดียว แต่ได้เลือกบทบาทของชาวประมงที่จะมาต่อสู้กับอำนาจรัฐ

นรินทร์ ยุทธชัย หนึ่งในแกนนำการเรียกร้องครั้งนี้ กล่าวว่า เจตนาที่แท้จริงของการเรียกร้องในครั้งนี้ ตนไม่ได้ที่ต้องการที่จะปกป้องชาวประมงที่กระทำผิดกฎหมาย แต่ที่ผ่านมาชาวบ้านไม่มีทางออกในการประกอบอาชีพ และการเรียกร้องครั้งนี้ เพื่อต้องการแค่สะท้อนให้ภาครัฐเห็นว่า ไม่ต้องการให้เจ้าหน้าที่รัฐจับกุมชาวประมงจนถึงกับล้มสลาย เพราะที่ผ่านมา

ชาวประมง ก็มีความเดือดร้อนมากพอแล้ว การที่เจ้าหน้าที่ออกมาปราบปรามจนชาวประมงไม่กล้าออกไปทำประมงไม่มีรายได้ โดยที่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไม่สามารถรับรู้ถึงความเดือดร้อนในส่วนนี้ได้เลย (นรินทร์ ยุทธชัย, สัมภาษณ์ 18 มิถุนายน 2555)

การรวมตัวเรียกร้องกันในครั้งนี้ได้มีชาวประมงพื้นบ้านที่ประกอบอาชีพเรือลากรุน รวมตัวกันจากหลายพื้นที่ ทั้งจากพื้นที่ตำบลท่าไร่ ตำบลบางจาก ตำบลปากนคร และชาวประมงจากฝั่งคลองต่างๆ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ร่วมต่อสู้กันมาอย่างยาวนาน เข้ามาร่วมสมทบกันรวมตัวจัดเวทีปราศรัยโจมตีเจ้าหน้าที่รัฐ และได้มีการเชิญสื่อมวลชนมาทำข่าวที่ศาลาริมน้ำบ้านปากนครครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการเชิญสื่อมวลชนมาทำข่าวนั้นเป็นแผนของการต่อสู้อย่างหนึ่งที่กลุ่มชาวประมงเลือกใช้ เพื่อต้องการช่วงชิงพื้นที่สื่อในการเสริมพลังในการต่อสู้ของชาวประมงทั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตว่าชาวประมงต้องการใช้สื่อในนำเสนอถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้ไปในทางด้านลบเพื่อลดทอนอำนาจของรัฐ

การรวมตัวของชาวประมงนั้น นับว่าเกิดขึ้นมาหลายครั้ง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการรวมตัวเรียกร้องสิทธิของชาวประมงนั้น ไม่ได้มีการตั้งกลุ่มขึ้นมาอย่างเป็นทางการ แต่จะเป็นลักษณะการรวมตัวกัน ในทุกครั้งที่เกิดปัญหาในแต่ละครั้ง โดยจะเป็นลักษณะของการใช้เครือข่ายของชาวประมงใน แต่ละปากคลองซึ่งจะมีอยู่หลายคลองสาขาย่อยๆ ทั้งนี้สาเหตุเพราะโดยประสบการณ์ที่ผ่านมารวมกลุ่มจำเป็นต้องมีประธานกลุ่มหรือผู้นำ แต่หลายครั้งที่ทางแกนนำของกลุ่มเองได้เปลี่ยนอุดมการณ์ และกลับกลายเป็นฝ่ายของรัฐ

หากมองย้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่ามีการรวมตัวของชาวประมงเริ่มเกิดขึ้น ตั้งแต่เมื่อปี 2553 หลังจากทางจังหวัดได้มีการขยายพื้นที่ห้ามทำประมงออกไปไกลถึง 5,400 เมตร โดยในการรวมตัวในการรวมตัวในครั้งนั้น ยังเป็นการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการประสานกันเป็นเครือข่ายทั้งชาวประมงจากคลองบางจาก จนถึงชาวประมงจากอำเภอท่าศาลา ส่งตัวแทนเข้าเจรจาชอ้อนผันกับทางจังหวัด ในครั้งนั้นเหตุการณ์ยังไม่ถึงขั้นรุนแรงมีแค่เพียงได้มีการล่ารายชื่อชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนประมาณ 300 คน ยื่นให้กับผู้ว่าราชการจังหวัดที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด นครศรีธรรมราช โดยการเรียกร้องครั้งแรกกลุ่มชาวประมงได้ยื่นข้อเสนอใน 3 เรื่อง คือขอทำการประมงเครื่องมืออวนลากอวนรุนประกอบเรือยนต์ในเขตหวงห้ามทำประมง 5,400 เมตร ขอให้เจ้าหน้าที่ชาวประมงในเรื่องพื้นที่ให้ชัดเจน และปฏิบัติได้ และขออย่าให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมาข่มขู่ชาวประมงที่ประกอบอาชีพประมง และได้ส่งตัวแทนชาวประมงจำนวน 15 คน มายื่นข้อเรียกร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ห้องประชุมนายอำเภอชั้นที่ 3 โดยในการเจรจา ในครั้งทางจังหวัดได้จัดให้

ทางชาวประมงเจรจากับคณะกรรมการแก้ไขปัญหาคาความเดือดร้อนของชาวประมง⁴ แต่ผลปรากฏว่าการเจรจาของชาวประมงต้องประสบความล้มเหลว เพราะทางคณะกรรมการเห็นว่าการใช้เครื่องมือของชาวประมงเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและไม่สามารถกระทำในพื้นที่หวงห้าม ได้โดยมติที่ประชุมของกรรมการแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพประมง โดยให้เหตุผลว่า ทางราชการต้องยึดหลักกฎหมายเป็นหลัก โดยในการแก้ปัญหา ความเดือดร้อนของชาวประมง จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องของกฎหมายด้วยทางคณะกรรมการจังหวัด และเจ้าหน้าที่ของทางราชการที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลกฎหมายนี้ไม่มีอำนาจใดๆที่จะผ่อนผัน หรืออนุญาตตามข้อเรียกร้องหรือละเว้น ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ได้ กล่าวคือทางเจ้าหน้าที่รัฐยืนยันที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย

ดังนั้นเพื่อเป็นการหาทางออกให้กับชาวประมง มติที่ประชุมจึงขอต่อรองกับชาวประมง หากชาวประมงต้องการจะทำประมงในพื้นที่เขตหวงห้าม ชาวประมงจะต้องเปลี่ยนมาใช้เครื่องมืออวนลอย หรือเครื่องมือถูกกฎหมายประเภทอื่นๆ เพราะการใช้ถุงอวนประกอบ กับเรือยนต์ ถึงแม้จะเป็นเรือขนาดเล็กก็อาจจะส่งผลให้สัตว์น้ำตัวเล็กติดถุงอวนไปด้วย ชาวประมงหลายๆคน แสดงความคิดเห็นว่าหากใช้อวนลอย หรือไซปูถึงแม้จะเป็นเครื่องมือที่ถูกกฎหมายก็จริง แต่ในสภาพปัจจุบันเรือมอดังกล่าว จะสามารถจับสัตว์น้ำได้แค่เพียงหากินได้เพียงพอในแต่ละวัน หรือหากินได้เพียงกันตายไปเท่านั้น อีกทั้งไม่สามารถจับสัตว์น้ำที่ต้องการได้ซึ่งการใช้เรือรุนส่วนใหญ่จะเป็นการจับกุ้งหรือสัตว์น้ำหน้าดินเป็นหลัก

ถึงแม้มติของภาครัฐจะไม่ยินยอมผ่อนผันให้ชาวประมงหลบคลื่นลมเข้าทำประมงด้วยเครื่องมืออวนรุนเล็กในเขตพื้นที่หวงห้าม แต่อย่างไรก็ตามชาวประมงก็ยังไม่สามารถเลิกอาชีพและปรับเปลี่ยนเครื่องมือตามที่รัฐต้องการได้ และยังคงมีการใช้เครื่องมือแบบเดิม แต่ได้มีการเพิ่มการเฝ้าระวังเจ้าหน้าที่มากขึ้น อย่างที่ สุพจน์ (นามสมมติ) ชาวประมงอวนรุนรายหนึ่งกล่าวว่า จะออกไปทำประมงนอกเขตก็ออกไปไม่ได้ เรือมันเล็กลมมันแรงหากออกไปเจอคลื่นลูกใหญ่เรือจะอับปางทันที อยากรวนเจ้าหน้าที่รัฐออกไปด้วยจะได้รู้ว่าความลำบากของชาวประมงว่าเป็นอย่างไร เราทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว แต่เขาจับเราโดยไร้ความเมตตาปราณีเหมือนไม่ใช่คนไทยด้วยกันจะให้ไปใช้เครื่องมืออื่นที่เขาหนดให้ก็ไม่พอกิน ทุกวันนี้ปลาที่น้อยเต็มที่เขาจับที่ก็หนักกันที(สุพจน์ (นามสมมติ), 17 กุมภาพันธ์ 2555)

ด้วยปัญหาคาความเดือดร้อนเรื่องปากท้อง และความยากจนของชาวประมงพื้นบ้านที่ยังคงอยู่เป็นเงาตามตัว ในแต่ละยุคทุกสมัยจึงอีกเป็นแรงผลักดันให้ชาวประมงต้องพยายามนำ

⁴ เป็นคณะกรรมการที่มีการจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาคาความเดือดร้อนให้กับชาวประมง โดยมีตัวแทนจากภาครัฐ และชาวประมงเป็นคณะกรรมการและมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

ทรัพย์สินมาใช้เพื่อเพียงพอต่อการดำรงชีพ ส่งผลให้ชาวประมงติดอยู่ในวงจรชีวิตเดิมๆ ทำประมงด้วยความหวาดระแวงกลัวการถูกไล่ล่าของเจ้าหน้าที่ อีกทั้งก็กลัวว่าจะไม่มีเงินเลี้ยงครอบครัว บางครั้งก็ต้องหลบหนีอย่างเอาเป็นเอาตาย เมื่อโดนไล่จับเรือที่มีความเร็วเพียงพอก็สามารถหลบหนีไปได้ ส่วนเรือที่มีความเร็วไม่เพียงพอที่หนีไม่ทันเรือตรวจการของเจ้าหน้าที่ก็จะถูกจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมาย สั่งฟ้องศาล ทั้ง โคนริบเครื่องมือ และเรือบางครัวเรือนถึงขั้นล้มละลาย เพราะนอกจากไม่มีเงินในการยังชีพแล้วยังต้องพบกับภาวะหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบ

ในช่วงของวันที่ 5 กันยายน 2554 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวประมงกับเจ้าหน้าที่รัฐได้เกิดขึ้นอีกครั้ง โดยครั้งนี้ชาวประมงสุดทนกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่ชาวประมงเห็นว่ามักจะทำเกินกว่าเหตุ โดยครั้งนี้เจ้าหน้าที่ได้จับกุมชาวประมง 3 คน ซึ่งเป็นครอบครัวมี พ่อ แม่ และลูกที่พิการและป่วยทั้ง 2 คน ทั้งไว้กลางทะเล ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ขึ้น และเพิ่มความโกรธแค้นชาวประมงถือว่าการกระทำครั้งนี้เป็นการกระทำที่ย่ำยีจิตใจกันอย่างมาก ส่งผลให้ชาวประมงได้มีการรวมตัวกันอีกครั้ง แต่เหตุการณ์ครั้งนี้เริ่มบานปลาย โดยทางกลุ่มชาวประมงที่นำโดย นรินทร์ ยุทธชัย ได้มีการนำเรือประมงกว่า 120 ลำออกปากนคร ซึ่งส่งผลให้เส้นทางเดินเรือไม่สามารถใช้งานได้ และเปิดเวทีปราศรัยโจมตีราชการที่เกี่ยวข้องที่มุ่งจับกุมชาวประมงที่บ้านดำเนินคดีในข้อหาทำผิด พ.ร.บ. การประมงซึ่งในประเด็นนี้ สวัสดิ์ สมัครพงษ์ นักกฎหมายเพื่อนเกลอที่อกเขาหลวง และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยชีวิต ได้แสดงความคิดเห็นเหตุการณ์ดังกล่าว ผ่านบทสัมภาษณ์ของหนังสือพิมพ์ นครโมเดลในประเด็นดังกล่าวว่า

“...การที่ชาวประมงที่บ้านถูกย้ายจากหน่วยงานรัฐ ถือว่าไม่ถูกต้อง เป็นการก่อกวนที่มิมีมานานวันนี่พวกเขาเป็นคนจนหาทางออกไม่ได้จึงต้องทำเช่นนี้ล่าสุดเจ้าหน้าที่ประมงจับเรือประมงที่บ้าน 3 คน พ่อ แม่ ลูกแล้วจับเรือเขาจนพัง เพื่อนๆต้องไปประกันตัวมาและต่อไปเขาจะเหลืออะไร...”

(สวัสดิ์ สมัครพงษ์ 2554)

ในการเรียกร้องของชาวประมงในครั้งนี้ ชาวประมงหลายๆ คนเห็นว่าการเจรจากับทางเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดด้วยวิธีเดิมๆอย่างที่ผ่านมา คงไม่เกิดผลแน่นอน เพราะไม่เคยได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นผู้ว่าราชการหรือประมงจังหวัด เพราะเห็นว่าทางจังหวัดไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาของชาวประมง และไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะแก้ปัญหาให้กับชาวประมงได้ เพราะที่ผ่านมาชาวประมงได้มีการรวมตัวเรียกร้องขอความเห็นใจมาตลอด มีการเจรจาดกลงอย่างชัดเจนแต่ผ่านมาไม่นาน ก็ได้มีคำสั่งไล่ล่าจับกุมอีกครั้ง ที่ผ่านมามีปัญหาความเดือดร้อนไม่เคย

ได้รับการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ในขณะที่กลุ่มนายทุนจากต่างถิ่นที่นำเรือประมง ขนาดใหญ่มาล้นกลองคราดหอยลาย สร้างความเสียหาย แก่ระบบนิเวศของอ่าวอย่างมาก แต่เจ้าหน้าที่กลับปล่อยปละละเลยไม่มีการจับกุม (เฉลิม, สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2555) มติของกลุ่มชาวประมงจึงได้มีการวางแผนกัน และเห็นพ้องกันว่า การเรียกร้องครั้งนี้จะขอมเจรจากับรัฐบาล รัฐมนตรีหรือตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น โดยจะเริ่มนำมาตรการปิดอ่าวมาเป็นข้อต่อรองเพื่อเรียกร้องให้อธิบดีกรมประมงมาเจรจาค้ำย

มาตรการการปิดอ่าวของชาวประมงเริ่มจะประสบผลสำเร็จ เมื่อทางประมงจังหวัดได้แจ้งให้ทางกลุ่มชาวประมงทราบว่า ในช่วงเช้าของวันที่ 6 กันยายน 2554 ทางอธิบดีกรมประมงจะเดินทางมาพบกับชาวประมงกลุ่ม เพื่อรับทราบปัญหา และร่วมหาแนวทางการแก้ไขให้กับกลุ่มประมงพื้นบ้าน จนเมื่อถึงวันที่ 6 กันยายน กลุ่มชาวประมงได้มีการเตรียมตัวในการเจรจาโดยคัดเลือกตัวแทน เพื่อเข้าไปเจรจากับอธิบดีกรมประมง และพยายามตรวจสอบว่าอธิบดีจะมาถึงช่วงเวลาไหน จนเวลาผ่านไปอธิบดีกรมประมงก็ไม่ได้เดินทางมาพบกับกลุ่มชาวประมงตามที่ได้รับแจ้ง โดยทางประมงจังหวัดได้มาแจ้งว่า อธิบดีกรมประมงได้แจ้งเปลี่ยนแปลงการเดินทางมาในวันที่ 7 กันยายน กล่าวคือ อธิบดีกรมประมงได้เลื่อนเวลาที่จะมาเจรจากับชาวประมง

สุชาญ (นามสมมติ) หนึ่งในชาวประมงที่เข้าร่วมเรียกร้องในครั้งนั้น ได้กล่าวถึงประสบการณ์ของการต่อสู้ในครั้งนั้นว่า ตอนนั้นการถูกเลื่อนนัดจากอธิบดีกรมประมง สร้างความผิดหวังให้กับชาวประมงเป็นอย่างมาก ชาวประมงเริ่มไม่ค่อยแน่ใจกับทางราชการเสียแล้วเพราะดูเหมือนว่าเขาไม่ให้ความสำคัญกับความเดือดร้อนของประชาชน อาจจะต้องการซื้อเวลาเท่านั้น (สุชาญ(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2555)

เมื่อกลุ่มชาวประมงที่รวมตัวกันเรียกร้องสิทธิ รู้สึกผิดหวังกับการถูกเลื่อนการเจรจาออกไปทางกลุ่มชาวประมงจึงวางแผนกันว่า หากทางภาครัฐเบี่ยงอีกก็มีความจำเป็นที่จะต้องยกระดับการประท้วงให้รุนแรงขึ้น จึงได้มีการเผาเรือไปจำนวน 3 ลำเพื่อเป็นการประท้วงประท้วงทางกรมประมง จนมาถึงในวันที่ 7 กันยายน อธิบดีกรมประมงได้เดินทางมาเจรจากับชาวประมงเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อน ณ ห้องประชุมชั้น 3 ศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยทางกลุ่มชาวประมงจำนวน 10 คน ได้ยื่นข้อเสนอ 6 ข้อ คือ ขอให้ชะลอการบังคับใช้กฎหมายไปจนกว่าจะมีการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพของผู้ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง อาทิเช่น การสร้างเสริมอาชีพทดแทนที่จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถดำรงชีพได้อย่างพอเพียง ให้ตรวจสอบการดำเนินการประกอบการของเรือคราดในพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลปากนคร ให้มีการแก้ไขกฎหมายข้อบังคับในการทำประมงพื้นบ้าน เพราะกฎหมายเดิมเป็นการออกกฎหมายที่เอื้อต่อนายทุนที่มีกำลังทรัพย์ในการสร้างเรือขนาดใหญ่ในการออกทำประมง โดยจะเป็นการกำหนดเขตใหม่หรือ

เป็นการกำหนดเครื่องมือให้ มีการทำการศึกษาวิจัยการปรับเปลี่ยนอาชีพของผู้ประกอบการประมง มีการสนับสนุนเงินทุนในการปรับเปลี่ยนอาชีพ หรือวิธีการทำประมงอย่างเหมาะสมที่ให้ผู้ได้รับผลกระทบสามารถดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน

แต่จากข้อเรียกร้องที่ชาวประมงเสนอมาทั้งหมด ข้อเรียกร้องบางข้อเป็นหลักการที่ขัดต่อกฎหมาย และบางข้ออยู่ในช่วงดำเนินการของกรมประมง เช่น การเรียกร้องในส่วนของการชะลอการบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถทำได้ เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่เองก็จะมีคามผิดฐานละเลยการปฏิบัติหน้าที่ จึงมีความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรจะแก้ปัญหาคควรพิจารณาในภาพรวมโดยให้ทั้งสองฝ่ายมีประโยชน์ร่วมกัน

นรินทร์ ยุทธชัย แกนนำชาวประมง กล่าวว่า เขารู้ดีว่าข้อเรียกร้องที่เสนอไป รัฐไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ เพราะเจ้าหน้าที่รัฐเองไม่ใช่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากเรื่องนี้โดยตรง โดยในตอนแรกตนคิดว่าในอ่าว กลุ่มชาวประมงจะไม่มีที่เข้ามาหากินกันอีกแล้ว แต่สุดท้ายเขาได้จับจุดในที่ประชุม ได้ว่าในพื้นที่ อ่าวมีความยาวความกว้างด้านละ 7 ตารางกิโลเมตร และยังมีพื้นที่เหลืออยู่อีก 2 ตารางกิโลเมตร ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวไปตรงกับบริเวณที่ชาวประมงหากินจริงๆ ก่อนที่จะมีการขยายพื้นที่เพิ่มขึ้นมา 5,400 เมตร กล่าวคือ ในเมื่อข้อเรียกร้องที่ชาวประมงได้เสนอไปทางภาครัฐเองไม่สามารถแก้ไขได้ กลุ่มชาวประมงเลยเสนอให้นำเอาแนวเขต 3,000 เมตร กลับมาใช้ในพื้นที่อ่าวอีกครั้ง เพราะแนวเขตดังกล่าวถือว่าเป็นแนวเขตที่ไม่ไกลจากฝั่ง ชาวประมงยังสามารถทำประมงอยู่ได้ในบริเวณนั้น โดยขอให้ชาวประมงได้ใช้พื้นที่บริเวณ ดังกล่าวในการทำประมงและหลบภัยจากคลื่นลม โดยขอผ่อนผันให้ระเบียบจังหวัดยอมให้ชาวประมงทำประมง ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวนับว่าเป็นทางเลือกสุดท้ายของการเจรจาร่วมกันในครั้งนั้น และมีโอกาสที่จะเป็นไปได้มากที่สุด โดยทางคณะกรรมการแก้ไขความเดือดร้อนเห็นว่าการเรียกร้องของชาวประมงในครั้งนี้หากไม่มีการแก้ปัญหาดังกล่าวเกรงว่าชาวประมง จะมีการยกระดับความรุนแรงการประท้วงขึ้น

มติที่ประชุมจึงได้มี การกำหนดการแก้ปัญหาโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือในระยะสั้น และระยะยาว โดยการแก้ปัญหาในระยะสั้นนั้น ได้มีการอะลุ่มอล่วยให้มีการปรับพื้นที่ห้ามใช้เครื่องมืออวนลาก อวนรุน เฉพาะในเขตอ่าวเท่านั้น แต่พื้นที่รอบนอกยังคงมีการใช้บังคับเหมือนเดิม โดยมติประชุมให้มีการกลับไปใช้แนวเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลาก อวนรุนที่กำหนดไว้เดิมก่อน ปี 2552 คือ ในระยะ 3,000 เมตรแทน โดยจะมีการกำหนดจุดปักอย่างชัดเจนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับกลุ่มชาวประมงขนาดเล็ก ที่ไม่สามารถออกไปหาปลาในระยะไกลๆ ได้ แต่ภายใต้ข้อตกลงดังกล่าว กลับมีเงื่อนไขว่า ชาวประมงห้ามลักลอบเข้าไปทำประมงใน เขตพื้นที่ที่แหลมตะลุมพุก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีการวางปะการังเทียมเอาไว้ ซึ่งมติดังกล่าวของคณะกรรมการแก้ไขความเดือดร้อนนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ได้มีการทำ

ข้อตกลงดังกล่าวกันเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะข้อตกลงดังกล่าวขัดต่อหลักกฎหมายของกรม ประมง จนกว่าข้อตกลงดังกล่าวจะผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพหุภาคีในระดับจังหวัด นครศรีธรรมราช แต่ข้อตกลงครั้งนี้เป็นมติที่ต้องการจะแก้ไขปัญหาให้กับชาวประมง โดยจะมีผล บังคับใช้เพียง 1 ปี ซึ่งหากมีการเจรจากันอีกในปีถัดไป ข้อตกลงอาจจะมีการปรับ เปลี่ยนไปอีก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายในแต่ละปี มติดังกล่าวส่งผลให้ชาวประมงเกิดความพอใจ และได้มีการสลาย การชุมนุม แต่ก็ยังมีชาวประมงบางคนที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป เช่น เกษม (นามสมมติ) ชาวประมงอวนรุน กล่าวว่า ถึงแม้ว่ามติที่ประชุมจะมีการผ่อนปรนให้เข้ามาทำประมงในเขตพื้นที่ หวงห้ามได้ แต่ตนก็ยังไม่มั่นใจว่าต่อไปจะไม่มีนโยบายให้ไล่จับชาวประมงอีก เพราะกฎหมายที่ เป็นตัวปัญหายังไม่ได้ถูกแก้ไขตามข้อเรียกร้อง ดังนั้นชาวประมงก็ไม่ควรไว้วางใจมากนักต้องระวังอยู่ ตลอดเวลา (เกษม(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 28 มิถุนายน 2555)

จากการเก็บข้อมูลของผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวประมงทำให้ ผู้วิจัยได้เห็นมุมมองที่ชาวประมง และเจ้าหน้าที่รัฐมองต่างกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันและได้ นำมาสู่ความขัดแย้งในเวลาต่อมา คือ ในเรื่องของการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำ ถึงแม้ประเด็นของสัตว์ น้ำสูญพันธุ์จะถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรม ในการเข้ามาจัดการทรัพยากรของรัฐแต่ ชาวประมงหลายๆ ส่วนยังไม่ค่อยเห็นด้วยว่าการทำประมงของคนจะเป็นต้นเหตุของการสูญพันธุ์ สัตว์น้ำ และมีความคิดที่แตกต่างกันออกไปกับเรื่องดังกล่าว ที่ว่าการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำมาจาก ชาวประมง เช่น กรณีของ ลุงซ่าง (นามสมมติ) ชาวประมงที่ประกอบอาชีพประมงมา 30 ปี เดิมที เป็นชาวปากน้ำ แต่ได้ย้ายมาอาศัยอยู่ชุมชนท่าไร่ บริเวณบ้านปากน้ำ ตนเล่าว่าบริเวณบ้านของตน ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งระหว่างอ่าวกับปากคลอง เจ้าหน้าที่จะมาเก็บข้อมูลบริเวณนี้บ่อยจึงทำให้รู้จักกับ เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ที่มาเก็บข้อมูลบ่อยครั้ง ส่วนใหญ่แล้วก็ได้พูดคุยถึงเรื่องสัตว์น้ำที่จะสูญพันธุ์ตน เห็นว่าเจ้าหน้าที่ใช้แค่เพียงความรู้ทางวิชาการมาพูดแค่เรื่องสัตว์ชนิดไหนสูญพันธุ์ ตนคิดว่า เจ้าหน้าที่ใช้เกณฑ์กำหนดว่าสัตว์น้ำชนิดไหนสูญพันธุ์ โดยใช้ข้อมูลทางวิชาการเท่านั้นแต่ขาด มุมมองที่เข้าใจ ในระบบนิเวศของสัตว์น้ำแต่ละชนิด ตัวอย่าง เช่น กุ้งสัตว์น้ำจำพวกนี้จะไม่อยู่ใน อ่าวตลอดแต่จะเข้ามาเป็นช่วงฤดูเท่านั้น (ลุงซ่าง(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 8 เมษายน)

ส่วนในประเด็นการใช้เครื่องมือของชาวประมงพื้นบ้านถึงแม้การใช้อวนลากอวน รุนที่ใช้เรือประมงพาณิชย์ที่เป็นเครื่องมือขนาดใหญ่จะเป็นที่รับรู้จนเป็นมาตรฐานว่าเป็นเครื่องมือ ทำลายล้าง เพราะคันรุนมีขนาดใหญ่ แต่อวนรุนเล็กที่คันรุนทำด้วยไม้ไผ่ หรือ ไม้ดำเสา ยังคงเป็น กรณี ที่ยังคงถกเถียงกันว่าทำลายระบบนิเวศหรือไม่ ด้วยขนาดอวนที่เล็กประกอบกับ เรือหางยาว ขนาดเล็กนับว่าเป็นเครื่องมือที่ไม่มีประสิทธิภาพมากนักซึ่งประเด็นนี้ ชาวประมงหลายกลุ่มมองว่า

“...ที่จริงแล้วปัญหาของความเสื่อมโทรมที่นี้คือเรือคราดหอย
 อย่างเดียว เรือรุนเล็กรุนไปตามหน้าดิน เรือคราดหอยใช้ตระแกรงขุดลงไป
 หน้าดิน เรือรุนถ้าเขามีเจตนาดี ปลาตัวเล็ก หอยก็ไม่ติดไป ชาวบ้านไม่
 เค็ดรื้อน...”

(กลุ่มประมงชายฝั่งอำเภอเมือง, สัมภาษณ์ 2555)

นอกจากนี้ในที่ประชุมของคณะกรรมการแก้ไขความเค็ดรื้อนระหว่างชาวประมง
 และเจ้าหน้าที่รัฐ ยังเคยมีการถกเถียงกันในประเด็นดังกล่าว โดยเจ้าหน้าที่มองว่าการทำประมงด้วย
 เครื่องมืออวนรุนเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างรุนแรง และควรกำหนดพื้นที่ให้สัตว์น้ำอยู่ใน
 พื้นที่ที่ไม่มีมีการรบกวนสัตว์น้ำจะเจริญเติบโตได้ดี แต่ชาวประมงมองว่าการใช้อวนรุนอย่างที่พวก
 คนทำอยู่นั้น เป็นการพรวน หน้าดินเพื่อสร้างความสมบูรณ์ และคิดว่าที่ผ่านมาอวนรุนที่ชาวบ้านใช้
 นั้นไม่ได้ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ

โดยประเด็นนี้ได้ถูกนำมาโต้แย้งกันในการประชุมแก้ไขปัญหาความเค็ดรื้อน
 หลายครั้ง ชาวประมงมองว่าที่ผ่านมามีความขัดแย้งทางความคิดระหว่างนักวิชาการประมงกับ
 ชาวประมงที่ประกอบอาชีพจริงๆ ซึ่งจากประสบการณ์ที่ผ่านมามอวนรุนไม่สร้างความเสียหายอย่าง
 ร้ายแรงอย่างที่ถูกกล่าวหา แต่หากมีการปล่อยให้ทะเลอยู่นิ่ง สัตว์น้ำ และสิ่งมีชีวิตก็จะไม่เกิดและ
 ถูกกลบไว้ในหน้าดิน และหากปล่อยไว้เป็นระยะยาวก็จะเกิดความเสียหายแก่สัตว์น้ำควรให้ใช้
 เครื่องมืออวนลาก เพราะสามารถพรวนหน้าดินได้ ซึ่งสาเหตุที่ทรัพยากรเพิ่มขึ้นนั้นเกิดจากระบบ
 นิเวศของสัตว์น้ำเองขึ้นเองไม่ใช่เกิดจากการบริหารจัดการ

กรณี ของ ลุงแก้ว (นามสมมติ) อดีตชาวประมงอวนรุนเล็ก แต่ในปัจจุบันหันมา
 ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งกล่าวว่า ในฐานะที่ตนเองประกอบอาชีพประมงมาอย่างยาวนานผนวกกับ
 การเลี้ยงกุ้งมา 13 ปี กล่าวว่าการที่จะทำให้สัตว์น้ำมีความสมบูรณ์ต้องมีการพรวนดินเพื่อสร้าง
 แหล่งอาหารให้กับสัตว์น้ำ แต่นักวิชาการกลับมามีห้ามปรามชาวประมงว่าห้ามทำลายหน้าดินโดยคำ
 กล่าวที่ว่าทำลายหน้าดินเป็นการทำลายห่วงโซ่อาหารของสัตว์น้ำทุกชนิด ลุงแก้วกล่าวว่า อย่าง
 น้อยเรื่องการพรวนดินก็เคยได้รับการยอมรับเจ้าหน้าที่ประมงรายหนึ่งของอำเภอปากพนังที่ต้อง
 พายแพ้วในความคิดดังกล่าว ขอบ้างต่างๆที่นักวิชาการนำมาใส่ร้ายชาวประมง แต่สำหรับตัวลุงแก้ว
 เอง เล่าว่าเท่าที่ลุงแก้วคลุกคลีอยู่กับการหาปลาในอ่าวมาอย่างยาวนานถ้าบริเวณไหนถูกรบกวน
 มากๆ ถูกลากถูกรุนมากๆ เป็นเวลาซ้ำแล้วซ้ำเล่า สัตว์น้ำจะอยู่ ตรงนั้นมากที่สุดซึ่งเป็นเรื่องที่เป็น
 บรรทัดฐานมาอย่างยาวนาน ลุงแก้วกล่าวเพิ่มเติมว่า ครั้งหนึ่งท่านเคยทำพิสูจน์เจ้าหน้าที่ประมงราย
 หนึ่งว่าระหว่างพื้นที่ส่วนไหนที่ถูกรบกวนมากๆกับพื้นที่ ที่ปล่อยให้กร้าง พื้นที่ไหนที่ออกไปหา

ปลาแล้วจะได้สัตว์น้ำมาคุ้มกับการลงทุน ซึ่งการพรวนหน้าดินนั้นเพื่อให้ดินมีออกซิเจนให้ดินหายใจ เปรียบเหมือนกับการทำนาที่จะต้องมีการไถนาก่อน เพื่อปรับสภาพดินการพรวนหน้าดินเป็นพัฒนาการให้สัตว์น้ำพึ่งพาอาศัย เช่น กุ้งเป็นตัวอย่าง ซึ่งชั้ดเมื่อกวาดน้ำให้ขุ่นหลังจากนั้นกุ้งจะมาอยู่แทนที่ แต่ในกรณีของการคราดหอยนั้นไม่ได้ ถือว่าเป็นการพรวนดิน เพราะการคราดหอยจะเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างรุนแรง เพราะลักษณะการจะเป็นการขุด ในลักษณะที่ลึกสัตว์น้ำที่มีประโยชน์ในหน้าดินต้องสูญเสีย แต่การพรวนดินต้องพรวนได้ในความลึกระดับหนึ่งเท่านั้นหากเปรียบเทียบระหว่างการคราดหอยและการใช้อวนรุนแล้วนั้นนับว่าต่างกันมาก เพราะหน้าดินในระดับ 1-2 เมตรนั้นอวนรุนของชาวบ้านไม่ได้ทำลายเลย ลุงแก้ว กล่าวอีกว่า ทางกรมประมงอยากให้แหล่งอาศัยของสัตว์น้ำอยู่หนึ่งไม่อยากจะให้ถูกรบกวน ส่วนการจัดเขตอนุรักษ์นั้นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะวิถีการทำมาหากินที่แตกต่างกัน ของแต่ละชุมชนซึ่งจะขึ้นอยู่กับ วิถีชีวิตของชุมชน พื้นที่ที่ประชาชนทำมาหากินได้ง่ายอย่างพื้นที่ของตำบลตะลุงทุกเป็นแหล่งพื้นที่ที่ทำมาหากินได้ง่าย ประชาชนมีการใช้เครื่องมือประมงประเภทเดียวกันทั้งหมด ส่วนชุมชนไหนที่มีการทำประมงหลายชนิดเครื่องมือไม่สามารถทำได้เพราะบางอาชีพจะให้ทำ อยู่ติดกับที่คงไม่ได้ (ลุงแก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 8 เมษายน 2555)

ในประเด็นเดียวกันนี้ ชูวิทย์ ชาวประมงอวนรุน รายหนึ่ง กล่าวว่าตนประกอบอาชีพประมงโดยใช้เครื่องมือรุนมาตั้งแต่อายุ 13 ปี โดยสืบทอดมาจากพ่อ เพราะที่บ้านไม่มีที่ดินทำกิน รายได้จากครั้งละ 1,000-2,000 บาท หรือบางครั้งก็ได้น้อยกว่านี้ โดยที่ผ่านมาก็ทำประมงอวนรุนมาโดยตลอด มีบางครั้งที่ต้องหลบคลื่นลม เข้ามาทำในเขตหวงห้ามแต่ก็ไม่บ่อยมากเพราะชาวประมงรู้กฎระเบียบข้อนี้ดี ชูวิทย์ กล่าวว่าตนเห็นด้วยกับการที่ทางจังหวัดมีความจริงจังในการที่จะอนุรักษ์ แต่ควรที่จะแก้ปัญหาให้ตรงจุด คือต้องควบคุมกลุ่มชาวประมงที่เห็นว่าทำลายสัตว์น้ำอย่างรุนแรง อย่างเช่น กลุ่มที่ใช้ยาเบื่อเมา และเรือคราดหอยที่ผ่านมากลุ่มชาวประมงอวนรุนได้รับความเดือดร้อนจากการถูกจับกุม เราชาวประมงขนาดเล็กถูกบังคับใช้มาตรฐานเดียวกับประมงพาณิชย์ อีกทั้งการที่นักวิชาการกับชาวประมง กำหนดขนาดของตาอวนไม่เหมือนกันโดยนักวิชาการจะกำหนดเป็นเซนติเมตร ซึ่งจะกำหนดไว้ไม่ให้มีขนาดตาอวนเล็กกว่า 2.5 เซนติเมตร ส่วนชาวประมงเองจะกำหนดเป็นข้อ⁵ จนทำให้เครื่องมือ ของชาวประมงเป็นเครื่องมือผิดกฎหมาย นับได้ว่าเป็นความขัดแย้งกันทางความคิดอีกอย่างหนึ่งระหว่างชาวประมง และนักวิชาการประมง ส่วนข้อกล่าวหาที่ว่า กลุ่มอวนรุนอวนลากขนาดเล็ก ที่ทำประมงบริเวณชายฝั่งกวาดต้อนสัตว์น้ำขนาดเล็ก ที่จริงแล้วสัตว์น้ำเหล่านั้นไม่ได้หายไปเพราะการทำประมงชายฝั่งของเรือประมงพื้นบ้านแต่สัตว์น้ำได้ถอยออกสู่ทะเลนอก เพราะไม่สามารถทนต่อสภาพน้ำเสียได้ ซึ่งประเด็นของน้ำเสีย

⁵ ข้อ หมายถึง ลักษณะนามที่ชาวประมงใช้กำหนดตาอวน

จากโรงงานที่ส่งผลกระทบต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำ ข้อมูลดังกล่าวยังได้รับการยืนยันจากตาเจียมที่เคยร่วมวงสนทนา ถึงแม้ตาเจียมจะไม่ใช่ ชาวประมง แต่ตาเจียมก็กล่าวไปในลักษณะเดียวกันว่าบ้านของตนปลูกที่ริมคลองปากนครซึ่งโดยปกติแล้วเรือร่นของชาวบ้านไม่สามารถเข้ามาทำประมงได้ แต่พื้นที่ในคลองเองก็ไม่มีสัตว์น้ำแล้วเหมือนกันทั้งนี้เป็นเพราะการปล่อยของเสียออกจากโรงงานนั่นเอง ชูวิทย์ พยายามตอบโต้ข้อกล่าวหาของกรมประมงที่ว่าอวนร่นทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเขาให้เหตุผลว่าเครื่องมือของเขาได้กำกับขนาดตาอวนเอาไว้แล้วว่าต้องการสัตว์น้ำชนิดไหนสามารถเลือกจับเอาได้ (ชูวิทย์, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2555)

ภาพประกอบที่ 5 จากภาพชาวประมงต้องการสะท้อนให้เห็นว่าทางเจ้าหน้าที่รัฐไม่ยอมรับฟังปัญหาของชาวประมง

ที่มา : ถ่ายโดย นรินทร์ ยุทธชัย 5 กันยายน 2554

ภาพประกอบที่ 6 ชาวประมงอวนรุนเล็กบ้านบางหลวงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการ
บังคับใช้กฎหมายในครั้งนี้
ที่มา : ถ่ายโดย นรินทร์ ยุทธชัย 5 กันยายน 2554

ภาพประกอบที่ 7 ชาวประมงรวมตัวกันให้ข่าวกับสื่อมวลชน
ที่มา : ถ่ายโดย นรินทร์ ยุทธชัย 5 กันยายน 2554

ภาพประกอบที่ 8 จากภาพชาวประมงต้องการสะท้อนให้เห็นว่า การจับกุมของเจ้าหน้าที่ที่มีการริบทรัพย์สินของชาวประมงนั้นส่งผลต่อรายได้ของครอบครัว
ที่มา : ถ่ายโดย นรินทร์ ยุทธชัย 5 กันยายน 2554

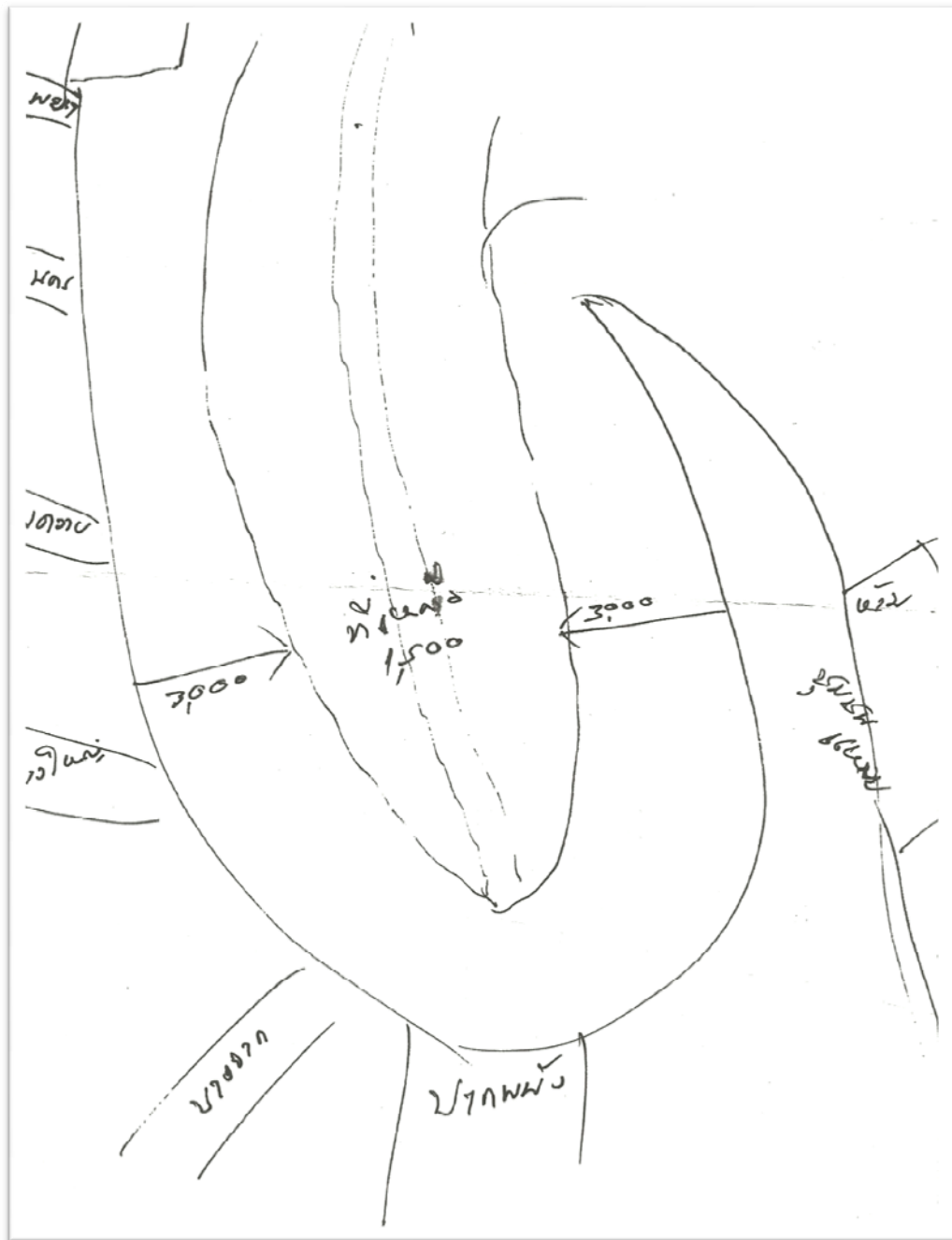
ภาพประกอบที่ 9 จากภาพชาวประมงเห็นว่าการแก้ปัญหาของกรมประมงกลับเพิ่มปัญหาให้กับชาวประมง
ที่มา : ถ่ายโดย นรินทร์ ยุทธชัย 5 กันยายน 2554

ภาพประกอบที่ 10 ชาวประมงนำเรือเล็กมาปิดปากคลองปากนครก่อนมีการเคลื่อนตัวไปปิดร่องเรือใหญ่

ที่มา : ถ่ายโดย นรินทร์ ยุทธชัย 5 กันยายน 2554

จากภาพเป็นการรวมตัวของชาวประมงอวนรุนเล็กจากชุมชนท่าไร่ ชุมชนปากนคร และชุมชนท่าซัก รวมตัวกันเปิดเวทีปราศรัยโจมตีการบริหารงานของประมงจังหวัด นครศรีธรรมราชต่อหน้าสื่อมวลชน และได้้นำเรือประมงมาปิดบริเวณทางเข้าคลองปากนครก่อนจะได้เคลื่อนตัวไปปิดร่องน้ำที่เรือใหญ่ใช้สัญจร เพื่อนำมาเป็นข้อต่อรองให้อธิบดีกรมประมงมาเจรจาด้วย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดหลังจากที่ทางจังหวัดได้มีการขยายพื้นที่เขตหวงห้ามเพิ่มเป็น 5,400 เมตร ชาวประมงอวนรุนขนาดเล็กไม่สามารถออกทำประมงนอกเขตที่กฎหมายกำหนดได้ เพราะต้องเสี่ยงกับคลื่นลมซึ่งหากชาวประมงกลับเข้าไปทำประมงในเขตหวงห้ามก็มักจะถูกเจ้าหน้าที่จับกุม และริบเครื่องมือทำประมงการนำเรือมาปิดเส้นทางเดินเรือนับว่าเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายขัดต่อพระราชบัญญัติการเดินเรือ แต่ชาวประมงก็นำวิธีการดังกล่าวมาใช้ เพื่อเป็นข้อต่อรองกับรัฐ เพื่อให้ได้รับการเจรจาจากอธิบดีกรมประมง การปฏิบัติการค้าอั้งพ่วงเหล่านี้ชาวบ้านเรียกว่า “คืออั้งพ่วงอัญญา” ซึ่งเป็นเหมือนการประกาศ ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบที่ไม่เป็นธรรมต่อชาวบ้าน เพราะชาวประมงเห็นว่าที่ผ่านมการกระทำของรัฐก็ไม่เป็นธรรมกับชาวประมง

ภาพประกอบที่ 11 ภาพวาดแนวกันเขตให้เรือร่นขนาดเล็กทำการประมงหลังจากมีการตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวประมงโดยให้ชาวประมงเข้ามาหลบคลื่นลมได้ในบริเวณส่วนกลางที่เหลือ

ที่มา : วาดโดยนรินทร์ ยุทธชัย 18 มิถุนายน 2554

กลุ่มชาวประมงยอปัก : การต่อรองขอใบอนุญาต

การทำประมงในพื้นที่อ่าวนครศรีธรรมราช นอกจากชาวประมงจะเลือกใช้เครื่องมืออวนรุน อวนลาก ซึ่งเป็นเครื่องมือประเภทเคลื่อนที่เป็นส่วนใหญ่แล้ว ยังพบว่ายังมีการใช้เครื่องมือประเภทประจำที่อีกหลายชนิด แต่ที่เป็นการใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุด คือ ยอปัก (รั้วไซ้ฆามา) ซึ่งปักอยู่เต็มบริเวณอ่าว การทำประมงโดยใช้เครื่องมือประจำที่ประเภทนี้ตามหลักกฎหมายแล้ว ชาวประมงจะต้องมีการขออนุญาตจากกรมประมง ในการปักเครื่องมือทั้งนี้เพราะการปักเครื่องมือจะต้องปักในเขตพื้นที่อนุญาต และต้องขออนุญาตในการใช้เครื่องมือ โดยกรมประมงจะให้สิทธิในการใช้ประโยชน์ ในรูปแบบของการออกอาชญาบัตรให้กับชาวประมง ซึ่งหากไม่ได้รับการอนุญาตก็ไม่สามารถทำประมงด้วยเครื่องมือดังกล่าวได้ แต่ในปัจจุบันพบว่า ถึงแม้ว่าเครื่องมือยอปักที่ชาวประมงใช้กัน ส่วนใหญ่แล้วไม่ได้รับให้จดทะเบียน และเสียบางชนิดก็ต้องตามกฎหมายก็ตาม แต่กลับพบว่าชาวประมงกลุ่มนี้ยังคงสามารถทำประมงอยู่ได้โดยไม่ถูกรื้อถอนเครื่องมือ ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าชาวประมงกลุ่มนี้ยังคงทำประมงอยู่ได้อย่างไร โดยไม่มีใบอนุญาตอย่างถูกต้องในการทำประมง

ยอปักเป็นเครื่องมือประเภทเครื่องมือประจำที่⁶ โดยการตั้งยอปักชาวประมงจะนิยมตั้งในบริเวณที่น้ำลึกประมาณ 1-3 เมตร จากค้ำบอกเล่าของ สุเทพ กล่าวว่า ยอปักมีการทำกันมาอย่างยาวนาน หากจะนับไปถึงที่มาที่ไปของการใช้เครื่องมือชนิดนี้ ต้องนับย้อนไปถึง 3 ช่วงอายุคน ในช่วงแรกการทำประมงด้วยยอปักชาวประมงจะตั้งค้ำ ในบริเวณปากบางเท่านั้นใช้ตุ้มน้ำที่ปักกับเส้นด้ายมาใช้เป็นอุปกรณ์ดักจับ โดยสมัยก่อนยังไม่มีการสร้างเป็นกระต๊อบ ฝืนยอที่ใช้จะไม่มีการเสริมปัง⁷ ลักษณะการดักจับโดยจะรอการไหลเวียนของกระแสน้ำพัดให้ปลาว่ายเข้ามา ตัดในตุ้มซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะใช้ค้ำในช่วงเวลาน้ำลงเท่านั้น โดยต่อมาก็มีชาวประมงได้คิดวิธีการสร้างขอแบบใหม่ โดยเกิดการเรียนรู้จากการไหลของกระแสน้ำ และการว่ายทวนกระแสน้ำของสัตว์น้ำที่เห็นว่าสัตว์น้ำจะว่ายทวนกระแสน้ำ โดยจะในช่วงน้ำขึ้นปลาจะว่ายขึ้นมา ส่วนเวลาน้ำลง จะมีกุ้งว่ายสวนน้ำขึ้นมา ชาวประมงจึงได้ติดปักขึ้นมาเพื่อดักสัตว์น้ำที่ว่ายสวนน้ำมา หรือที่ชาวประมง เรียกว่า “ดักสวน” และได้มีการดัดแปลงมา สร้างเป็นกระต๊อบขึ้นมา เพื่อเป็นที่พักต่อมาก็ได้มีคนทำยอปักตามแบบนี้มาก (สุเทพ, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

⁶ เครื่องมือประจำที่ คือ เครื่องมือทำการประมง ซึ่งใช้วิธีลงหลักปัก ผูก ขึง รั้ว ถ่วง เพื่อให้เครื่องมืออยู่นิ่งอยู่กับที่เวลาทำประมง

⁷ ปัง คือ อุปกรณ์เสริมของฝืนยอที่ชาวประมงติดตั้งเพิ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจับสัตว์น้ำ หรือที่ชาวประมงเรียกว่าปัก

หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ขอปีก เป็นเครื่องมือที่มีลักษณะ คล้ายกับเครื่องมือ โพงพาง ก็จะต้องดักในกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยว เพื่อให้กระแสน้ำพัดเอาสัตว์น้ำเข้ามาในฝืนขย โดยเฉพาะของเนื้อวานที่ใช้เป็นชนิดแบบเดียวกับเครื่องมือประเภท โพงพาง แต่ด้วยลักษณะวิธีการ ดักสัตว์น้ำมีความแตกต่างกัน ทางกรมประมงจึงจะลุ่ม่อล้วยให้ชาวประมงยังสามารถทำขอปีกได้ ทั่วๆซึ่งที่จริงแล้วเป็นเรื่องที่ขัดต่อกฎหมาย แต่ทั้งนี้ยกเว้นขอปีกที่แอบปักขวางร่องน้ำหรือไม่มี ใบอนุญาต ส่วนที่ได้รับอนุญาตก็ต้องการมีการจำภาษีให้กับกรมประมงในทุกๆปี และจะต้อง ทำในพื้นที่บริเวณที่กำหนดไว้เท่านั้น

ถึงแม้การทำขอปีกจะได้มีการผ่อนปรนจากกรมประมงให้สามารถทำประมงต่อไป ได้แต่การทำประมงด้วยเครื่องมือดังกล่าวกลับก่อให้เกิดมุมมองที่มีความเห็นแตกต่างระหว่าง เจ้าหน้าที่รัฐ และชาวประมงขอปีกเอง กล่าวคือจากข้อมูลของกลุ่มอนุรักษ์ที่ได้มีการเก็บสถิติการ จับสัตว์น้ำจากขอปีกพบว่า เครื่องมือขอปีกนั้นสามารถจับสัตว์น้ำขนาดเล็ก ได้จึงทำให้เจ้าหน้าที่รัฐ มองว่า เครื่องมือขอปีกผิดกฎหมายในความรู้สึกของเจ้าหน้าที่รัฐ และมองว่าชนิดของเนื้อวานที่ นำมาใช้เป็นฝืนขย ไม่เหมาะสมที่จะทำประมงในเขตหวงห้ามได้ แต่ความรู้สึกดังกล่าวกลับเป็น ความรู้สึกที่ตรงกันข้ามกับชาวประมงเองที่เห็นว่า เครื่องมือขอปีกเปรียบเสมือนคั้งหม้อข้าวที่หล่อ เลียงหลายชีวิตในครอบครัว และเป็นมรดกสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน อย่างที่ลุงรมย์ สะท้อนให้ เห็นถึงความสำคัญของการทำประมงด้วยขอปีกว่า ในสมัยก่อนตนได้ประกอบอาชีพทำนา แต่ หลังจากที่ดินเคยทำนาแล้วกลับไม่ประสบผลสำเร็จจึงเลิกทำนามาใช้เครื่องมือขอปีกเลี้ยงครอบครัว ตั้งแต่นั้นมา (รมย์, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวประมงกลุ่มขอปีกนั้นมักไม่ค่อยมี ความรุนแรงมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับชาวประมงกลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้เพราะชาวประมงกลุ่มนี้ยังสามารถถือประโยชน์ในการอนุรักษ์ของรัฐได้ กล่าวคือทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ต่างตอบแทน ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวประมงที่มีร่วมกัน คือ ขาซึ่งที่ชาวประมงปักอยู่นั้นเป็นการใช้ไม้ไผ่ จำนวน 2,000 ท่อนต่อหนึ่งขั้ง สามารถเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหอย และสัตว์น้ำหลายๆชนิด เปรียบเสมือนกับปะการังเทียม ด้วยเหตุผลดังกล่าว ถึงแม้ว่าเครื่องมือขอปีกจะถูกมองว่าทำลาย พันธุ์สัตว์น้ำ แต่เจ้าหน้าที่เห็นว่าขาซึ่งยังเป็นองค์ประกอบที่มีประโยชน์ต่อสัตว์น้ำจึงยังไม่ ยกเลิกการทำประมงด้วยขอปีก ชาวประมงจึงยังประกอบอาชีพด้วยเหตุผลของการปักขาซึ่งเพื่อเป็น ที่อาศัยของหอย จึงทำให้ชาวประมงกลุ่มขอปีก นำเหตุผลดังกล่าวมาเป็นข้อต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ อยู่เสมอ ได้แต่สภาพปัญหาในปัจจุบัน คือเกิดจากการที่ชาวประมงมีการปรับเปลี่ยนลักษณะของ อุปกรณ์อย่างหนึ่งที่สำคัญของเครื่องมือประเภทนี้ คือการเปลี่ยนจากฝืนขย มาใช้ถุงวนดักที่เป็น เครื่องมือผิดกฎหมาย ซึ่งตาม พ.ร.บ. ประมง 2490 ฝืนขยที่ชาวประมงเลือกใช้ เป็นเครื่องมือดักจับ

นั้นเป็นเครื่องมือในพิกัต⁸ ซึ่งการจะใช้เครื่องมือในพิกัตทำการประมงได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากระบบข้อมูล และเสียภาษีเงินอากร จึงนับว่าเป็นการทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

สุเทพ ชาวประมงที่ใช้เครื่องมือขอปีก ได้กล่าวให้เห็นถึงความสำคัญของการมีใบอนุญาตในการประกอบอาชีพประมงว่า ในสมัยก่อนการออกไปทำขอปีกจะต้องถือใบอนุญาตออกไปด้วยทุกครั้ง หากเจ้าหน้าที่ออกตรวจแล้วพบว่าไม่มีใบอนุญาต จะถูกจับกุม และริบเครื่องมือ เพราะถือว่าไม่ได้รับอนุญาต ทั้งนี้เหตุผลหลักของกรมประมงที่ต้องให้ชาวประมงมีใบอนุญาตและต้องพกติดตัวด้วยนั้น เพราะต้องการควบคุมชาวประมง เพื่อป้องกันชาวประมงหลบหนีการจ่ายภาษี เพราะในช่วงหลังปรากฏว่า มีชาวประมงขอปีกลักลอบขอปีกในทางร่องน้ำขวางทางเดินเรือและตอนนี้เมื่อชาวประมงเปลี่ยนมาใช้ถุงตาดีเป็นจำนวนมาก ทางกรมประมงจึงต้องระงับการออกใบอนุญาต (สุเทพ, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

แต่หากพิจารณาถึงความจำเป็นที่ชาวประมงต้องมีการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์จากฝืนยอมมาเป็นถุงอวนตาดีแล้วนั้น เพราะชาวประมงเองก็มีเหตุผลที่จำเป็น กล่าวคือในสภาพปัจจุบันชาวประมงจำเป็นต้องมีการขยายพื้นที่ขอปีกเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มกำลังในการจับปลาให้เพียงพอต่อการยังชีพ เพราะช่วงหลังสภาพสัตว์น้ำลดลงมาก ชาวประมงบางส่วนที่มีจำนวนขอปีกหลายช่องจึงจำเป็นต้องมีการตัดแปลงซั้งข่อย โดยไม่มีการปักซั้ง และจำเป็นต้องนำถุงอวนตาดีมาใช้แทนฝืนยอมเพื่อเป็นลดต้นทุน เพราะในการปักซั้งต้องใช้ต้นทุนที่สูง โดยต้องใช้ไม้ไผ่จำนวน 1000,- 2,000 ท่อนเฉลี่ยแล้วใช้ไม้ปักซั้งละ 2,000- 3,000 บาท ซึ่งการปักต้องใช้ไม้ไผ่จำนวนมาก ส่วนไม้ที่นิยมใช้คือ ไม้ไผ่และ ไม้อีกชนิดหนึ่ง คือ ไม้ตุ่ม ที่เป็นไม้ที่ขึ้นบริเวณป่าชายเลน การจะตัดไม้ชนิดดังกล่าวมาใช้ก็เสี่ยงกับการถูกจับกุม เพราะป่าชายเลนทั้งหมดได้ถูกประกาศ ให้เป็นพื้นที่ป่าสงวน ชาวประมงจึงมีความจำเป็นต้องมีการตัดแปลงมาใช้ถุงอวนตาดี เพื่อเป็นการลดต้นทุน อีกทั้งการใช้ถุงอวนตาดียังเป็นการช่วยเป็นการผ่อนแรงให้ช่วงที่คลื่นลม แรงชาวประมงไม่จำเป็นต้องมายกคันยอหลายครั้งสามารถดักตั้งเอาไว้ได้

การกระทำดังกล่าวของชาวประมง กลับถูกมองว่าเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำโดยทางเจ้าหน้าที่รัฐอ้างว่าถุงอวนตาดีสามารถดักจับสัตว์น้ำขนาดเล็กได้จำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ทางกรมประมงจึงนำเรื่องดังกล่าว มาเป็นข้ออ้างเพื่อระงับใบอนุญาตการทำประมงด้วยเครื่องมือขอปีก จากการสัมภาษณ์ วิจิต (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่ประมงรายหนึ่งเกี่ยวกับสาเหตุการระงับใบอนุญาตขอปีก กล่าวว่าการทำงานประมงขอปีกนั้นมีการทำกันมาอย่างยาวนานซึ่งการทำงานประมงด้วยเครื่องมือดังกล่าว ชาวประมงจะต้องมาขออนุญาตทางประมงอำเภอซึ่งทางเจ้าหน้าที่ปกครองเขต

⁸ เครื่องมือในพิกัตคือ เครื่องมือประมงที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 1 ซึ่งระบุชื่อลักษณะวิธีใช้ในกฎกระทรวง

เอาไว้ในพื้นที่อนุญาต แต่ที่ผ่านมาชาวประมงบางกลุ่มเมื่อเห็นว่าทำแล้วได้ผลออกมาดี ก็แอบไปปักขวางในร่องน้ำซึ่งในส่วนนี้เราต้องควบคุม อีกทั้งมีการลักลอบใช้ถุงอวนตาถี่เป็นจำนวนมากซึ่งการออกใบอนุญาตนั้นต้องยึดตามนโยบายจากกรมประมงเป็นหลัก เพราะตามกฎหมายระบุไว้แค่ถุงโพงพางที่ใช้ประกอบกับโพงพาง รั้วไซมาน แต่ไม่มีการออกใบอนุญาตถุงอวนตาถี่ จึงต้องให้ชาวประมงปรับมาเปลี่ยนใช้คืนยอทั้งหมดจึงสามารถออกใบอนุญาตได้ (วิจิต (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 22 กันยายน 2555)

จากการสัมภาษณ์ชาวประมงขอปัก พบว่าถึงแม้ในสภาพปัจจุบัน การทำประมงส่วนใหญ่ชาวประมงล้วนแล้ว ไม่มีใบอนุญาตในการทำประมงอย่างถูกต้อง แต่ชาวประมงยังคงจัดขึ้นที่จะทำประมงต่อไป ถึงแม้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องที่ต้องเสี่ยงกับการถูกรื้อถอนเครื่องมือและการถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ แต่ทั้งนี้ชาวประมงก็พบว่าทางเจ้าหน้าที่เองก็ไม่ได้เข้มงวดตามกฎหมาย และไม่มีการจับกุมแต่ประการใด จึงได้ใช้โอกาสดังกล่าวจากช่องว่างจากความหย่อนยานของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เองในการเข้าทำประมง

ลุงธ ชาวประมงขอปักรายหนึ่งกล่าวให้เห็นถึงความเข้มงวดของการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐในอดีตว่า ในสมัยก่อนจะมีเจ้าหน้าที่ประมง มาเก็บภาษีทุกๆปีโดยจ่ายครั้งละ 50 บาท โดยครั้งล่าสุดมีเจ้าหน้าที่เก็บค่าภาษีของชาวประมง แล้วก็นำเงินค่าภาษีไปด้วย ชาวประมงก็ไม่ได้รับใบภาษีจนมาทราบในคราวหลังว่า ทางประมงอำเภอได้มีการควบคุมการออกใบอนุญาตเครื่องมือประจำที่ซึ่งชาวประมงต้องเสียเงินค่าภาษี โดยไม่ได้รับใบอนุญาตกลับมา ลุงธสันนิษฐานว่า เรื่องที่ชาวประมงลักลอบใช้ถุงตาถี่ คงเป็นสาเหตุที่ไม่ได้รับใบอนุญาตจากกรมประมง (ธ, สัมภาษณ์ 26 ตุลาคม) แต่นัยเรื่องของการเพิกถอนใบอนุญาตกลับมีการตั้งข้อสงสัยอย่างมากมาย

ในเรื่องเดียวกันนี้ สมาน ชาวประมงจากชุมชนท่าซึกมีความเห็นที่แตกต่างถึงการถูกระงับใบอนุญาตว่า เรื่องดังกล่าวมีนัยที่แอบแฝง กล่าวคือสาเหตุหนึ่งที่ทางกรมประมงไม่ออกใบอนุญาตขอปักให้ เพราะว่าการนำพื้นที่ดังกล่าวที่ชาวบ้านวางขอปักซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาจัดสรรให้เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยง การที่เจ้าหน้าที่ออกใบอนุญาตให้กับชาวประมงเจ้าหน้าที่อาจไม่สามารถรื้อถอนเครื่องมือได้ในภายหลังจึงต้องมี การงคออกใบอนุญาตเพื่อเป็นการตัดไฟตั้งแต่ต้นลม (สมาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2555)

ปัจจุบันขอปักเป็นเครื่องมือที่ใช้กันอยู่มากในพื้นที่อ่าว มีราคาหลังละ 30,000-50,000 บาทยกเว้นในพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ เช่น ในบริเวณช่วงต่อระหว่างปากคลอง กับอ่าวซึ่งพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์และมีน้ำไหลเชี่ยว ยอที่ตั้งในบริเวณนี้จะมีราคาสูงถึง 200,000 บาท ข้างในสามารถบรรจุคนได้ 3-4 คน โดยจะมีห้องนอนและที่นั่ง

สำหรับยกยอชาวประมงส่วนใหญ่จะใช้เวลาในขอเป็นส่วนใหญ่ และจะขึ้นฝั่งเมื่อนำปลามาขาย การเข้าครอบครองสิทธิในสมัยก่อนชาวประมงจะได้รับสิทธิจากกรมประมงในการจับจองพื้นที่ ตามที่กรมประมงได้กำหนดเอาไว้ในปัจจุบัน การเข้าครอบครองสิทธิจะทำได้โดยการใช้ทุนซื้อต่อกัน เพราะในปัจจุบันทางกรมประมงจะไม่อนุญาตให้มีการปักเพิ่ม

ถึงแม้ว่าความจำเป็นของชาวประมง ที่ต้องการคัดแปลงมาใช้ถุงอวนตาถี่กับข้อกฎหมายเป็นเรื่องที่ขัดกัน แต่สำหรับชาวประมงแล้ววิธีการดังกล่าวกลับเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อในการหาทางออกและการ เป็นการเอาตัวรอด ให้การประกอบอาชีพประมงด้วยเครื่องมือชนิดนี้สามารถอยู่ได้ในปัจจุบัน

เสรี ชาวประมงขอปัก กล่าวว่าเราขอรับว่าการที่เราใช้ถุงอวนตาถี่มันเป็นเรื่องที่ผิดเงื่อนไขที่ทางกรมประมงได้ตั้งไว้ แต่ในเมื่อเจ้าหน้าที่ไม่เข้มงวดมากนักก็จะยังใช้ต่อไปซึ่ง บางครั้งก็มีปลาตัวเล็กติดมาบ้าง แต่ปลาส่วนใหญ่ก็เข้ามาในขอเองแต่การทำประมงจะต้องปรับตัว ให้เข้ากับระบบนิเวศด้วย โดยเฉพาะในช่วงลมมรสุมที่ในอ่าวมีคลื่นลมแรงคือในช่วง พฤศจิกายน- ธันวาคม หลายครั้งที่ซึ่งขอยถูกพัดจนเสียหาย ซึ่งเป็นเรื่องที่เสี่ยงต่อชีวิตอย่างมาก ชาวประมงขอปัก จำเป็นต้องใช้ถุงอวนตาถี่ เพราะหากใช้ฝืนขอเพียงอย่างเดียวจะต้องใช้เวลาในการมายกคันขอทุกๆ 2-3 ชั่วโมงซึ่งชาวประมงแต่ละคนจะมี ข้างขอ 4-5 ซองหากใช้ถุงอวนตาถี่สามารถตั้งไว้ได้ 2-3 วัน ถึงเราคิดในทีของเราไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อนเราไม่ได้ทำลายเครื่องมือของใคร (เสรี, สัมภาษณ์ วันที่ 27 ตุลาคม 2555)

ในเรื่องเดียวกันนี้ ชัยยัน หนึ่งในชาวประมงขอปัก กล่าวว่า การที่ชาวประมงต้อง มาใช้ถุงตาถี่เพราะการใช้ฝืนขอจะต้องมีองค์ประกอบของเครื่องมือ คือ ไม้ไฟซึ่งในปัจจุบัน ไม้ไฟมี ราคาแพง และหายาก เมื่อมีการสั่งซื้อไม้ไฟก็มักจะถูกตำรวจจับกุม ต้องเสียค่าปรับให้กับตำรวจ บางครั้ง จะดักจับหรือตามไปจับในขณะที่ปักข้างขอ ซึ่งทางกรมประมงก็ไม่เคยเข้ามาช่วยเหลือแต่ อย่างไม่ ชัยยัน กล่าวเพิ่มเติมว่า การเสียภาษีชาวประมงทุกคนพร้อมจะเสีย แต่ทางกรมประมงมี ข้อจำกัดเพราะภาษีถุงตาถี่ไม่มีระบุไว้ในข้อกำหนดเครื่องมือในพิกัด แต่หากว่าชาวประมงเปลี่ยน มาใช้ ฝืนขอปักทั้งหมดทางประมงอำเภอจะออกไปตรวจและออกไปอนุญาตให้ ซึ่งการใช้ ถุงตาถี่ เป็นเรื่องที่ขัดหลักการของทางกรมประมง และเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ในขณะที่เรื่องของการขอ ใบอนุญาตยังเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการไกล่เกลี่ยกันระหว่างกลุ่มขอปักกับเจ้าหน้าที่ประมงแต่ หากเจ้าหน้าที่จะมาจับกุมจริงๆ ชาวประมงก็เดือดร้อนเพราะคนที่ทำประมงรายได้ก็ไม่ได้มากมาย (ชัยยัน, สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2555)

จากการที่ผู้วิจัยได้นั่งเรือเพื่อสำรวจ ระบบนิเวศรอบอ่าวกับชาวประมงกลุ่มข่อยปึกเองและการได้มีโอกาสพูดคุยกับชาวประมงที่ขังข่อยปึกในแต่ละหลัง ผู้วิจัยจะสังเกตเห็นว่าชาวประมงได้มียุทธวิธี เพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ กล่าวคือชาวประมงกลุ่มข่อยปึกจะมีการดัดแปลงขังข่อยปึกทั้งที่มีหลังคา และ ไม่มีหลังคา ซึ่งจากการสังเกตจะเห็นว่า ขังข่อยปึกที่ไม่มีหลังคาส่วนใหญ่จะเป็นการดักโดยใช้วิธีการดักด้วยถุงอวนตาถี่ เพราะขังข่อยดังกล่าวจะไม่มีคนเฝ้า ชาวประมงจะปล่อยทิ้งไว้ เมื่อถึงเวลาจะออกมาดู ส่วนหลังที่มีหลังคาส่วนใหญ่จะใช้ฝืนขอแต่บางครั้งจะมีการใช้ถุงอวนตาถี่สอดไว้ด้านล่างเพื่อตบตาเจ้าหน้าที่

อย่างเช่น กรณีของ พี่ไข่ (นามสมมติ) ชาวประมงข่อยปึกรายหนึ่งกล่าวว่า ตนเองนั้นมียอทั้งหมด 9 ข้อง ปัจจุบันนี้ ยอทั้ง 9 ข้อง จับปลาได้ไม่ถึง 1 กิโลกรัมต่อวัน ซึ่งในการจะยกยอทั้ง 9 ข้องนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างลำบาก เพราะอายุค่อนข้างมากแล้ว ส่วนใหญ่จะแอบใช้วิธี “สอดไส้” โดยตนจะแกล้งนำเอาฝืนขอตั้งไว้ข้างบนเพื่อเวลาที่เจ้าหน้าที่ออกตรวจจะได้ไม่ต้องเป็นที่สังเกต และภายใต้ถุงยอที่ตั้งไว้ข้างบนตนจะนำเอาถุงอวนตาถี่ซ่อนไว้ข้างล่าง อีกชั้นหนึ่งซึ่งผู้วิจัยมองว่าการตั้งขังข่อย และการเลือกใช้ชนิดอวนของชาวประมงข่อยปึกเป็นอีกยุทธวิธี (tactic) หนึ่งที่ชาวประมงนำมาใช้ในการต่อสู้ต่อรอง ทั้งจากการปรับ ใช้เครื่องมือให้เข้ากับระบบนิเวศของอ่าวซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่มีคลื่นลมแรง และหลีกเลี่ยงจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่ (พี่ไข่ (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 11 พฤศจิกายน 2555)

ภาพประกอบที่ 12 ฝืนขอที่ได้รับอนุญาตในการขอจดอาชญาบัตร
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย 11 พฤศจิกายน 2555

ภาพประกอบที่ 13 ถุงอวนตาถี่ที่ชาวประมงลัดลอบใช้สลับกับถุงขอ
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย 11 พฤศจิกายน 2555

จากสภาพปัญหาในปัจจุบันที่ชาวประมงกลุ่มขอปีก ที่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดต่างๆ ทั้งจากภาวะต้นทุน ความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ อีกทั้งข้อบิปรัดของกฎหมายที่ได้พยายามให้วิถีชีวิตการทำประมงด้วยเครื่องมือขอปีกกลายเป็น “ขอปีกเถื่อน” ซึ่งเป็นคำนิยามให้กับการใช้เครื่องมือขอปีกที่ไม่มีใบอนุญาตในการประกอบอาชีพอย่างถูกต้อง อีกทั้งไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีความเสี่ยงต่อการถูกจับกุม ถูกบังคับไม่ให้ทำประมงด้วยเครื่องมือดังกล่าวจึงทำให้ชาวประมงขอปีกตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงเกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาเพื่อขีดโยงให้ชาวประมงเกิดการรวมกลุ่มกัน โดยมีการรวมกลุ่มกันครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อปี 2553 โดยมี ลุงธรเป็นประธานกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการจัดระเบียบให้ชาวประมงที่เป็นสมาชิกของกลุ่มหันกลับมาใช้ฝืนขอทั้งหมด เพราะเห็นว่าหากชาวประมงต่างคนต่างทำย่อมเป็นอุปสรรคในการจัดระเบียบดังกล่าว ทั้งนี้หากชาวประมงใช้เครื่องมือถูกกฎหมายก็จะใช้ เงื่อนไขดังกล่าวเป็นข้อต่อรองขอใบอนุญาตจากกรมประมง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวประมงบางคนกลับไม่เห็นด้วย และไม่ยอมเข้าร่วมกลุ่ม ทั้งนี้เพราะเห็นว่าถึงแม้ว่าชาวประมงจะรวมตัวและหันกลับ มาใช้ฝืนขอแต่ทางกรมประมงก็ไม่สามารถออกใบอนุญาตให้กับชาวประมงได้เพราะทางกรมประมงได้มีการยกเลิกการออกใบอนุญาตไปก่อนหน้านี้แล้ว

ถึงแม้ว่าการรวมกลุ่มขอใบอนุญาตจากกรมประมง จะเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างเจรจาระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวประมง แต่การรวมกลุ่มของชาวประมงยังเป็นการเสริมสร้างพลังให้กลุ่มขอปีก ในการต่อสู้กับชาวประมงด้วยกันที่มักจะ เข้ามาลักลอบขโมยปลาในซั้งขอยจนบางครั้งมีการถึกฝืนขอ และลักขโมยจนได้รับความเสียหาย ไม่คั้นขอก็มักจะมีการขโมยกันบ่อย เพราะไม่มีคนคอยเฝ้า ชาวประมงจะทิ้งเครื่องมือทำมาหากินไว้ เพราะยากลำบากในการขนกลับไปเมื่อถูกขโมยก็สร้างใหม่ เพราะของหายในทะเลไม่สามารถหาหลักฐานได้บางช่วงมักจะมีกลุ่มชาวประมงจากปากพนัง ส่วนใหญ่แล้วเป็นชาวประมงมุสลิมมักจะนำอวนล้อมมวนวางล้อมซั้งขอยปีกของตนแล้วใช้วิธีขุดปลาที่ฝังอยู่หน้าดินขึ้น เพื่อไล่ต้อนให้ปลาเข้าในอวนล้อมแทนที่ปลาจะเข้ามาในขอตักไว้ ซ้ำร้ายกว่านั้นบางครั้งถึงขั้นโยนยาเบื่อปลาส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำหลายชนิดซึ่งการรวมกลุ่มกันนั้น ชาวประมงจะช่วยเป็นหูเป็นตากันเฝ้าระวังซั้งขอยของสมาชิกในกลุ่มเพื่อไม่ให้มีชาวประมงกลุ่มอื่นเข้ามา ก็จะคอยส่งเสียงดังเพื่อขับไล่ นอกจากนี้ชาวประมงบางคนก็จะใช้ยุทธวิธีอื่นๆ เสริมด้วย เช่นการปักไม้ไผ่ล้อมซั้งขอยปีกลักษณะคล้ายๆกับคอกหอยแครงเพื่อเป็นกับดักให้เครื่องมือของอีกฝั่งถึกขาด

ประเด็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง สำหรับชาวประมงกลุ่มขอปีกซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่าขอยปีกนั้นมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ร้วไชมาน” ซึ่งเป็นเครื่องมือต้องห้ามตามประกาศกระทรวง 2521 แต่จากการสังเกตพบว่า ชาวประมงกลับไม่มีชาวประมงคนไหนเรียกเครื่องมือดังกล่าวว่าร้วไชมาน แต่อย่างไรก็ตามชาวประมงจะเรียกเครื่องมือชนิดนี้ว่าขอยปีกทั้งหมด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการนิยามลักษณะนี้เป็นการเลียงบาตอย่างหนึ่ง ที่สามารถให้การทำประมงชนิดนี้อยู่ได้อย่างยาวนานเพราะในทางกฎหมายแล้ว ถ้อยคำของกฎหมาย ล้วนมีความหมายของถ้อยคำ ซึ่งความแท้หรือชนะจะอยู่ที่การใช้ถ้อยคำในการโต้เถียงกัน อีกทั้งคำว่าขอยปีกที่ชาวบ้านให้นิยามนั้นยังเป็นการสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่มีมาอย่างยาวนาน

กลุ่มชาวประมงโพงพาง : การขอผ่อนผันการรื้อถอนโพงพางจนกว่าจะปรับเปลี่ยนอาชีพได้

นอกจากกลุ่มชาวประมงสองกลุ่มที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว กลุ่มชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มประมงที่ใช้เครื่องมือโพงพาง การประกอบอาชีพประมงด้วยเครื่องมือโพงพาง ของชุมชนแถบนี้มีกันมาอย่างยาวนาน โดยเริ่มตั้งแต่บริเวณชุมชนท่าชักจนถึงชุมชนในบริเวณ ฝั่งปากพนัง ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยได้มีการเก็บข้อมูลชาวประมงทั้งสองฝั่งคือชาวประมงในบริเวณอำเภอเมือง และจากอำเภอปากพนัง ทั้งจากชุมชนท่าชัก ชุมชน ปากนคร และ

พื้นที่บางส่วนของอำเภอปากพนัง ทั้งนี้เพราะการต่อสู้ของชาวประมงโพรงพางนั้นเป็นการต่อสู้ร่วมกันของชาวประมงทั้งสองฝั่ง ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

เครื่องมือโพรงพางเป็นเครื่องมือประเภทประจำที่ การทำประมงด้วยเครื่องมือชนิดนี้มีใช้กันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะ ชาวประมงในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำ ที่มีการใช้เครื่องมือชนิดนี้กันมาก นอกจากนี้การทำประมงด้วยเครื่องมือโพรงพาง ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านที่รู้จักคิดค้นเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ในการดำรงชีพมาอย่างยาวนาน โดยเครื่องมือโพรงพางสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ โพรงพางหลัก โพรงพางใต้น้ำ โพรงพางปึก ซึ่งการทำประมงจะใช้วนที่มีความกว้างจากปากอวนถึงก้นถูงประมาณ 20-25 เมตร และความกว้างของปากอวนจะใหญ่และค่อยๆ ไล่ลงมาตามลำดับ และจะปึกกัน 6-10 ช่อง เรียงกันเป็นแถว ดักโดยใช้ปากอวนขนาดใหญ่ผูกติดกับเสาหลักในลักษณะ หันปากอวนรับกระแสน้ำ เมื่อกระแสน้ำไหลก็จะพัดเอาสัตว์น้ำผ่านติดเข้าไปในถูง แต่จากข้อมูลของกรมประมงกลับพบว่า ภูมิปัญญาของชาวบ้านอย่างโพรงพาง กลับกลายเป็นเครื่องมือที่ทำลายล้างพันธุ์สัตว์น้ำ ด้วยลักษณะของอุปกรณ์อย่างถูงโพรงพางที่เป็นลักษณะของอวนตาถี่ที่มีพื้นที่มาก จึงทำให้สัตว์น้ำขนาดใหญ่ รวมถึงสัตว์น้ำวัยอ่อนไม่อาจหลุดรอดไปผสมพันธุ์ได้จึงทำให้โพรงพางถูกมองเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อการสัญจรทางเดินเรือ และเป็นสาเหตุของการตื้นเขินของแหล่งน้ำด้วย เหตุผลดังกล่าว ทางกรมประมงจึงได้มีการกำหนดให้เครื่องมือโพรงพางเป็นเครื่องมือที่ผิดกฎหมายตาม พ.ร.บ. ประมง 2490 และได้มีควบคุมการใช้เครื่องมือประเภทนี้ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา โดยทางกรมประมงได้ออกประกาศกระทรวงในการห้ามใช้เครื่องมือดังกล่าวทุกแหล่งน้ำทั่วประเทศ แต่ก็ยังมีชาวประมงยังมีการลักลอบทำโพรงพาง ทั้งในแหล่งทำการประมงน้ำจืด ในแม่น้ำ ลำคลอง บริเวณที่ติดต่อกับทะเล มาจนถึงปัจจุบัน แต่หากพิจารณาถึงความเป็นมาของการทำประมงโดยโพรงพาง และกฎหมายที่บังคับใช้ กล่าวคือ เครื่องมือโพรงพางมีการใช้ประกอบอาชีพประมงมาก่อนมีการบังคับใช้ พ.ร.บ. 2490 แต่หลังจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว กรมประมงยังมีการอนุญาตให้ทำได้แต่จะต้องมีการมาขอจดทะเบียน แล้วทางกรมประมงจะกำหนดจุดที่สามารถทำในบริเวณไหน หลังจากปี 2491 เป็นต้นมา ทางกรมประมงต้องการคุมกำเนิดโพรงพาง โดยไม่รับจดทะเบียนให้โพรงพาง หากมีการทำขึ้นมาเอง หรือปึกเองโดยไม่ขออนุญาต จะถูกนิยามว่าเป็น “โพรงพางเถื่อน” ส่วนผู้ที่ถือใบอนุญาตก่อนหน้าที่จะมีการยกเลิก ก็สามารถถือครองในสิทธิตรงนั้นได้จนผู้ขออนุญาตจะเสียชีวิต ใบอนุญาตดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะถ่ายทอดต่อลูกหลานหรือขายต่อได้

ดังนั้นหากพิจารณาตามเงื่อนไขของกฎหมายว่า โพงพาง เป็นเครื่องมือทำการประมงที่ ผิดกฎหมายหรือไม่ หากพิจารณาจากกฎหมายที่ทางรัฐนำมาอ้างคือที่ ส่วน พ.ร.บ ประมง 2490 ห้ามใช้โพงพาง แต่บทบัญญัติดังกล่าวไว้ด้วยว่าเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ซึ่งก็หมายความว่า ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่อนุญาตก็ทำได้ และเครื่องมือโพงพางเป็นเครื่องมือที่ได้รับอนุญาตมาก่อน จนกระทั่งมีกฎหมายออกมา และมีนโยบายที่จะลดโพงพางในปี 2521 กรมประมงจึงออกกฎกระทรวงประกาศกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ห้ามมีการใช้โพงพางในทุกแหล่งน้ำ หากถามว่าโพงพางเป็นเครื่องมือผิดกฎหมายหรือไม่ จึงมีเงื่อนไขว่าจะให้ถูกหรือผิดก็ได้แล้วแต่ดุลพินิจจากเจ้าหน้าที่ หรือหากพิจารณา พ.ร.บ. การเดินเรือในน้ำไทย 2456 ตามมาตรา 92 ที่ระบุว่าเครื่องมือโพงพางเป็นเครื่องมือที่กีดขวางทางเดินเรือ แต่ในกฎหมายระบุว่าห้ามใช้โพงพางจะห้ามเฉพาะในเขตท่าเรือกรุงเทพเท่านั้น ส่วนนอกเขตกรุงเทพสามารถทำได้

ในช่วงของปี 2555 การรื้อถอน โพงพางของทางกรมประมง ได้กลายมาเป็นประเด็นร้อนทางสังคมอีกครั้ง มีชาวประมงกลุ่มโพงพางออกมาคัดค้านการรื้อถอนหลายพื้นที่นับได้ว่าในช่วงการควบคุมเครื่องมือ โพงพางอย่างเข้มงวด โดยทางกรมประมงได้ใช้อำนาจผ่านมติของคณะรัฐมนตรีวันที่ 24 เมษายน 2555 ในการออกคำสั่งในการประกาศรื้อถอนโพงพางเพราะที่ผ่านมารื้อถอนโดยกรมประมงเองได้ถูกการคัดค้านจากมวลชนมาตลอด อีกทั้งกฎหมายระดับกระทรวงเองก็ยังไม่มีการบังคับใช้ อย่างจริงจัง (sanction) และชาวประมงเองก็ไม่สามารถหาอาชีพอื่นรองรับได้ เมื่อทางกรมประมงเริ่มมีการรื้อถอน โพงพางในแต่ละพื้นที่ กลุ่มชาวประมงเองก็ได้มีการต่อสู้โดยการยื่นหนังสือขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย

ในส่วนของในพื้นที่อำเภอศรีธรรมราช ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวประมงโพงพางกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ พบว่ามีปัญหาอย่างยาวนาน เจ้าหน้าที่รัฐมีการประกาศรื้อถอนเครื่องมือโพงพางอยู่ตลอด แต่ก็ไม่สามารถรื้อถอนได้ เพราะมีการใช้เครื่องมือประเภทนี้มากกว่า 1,000 คริวเรือน หากมีการรื้อถอนในทันที อาจจะมีผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจำนวนมาก ซึ่งทำให้กลุ่มชาวประมงยังคงได้รับการผ่อนผันให้ทำกันมาตลอด จะเห็นว่าการต่อรองของชาวประมงกลุ่มโพงพางกับรัฐนั้น นับว่ามีการต่อรองผ่อนผันกันมาโดยตลอด เหตุการณ์ดังกล่าวเริ่มเห็นชัดในช่วง ของปี 2554 นับตั้งแต่วันที่ 4 กันยายน 2554 เดช (นามสมมติ) ชาวประมงโพงพางรายหนึ่ง กล่าวว่าช่วงเวลาดังกล่าวทางจังหวัดได้มีประกาศรื้อถอน โดยมีเจ้าหน้าที่ประมาณ 9-10 คน นั่งเรือตรวจการจำนวน 3 ลำ นำประกาศการรื้อถอนมาติดที่โพงพาง โดยในเนื้อหาของประกาศดังกล่าวคือให้ชาวประมงรื้อถอนเครื่องมือโพงพาง ภายใน 30 วัน แต่ชาวประมงส่วนใหญ่ไม่สามารถรื้อถอนได้ เพราะหากรื้อถอนแล้วชาวประมงยังไม่มีอาชีพอื่นรองรับ เมื่อหลังจากได้รับประกาศดังกล่าว เพียง 15 วัน เจ้าหน้าที่ได้มีการดำเนินการรื้อถอน มีโพงพางบางส่วนโดนรื้อถอน

ชาวประมง ซึ่งเป็นเจ้าของโพงพางเองก็เลย เข้าไปกีดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่เอาไว้ก่อน แต่กำลังเจ้าหน้าที่กับประมงอาสา รวมแล้วมีมากกว่า 100 คนชาวประมงจึงจำเป็นต้องล่าถอยออกมา แต่ก็ไม่มีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้น ตอนนั้น โพงพางของตนก็ได้ถูกรื้อถอนด้วยเหมือนกัน ตนจึงไปขอต่อรองขอให้เจ้าหน้าที่รื้อถอนแค่ 10 ช่องก่อน เพราะหากรื้อถอนออกทั้งหมดชาวประมงต้องลำบากแน่ๆ แต่คำตอบที่ได้จากเจ้าหน้าที่คือ เมื่อเจ้าหน้าที่รื้อถอนเองก็ต้องรื้อถอนให้หมดไม่สามารถละเว้นไว้ได้ และได้พูดเพื่อให้ชาวประมงเองเห็นใจเจ้าหน้าที่ด้วย เพราะหากเขาไม่ทำตามหน้าที่ก็ถือเป็นการละเลยการปฏิบัติหน้าที่จริงๆ แล้วก็เห็นใจชาวบ้านอยู่ไม่น้อย (เดช(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 12 ตุลาคม 2554)

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวชาวประมงเห็นว่า การเจรจากับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ คงไม่ประสบความสำเร็จ และการอ่อนวอนขอความเห็นใจของชาวบ้านไม่สามารถช่วยหยุดการรื้อถอนได้ เพราะอำนาจทั้งหมดอยู่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงได้รวมกลุ่มกันไปขอความเห็นใจที่หน้าศาลากลางจังหวัด นำโดย นาย อำพร ชาวประมงจากชุมชนท่าซึก และนายโสภณ ร่วมกับชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนอีกประมาณ 400 คน ไปยื่นหนังสือและรวบรวมรายชื่อผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนไปให้ทางจังหวัดเพื่อพิจารณาขอผ่อนผันให้ชาวประมงประกอบอาชีพต่อไป ได้จนกว่าชาวประมงจะปรับเปลี่ยนอาชีพได้ ซึ่งการรวมตัว ของกลุ่มชาวประมงโพงพาง เป็นการรวมตัวกันของชาวประมงทั้งสองฝั่ง คือชาวประมงจาก อำเภอเมือง และอำเภอปากพนัง โดยขู่ว่า หากทางจังหวัดไม่ยอมเจรจา หรือผ่อนผันให้ชาวประมงทำประมง ไปก่อนที่จะปรับเปลี่ยนอาชีพ ได้ชาวประมงกลุ่ม โพงพางก็ไปเข้าร่วม กับกลุ่มกับชาวประมงอวนรุนซึ่งในขณะนั้นกลุ่มชาวประมงอวนรุนกำลังปิดอ่าว เพื่อกีดกันทางจังหวัดเหมือนกัน ซึ่งหากมีการรวมตัวกันของชาวประมงทั้งสองกลุ่มเป็นไปได้อย่างเสียหายอาจจะ เพิ่มขึ้นอีกก็ได้

จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประมง เกี่ยวกับความจำเป็นของภาครัฐที่ต้องมีการสั่งรื้อถอนโพงพาง เข้ม (นามสมมติ) เจ้าหน้าที่รายหนึ่ง กล่าวว่าทางภาครัฐต้องการให้มีการบริหารจัดการให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนที่สุด โดยยึดตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตอนหนึ่ง ที่ว่าทรัพยากรประมงจะต้องจัดให้เป็นระเบียบความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่าปล่อยพันธุ์ปลาให้ดี หรือเลี้ยงปลาให้เติบโต สำคัญที่ว่าตามธรรมชาติเราปล่อยปลาไปแล้ว มันจะผสมพันธุ์หรือไม่ผสมพันธุ์กันก็แล้วแต่ แต่ว่ามันก็เติบโตตามธรรมชาติใช้การได้ ปัญหาอยู่ที่การบริหารการจับปลา ไม่ใช่การเลี้ยงปลา สถานีประมงต่างๆ ก็ทำแล้ว แต่ที่จะต้องทำ คือบริหารเกี่ยวกับการจับปลาให้ประชาชนได้ประโยชน์จริงๆ ซึ่งหน้าที่ของเขาเอง คือต้องบริหารการจับปลาจับสัตว์น้ำให้ทุกภาคส่วนชาวประมงทุกคนทุกเครื่องมือสามารถจับสัตว์น้ำได้ให้ทุกคนมีประโยชน์ถ้วนหน้า ไม่ใช่ส่งเสริมให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมาตัดดวงผลประโยชน์ ด้วยที่ว่ากำลัง

เหนือกว่าคนอื่น โฟงพางเปรียบเสมือนเสือนอนกินทำได้ง่ายและจับสัตว์น้ำได้มาก ถึงแม้การประกาศใช้กฎหมายของทางราชการอาจจะส่งผลกระทบต่อประชาชนบางกลุ่มบ้างแต่ก็ต้องทำเพราะประกาศของกฎหมายก็เพื่อพี่น้องชาวนครศรีธรรมราช และคนทั้งประเทศ ได้มีทรัพยากรสัตว์น้ำไว้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เมื่อมีประกาศก็ต้องปฏิบัติ ถึงแม้จะมีผลกระทบต่อบางกลุ่มแต่ชาวประมงคิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นวิถีชีวิตจึงทำให้คิดสวนทางกัน (เข้ม(นามสมมติ),สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2554)

ถึงแม้ว่าคำสั่งการรื้อถอนเครื่องมือโฟงพาง จะมีกฎหมายออกมาบังคับอย่างชอบธรรม และมีเหตุผลของความจำเป็นของคนหลายกลุ่ม ที่มีแนวคิดในการอนุรักษ์ แต่ด้วยปัญหาความเดือดร้อนของชาวประมงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัญหาที่เร่งด่วน เพราะส่วนใหญ่แล้วจะทำประมงและขายวันต่อวัน อีกทั้งข้อเสนอที่ชาวประมงเคยเสนอให้กับรัฐ เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาแต่รัฐเองก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงทำให้ วิธีการแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าว ที่เป็นแนวทางเหมาะสมในสถานการณ์นี้ คือการทำให้กฎข้อบังคับต่างๆ มีข้อยกเว้นและมีการยืดหยุ่น กล่าวคือ ผลจากการเรียกร้องของชาวประมงในครั้งนั้น ทางเจ้าหน้าที่รัฐเอง จึงได้มีการเชิญตัวแทนกลุ่มชาวประมง 20 คน ไปทำข้อตกลงร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมีประมงจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้พิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน ซึ่งในการหาทางออกร่วมกันได้มีการตกลงกันพอสมควร แต่สุดท้ายผลของการเจรจาร่วมกันนั้น ทำให้กลุ่มชาวประมงสามารถยืดระยะเวลาในการประกอบอาชีพต่อไปได้อีก คือ ช่วงแรกคือช่วงตั้งแต่วันที่ 1-16 กันยายน 2554 ให้ชาวประมงได้ประกอบอาชีพประมง โดยใช้โฟงพางได้ตามปกติไปก่อน จนกว่าจะมีมติของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาวชาวประมง ซึ่งหลังจากนั้นมติดังกล่าว ทางภาครัฐยอมผ่อนปรนให้ กลุ่มชาวประมงได้ประกอบอาชีพต่อ โดยมีเงื่อนไขที่ให้ชาวประมงปฏิบัติตามกรอบที่วางไว้ดังนี้ คือให้พื้นที่ที่ไม่ได้ใช้เครื่องมือโฟงพางตลอดทั้งปี ให้มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมให้ชาวประมงสามารถประกอบอาชีพประมง โดยใช้เครื่องมือโฟงพางได้ พื้นที่โฟงพางไม่ได้ขวางลำน้าอนุญาตให้ใช้เครื่องมือโฟงพางได้ แต่ให้กำหนดความถี่ของช่องโฟงพางให้เหมาะสมกับความกว้างของลำน้าและขยายความถี่ของอวนให้มากขึ้น ซึ่งในส่วนนี้เองพบว่ามิตั้งชาวประมงที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว และบางส่วนที่พอมีทุนเริ่มมีการทยอยปรับเปลี่ยนอาชีพ เพราะเห็นว่าอาชีพ ที่ตนทำอยู่นั้นเริ่มไม่มีความมั่นคง ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐจะอ้างเหตุผลของการอนุรักษ์ เพื่อการรื้อถอนเครื่องมือทำกินของชาวประมง แต่ชาวประมงหลายส่วนมองว่าที่จริงแล้วต้นเหตุของปัญหาในการออกคำสั่งในการรื้อถอนครั้งนี้ มาจากการดำเนินการตาม โครงการจ้างชุดลอก และบำรุงร่องน้ากลุ่มผู้รับเหมาที่ไม่สามารถขุดร่องน้าได้ ไม่ใช่ประเด็นของการอนุรักษ์อย่างที่นำมากล่าวอ้าง เพราะการขุดลอกร่องน้าไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะมีโฟงพางกีดขวางอยู่ถึงแม้ว่าการต่อร่อง ผ่อนผันกับทางจังหวัด

ในครั้งนี้จะทำให้ชาวประมงได้ใช้ระยะเวลาในการทำประมงต่อไป แต่ชาวประมงก็ไม่มั่นใจว่าทางภาครัฐ จะมีการประกาศหรือถอนอีกตอนไหนทั้งนี้เพราะกฎหมาย ในการบังคับใช้ยังมีอยู่ และผู้ที่บังคับใช้คือเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่ได้รับความเดือดร้อนอย่างชาวประมง ที่ผ่านมาชาวประมงที่อยู่ได้ เพราะว่ามี การเจรจาผ่อนผันกันมา โดยตลอดซึ่งการเจรจาดังนี้ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งของการผ่อนผันที่ผ่านมา

อย่างที่กล่าวในข้างต้นแล้วว่าปัญหาการรื้อถอนเครื่องมือ โพงพางกลับมาเป็นประเด็นร้อนทางสังคมอีกครั้งในปีถัดมา คือปี 2555 โดยมติคณะรัฐมนตรีมีคำสั่งให้รื้อถอนเครื่องมือ โพงพาง ในทุกแหล่งน้ำทั่วประเทศ โดยมีการทยอยเริ่มรื้อถอนมาในแต่ละพื้นที่ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเดียวกับ การเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัย ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสได้ทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ได้ดียิ่งขึ้น กล่าวคือในช่วงตั้งแต่วันที่ 26 กันยายน 2555 เจ้าหน้าที่เริ่มมีการรื้อถอนเครื่องมือจนในช่วงเวลาตั้งแต่ 10.30 ของวันที่ 27 กันยายน 2555 ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากลุ่มชาวประมง โพงพาง ที่ได้รับความเดือดร้อน จากการรื้อถอนครั้งนี้เริ่มมีการทยอยไปรวมตัวกันเรียกร้อง แก่ทางผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อเรียกร้องให้มีการยืดระยะเวลาการรื้อถอนออกไปอีก ผู้วิจัยได้เสร็จสิ้นจากการเก็บข้อมูล กลุ่มชาวประมงขอไปก็ได้เดินทางไปหน้าศาลากลางจังหวัด ซึ่งห่างจากพื้นที่ในการศึกษาประมาณ 10 กิโลเมตร และได้อยู่ในสถานการณ์ดังกล่าวด้วย โดยผู้วิจัยได้ถือโอกาสนี้เพื่อเก็บข้อมูลของชาวประมงในกลุ่มนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ช่วงเวลาในการพูดคุยกับชาวประมง ที่มาร่วมเรียกร้องในครั้งนี้ คือ เสวียน (นามสมมติ) หนึ่งในชาวประมงที่มาร่วมเรียกร้องครั้งนี้ กล่าวว่าชาวประมงทุกคนมีฐานะยากจนมี โพงพางสามารถทำการประมงหารายได้เข้าครอบครัว เมื่อเจ้าหน้าที่เข้ามาทำลายรื้อถอนทำให้บางคนต้องหมดทางทำมาหากินเพราะ โพงพางแต่ละปากนั้นมีต้นทุน ในการทำการรื้อถอนทั้งหมดนั้นถือว่าเป็นการทำร้ายชาวประมงอย่างสิ้นเชิง แต่ทำไมไม่หามาตรการเพื่อลดปริมาณ หรือส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้านก่อนเพื่อให้ชาวประมง โพงพางอยู่ได้ด้วย ไม่ใช่มาตัดแขนตัดขาจนเราชาวประมงทำอะไรไม่ได้เลย (เสวียน (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้ชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อน ยังกล่าวอีกว่า การรื้อถอน โพงพาง นอกจากการแจ้งเพื่อให้ทราบแล้ว ชาวบ้านไม่รู้ข้อมูล ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นหรือร่วมตัดสินใจแต่อย่างใด อีกทั้งการเข้มารื้อถอน โพงพางนั้น เจ้าหน้าที่ไม่มีการแจ้งชาวประมงล่วงหน้า แต่เข้ามาทำลาย โพงพาง จนเสียหายย่อยยับทำเหมือนกับโจรเข้ามาปล้นสะดมชาวบ้านคนที่รู้การตรวจการล่วงหน้าก็ใช้ช่วงโอกาสดังกล่าว ซึ่งรื้อถอนเครื่องมือก่อน เพราะเขารู้ว่าหากปล่อยให้เจ้าหน้าที่รื้อถอนก็จะถูกทำลายทันที พวกผมจึงอยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอธิบดีกรมประมงเข้ามาดูแลในเรื่องนี้ ซึ่งจะให้ชาวประมงเลิก ทำประมง โพงพางก็ได้ แต่ต้องมีเงื่อนไขให้เรา

อยู่ได้ด้วย เมื่อทำกันอย่างนี้แล้ว เราชาวประมงจะอยู่กันอย่างไรไม่มีกินไม่มีขาย (ปรีชา(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

การรวมตัวกันเจรจาต่อรองในหลายๆ ครั้งที่ผ่านมาจากกลุ่มชาวประมงโพงพวง มักจะได้รับความช่วยเหลือจากนักการเมืองท้องถิ่นมาตลอด จนบางครั้งถูกมองว่าเป็นเรื่องของการเมือง และกลุ่มทุนที่เสียผลประโยชน์ แต่ในการเจรจาต่อรองครั้งนี้จะเห็นว่า กลุ่มชาวประมงได้พยายามหลีกเลี่ยงคำครหาดังกล่าว โดยการนำชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนจริงๆ มาร่วมเจรจาต่อรอง ซึ่งแกนนำในครั้งนี้เองก็เป็นตัวแทนของชาวประมงที่เดือดร้อนจริงๆ คือ เรวัต (นามสมมติ) ชาวประมงจาก อำเภอปากพนัง ได้ทำการรวบรวมรายชื่อชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนมายื่นที่ หน้าศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นตัวแทนมารับหนังสือดังกล่าว ถึงแม้ในช่วงเวลาดังกล่าวทางกลุ่มชาวประมง ได้ยื่นหนังสือต่อทางภาครัฐแล้ว แต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการรื้อถอนโพงพวงได้ เจ้าหน้าที่ยังคงดำเนินการรื้อถอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเหตุผลที่ผู้วิจัยเห็นว่าการยื่นหนังสือเรียกร้องของทางกลุ่มชาวประมงนั้นไม่สามารถที่จะยุติการรื้อถอนได้นั้น เป็นเพราะทางจังหวัดเองเคยออกมาประกาศชัดเจนก่อนหน้านี้แล้วว่า จะไม่มีการผ่อนผันการใช้เครื่องมือด้วยโพงพวงอีกต่อไป

เมื่อเห็นว่าการยื่นหนังสือขอผ่อนผันต่อทางจังหวัด ไม่ประสบผลสำเร็จกลุ่มชาวประมงจึงได้มีการวางแผนกัน ที่จะกดดันทางจังหวัด โดยมีการปรับยุทธวิธีเพื่อใช้ในการต่อรองกับทางจังหวัด โดยเลือกการใช้วิธีการปิดอ่าวเพื่อให้ทางจังหวัดแก้ปัญหาให้กับชาวประมง ซึ่งเป็นวิธีที่ชาวประมงกลุ่มอวนรุน เคยใช้วิธีดังกล่าวได้ผลมาแล้ว เพราะหลังจากได้มีการยื่นข้อเสนอให้กับทางจังหวัดพิจารณาแล้ว แต่ก็ยังไม่มีหน่วยงานใดติดต่อเข้ามาขอเจรจาด้วยในระหว่างนั้น ทางชาวประมงเองก็ได้ได้มีการปรึกษากัน ถึงข้อเสนอที่จะนำไปต่อรองกับรัฐปรากฏว่าชาวประมงได้มีการถกเถียงกันพอสมควร ระหว่างกลุ่มที่มีความเห็นที่ต้องการประกอบอาชีพต่อ และกลุ่มที่ต้องการอาชีพใหม่จึงทำให้ข้อเสนอมีความแตกต่างกัน แต่ข้อเสนอที่ถูกเลือกมาเป็นข้อต่อรองในครั้งนี้มี 4 ประการคือ ประการแรก คือ ขอให้ผ่อนผันการรื้อถอนต่อไปจนกว่าชาวประมงจะประกอบอาชีพอื่นได้ ประการที่สอง การเรียกเงินชดเชยจากการลงทุน ประการที่สาม คือ การขอใบอนุญาต การทำขออนุญาต ประการที่สี่ การขอให้ทางจังหวัดทำการกั้น เขตใหม่ให้ชาวบ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้มีที่ทำกิน และที่อาศัย ซึ่งหากข้อเสนอดังกล่าว ถูกนำมาพิจารณาหรือนำไปปฏิบัติจนเห็นผลชาวประมงก็จะเลิกการใช้เครื่องมือด้วยโพงพวงทันที

หากพิจารณาถึงเจตจำนงของชาวประมงที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากข้อเสนอที่ชาวประมงยื่นให้กับทางจังหวัดมาวิเคราะห์แล้วพบว่า แท้จริงแล้วชาวประมงโดยส่วนใหญ่ไม่ได้ต้องการที่จะกระทำผิดกฎหมายและไม่อยากที่จะทำประมงด้วยเครื่องมือโพงพวงอีกต่อไปซึ่ง

ข้อเสนอที่ส่งไปมีทั้งที่มีความเป็นไปได้ และที่เป็นไปไม่ได้ เช่น การผ่อนผันการรื้อถอนถึงแม้ในครั้งนี้อาจได้รับการผ่อนผันแต่ในปีถัดไปก็จะมีคำสั่งรื้อถอนออกมาอีกอีกทั้งข้อเสนอดังกล่าวเป็นข้อเสนอ ที่รัฐเคยผ่อนผันให้กับชาวประมงมาแล้วในทุกๆ ปีที่ผ่านมา จนกระทั่งในปีนี้ที่ทางจังหวัดมีเหตุผลที่ไม่สามารถอะลุ่มอล่วยให้ชาวประมงได้อีกต่อไปหรือการขอให้ทางจังหวัดจัดหาที่ทำกิน ให้ออกใบอนุญาตขอยกในพื้นที่ ทำการประมงเดิมที่เคยออกเป็นขอยกหรือพื้นที่สมควรออกใบอนุญาตให้เป็นขอยกหรือพื้นที่ไม่กีดขวางการสัญจรทางเรือให้ชาวบ้านได้มีที่ทำกินหากทางจังหวัดออกใบอนุญาตแล้วชาวบ้านผู้ประกอบการ โกงพางพร้อมจะเลิกปักหลักตั้ง โกงพางทันทีกล่าวคือทางชาวประมงแค่ต้องการเปลี่ยนเครื่องมือจาก โกงพาง มาเป็นขอยกซึ่งเป็นข้อเสนอที่เห็นว่าจะมีโอกาสไปได้มากที่สุดเพราะชาวประมงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงมานาน หากปรับเปลี่ยนไปให้ประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่อาชีพประมง จะเป็นการปรับตัวได้ยาก เพราะขาดความรู้ความสามารถ แต่หากอนุญาตให้ชาวประมงใช้ขอยกชาวประมงก็ไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนมาก ปรับเปลี่ยนแค่เพียงเครื่องมือที่ใช้เท่านั้นแต่ทั้งนี้แล้วข้อเสนอดังกล่าว คิดปัญหาที่ว่าในขณะนี้ทางกรมประมงไม่อนุญาตให้มีการขอยกเพิ่มขึ้นอีกจึงไม่สามารถออกใบอนุญาตได้

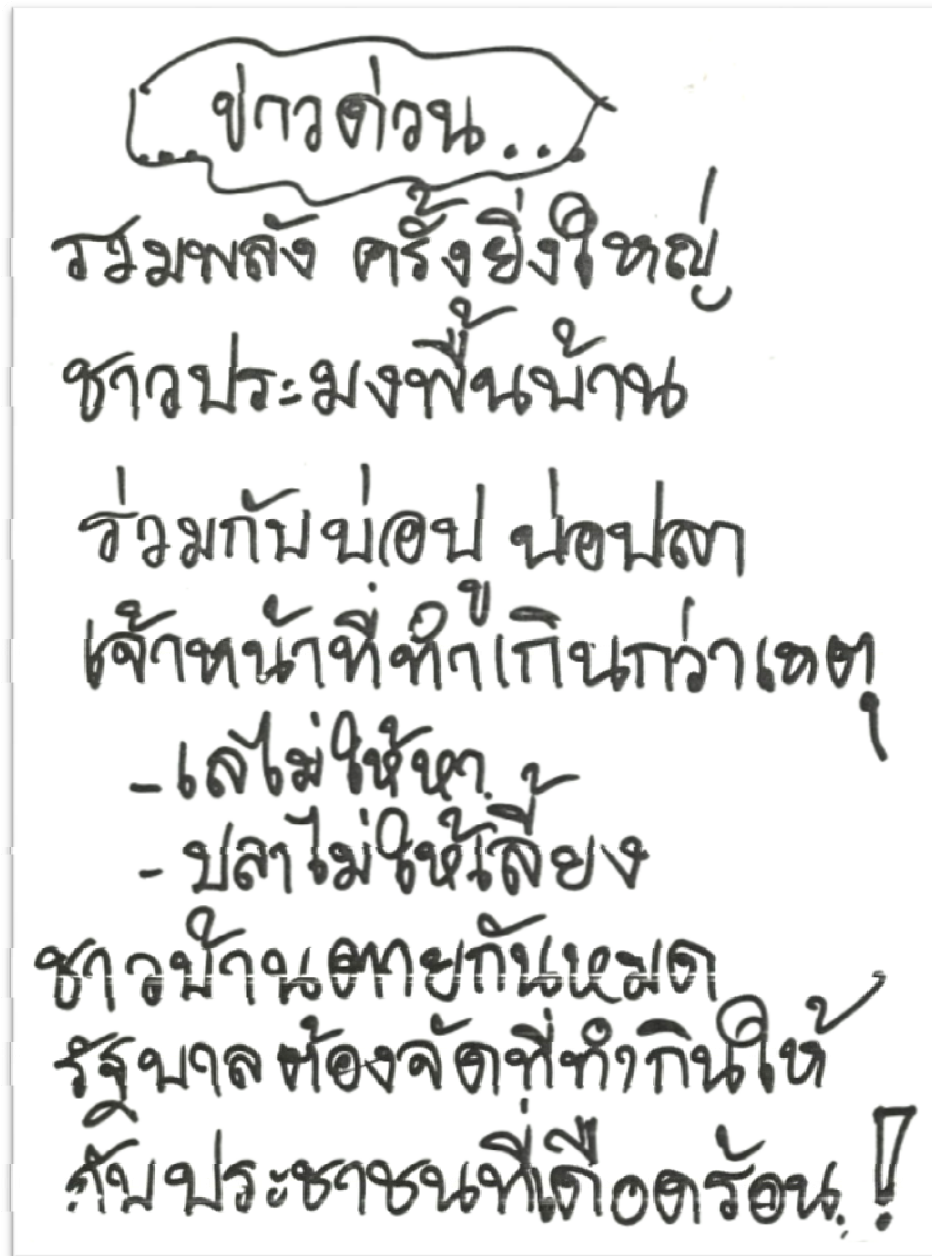
เรวัต(นามสมมติ)ตัวแทนชาวประมงได้กล่าวถึงความจำเป็นของการเรียกร้องครั้งนี้ว่าทางกลุ่มชาวประมงไม่ได้ยื่นกรณที่จะทำผิดกฎหมายแต่ต้องการให้ทางภาครัฐนั้นหามาตรการลดผลกระทบหรือจัดสรรอาชีพรองรับหลังจากเลิกอาชีพนี้แล้วซึ่งหากทางจังหวัดสามารถทำได้ตามเงื่อนไขดังกล่าวกลุ่มชาวประมงยินยอมที่จะเลิกทำประมงด้วย โกงพางทันทีแต่ด้วยประสบการณ์ที่ผ่านมาของชาวประมงที่เห็นว่าการแก้ปัญหาของทางจังหวัดไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้และไม่สามารถดำเนินการตามข้อเรียกร้องได้อีกทั้งยังสะท้อนอีกว่าที่ผ่านมามีอาชีพ โกงพางอยู่ได้มาเป็นเวลาอย่างยาวนานแต่ไม่มีการแก้ปัญหาอย่างถูกต้องที่ผ่านมามทุกคนพร้อมให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่แต่มีปัญหาคือชาวประมงไม่มีที่ทำกินการแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าวต้องศึกษาที่มาของชาวประมงที่ประกอบอาชีพ โกงพางว่าเหตุผลใดที่ โกงพางเกิดขึ้นได้และเหตุผลใดที่ทุกคนเลิกไม่ได้ (เรวัต(นามสมมติ),27 ตุลาคม 2555)

สำหรับในปี 2555 ถึงแม้ว่าผลการเจรจาต่อรองกับทางจังหวัดจะประสบความสำเร็จล้มเหลว โดยทางจังหวัดไม่ยอมอะลุ่มอล่วยให้กลุ่มชาวประมงประกอบอาชีพประมงด้วยเครื่องมือ โกงพางอีก แต่ทั้งนี้เพื่อเป็นการหาทางออกให้ชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนจึงได้ต่อรองกับทางกลุ่มชาวประมงว่าจะมีการจัดอบรม และจัดสรรอาชีพให้ชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนหรือหากชาวประมงคนใดต้องการจะประกอบอาชีพประมงต่อ ก็ให้มีการปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องมือที่ไม่ผิดกฎหมาย โดยให้ชาวประมงมาลงชื่อ เพื่อขอรับความช่วยเหลือจากทางราชการส่วนในการแก้ปัญหาในระยะยาว ทางจังหวัดจะรายงานไปยังกรมประมงทราบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับ

ชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนในครั้งนี้นี้ ถึงแม้ว่าชาวประมงหลายคนจะไม่ค่อยมั่นใจในข้อเสนอดังกล่าว แต่ต้องจำยอมรับเงื่อนไขดังกล่าวไว้ก่อน เพราะไม่มีทางเลือกมากนักเพราะการทำประมงด้วยโพงพางเป็นการปักเครื่องมือประจำกบที่ ซึ่งการลักลอบทำผิดกฎหมายเหมือนเครื่องมือประเภทอื่นๆเป็นเรื่องที่ยาก ซึ่งสุดท้ายแล้วชาวประมงจึงจำเป็นต้องรื้อถอนโพงพางออกจากแหล่งทำประมง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีชาวประมงบางส่วนยังรอคอยทำที่อยู่โดยขอมรื้อถอนโพงพางแก่เพียงบางส่วนเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าชาวประมงที่ขอรื้อถอนโพงพางด้วยตัวเองในช่วงแรกนั้นคือในช่วงที่ได้มีคำสั่งรื้อถอนนั้น แต่หลังจากการลาดตระเวนของเจ้าหน้าที่ได้เกิดความห่อนยานลง ชาวประมงจึงใช้ช่วงโอกาสดังกล่าวในการลักลอบปักโพงพางขึ้นมาใหม่ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชาวประมงไม่ยอมจำนนต่อกฎเกณฑ์ดังกล่าว และพยายามหาทางออกอยู่ตลอดเวลา ซึ่งวิธีการต่อสู้ต่อรองสามารถยืดหยุ่น เลื่อนไหลไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่พวกเขาต้องการนั้นคือทรัพยากรประมง

ภาพประกอบที่ 14 จากภาพกลุ่มชาวประมงโพงพางรวมตัวกันกดดันทางภาครัฐ โดยวิธีการปิดอ่าว
ที่มา : <http://www.manager.co.th/South/ViewNews.aspx?NewsID=9550000122480>

ภาพประกอบที่ 15 จากข้อความข้างต้นเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการกระทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่ชาวประมงมองว่าเป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุ และบีบบังคับจนชาวประมงไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพ

ที่มา : กลุ่มอาชีพประมงชายฝั่งนครศรีธรรมราช

เสียงสะท้อนการอนุรักษ์ในสายตาชาวบ้าน

หลายครั้งที่การบังคับใช้กฎหมาย มักจะมีเสียงสะท้อนตามมาจากผู้ที่มีความเดือดร้อน อนึ่งการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบังคับผู้ที่ทำมาหากินที่มีอาชีพหลัก แค่เพียงอย่างเดียว ได้ส่งผลต่อปัญหาปากท้อง โดยที่ไม่มีมาตรการรองรับให้กับผู้ที่เดือดร้อนเช่น กรณีของชาวประมง ส่งผลให้หลายๆ ครั้งจึงเกิดปัญหากับชาวประมงที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนอาชีพได้ทันซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวประมงในแต่ละกลุ่ม ได้สะท้อนถึงความเดือดร้อนจากการบังคับใช้กฎหมายในหลากหลายทัศนะ

“...เจ้าหน้าที่รัฐเขารังแกผู้ด้อยโอกาสคนยากคนจน เขามองพวกเราเหมือนดาฮีสาหรือวัวควาย เขาหาว่าผมทำมาหากินผิดกฎหมายผมมาคิดว่ามันผิดอะไร เครื่องมือตรงนี้เขาทำมาเรียบร้อยปืหวาแล้ว ความผิดเอาขึ้นมาให้เราเพ...”

(มานพ, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“...นี่ถ้าเขาเรือถอนผมก็ไม่ต้องหากินที่ไหนแล้ว ทำมาหากินแค่วันๆ หนึ่งสินก็มีวางอวนครั้งหนึ่งก็หลายบาททางรัฐไม่เคยมาช่วยอะไรเลย เราทำครั้งหนึ่งเลี้ยงคนทั้งครอบครัว...”

(ลั่น, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“...อยากให้อธิบดีคนนี้คุยกับพวกเราบ้าง ไม่ใช่คุยกับพวกนักวิชาการอย่างเดียวมาคุยกับชาวบ้านบ้างว่าชาวบ้านรับได้มัย...”

(โกวิท, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“...ภาครัฐมาชี้ความคิดให้ชาวประมง ให้ความรู้ควรวางอวนแบบไหน อวนถึงขนาดเท่าใด โดยใช้ความรู้ทางวิชาการ แต่ถามว่าค้นหาทางออกให้ประชาชนแล้วยัง...”

(รี, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“... เราอยากให้ทางจังหวัดหรือว่ากรมประมงใช้กฎประนีประนอม ไม่ใช่ใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียวจนลืมนึกถึงความสอดคล้องความเป็นอยู่กับ สิทธิของคนในชุมชน...”

(เอียด, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“...ถ้าเราทำผิดกฎหมายจริงก็อยากให้รัฐหาทางออกโดยที่ไม่กระทบต่อ อาชีพแต่ว่ารัฐไม่เคยทำได้เลย...”

(วาสนา, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“...การออกประกาศของทางจังหวัดเหมือนกับการให้ยาแอสไพรินให้ ชาวบ้านกินครอบคลุมไปทุกหมู่บ้านทั่วทั้งประเทศโดยที่ไม่รู้ปัญหาที่ แท้จริงของชาวบ้านที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร ทั้งที่อีกนโยบายหนึ่งก็บอกว่า ต้องสนับสนุนให้ชาวบ้านมีรายได้จากการ ทำกินในการอาชีพ...”

(สง, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“...รัฐมีหน้าที่คิดแต่เรื่องบังคับใช้กฎหมายอย่างเดียวแบบนี้ไม่ใช่การ อนุรักษ์ เหมือนเวลาที่ป่าชายเลนถูกบุกรุกพรคนแล้วรัฐก็มาแสดงพลัง เป็นเจ้าของแสดงกฎหมายในมือแล้วบังคับทุกๆ ที่ก่อนหน้านี้อะเลยให้เขา มาทำลาย...”

(ยินดี, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“...กฎหมายที่เขาใช้ 2490 มันเก่าแก่มากแล้วอาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพ ข้อเท็จจริงสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำไป เยอะแต่ว่าตัวกฎหมายยังอยู่ที่เดิมถึงข้อหาที่เอามาเชือดเรา เช่นเรื่อง ขวางทางน้ำ หรือว่าทำลายสัตว์น้ำความจริงผมว่าน่าจะหารือต่อรองกัน ได้...”

(บุญให้, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

“...กฎหมายประมงมันยังอยู่ที่เดิมในขณะที่วิถีชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอด...”

(เจริม, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2555)

จากเสียงสะท้อนที่หลากหลาย ส่วนใหญ่แล้วเห็นว่าการใช้กฎหมายเป็นไปในลักษณะที่เข้มงวดเกินไป โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น อีกทั้งการบังคับใช้กฎหมายยังขาดปัจจัยส่วนต่างๆ ที่ต้องพิจารณาควบคู่กับการใช้กฎหมาย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจในปัจจุบัน สภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง แต่รัฐกลับใช้กฎหมายคลุมเครือปัญหาทั้งหมด หลายครั้งที่ชาวประมงเห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายของรัฐนั้น กลับส่งผลกระทบต่อปัญหาที่รัฐพยายามแก้ไขให้กับชาวประมงอีกด้วย นอกจากนี้การใช้กฎหมายไม่สามารถใช้ควบคุมถึงต้นเหตุของปัญหาได้ ทำได้แค่เพียงจัดการแก้ไขได้แค่เพียงปลายเหตุเท่านั้น

การกล่าวอ้างเรื่องสิทธิชุมชน

กระแสเรื่อง สิทธิชุมชน ในช่วงหลังได้รับความสนใจ และการขยายวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งจากปัญหาที่เกิดจากการกระแสพัฒนา การรุกรานของระบบเศรษฐกิจ และการเมืองและการเข้าควบคุมทรัพยากรของรัฐ โดยเน้นไปที่กรรมสิทธิ์เชิงเดี่ยวจนส่งผลกระทบต่อวิถีชุมชน โดยเห็นได้จาก เริ่มมีเสียงเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ ที่เรียกร้องเกี่ยวกับสิทธิ เช่น สิทธิบรรพบุรุษ สิทธิทางวัฒนธรรม สิทธิทำกิน สิทธิของชุมชนในการปกป้องดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ผลของการเคลื่อนไหวทำให้ได้มีการรับรองสิทธิในกฎหมายรัฐธรรมนูญ 2540 (มาตรา 46 และ 56) ปรากฏต้นตอ และความเคลื่อนไหว ทำให้กระแสเรื่อง สิทธิชุมชนขยายออกไปอย่างรวดเร็ว และถูกนำมาใช้ในการใช้ในการต่อสู้ต่อรอง เมื่อเกิดปัญหาความเดือดร้อน ที่เกิดจากแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากรัฐ และกลุ่มทุน จนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสิทธิในการทำมาหากิน ส่วนในประเด็นของบังคับใช้กฎหมายของทางกรมประมงที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการทำประมงในแต่ละพื้นที่ อย่างที่ นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้กล่าวถึงประเด็นการบังคับใช้กฎหมายของรัฐที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อชาวประมงว่า

“...พ.ร.บ. 2490 กรมประมงนำมาใช้แต่ชาวบ้านก็สามารถอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญได้ การใช้กฎหมายต้องดูด้วยว่า คนเดือดร้อนหรือไม่และการใช้ต้องมองเรื่องสิทธิชุมชนด้วย ไม่อย่างนั้นอาจถูกฟ้องร้องได้เราต้องยึดกฎหมายแม่บทเพราะ ฉะนั้นรัฐบาลเองก็ต้องทบทวนนโยบายเหมือนกัน...”

(นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ 2555)

จากหลายกรณีที่ ชาวประมงหลาย ๆ กลุ่มในอำเภอศรีธรรมราช เมื่อเกิดปัญหาความเดือดร้อน จากการบังคับใช้กฎหมายจากเจ้าหน้าที่รัฐ ในเวทีการต่อสู้เพื่อยื่นข้อเสนอเรียกร้องในแต่ละครั้งนั้น ชาวประมงที่เข้าร่วมในการเจรจาต่อรองนั้น มักจะมีการนำประเด็น เรื่องสิทธิการทำกินของชาวประมงที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มาเป็นข้อต่อสู้เพื่อที่จะสร้างความชอบธรรมให้ชาวประมงสามารถดำรงชีพต่อไปได้ ที่น่าสนใจก็คือชาวประมงส่วนใหญ่มองว่าสิ่งไหนที่ชาวประมงปฏิบัติมาสืบทอดกันมายาวนาน ตั้งแต่บรรพบุรุษจนกลายเป็นวิถีชีวิตนั้น ชาวประมงจะตระหนักอยู่เสมอว่าสิ่งดังกล่าวเป็นความชอบธรรม ที่พวกเขาจะมีสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร และมองว่าเป็นการกระทำที่ไม่ผิดกฎหมาย ถึงแม้เจ้าหน้าที่รัฐจะมองเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายก็ตามแต่ในกรณี ที่มีการพัฒนาการหลังจากช่วง 10 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านถึงจะมองว่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย เช่นกรณีของ อวนรุน ที่คนส่วนใหญ่มองว่าเป็นเครื่องมือที่ผิดกฎหมาย แต่ชาวประมงที่ใช้เครื่องมือชนิดนี้มาก่อนมีกฎหมายมาบังคับใช้ ชาวประมงกลับตระหนักว่าการกระทำของเขาเหล่านั้นไม่เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย และพวกเขามีสิทธิโดยชอบในการใช้และมองว่าเครื่องมือคราดหอยที่เป็นเครื่องมือที่มีการพัฒนาขึ้นมา ในยุคหลังชาวประมงถึงจะมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย และผิดต่อหลักจารีตของชุมชน การแสดงความ คิดเห็นและการปฏิบัติการต่างๆของชุมชนเหล่านี้ล้วนสร้างการเรียนรู้ในสิทธิ ของชุมชน และกล้าที่จะเรียกร้องสิทธิที่ชาวบ้านคิดว่าถูกรัฐละเมิดขึ้นมา ดังที่ชาวประมงหลายๆ กลุ่มที่ได้ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของรัฐหลากหลายทัศนะดังนี้

“...กฎกติกาของกรมประมงเขาออกมาแต่พวกเขาไม่ได้ถามชาวประมงเลย ว่าชาวบ้านรับได้มั้ย...”

(บุญเหลือ, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2555)

“...ประมงจังหวัดอ่าง พ.ร.บ. ประมงที่กำหนดเขตพื้นที่การประมงไว้ไม่เกิน 5,400 เมตร โดยไม่คำนึงถึงประเด็นที่ประมงพื้นบ้านทำมาหากินเลี้ยงชีพมาหลายชั่วอายุคน...”

(ไพรัช, สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2555)

“...มาทำแบบนี้แล้วไออะไรมารองรับพวกผมอยู่ๆ ก็โหมห้ำหั่นแข่งห้ำหั่น พวกผมต้องมีอะไรมารองรับพวกผมก่อนตอนนี้ก็ไม่มีอะไรมารองรับพวกผมอยู่ๆ ไอมาให้ผมเลิกแล้วไอให้ผมเลิกหรือ...”

(อบ, สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2555)

“...ประมงเขาบอกว่าเราผิดกฎหมายถ้าผิดกฎหมายอย่าตายเราก็ผิดถ้าห้ามเราก็กินของทำกินมาให้เราก่อนแล้วหาของทำกินมาให้แล้วเขากินอะไร...”

(เชาว, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2555)

จากเสียงหลากหลายที่กล่าวมา ได้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของชาวประมงที่เห็นว่าวิถีชีวิตการทำประมงที่ได้ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนานนั้น ได้ถูกทำลายจากการบังคับใช้กฎหมาย และบีบบังคับจนพวกเขาไม่สามารถประกอบอาชีพได้หลายครั้งที่ชาวประมงพยายามเสนอให้เห็นว่าสิทธิในการทำกินของเขาได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ โดยที่พวกเขาเหล่านั้นไม่เคยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กับการบริหารจัดการที่ส่งผลกระทบ แต่อย่างใดและกลับไม่เคยได้รับการดูแลจากรัฐอย่างจริงจัง

การวิจารณ์แนวทางการช่วยเหลือของรัฐ

การดำเนินของรัฐที่ผ่านมาถึงแม้ว่าจะสร้างความเดือดร้อนแก่ชาวประมงแต่รัฐก็พยายามยื่นข้อเสนอต่าง ๆ เป็นเงื่อนไขต่อรองให้ชาวประมงที่ทำผิดกฎหมาย หันมาปฏิบัติตามกรอบกฎหมาย ภายใต้วาทกรรมการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน อีกทั้งจูงใจให้ชาวประมงเลิกอาชีพประมง แต่ส่วนใหญ่แล้วผลที่ได้กลับมา คือไม่สามารถจูงใจให้กลุ่มชาวประมงปฏิบัติตามได้อีกทั้งมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ โยบายไปในด้านลบ ทั้งในประเด็นของการจัดสรรที่ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชาวประมง และหลีกเลี่ยงไม่พ้นประเด็นของการทุจริต ที่คอยสั่นคลอนความชอบธรรม ซึ่งแนวทางนโยบายที่รัฐนำมาเสนอเป็นเงื่อนไขที่ยื่นให้ชาวประมงมีดังนี้คือ ประการแรก คือการปรับเปลี่ยนเครื่องมือ ประการที่สองการส่งเสริมให้ชาวประมงเพาะเลี้ยง ประการที่สามการปรับเปลี่ยนอาชีพ ซึ่งประเด็นดังกล่าวต่อไปนี้มีจะถูกตั้งคำถามอยู่บ่อยครั้งว่าเกิดผลสำเร็จแค่ไหน

การปรับเปลี่ยนเครื่องมือเพื่อความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ

แนวทางการปรับเปลี่ยนเครื่องมือชาวประมง เป็นแผนยุทธศาสตร์ หนึ่งในของ “โครงการนำร่องบริหารจัดการทรัพยากรประมงแบบบูรณาการ” รัฐ โดยกรมประมงมองว่าหากชาวประมงเลือกใช้เครื่องมือที่ถูกตามกฎหมาย และมีการปรับเปลี่ยนอาชีพจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งผลให้สัตว์น้ำสมบูรณ์ขึ้น โดยทางกรมประมงได้มีการร่วมมือกับองค์กร หลายภาคส่วน ทั้งกลุ่มผู้นำท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด โดยซึ่งบยยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด (ceo) ในวงเงิน 35,610, 000 บาท โดยวัตถุประสงค์ตามกรอบ ที่ระบุว่า การปรับเปลี่ยนเครื่องมือเพื่อต้องการให้ชาวประมงได้ใช้เครื่องมือ ที่ไม่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ และป้องกันการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำบางชนิด อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางลดความขัดแย้งระหว่างชาวประมงที่ทำเครื่องมือถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย โดยต้องการให้ชาวประมงทั้งหมดนั้นปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องมือทำประมงที่ภาครัฐเห็นว่า ถูกกฎหมาย

ในส่วนของพื้นที่อ่าวนครศรีธรรมราชนั้น เครื่องมือที่ชาวประมงใช้กันเป็นส่วนใหญ่คือมักจะเป็นเครื่องมือประเภทเคลื่อนที่ เช่น เรือรุนเล็ก เรือลากคานถ่าง โพงพาง ขอบปีก ดูกัดเคย ซึ่งลักษณะของเครื่องมือจะแตกต่างกันไปจากบริเวณชายทะเล โดยทางกรมประมงเห็นว่าเครื่องมือดังกล่าว เป็นเครื่องมือประเภททำลายล้าง และชี้ให้เห็นว่าเครื่องมือที่รัฐได้มอบให้ไม่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ และสามารถจับปลาที่มีขนาดใหญ่ๆ ได้ ทำให้สัตว์น้ำตัวเล็กๆ ได้มีโอกาสโตและไปผสมพันธุ์

ในประเด็นนี้ จากการนำเสนอของนักวิชาการประมง ที่ได้้นำผลการสำรวจทรัพยากรประมงบริเวณชายฝั่งและทะเล โดยกำหนดพื้นที่ขนาดตามแนวชายฝั่งทะเล แบ่งพื้นที่เป็น 3 ระยะ ห่างเริ่มจาก 0-3 กิโลเมตร 3-5 กิโลเมตรและ 5-10 กิโลเมตร กำหนดสถานีในการสำรวจทั้งสิ้น 21 สถานี ลักษณะของปลาที่มีความหลากหลายสายพันธุ์มากถึง 165 สายพันธุ์สัตว์น้ำที่จับได้ในเขต 3,000 เมตร จะมีขนาดเล็ก และขนาดโตขึ้นหากออกไปนอกชายฝั่งสัตว์น้ำที่พบในเขต 3,000 เมตร เป็นสัตว์น้ำที่ถูกจับ ก่อนโตเต็มวัยที่จะสืบพันธุ์ได้ ปลาหน้าดินพบหนาแน่นในเขตพื้นที่ชายฝั่งและพบว่า มีปริมาณลูกพันธุ์สัตว์น้ำหนาแน่นพื้นที่ชายฝั่ง และจะลดลงตามระยะห่างจากฝั่ง โดยเฉพาะการนำเสนอถึงพื้นที่ในบริเวณ 12 จังหวัด เช่นจังหวัด ระนอง พังงา สุราษฎร์ธานี กระบี่ ที่ไม่มีเครื่องมือประเภทโพงพาง โดยทางจังหวัดพยายามให้ชาวประมง และบุคคลภายนอกเห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของบริเวณพื้นที่ที่นำเสนอมาหลังจากไม่มีเครื่องมือผิดกฎหมาย พบว่า มีปลาหลายชนิดกลับมา โดยทางจังหวัดต้องการให้ชาวประมงหันมาใช้เครื่องมือที่เห็นว่าถูกต้องตามกฎหมาย และมองว่าไม่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ อย่างเช่นเครื่องมือ อวนลอย ขอบหู อวนปลาตะเพง อวน

กึ่งหัวเรียว อวนปลาทุ อวนปลาหลังเขียว อวนปู โดยในช่วงแรกเริ่มในการดำเนินการได้มีการสำรวจความต้องการเครื่องมือประมง 500 ราย อบรมชาวประมง และจัดตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการเครื่องมือประมง 5 กลุ่ม และดำเนินการจัดซื้อเครื่องมือตามความต้องการของชาวประมง

ข้อมูลข้างต้นเป็นข้อมูลที่ทางกรมประมงพยายามแสดงให้เห็นว่าในพื้นที่ต่างๆที่ไม่มีเครื่องมือประเภทต้องห้ามว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าเสนอเพื่อให้ชาวประมงเห็นถึงความสมบูรณ์ที่จะเกิดขึ้น และหันกลับมาปรับเปลี่ยนเครื่องมือ แต่ข้อมูลชี้วัดดังกล่าวก็ไม่พียงการถูกตั้งคำถามในเรื่องของความถูกต้องของดัชนีชี้วัด ที่ชาวประมงเห็นว่าแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ไม่สามารถใช้ข้อมูลตัวเดียวได้ เช่นในพื้นที่พื้นที่ชายฝั่งในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ และในลำคลอง อีกทั้งกลุ่มชาวประมงยังได้ทำทนายในข้อมูลชุดดังกล่าว โดยการขอให้ทางกลุ่มประมงเข้าไปมีส่วนร่วมในการวิจัยร่วมกับกรมประมงด้วย หากเห็นว่าการทำประมงของตนได้เป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำจริงก็จะยอมเลิกอาชีพประมงทันที

ถึงแม้ที่ผ่านมามีจังหวัดเคยมีแนวความคิด และหารือร่วมกันกับแกนนำของชุมชน การที่จะดำเนินการปรับเปลี่ยนเครื่องมือให้แก่ชาวประมงมาเป็นระยะ แต่ต้องประสบปัญหาเรื่องข้อจำกัดด้านงบประมาณที่จะช่วยเหลือให้ชาวประมง ที่จะต้องปรับเปลี่ยนเครื่องมือ และปัญหาเรื่องของการทุจริต การดำเนินการของทางจังหวัดเพื่อที่จะเป็นการชะลอในระหว่างที่มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือ นั้น จะใช้วิธีนำหลักฐานเป็นรูปภาพ และรายงานเสนอขอไปยังกรมประมง เพื่อให้ชะลอการจับกุมชาวประมงที่ยังใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายเนื่องจากอยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนเครื่องมือ และทำความเข้าใจกับชาวบ้าน พร้อมนำอุปกรณ์ประมงที่ให้ซึ่งส่วนใหญ่แล้วชาวประมงไม่ต้องการปรับเปลี่ยน เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้อยู่มีรายได้มากกว่าการทำประมงประเภทอวน และชาวบ้านหวาดหวั่นว่ารายได้อาจจะไม่เท่าเดิม (พรทิพย์, สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2555) ซึ่งประเด็นการดำเนินการดังกล่าวในการดำเนิน การนับว่ามีความล่อแหลมในการทุจริตอย่างมาก นอกจากนี้ยังการวิพากษ์วิจารณ์ถึงประเด็นนี้ในหลากหลายทัศนะ

“...ในขณะที่รัฐให้เนื้ออวนที่บอกว่าไม่ผิดกฎหมายผมไม่ใจว่าเนื้ออวนที่ทางรัฐมอบให้จะไม่ผิดกฎหมายจริงหม้าย ให้เนื้ออวนประเภทที่เป็นอวนดักมาใช้กับเรือลำนี้เพราะว่าเรือรุ่นกับเรือลากมันผิดต้องเลิกอาชีพนี้ให้ชาวประมงไปรับเนื้ออวนไปรับไปถ่ายรูปแล้วว่าเกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนเครื่องมือแล้วเท่านั้นเปอร์เซ็นต์จังหวัดรายงานไปยังกรม อย่าหลอกตัวเอง ถ้ายิ่งทำลักษณะพรรคนี้อะไรอย่าคิดกันดีหาไม่ได้ผล ...”

(สายชล, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2555)

“...ผมไม่รู้แน่ชัดว่าทางจังหวัดต้องการให้ใช้เครื่องมือประเภทไหนบ้าง เพียงแค่เขาบอกว่าการใช้อวนตาดีผิดพระราชบัญญัติการประมง ถ้าเราใช้อวนตาดีนี่ก็ไม่น่าไม่ใช่อีก ชาวประมงคิดว่าวางอวนได้ อวนที่ไม่ผิดประเภทได้จริงๆแล้วผมยังไม่เข้าใจว่าจะได้หรือไม่ได้ด้วยซ้ำเพราะว่าเราไม่รู้กฎหมายที่แท้จริง...”

(ณรงค์,สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2555)

“...เนื่ออวนที่เข้าโครงการดังกล่าวไม่มีอยู่ในทะเบียนของการรับแจก ชาวประมงไม่ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงทั้งจากการใช้ประโยชน์ของเครื่องมือเป็นสื่อกระจาย...”

(โสพิณ,สัมภาษณ์ 8 เมษายน 2555)

“...เขาให้ผู้นำชุมชนจัดสรรให้กับพวกพี่น้องเท่านั้นคนที่ได้รับที่ประกอบอาชีพ บางครั้งเป็นชาวบ้านที่ไม่ได้ประกอบอาชีพประมงเช่นกรณีที่มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือคนที่ได้รับมอบเครื่องมือที่ทางการมอบให้จากนั้นกลับเป็นชวานาและชวานาคณดังกล่าวก็นำเครื่องมือที่ได้รับมอบมาขายต่อให้กับชาวประมงการช่วยเหลือของภาครัฐมักจะไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง รัฐมักจะใช้วิธีเข้าผ่านแกนนำชุมชนซึ่งขาดข้อมูลอย่างแท้จริงและผลประโยชน์จากการช่วยเหลือก็ตกอยู่กับผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม...”

(บุญรวย,สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2555)

“...เขาจะให้เราทำแบบไหนในสภาพของเราต้องพกอวนตา 6 เซนติเมตร ผมออกจากบ้านเพื่อไปดักปลาสด เขาบอกให้เราใช้อวน 10 เซนติเมตร วันนั้นผมไม่มีอะไรมาให้ลูกกินเน่ๆการปรับวิถีบ้านผมให้มาทอดแหทำไม จังหวัดกระบี่ถึงทอดแหกันได้ขนาดนั้นเพราะเขาไม่มีอะไรจะทำแล้วการทอดแหไม่ได้ทุกฤดูกาลมันจะได้แค่เพียงบางฤดูเท่านั้นการที่จะให้สอดคล้องกับวิถีชาวบ้านเป็นเรื่องที่ยากมาก...”

(ถวิล,สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2555)

“...แหทอดกุ้งก็ไม่ติด ทอดกุ้งแซบว้าย กุ้งตะกาด ก็ไม่ติด เพราะส่วนใหญ่ จะจับกุ้ง ส่วนกุ้งก็จะขึ้นอยู่แต่ละฤดู แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วชาว ประมงต้องทำประมงอยู่ทุก ๆ วันสัตว์ทะเล หรือสัตว์น้ำจืดทุกชนิดไม่มี ทางเดิมตามน้ำได้ถ้าไม่เกิดมีผลกระทบจากน้ำเสีย การที่กรมประมงว่า ชาวประมงจับสัตว์น้ำที่ไม่เต็มวัย พอไปจับตอนปลาโตเต็มวัยในขณะที่ ปลาวางไข่ชาวประมงก็โดนว่าอีก...”

(ปราณี, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2555)

เสียงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่มั่นใจของชาวประมงที่มีต่อแนวทางการ ปรับเปลี่ยนเครื่องมือ ที่รัฐเสนอเป็นเงื่อนไขให้กับชาวประมงได้มีการใช้เครื่องมือที่ถูกกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นเครื่องมือประมงดักจับสัตว์น้ำ ชาวประมงเห็นว่าเครื่องมือที่ได้รับมอบ หากนำมาใช้ประกอบอาชีพอาจใช้จับปลาได้แค่ยังชีพวันต่อวันเท่านั้น ซึ่งสวนทางกับสภาพสัตว์น้ำ ในปัจจุบันที่มีสัตว์น้ำน้อยลงทุกขณะ บางครั้งเครื่องมือที่รัฐกำหนดให้ไปไม่สามารถใช้งานได้ ในสภาพความเป็นจริง เนื่องจากสภาพพื้นที่ในการใช้ไม่เหมาะสมกับการใช้เครื่องมือชนิดนั้น อย่างเช่น ตัวอย่างของอวนลอยที่ไม่สามารถทำประมงได้ในสภาพพื้นที่ที่เป็นลำคลองที่มีต้นไม้ขึ้น ปลกคลุม หากนำไปใช้เพียงไม่กี่ครั้งส่งผลให้อวนเหล่านี้ฉีกขาดใช้การไม่ได้ อีกทั้งการวาง เครื่องมือเหล่านี้ในปัจจุบันไม่มีพื้นที่ที่สามารถวางได้อีก เพราะในอ่าวเต็มไปด้วยเครื่องมือประจำที่ และปัญหาของพื้นที่ของอ่าวเกิดขึ้นเงินจนไม่มีพื้นที่เพียงพอในการทำประมง ทั้งสภาพปัญหาที่ ต้องเจอกับปัญหาของเรือคราดหอยที่ทำลายเครื่องมือ นอกจากนี้ชาวประมง ยังนำของปัญหาเรื่อง ของการทุจริตที่ถูกนำมาส่งกลิ่นใน โครงการจัดซื้อเครื่องมือดังกล่าว ในการซึ่ง โครงการ ปรับเปลี่ยนเครื่องมือถือว่าไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก เพราะชาว ประมงไม่มีความไว้วางใจกับสิ่งที่ รัฐจัดสรรให้ และการกระจายผลประโยชน์ตกอยู่แค่คนบางกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีชาวประมงบางกลุ่ม พยายามเสนอ เงื่อนไขต่างๆ เช่นการรับซื้อเรือกลับว่า

“...การซื้อเรือกลับเป็นสิ่งที่ชาวประมงพอใจว่าการปรับเปลี่ยนเครื่องมือ แต่หลังจากที่ยกเรือเขามาไว้แล้วต้องมาทำข้อตกลงกันกับผู้นำชุมชน เจ้าของเรือและพยานว่าคุณต้องเลิกอาชีพนี้เมื่อซื้อเครื่องมือของชาวประมง แล้ว ผมคิดว่า ชาวบ้านพอใจ แต่ความพอใจของชาวบ้านมันอยู่ที่ว่าพอเขา ยอมขายเครื่องมือให้กับรัฐแล้วสิ่งที่เขาต้องการคือว่ารัฐดูแลเขาอย่างไรหา อาชีพอย่างไร ดูแลครอบครัวเขาในระยะนี้อย่างไร...”

(นรินทร์, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2555)

ชาวประมงเห็นว่าข้อเสนอดังกล่าวของรัฐหากได้มาจากความต้องการที่แท้จริงของชาวประมงเอง พวกเขายินดีพร้อมจะเลิกอาชีพทำประมงตามเงื่อนไขดังกล่าว แต่ที่ผ่านมามีความต้องการที่แท้จริงกลับไม่ได้รับเสียงตอบรับแต่อย่างใด อีกทั้งเงื่อนไขต่างๆ กลับถูกกำหนดโดยรัฐ โดยให้ชาวประมงเป็นฝ่ายรับเงื่อนไขที่รัฐกำหนดอย่างเดียว ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงแก้ปัญหาที่ไม่ตรงต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นจนนำมาสู่การเกิดปัญหาในลักษณะเดิม

การสนับสนุนการเพาะเลี้ยง

การประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพสาขาทางการเกษตรอีกอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการให้ได้มาซึ่งปริมาณสัตว์น้ำ ซึ่งการได้มามี 2 แนวทาง คือการเก็บเกี่ยวจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และการเพาะเลี้ยง ในปัจจุบันการเก็บเกี่ยวสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเพียงอย่างเดียวนั้น เริ่มส่งผลให้เกิดความร่อยหลอของทรัพยากร การส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ทางภาครัฐออกเป็นมาตรการด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำ โดยให้ชาวประมงมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ไม่เก็บเกี่ยวจับสัตว์น้ำตามธรรมชาติมากเกินไปเพื่อความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ ทางจังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีการเริ่มสำรวจพื้นที่เพื่อการเพาะเลี้ยง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523-2524 โดยเริ่มสำรวจพื้นที่ การทำนาุ้ง การเพาะเลี้ยงหอยแครงและหอยแมลงภู่ ซึ่งในปัจจุบันทางจังหวัดได้มีแค่เพียงพื้นที่เพาะเลี้ยงหอยแครง โดยทางจังหวัดได้อนุญาตให้มีการเลี้ยงหอยแครงในเขตบริเวณอ่าวนครศรีธรรมราชโดยจัดสรรพื้นที่ประมาณ 800 ไร่ (สิทธิพงษ์, สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2555) เพื่อให้มีการจับจองตั้งแต่ ปากคลองปลาย บางควาย จนถึงปากคลองปากนคร แนวทางนี้ยังเป็นแนวทางที่ต้องการให้ชาวประมงที่ทำประมงแบบผิดกฎหมายอยู่ในขณะนี้ได้หันมาประกอบอาชีพนี้ด้วย แต่ในสภาพความเป็นจริงชาวประมงกลับไม่สิทธิในการที่จะใช้พื้นที่ดังกล่าว เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกเปลี่ยนมือมาเป็นของกลุ่มนายทุน

ประเด็นนี้ เดชา ชาวประมงที่เคยจับจองพื้นที่เพื่อเลี้ยงหอยกล่าวว่าทางจังหวัดได้มีการจัดสรรพื้นที่เพาะเลี้ยงหอย ให้กับประชาชน แต่สภาพความเป็นจริง คือการจัดสรรพื้นที่ไม่เพียงพอกับจำนวนคนที่ต้องการ ทั้งนี้ยังพูดในทำนองที่ไม่เห็นด้วยว่า หากการจัดสรรของรัฐให้มีพื้นที่เพาะเลี้ยง 100 ไร่ แต่ความต้องการของคนในการต้องการพื้นที่มีคน 1,000 คน พื้นที่ก็ยังไม่เพียงพอ ในช่วงแรกจะเป็นชาวบ้านที่จับจองพื้นที่แต่หลังจากเริ่มดำเนินการชาวบ้านต้องประสบกับภาวะขาดทุน ทั้งจากการโดนลักขโมยหอย และน้ำเสียในอ่าวส่งผลให้ผลผลิตเสียหายจึงต้องขายพื้นที่ให้กับนายทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนแทนซึ่งในปัจจุบันกลายเป็นที่ของนายทุนเกือบทั้งหมดและกลับไปทำประมงอย่างเดิม เพราะการเพาะเลี้ยงเป็นทางออกสำหรับชาวประมงที่มีทุนสูง ซึ่งขัดแย้ง

กับสภาพความจริงที่ส่วนใหญ่แล้วชาวประมงจะมีฐานะยากจนแทบทั้งสิ้น อีกทั้งผลผลิตที่ได้ยังต้องพึ่งพากลไกราคาของตลาด ที่ในแต่ละช่วงราคาของสัตว์น้ำจะไม่แน่นอน (เดชา, สัมภาษณ์ 8 เมษายน 2555)

ในประเด็นเดียวกันนี้ สมาน (นามสมมติ) ชาวประมงจากชุมชนท่าซึก กล่าวว่าพื้นที่การเพาะเลี้ยงหาค้นกลับมาให้ชาวประมงใช้ได้อย่างเดิมคงมีประโยชน์กว่าการจัดสรรเป็นพื้นที่เพาะเลี้ยง เพราะก่อนหน้านี้พื้นที่ดังกล่าว นับว่ามีความสมบูรณ์อย่างมาก และเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวประมงพื้นบ้านตั้งแต่บรรพบุรุษ ทั้งการทำอู๋ปึก อวนปู แต่ในการดำเนินการนั้นมีเจ้าหน้าที่บางกลุ่มที่มีอำนาจในการจัดการเรื่องนี้ได้บิดเบือนข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสภาพพื้นที่ไปแจ้งต่อผู้ว่าราชการจังหวัด โดยอ้างว่าพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้ใช้ประกอบอาชีพแล้วทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงชาวบ้านในพื้นที่ยังใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งที่ผ่านมาชาวบ้านได้ยื่นเรื่องคัดค้านเพื่อให้จังหวัดยกเลิกคำสั่งการเพาะเลี้ยงหลายครั้งแล้ว (สมาน(นามสมมติ), สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2555)

ภาพประกอบที่ 16 การรวมตัวของชาวประมงหน้าศาลากลางจังหวัดเพื่อคัดค้านการประกาศพื้นที่เพาะเลี้ยงหอยแครง

ที่มา: <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9530000072573>

การปรับเปลี่ยนอาชีพ

การปรับเปลี่ยนอาชีพถือเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทางภาครัฐใช้เป็นข้อต่อรองเพื่อให้ชาวประมงเพื่อให้เลิกประกอบอาชีพประมงที่ผิดกฎหมาย โดยได้มีการเริ่มประชาสัมพันธ์โครงการดังกล่าวมาหลายครั้ง แต่แนวทางดังกล่าวกลับไม่ได้รับการตอบรับจากชาวประมงเท่าที่ควรเพราะอาชีพที่ถูกเสนอมาให้นั้นค่อนข้างมีอย่างจำกัด เช่น การเลี้ยงปลา เลี้ยงโค ครั้นเมื่อชาวประมงจะเสนออาชีพที่คิดว่าตนเองมีความถนัด และมองเห็นเส้นทางพอที่จะใช้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ แต่อาชีพที่เสนอไปนั้นกลับไม่สอดคล้องกับงบประมาณ หรือแผนของการจัดสรรไว้ให้ ในขั้นตอนการดำเนินการรัฐจะจัดการฝึกอบรมอาชีพ ให้กับชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนจากการใช้กฎหมายบังคับ โดยชาวประมงส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความมั่นใจในอาชีพมากกว่าอาชีพที่ปรับเปลี่ยนจะได้ผลตอบแทนที่จะเพียงพอต่อการยังชีพหรือไม่แต่ชาวประมง ก็ต้องยอมรับในเงื่อนไขดังกล่าว เพราะเมื่ออาชีพประมงที่ทำมาอย่างยาวนานต้องกลายเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายและไม่สามารถทำได้อีกต่อไป

“...เขาให้เลิกอาชีพประมงถึงให้พวกที่รวมกลุ่มกันประกอบอาชีพตอนนี้ พวกพี่ก็ไม่รู้ทำอะไรเหมือนกันเงื่อนไขของเขาพวก พี่ก็ทำประมงมา ตั้งแต่ไหนแล้วอูไปทำอาชีพอื่นก็ลำบาก...”

(ประกาศ,สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2555)

“...พวกผมมีความจำเป็นที่ต้องประกอบอาชีพ โพงพาง เพราะไม่มีความรู้ ทางด้านอาชีพอื่น อย่างสูงแล้วได้แค่ 500-600 บาท ถึงพอว่าเขาให้ยกเลิก โพงพางให้มาปรับเปลี่ยนอาชีพที่รัฐกำหนด ถึงไม่แน่ใจกันว่าอูให้เราทำ อะไรตอนฝึกอาชีพให้เบี่ยเลี้ยงวันละ 120 บาท เลี้ยงคนในครอบครัว 4 คน แล้วอูพอหรือ ที่ดินทำกินก็ไม่มีจึงควรฝึกอาชีพให้ก่อนไม่ใช่มาทำลายแล้ว มาแหล่ง พวกผมไม่มีที่ทำกินจริงๆไม่มีเจตนาทำผิดกฎหมาย ...”

(อานัส,28 สัมภาษณ์ ตุลาคม 2555)

ชาวประมงหลายๆ กลุ่มนับว่าไม่มีความมั่นใจกับแนวทางการปรับเปลี่ยนอาชีพของชาวประมงซึ่งมักจะถูกนำมาเป็นเงื่อนไข เพื่อลดผลกระทบให้กับชาวประมงในขั้นต้นจากข้อความการสัมภาษณ์ข้างต้น จะเห็นว่าชาวประมงต้องการให้รัฐมีแนวทางการปรับเปลี่ยนอาชีพให้ชาวประมงเพื่อเป็นทางเลือกก่อนจนเกิดความมั่นคงในอาชีพที่ปรับเปลี่ยนซึ่งเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลา นอกจากนี้ชาวประมงเห็นว่าการเข้าร่วมโครงการกับรัฐชาวประมงจะต้องลงทุนไปก่อน และจะต้องผ่านการตรวจของเจ้าหน้าที่จึงจะได้ทุนมาและยัง ไม่มีความเชื่อมั่นว่ารัฐจะให้การช่วยเหลืออย่างจริงจัง จากตัวอย่าง ที่เคยมีชาวประมงเรือรุ่นเล็กที่เคยถูกจับกุมได้กล่าวถึงสาเหตุและความจำเป็นให้กับเจ้าหน้าที่รัฐฟังถึงเหตุผลที่ต้องกลับมากระทำผิดอีกครั้ง โดยกล่าวว่าตนเคยเข้าร่วมโครงการปรับเปลี่ยนอาชีพจากการทำประมงอวนรุนมาทำการเลี้ยงปลา และอาชีพอื่น โดยได้เงินประมาณ 30,000-40,000 บาท แต่ส่วนใหญ่ก็ประสบความล้มเหลวไม่สามารถดำรงชีพได้ เพราะ ไม่มีความรู้ และไม่มีทุนมากพอจึงต้องหันมาทำประมงอวนรุนอีก เพราะมีราย ได้ดีกว่าแม้รู้ว่าเป็นเรื่องผิดกฎหมายก็ตาม ซึ่งบทเรียนจากความผิดพลาดดังกล่าวยังเกิดขึ้นกับชาวประมงกลุ่มชาวประมงโพรงพวงอีกครั้ง จากกรณีเมื่อตอนที่ทางจังหวัดได้มีการให้ชาวบ้านเช่าพื้นที่ป่าชายเลนประเภท ข⁹ ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้มีการจับจองพื้นที่ และได้ลงทุนไปแล้วแต่ผิดดังกล่าวกลับถูกยกเลิก เมื่อชาวบ้านจะเรียกค่าเสียหายคืนกลับไม่ได้รับคำตอบ ซึ่งสาเหตุดังกล่าว เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ชาวประมงไม่ไว้ใจรัฐและกลับมาสู่การประกอบประมงด้วยโพรงพวงอีก

สภาพความเป็นจริงอีกอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ คือชาวประมงบางส่วนเป็นผู้สูงอายุประกอบอาชีพประมงมายาวนาน การที่จะปรับเปลี่ยนอาชีพให้มาเลี้ยงวัวหรือทำการเกษตรอย่างอื่นเป็นเรื่องที่ยาก และ ไม่มีความชำนาญ ชาวประมงหลายกลุ่มแสดงความคิดเห็นว่าทางจังหวัดคิดอยู่แค่เพียงเรื่องเดียว คือจะทำอย่างไรให้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายหายไปพื้นที่ แต่เรื่องที่จะทำอย่างไรให้ชาวประมงมีทางออกอย่างยั่งยืนทางจังหวัดไม่เคยนำเรื่องดังกล่าวมาคิดหาทางออกอย่างจริงจัง

กล่าวโดยสรุป การบังคับใช้กฎหมายของรัฐได้นำสู่ผลกระทบในการประกอบอาชีพประมง ภายใต้ข้อจำกัดของกรอบแห่งกฎหมาย เป็นประเด็นหลักที่นำไปสู่การวิธีการปรับตัวของชาวประมงในอันที่จะเข้าไปใช้ทรัพยากรประมง โดยมียุทธวิธีที่หลากหลายทั้งการใช้ระบบเส้นสายที่มาจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน ประการต่อมาคือการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง การดึงความลับจากทางราชการ เพื่อเป็น

⁹ ป่าชายเลนประเภท ข หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่อนุญาตให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาอื่น ๆ ได้ แต่ต้องคำนึงถึงผลดีและผลเสียทางด้านสิ่งแวดล้อมด้วย ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการกสิกรรม การเลี้ยงสัตว์ การประมง การทำนาเกลือ

แนวทางในการวางแผนในการต่อสู้ต่อรอง การปิดทางสัญจรเรือเพื่อกดดันทางภาครัฐ ประการต่อมาคือการต่อสู้ต่อรองของชาวประมงมีความแตกต่างกันบ้างและเหมือนกันบ้าง ในแต่ละระดับ กลุ่มเครื่องมือ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัย ที่ก่อให้เกิดเงื่อนไขในการต่อรอง ทั้งจากสภาพแวดล้อมและกฎหมายที่ใช้บังคับที่มีความแตกต่างกัน

การต่อสู้ต่อรองนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรกคือ การต่อรองระหว่างคนกับคน เช่นชาวประมงต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ แม่ค้าต่อรองกับชาวประมง นักการเมืองต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น นักการเมืองท้องถิ่นต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อช่วยลดหย่อนโทษให้กับชาวประมงที่ทำผิดกฎหมาย หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐต่อรองกับชาวประมง ให้เปลี่ยนมาใช้เครื่องมือที่ถูกกฎหมาย อย่างอวนลอย ผืนขอ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการออกใบอนุญาตหรือ แม้กระทั่งต่อรองให้ชาวประมงปรับเปลี่ยนอาชีพอย่างอื่น ประเด็นที่สอง การต่อสู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เช่น กระแสคลื่นลม การขึ้นลงของน้ำ ภัยธรรมชาติ ชาวประมงต้องใช้ทักษะความรู้และทักษะต่างๆ จากองค์ความรู้เรื่องระบบนิเวศ การไหลของกระแสน้ำ ทิศทางลม การเลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่นชาวประมงขยปึก จะปรับเปลี่ยนมาใช้ถุงอวนดำถึในช่วงที่ในอ่าวมีคลื่นลมแรง นอกจากนี้กลุ่มชาวประมงยังได้นำเอาแนวคิดเรื่องสิทธิ ที่เป็นสิทธิที่ชาวประมง มีสิทธิในการทำกินมาในการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิ และได้วิจารณ์ถึงโครงการของรัฐไปในทางลบ

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่ง อ่าวนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมง ของกลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับผลกระทบจากการถูกบังคับใช้กฎหมายจากเจ้าหน้าที่รัฐ โดยได้สรุปประเด็นต่างๆ ของการต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรไว้ดังนี้

ภายใต้สภาวะความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ทั้งที่เป็นผลมาจากโครงการพัฒนาอันเนื่องพระราชดำริ การพัฒนาพื้นที่เป็นนาุ้ง การทำประมงแบบทำลายล้างประเภท คราดหอย และการใช้สารพิษ การปล่อยของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลให้วิถีชีวิตของประมง ที่ต้องพึ่งรายได้จากทรัพยากรประมงต้องได้รับผลกระทบตามไปด้วย จากสภาพปัญหาของสัตว์น้ำที่กำลังลดน้อยลงในทุกขณะ และปัญหาความเปลี่ยนแปลง ของระบบเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้ความเปลี่ยนแปลง ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้ชาวประมงต้องดิ้นรน เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้ในสภาวะปัจจุบัน ที่มีพัฒนาเครื่องมือการทำประมงขยายพื้นที่ทำประมงให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มปริมาณการจับปลา แต่ในขณะเดียวกันทางกรมประมงก็ได้ตระหนักถึงปัญหาของการลดลงของสัตว์น้ำด้วยเช่นกัน และมองว่าสาเหตุหลักมาจากการทำประมงที่มากเกินไปของชาวประมง จึงเริ่มมีความเข้มงวดในการเข้าใช้ทรัพยากรมากขึ้น โดยใช้มาตรการทางกฎหมายลงโทษผู้กระทำผิดส่งผลให้เกิด ความขัดแย้งระหว่างชาวประมงกับเจ้าหน้าที่รัฐตามมา ซึ่งสาเหตุหลักความขัดแย้งดังกล่าวล้วนแล้วแต่เกิดจากหลายสาเหตุ เช่นความเข้าใจในประเด็นความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน และชาวประมงมองว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาของชาวประมงและมองข้ามองค์ความรู้ของชาวประมงที่ประกอบอาชีพประมงมาอย่างยาวนาน ประการที่สองคือการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่ชาวประมงมองว่ามักจะเป็นการกลั่นแกล้งจนชาวประมงได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถออกทำประมงได้ เพราะเกรงกลัวต่อการถูกจับกุมเพราะ โดยเฉพาะส่วนใหญ่ แล้วชาวประมงที่ถูกจับกุมจะเป็นชาวประมงขนาดเล็ก เมื่อโดนจับกุมก็มักจะถูกริบเครื่องมือจนหมดหนทางทำมาหากิน ประการที่สาม คือเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่คอยบีบรัดให้ชาวประมง ต้องมีการพัฒนาเครื่องมือมาจับสัตว์น้ำให้มากขึ้นเพื่อนำมาตอบสนองต่อความต้องการ แต่ในขณะเดียวกันการหาทางออกด้วยวิธีดังกล่าวก็ถูกมองว่าเป็นการ

ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และถูกบีบรัดจากเจ้าหน้าที่ ชาวประมงมองว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่เข้าใจปัญหาของชาวประมงที่เกิดขึ้น

มาตรการอนุรักษ์ของรัฐ และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในหลายกรณี ด้วยเหตุผลที่ว่าชาวประมงถูกจำกัดสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง ด้วยกรอบของกฎหมายทำให้ชาวประมงได้รับความเดือดร้อน ไม่สามารถประกอบอาชีพเป็นปกติได้เป็นเหตุให้ชาวประมงใช้ยุทธวิธีต่างๆ ในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงซึ่งการยุทธวิธีต่างๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว เกิดจากกระบวนการคิดที่หลากหลาย และจากประสบการณ์ของชาวประมงของแต่ละคน โดยเริ่มจากการต่อสู้ต่อรองจากชาวประมงที่ไร้อำนาจในการต่อสู้มักจะใช้ยุทธวิธีต่างๆ หากทางออกด้วยวิธีด้วยตนเอง เช่น การฉ้อแพ่ง เพิกเฉยไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะเห็นว่าการออกกฎหมายดังกล่าวไม่เป็นธรรมกับชาวประมง ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีการแรก ๆ ที่ชาวประมงเลือกใช้ ตั้งแต่รู้ว่าทางกรมประมงออกกฎหมายให้ชาวประมงออกไปทำประมงไกลจากฝั่ง และให้ปรับเปลี่ยนเครื่องมือ แต่ชาวประมงก็ยังเพิกเฉยต่อคำสั่งดังกล่าว หรือการหลบหนี หลีกเลียงไม่ออกทำประมงในช่วงที่มีการตรวจจับ รวมถึงการช่วงชิงเรือถอนเครื่องมือก่อนจะมีการออกตรวจจับ จากเจ้าหน้าที่วิธีการดังกล่าวเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันที่จะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดจากกฎหมายของรัฐ

นอกจากนี้ยังใช้การต่อสู้ต่อรองโดยผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มต่างๆ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ มีอำนาจในการกีดกันสิทธิการเข้าใช้ของชาวประมง กลุ่มแม่ค้ามีอำนาจของเงินที่คอยยื่นผลประโยชน์ให้กับกลุ่มต่างๆ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่นั้นๆ กลุ่มเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่างๆ ชาวประมงเองก็มีความสัมพันธ์กับคนทั้งสามกลุ่ม และมีอำนาจในการต่อรองกับคนในกลุ่มนี้ด้วยเช่นกันซึ่งการร่วมมือของคนในแต่ละกลุ่มในการเข้าใช้ประโยชน์ ย่อมเกิดมาจากกระบวนการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ เช่น นักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ จะต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้ชาวประมงในกลุ่มของตนเข้าทำประมงโดยไม่ถูกลงโทษจากกฎหมาย

การต่อสู้ต่อรองในระดับต่อมา คือการต่อรองในระดับกลุ่มเครื่องมือซึ่งเป็นการยกระดับการต่อสู้ต่อรองขึ้นไปในระดับที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งการต่อรองในระดับกลุ่มเครื่องมือเกิดจากการรวมตัวของชาวประมงในแต่ละกลุ่มเครื่องมือ ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ การรวมกลุ่มกันนั้นเกิดจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม ที่ชาวประมงส่วนใหญ่จะคอยช่วยเหลือกันในชีวิตประจำวัน การรวมกลุ่มบางครั้งจะเป็นการรวมกลุ่มกันทั้งแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ และบางกรณีก็จะเกิดการรวมกลุ่มของชาวประมงระหว่างกลุ่มกันด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน คือกดดันทางจังหวัดให้แก้ปัญหาความเดือดร้อน โดยใช้ทั้งรูปแบบวิธีการอื่น

หนังสือเรียกร้องต่อทางผู้ว่าราชการจังหวัด และประมงจังหวัด การนำเรือประมงขนาดเล็กมาปิดอ่าว การขอชะลอการบังคับใช้กฎหมาย การยื่นขอให้รัฐจัดสรรอาชีพอาชีพให้เพื่อแลกเปลี่ยนกับการเลิกประกอบอาชีพประมง ซึ่งการรวมกลุ่มของชาวประมงทำให้มีอำนาจในการต่อรองกับทางรัฐมากขึ้น จนทางจังหวัดได้มองปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาในระดับนโยบายของจังหวัด และมีการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของชาวประมงไว้แก้ปัญหาในส่วนนี้โดยเฉพาะ ถึงแม้ว่าที่ผ่านมารัฐจะเคยเสนอข้อเสนอเพื่อเยียวยาให้กับชาวประมงที่ได้รับความเดือดร้อนทั้งแนวทางการปรับเปลี่ยนเครื่องมือ การปรับเปลี่ยนอาชีพ การสนับสนุนแนวทางการเพาะเลี้ยง และได้มีภาวการณ์ว่าสัตว์น้ำจะเกิดความสมบูรณ์แต่แนวทางดังกล่าว กลับไม่สามารถจะจูงใจให้ชาวประมงเลิกประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายได้ประมงได้ ทั้งนี้เพราะแนวทางดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งจากปัญหาด้านงบประมาณ และปัญหาของการทุจริต จนนำมาสู่การวิจารณ์นโยบายในทางลบ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า วิถีชีวิตของชาวประมง มีสภาพความเป็นอยู่ การทำมาหากินที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ การครอบครองและการใช้ประโยชน์ ภายใต้อุปสรรค ความเชื่อ และข้อตกลงร่วมกันของ สมาชิกในชุมชน เพื่อให้สมาชิกได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้พบว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ ยังได้มีการปรับเปลี่ยนหรือยืดหยุ่นเพื่อให้สมาชิก ดำรงชีพอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากสภาพระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมภายนอกที่กระทำต่อสมาชิกของชุมชนชุมชนประมงพื้นบ้าน ได้รับผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมง ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวประมง ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพ มีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดให้รอดพ้นจากปัญหาความยากจน ทั้งการเพิ่มปริมาณการจับสัตว์น้ำ ทั้งการพัฒนาเครื่องมือ แต่ทั้งนี้กฎเกณฑ์ของชุมชนยังสามารถยืดหยุ่นให้ชาวประมงยังสามารถทำต่อไปได้ทั้งนี้เพราะเห็นว่าเป็นการดำรงชีพ ซึ่งจะแตกต่างไปจากสิทธิของรัฐ หรือแบบปัจเจกที่มีมาตรฐานเดียวตายตัวและมองว่าเป็นการกระทำดังกล่าวกลับกลายเป็นต้นเหตุของการทำลายทรัพยากรประมง แต่หากพิจารณาอย่างเป็นธรรมแล้ว กลับพบว่า ปัญหาความเสื่อมโทรมที่แท้จริง ไม่ได้เกิดจากการทำประมงของชาวประมงแค่นี้เพียงอย่างเดียว แต่กลับมีอีกหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้อง และโดยเจตนาที่แท้จริงแล้วจะเห็นว่าชาวประมงไม่ได้มีเจตนาที่จะทำผิดกฎหมายแต่การกระทำดังกล่าวเป็นในลักษณะอย่างหนึ่งของการเอาตัวรอดจากสภาพที่เป็นอยู่เท่านั้น ซึ่งการที่รัฐได้เข้ามาบริหารจัดการของกรมประมงถึงแม้จะเป็นการทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแต่ก็ได้มองข้ามความเปลี่ยนแปลงของ

ชุมชน ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามมิติ ของระบบเศรษฐกิจ และสังคม มิติของทรัพยากรเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นชุมชนในปัจจุบัน และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง จนนำมาสู่ผลกระทบสำหรับ ชาวประมง แต่ภายใต้แรงกดดันดังกล่าวชาวประมงก็ไม่ยอมก็ไม่ได้ยอมตก เป็นฝ่ายถูกกระทำแต่ ฝ่ายเดียว จึงได้มีการรังสรรค์อำนาจใน การต่อสู้ต่อรอง ชัดขึ้น ทั้งการต่อต้านในระดับบุคคล การ รวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง สอดคล้องกับงาน ของ วิเชียร มีบุญ (2551) ในการศึกษา การเข้าถึง ทรัพยากรประมงน้ำจืดของชาวประมงเขื่อนอุบลรัตน์ ที่เมื่อชาวประมง เมื่อถูกบีบรัดจากกฎหมายก็ ได้มีการปรับยุทธวิธีต่างๆ เพื่อต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมง เช่นการถือแพ่งต่อ กฎหมาย การใช้ความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อให้เข้าถึงทรัพยากร การรวมกลุ่มเจรจาท่องรองกับ เจ้าหน้าที่รัฐ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มเรือขนาดเล็ก เมื่อถูกบังคับใช้กฎหมายให้ต้องออกทำ ประมงในระยะที่ไกลจากฝั่ง เมื่อชาวประมงถูกกฎหมายบีบรัดมาก จนเกิดความเดือดร้อน จึงได้เกิด การต่อสู้ในลักษณะต่างๆ ทั้งในระดับกลุ่มคนที่คอยอำนาจที่หาช่วง โอกาสเพื่อหาทางออก สอดคล้องกับ สิ่งที่ de Certeau 1980 ที่ได้เสนอ the procedures of everyday creativity ในการ ใช้ไหวพริบปฏิภาณในการที่จะอยู่รอดภายใต้การเกาะกุมของอำนาจ รวมไปถึงการรวมตัวกันสร้าง อำนาจโดยการปิดอ่าวเพื่อ เป็นพลังในการต่อรองเจรจากับเจ้าหน้าที่รัฐ ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาทางภาครัฐ เอง จะพยายามดำเนินการแก้ปัญหาชาวประมงมา โดยตลอด แต่แนวทางดังกล่าวไม่สอดคล้องกับ ความต้องการของชาวประมง เช่นรัฐ เสนอให้ชาวประมงปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องมือถูกกฎหมาย แต่การใช้เครื่องมือถูกกฎหมาย กลับไม่สามารถใช้ได้ ในสภาพปัจจุบันอีกแล้ว เพราะการทำประมง โดยใช้เครื่องมือที่ถูกกฎหมายไม่สามารถหารายได้ให้กับชาวประมงให้มีพออยู่พอกินได้ทั้งนี้เพราะ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสภาพสัตว์น้ำลดลงมาก แต่ในขณะที่เดียวกันข้อเสนอของชาวประมงเองก็ เป็นเรื่องที่ยากในการแก้ไขทั้งนี้เพราะเป็น สิ่งที่ขัดต่อกฎหมายที่มีผลต่อประโยชน์ส่วนรวมการ อนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืนจะประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีการคำนึงปัจจัย ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากสภาพชุมชน ในปัจจุบัน และการหาทางออกที่ยั่งยืนให้กับผู้ที่ได้ผลกระทบ จากการบริหารจัดการ ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะต้องศึกษาจากภาพความจริงของชุมชนที่เกิดขึ้นจริง ด้วยการศึกษารึ้นนี้จึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของที่ทำให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาว่า สาเหตุใดการ อนุรักษ์ของรัฐจึงไม่ประสบผลสำเร็จ และมีทั้งกลุ่มผู้เห็นด้วย และกลุ่มที่คอยต่อต้าน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การต่อสู้ต่อรองในการใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่ง อ่าวนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การแก้ปัญหาของหน่วยงานของภาครัฐ ควรคำนึงถึงบริบทของชุมชนและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของชุมชนนั้นๆ เป็นหลัก ทั้งนี้จะเห็นว่าวิถีประมงของแต่ละพื้นที่มีความหลากหลาย ทั้งตามแต่ละสภาพพื้นที่ วัฒนธรรมการทำประมงก็มีความแตกต่างกัน ถึงแม้จะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในละแวกเดียวกันก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นปัญหาเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า ในแต่ละพื้นที่จึงมีความแตกต่างกันด้วยดังนั้นการแก้ไขปัญหของภาครัฐควรคำนึงประเด็นของปัญหาของพื้นที่ที่เกิดขึ้นจริง เช่น ชาวประมงในพื้นที่เห็นว่าปัญหาของ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรนั้นเกิดจาก การใช้เครื่องมือคราดหอย และการใช้สารพิษจนเกิดผลต่อความเสียหายของสัตว์น้ำอย่างรุนแรงแต่ปัญหาดังกล่าวกลับไม่ถูกนำไปแก้ไข

2. สาเหตุส่วนหนึ่งของความเดือดร้อนของชาวประมงที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการที่ชาวประมงไม่สามารถปรับตัวได้เมื่อถูกคำสั่งให้เลิกทำประมงไปแล้ว ก็ไม่มีอาชีพอื่นรองรับ ถึงแม้ที่ผ่านมามาภาครัฐจะมีการเสนอความช่วยเหลือ ให้กับประชาชนที่เดือดร้อน แต่แนวทางการช่วยเหลือนั้นมักจะมาหลังจากที่มีการบังคับใช้กฎหมายจนเกิดความเดือดร้อนไปแล้ว และการดำเนินการของแนวทางการช่วยเหลือไม่สามารถทำได้ทันทั่วทั้งที่ เพราะต้องใช้เวลาในการดำเนินการอย่างนาน อีกทั้งการดำเนินการที่ผ่านมามลออกมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะชาวประมงส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความถนัดในอาชีพที่รัฐจัดสรรให้ ชาวประมงถึงไม่มีความมั่นใจในอาชีพ และหันกลับไปทำประมงด้วยวิธีผิดกฎหมายอีก ดังนั้นหากต้องการให้แนวทางการช่วยเหลือต่างๆ ประสบความสำเร็จเพื่อจูงใจให้ชาวประมงเลิกประกอบอาชีพประมงแบบผิดกฎหมายได้ ควรจะมีการดำเนินการก่อนมีการบังคับใช้กฎหมาย และดูแลให้ชาวประมงเหล่านั้นเกิดความมั่นคงในอาชีพสามารถใช้อาชีพดังกล่าวหาเลี้ยงครอบครัวได้

3. การออกกฎหมายหรือแนวทางปฏิบัติต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่นั้นแล้ว อำนาจในการออกคำสั่งดังกล่าว มักจะมาจากกระทรวง หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ขาดการมีส่วนร่วมหรือแสดงข้อคิดเห็นอย่างแท้จริง จากประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้นการใช้กฎหมายที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน ถึงแม้จะเป็นประชาชนแค่ส่วนน้อย จึงควรให้ผู้มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือรับฟังข้อเสนอจากผู้ที่มีส่วนได้เสียอย่างแท้จริงเพื่อนำสู่การตัดสินใจปัญหาร่วมกัน

4. การรวมตัวของกลุ่มในระดับภาคประชาชน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเคลื่อนไหวในระดับต่างๆ จากการศึกษา พบว่าการรวมกลุ่ม ของชาวประมงเป็นไปในลักษณะไม่เป็นทางการ และขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเจรจาต่อรองกับภาครัฐ อีกทั้งชาวประมงในพื้นที่ ยังไม่ค่อยตระหนักในสิทธิของตัวเองมากนัก จะรวมตัวกันต่อเมื่อเกิดปัญหาในแต่ละครั้งเท่านั้น ดังนั้นเพื่อเป็นการเสริมพลังในการต่อสู้ควรมีกระบวนการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะศึกษาการปรับเปลี่ยนอาชีพของผู้ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง การสนับสนุนเงินทุนในการปรับเปลี่ยนอาชีพ หรือวิธีการทำประมงอย่างเหมาะสมที่ให้ผู้ได้รับผลกระทบสามารถดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน
2. ควรมีการศึกษา เกี่ยวกับวัฒนธรรม และความหลากหลายของวิถีชีวิตการทำประมง ในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาถึงความเหมาะสมของจัดการทรัพยากรประมงในพื้นที่นั้นๆ

บรรณานุกรม

- กรมประมง. 2552. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมืออวนลาก และอวนรุนที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำบางแห่งของจังหวัด นครศรีธรรมราช.http://www.fisheries.go.th/fponakhon/index.php?option=com_content&view=article&id=20&Itemid=45 (สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2554).
- กองประมงทะเล. 2542. *การประมงอวนรุนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กรมประมง, กระทรวง เกษตรและสหกรณ์.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. 2550. *สิทธิชุมชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- กังวาลย์ จันทโรจิติ, ชุมเจตน์ กาญจนเกษร. 2544. *กฎหมายและระเบียบเพื่อการจัดการประมง โดยชุมชน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เก็ดถวา บุญปรากฏ วันชัย ธรรมสังการ และชูชาติ ผลผลิต. 2550. *สิทธิการเข้าถึงทรัพยากร ประมงของชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา : คณะ ศิลปศาสตร์.
- เจียมทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง. 2554. ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในรัฐธรรมนูญ (ตอนที่ 2). *วารสารนิติศาสตร์* 40 (1) : 157-159.
- คณิน บุญสุวรรณ. 2542. *คู่มืออ่านรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ : โครงสร้างและหลักการของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : อมรินทร์ วิชาการ.
- โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้. 2549. *เขตอนุรักษ์...กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน*. สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์.

- จามะรี เชียงทอง. 2543. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร : ศักยภาพและการต่อสู้ของท้องถิ่น.
ใน *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร: สถานการณ์ในประเทศไทย*, อานันท์ กาญจน
พันธุ์, บรรณาธิการ. หน้า 3-51. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.).
- เจิมขวัญ ศรีสวัสดิ์. 2546. สิทธิและพื้นที่ของชุมชนประมงแม่น้ำอิงในอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. 2546. *พลวัตสิทธิชุมชน: กระบวนทัศน์ทางมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ชลิตา บัณฑุงศ์. 2543. หัวโทง: พัฒนาการ ลักษณะ และการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้าน
อันดามัน. กรุงเทพฯ: โครงการความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน.
- ชูศักดิ์ วิทยาภัก. 2545. *นักสังคมศาสตร์บนถนนสายสิ่งแวดล้อม จากนิเวศวิทยาวัฒนธรรม
สู่นิเวศวิทยาการเมือง และนิเวศแห่งการปลดปล่อย*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2545. *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์และ
ความเป็นอื่น*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ณรงค์ชัย เจริญรุจิทรัพย์. 2542. การมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการประมงโดย
ชุมชน :กรณีศึกษาอ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต, (การจัดการประมง), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ตฤณ สุขนวล. 2550. *การปรับตัวของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนังหลังการเกิดขึ้นของ
โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- ธีระพงษ์ อภัยภักดี. 2554. บทบาทของพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 กับปัญหาและแนว
ทางการแก้ปัญหาประมงทะเลของประเทศไทย. [http://www.fisheries.go.th/fpo-
phuket/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=65](http://www.fisheries.go.th/fpo-phuket/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=65) (สืบค้นเมื่อ 10
มกราคม 2555).

นคร โมเดล. 2554. นครศรีฯทุ่มงบ 35ล. สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังชายฝั่ง. <http://www.thealamai.com/main/content/96>(สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2555).

นคร โมเดล. 2554. ประมงพื้นบ้านปิดอ่าวไทย-จนท.ทุกระดับยังเฝ้าเหมือนเป่าปาก-เพชรบุรี
เสียหายวันละกว่า 100 ล้าน. http://nakhonmodel.com/detail_news.php (สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2554).

นวลน้อย ตรีรัตน์. 2552. การจัดการทรัพยากรสาธารณะ. <http://www.nidambel1.net/ekonomiz/2009q4/2009october21p1.htm> สืบค้นเมื่อ (21 มีนาคม 2555).

นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ แม่น ปุโรหิตานนท์ 2555 โฟงฟางแม่กลองลุ่มฝั่งสิทธิ์ ก.ม.แม่.
<http://www.thairath.co.th/column/pol/page1scoop/295588> (สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2555).

เบญจพรรณ เอกะสิงห์. 2543. โครงสร้างระบบเศรษฐกิจและการจัดการทรัพยากร: บทสำรวจ
สถานภาพความรู้. ใน *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรกระบวนทัศน์และนโยบาย*,
อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. หน้า 143-209. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนงานวิจัย (สกว.).

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. 2544. *วิถีชีวิตชาวใต้ ประเพณีและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

ประกาศ วณิกเกียรติ. 2496. *คำอธิบายพระราชบัญญัติประมง*. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. 2545. *วิถีชีวิต วิถีต่อสู้ ขบวนการประชาร่วมสมัย*. เชียงใหม่: ตรีส
วิน (ซิลค์เวอร์มบุ๊ก).

ผู้จัดการออนไลน์. 2553. ประมงนครศรีฯ นुकศาลากลาง ร้องผู้ว่าฯ เพิกถอนเขตประกาศพื้นที่เลี้ยง
หอยทับ <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9530000072573>(
สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2555).

ผู้จัดการออนไลน์. 2554. เพชรเกษม 41 เข้มข้น เฝ้าระวังหมกเม็ดสร้างอุตสาหกรรมในพื้นที่สีเขียว
<http://www.manager.co.th/asp-bin/PrintNew>. (สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2554).

ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพประมงสำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช 2551 สถิติการทำประมง <http://www.fisheries.go.th/fpo-nakhon/images/stories/data/gpp.pdf> (สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2554).

พงศ์พัฒน์ บุญชูวงศ์, กุลภา ขวัญมิ่ง. 2536. *เศรษฐกิจการทำประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวปากพนัง: ทางเลือกในการประกอบอาชีพประมงกับการจัดการประมงชายฝั่ง*. ฝ่ายเศรษฐกิจการประมง กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

พรพนา ก้วยเจริญ. 2545. ระบบสิทธิทรัพย์สินส่วนร่วม : พลวัตการจัดการทรัพยากรประมงน้ำจืดในกลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรพันธุ์ เขมคุณาศัย. 2549. นโยบายรัฐและความขัดแย้งของชาวประมงพื้นบ้าน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาโทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มานะ ช่วยชู. 2546. *ความยากจนของชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ: บัณฑิตไทย.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. <http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp> (สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2554).

เลิศชาย ศิริชัย และคณะ. 2546. *สิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคใต้*. รายงานการวิจัยชุดโครงการสิทธิชุมชนท้องถิ่นจากจารีตประเพณีสู่สถานการณ์ปัจจุบันการศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางนโยบายสิทธิชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

เลิศชาย ศิริชัย, นฤฤทธิ์ ควงสุวรรณ. 2552. *ประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบสงขลา: วิถีและการเปลี่ยนแปลง*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว).

วนัลดดา คมเวชและคณะ. 2533. รายงานการสัมมนาวิชาการประจำปี 2533. สงขลา: กรมประมง
สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จังหวัดสงขลา.

วรลักษณ์ ศรีโย. 2555. จีกรมประมง หยุคไล้รื้อ โพงพาง จนท.อ้างทำลายมากกว่าอวนลากและตั้ง
กก.3 ฝ่ายแก้-ลดผลกระทบ <http://www.tcijthai.com/tcijthai/view.php?ids=1555> (สืบค้นเมื่อ
28 ตุลาคม 2555).

วิฑูรย์ ปัญญากุล. 2547. ปลาหายไปในไหน สาเหตุและผลกระทบจากการทำประมงเกินขีดจำกัด
กรุงเทพ ฯ : มูลนิธิสายใยแผ่นดิน.

วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์. 2542. บทบาทของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม:
ศึกษากรณีอำเภอศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.

วิเชียร มีบุญ. 2551. การเข้าถึงทรัพยากรประมงน้ำจืดของชาวประมงเขื่อนอุบลรัตน์.
วิทยานิพนธ์ ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต, สาขาวิชาโทศึกษา มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

สถาบันพระปกเกล้า. 2544. ธรรมชาติที่วัดได้ ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยกราฟฟิคแอนด์พริ้นท์, อ้างถึงใน เพ็ญญา จันทร์แดง,
สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรทะเล: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้าน แหลมจอง
ถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รัฐศาสตร์
สาขารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง),155.

สถาพร ศรีสังข์. 2541. ประมงพื้นบ้านภาคใต้: ภาพลุ่มสลายนของหมู่บ้าน. วารสารทักษิณคดี
5(1) : 127-130.

สมบูรณ์ เชนเอง. 2534. สัตว์น้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำตามพระราชบัญญัติการประมง
พ.ศ. 2490. วารสารประมง 44 (1): 471-481.

สาธิต ภิรมย์ไชย. 2543. รายงานผลการศึกษาวิจัย (คู่มือ) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานในพื้นที่ระดับตำบล. กรุงเทพฯ : เสมารธรรม.

สืบพงศ์ ธรรมชาติและคณะ. 2547. การศึกษาลำดับของปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังกลุ่มประมงพื้นบ้าน.มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุชัย เจริญมุขยพันธ์. 2555. ชาวประมงริมแม่น้ำมูล ค้านประกาศ กษ.ห้ามใช้ฉนวนล้อมจับสัตว์น้ำ.<http://www.isranews.org/community-new> (สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2555).

สุริยา สมุทคุปต์. 2536. และคณะ. จากยอดห้วยถึงบุญบึง : สิทธิอำนาจและระบบการจัดการ ทรัพยากรพื้นบ้านของชุมชนชาวลุ่มน้ำชี. นครราชสีมา : โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยาของอีสาน สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี .

สุวิทย์ มาประสงค์. 2553. ต้นหยงเปาว์: ระบบความรู้และความสัมพันธ์ของชุมชนประมงพื้นบ้าน ในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรทางทะเล. วารสารรัฐสมิแล 31(2) : 33-50.

สุธาริน คุณผล. 2550. เรื่องของชีวิตประจำวัน. รัฐศาสตร์สาร 28 (2) : 121-141.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ. 2551. นโยบายและการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่. 2550. แผนพัฒนาตำบลท่าไร่. นครศรีธรรมราช : องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่.

อนุสรณ์ อุดม. 2547. ขบวนการสิทธิเหนือทรัพยากรส่วนรวมในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : เจ แอนด์ เจ กราฟฟิคดีไซน์.

อภิญา เฟื่องฟูสกุล. 2543. พื้นที่ในทางสังคมศาสตร์. สังคมศาสตร์ 12 (2) : 65-101.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2543. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสถานการณ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

. 2544. มิติชุมชน : วิถีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจ และการจัดการ ทรัพยากร กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- เอนก นาคะบุตร. 2536. *คนกับดิน น้ำ ป่า: จุดเปลี่ยนแห่งความคิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เอกสารประชาสัมพันธ์ประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2555. *แหล่งกันให้ฟัง บอกกันคังคัง สัตว์น้ำ แค่มดแล้วที่น่องเหอ* [http:// www.fisheries.go.th/fpo-nakhon](http://www.fisheries.go.th/fpo-nakhon) (สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2555).
- อำนาจ แทนทอง. 2533. การแก้ไขปัญหาของกลางที่ใช้ในการกระทำผิดตามกฎหมายประมง และกฎหมายอื่น. *วารสารการประมง* 43 (4) : 303-308.
- Bui Due Tinh. 2003. *Political Ecology of Fishery Resource Exploitation in Tam Giang Lagoon Thua Thien Hue Province, Vietnam*. M.A. Thesis Chaing Mai, Chaing Mai University.
- Dingwall, P.R. and Wassilieff, M.C. 1981. *The Role of Protected Areas in the Sustained Development and Use of Natural Resources. in Geography and Development Policy Proceedings of Eleventh New Zealand Geography Conference*. Wellington: New Zealand Geographical Society Wellington Branch.
- Green, B. 1981. *Countryside Conservation*. London: George Allen & Unwin.
- Scott, Jame C. 1985. *Weapons of the Weak: Everyday Forms Forms of Peasant Resistance*. London : Yele University Press.
- Smith, J.S. 2000. "Society - Space". in Cloke, Paul, Philip, Crang and Mark Goodwin (eds.), *Introducing Human Geographies*. pp. 12-23. London: Arnold.
- Try Thoun. 2004. *Marking Space and Access to Fishery Resources: Prospects For Local Management in Stung Treng Province, Cambodia*. M.A. Thesis Chaing Mai : Chaing Mai University.
- Vandergeest, P. 1996. *Mapping Nature: Territorialization of Forest Rights in Thailand*. *Society and Natural Resources* 9 (2) : 159-175.

บุคลากรกรม

กมล (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานประมง
เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2555

เกษม (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาทำน้ำคลองปาก
นคร เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2555

โกวิท (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

เข้ม (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานประมง
เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2554

เจิม (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ร้านขายของชำบ้านบาง
เขี้ยว เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2554

เจียม (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาทำน้ำคลองปาก
นคร เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2555

เฉลิม (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ท่าเทียบเรือบ้านบางเขี้ยว
เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2555

ชววิทย์, ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาทำน้ำคลองปากนคร เมื่อวันที่
8 ตุลาคม 2555

ชัยยัน, ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบางควาย
เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2555)

เขาวี (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 128 หมู่ที่ 2
เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2555

ณรงค์ (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2555

เดช (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อ 12 ตุลาคม 2554

เดชา (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาท่าน้ำคลองปาก
นคร เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2555)

แดง (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาท่าน้ำคลองปาก
นคร เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

ถวิล (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาท่าน้ำคลองปาก
นคร เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2555)

ถาวร (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาท่าน้ำคลองปลาย
บางควาย เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2555

ชร (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ซังขยอปึกในอ่าว
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2555

นกร (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

นรินทร์ ยุทธชัย, ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหารส่วนตำบล
ท่าไร่ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2555

บุญปลูก (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 97 หมู่ที่ 2
เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

บุญให้ (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช 27 กันยายน 2555

บุญเหลือ (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลาทำน้ำคลองปาก
นคร เมื่อ 8 มิถุนายน 2555

บุญรวย (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลาทำน้ำคลองปาก
นคร เมื่อ 28 ตุลาคม 2555

ปรีชา (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

ประจวบ (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่โรงเรียนบ้านบาง
หลวง เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2555

ประกาศ (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ ,ที่ศาลาทำน้ำคลองปาก
นคร เมื่อ 28 เมื่อวันที่ ตุลาคม 2555

ปราณี (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ ศาลาทำน้ำคลองปาก
นคร เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2555)

พีซัด (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ศาลาทำน้ำคลองปากนคร
เมื่อวันที่สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2555

พีใจ (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ซังขอยปาก
เมื่อ 11 พฤศจิกายน 2555

พรทิพย์, ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่สำนักงานประมง จังหวัด นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2555

ไพรัช (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ศาลาท่าน้ำคลองปาก นคร เมื่อ 18 มกราคม 2555

มอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ซึ่งข่อยปึกในอ่าวนคร เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2555

มานพ (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ศาลาหลวงพ่อทวดปาก นคร 27 กันยายน 2555

ยินดี (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่หน้าศาลากลางจังหวัด นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

ยายสม, ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่หน้าองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2555

รม, ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ซึ่งข่อยปึกในอ่าวนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

ริน (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , บริเวณข้างสะพานนางพญา เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2555

รี (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่หน้าศาลากลางจังหวัด นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

เรวัต (นามสมมติ), ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่หน้าศาลากลางจังหวัด นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

ลุงช้าง (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่บ้านริมคลองบางเขี้ยว
เมื่อวันที่ 8 เมษายน

ลุงแก้ว (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ ศาลาริมน้ำคลองบาง
ควาย เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2555

ถัน (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ 139 หมู่ 4 ตำบลบางจาก
เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

วาสนา (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

ศร (นามสมมติ),ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่สำนักประมงปากพั้ง
เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2555

สง,ผู้ให้สัมภาษณ์ , กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

สน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ , กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ ศาลาหลวงพ่อทวด
ปากนคร เมื่อ 8 ตุลาคม 2555

สมาน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ , กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่บริเวณปากน้ำปาก
พญา ตำบลท่าซัก เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน

สิทธิพงษ์ , สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ , กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่สำนักงานประมง
จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2555

สุรินทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์ , กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่บ้านเลขที่ 145 หมู่ที่ 3
เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2554

สมโชค (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่ศาลากลางพ่อด
ปากนคร เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2555

ส.ต.ท. พงพรรณ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สะพานด้วย
อ่าวนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2554

สุพจน์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา (เป็นผู้สัมภาษณ์), ที่สะพานด้วยอ่าว
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2555

เสรี ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ซังยอปีกในอ่าวนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2555

สุชาญ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 110 หมู่ที่ 3
สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2555

เสวียน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์ กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หน้าศาลากลางจังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2555

สายชล ผู้ให้สัมภาษณ์ กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณบนสะพานนางพระยา
เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2555

สุเทพ ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ซังยอปีกในอ่าวนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2555

โตพิน ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่แพปลาปากนคร
เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2555

อบ ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลาเอนกประสงค์บ้านไร่บน
เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2555

อานัส ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่บริเวณบนสะพานนางพระยา
เมื่อ 28 ตุลาคม 2555

เอียด ผู้ให้สัมภาษณ์, กฤตภาส ศรีระษา เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่หน้าศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อ 27 กันยายน 2555

ภาคผนวก

ประกาศจังหวัดนครศรีธรรมราช
เรื่อง ประชาสัมพันธ์มาตรการห้ามใช้เครื่องมือโพงพางทำการประมง

ด้วยในปัจจุบันยังมีผู้ลักลอบนำเครื่องมือโพงพางมาทำการประมงในแม่น้ำ ลำคลอง หรืออ่าวในทะเลโดยไม่ได้รับอนุญาต การกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นการจับ สัตว์น้ำโดยใช้วิธีที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างร้ายแรง กีดขวางการสัญจรทางน้ำ ทำให้ร่องน้ำ ทางเดินเรือตื้นเขินแล้ว ยังเป็นการฝ่าฝืนประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับลง วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๒๑ เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมือโพงพาง ริวโซมาน หรือกันชูริวโซมาน สี่ หรือเครื่องมือประมงที่มีลักษณะและวิธีการใช้คล้ายคลึงกันทำการประมง ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ที่ออกตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งอาจได้รับโทษปรับ หรือ จำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับ และอาจถูกริบเครื่องมือทำการประมง เรือ สัตว์น้ำ และสิ่งอื่นๆ ที่ ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิดอีกด้วย

เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม จังหวัดนครศรีธรรมราชจึงประชาสัมพันธ์มาตรการห้ามใช้เครื่องมือโพงพางทำการประมง ให้ประชาชนได้รับทราบ และขอให้ผู้มีพฤติการณ์ดังกล่าวละเว้นการกระทำ หากได้มีการ ลงหลัก ปักเสา หรือใช้ดงโพงพางทำการประมงอยู่ ก็ให้ทำการรื้อถอนออกไปเสียภายใน ๓๐ วัน นับตั้งแต่วันลงนามในประกาศนี้เป็นต้นไป และหากยังมีผู้ฝ่าฝืนจังหวัด นครศรีธรรมราชจะให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๔

(นายธีระ มินทราศักดิ์)
ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประกาศชื่อเรียกชื่อของกลุ่มอาชีพประมง อำเภอปากพนัง และ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตามประกาศของผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้พวกเรานี้คือคร่อม ทำให้เราเลิกทำ เลิกกิน เลิกประกอบอาชีพ ให้เลิกหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ให้เลิกทำสิ่งทุกอย่างที่ท้ออยู่ในทะเลใน ผู้ว่ากำลังออกประกาศให้พวกเรานี้เลิกทำ พวกเราไม่ยอมตายเพราะพวกเราน่ากินอยู่ในอ่างทะเลในมาตั้งแต่ตั้งตั้งแต่ปู่ตาตาย ที่มีปัญหาเหล่านี้ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ต้องทบทวนย้อนหลังว่ามันเกิดขึ้นได้อย่างไร เหตุมันอยู่ตรงไหน ทำให้มันเลิก ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดมีความต้องการให้เลิกตามประกาศพวกเรานี้ยอม แต่ผู้ว่าต้องหาทางออกให้ได้มีชื่อเรียกชื่อ 4 ชื่อดังนี้

- 1 ขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทบทวน ในการจับกุม หรือผ่อนผันในการรื้อถอน โพงพาง จนกว่าทุกคนจะมีอาชีพอย่างอื่นทำ
- 2 ในเมื่อถ้าความต้องการประกาศตามประกาศของผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ทุกคนเลิกทำ โพงพางชาวบ้านมีความเดือดร้อนมาก เพราะทุกคนไม่มีที่กินและ ไม่มีเงินทุนที่จะไปประกอบอาชีพอย่างอื่น ได้ ดังนั้นขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องหาเงินมาชดเชย ให้ทุกคน ได้มีเงินทุนเพื่อไปประกอบอาชีพอย่างอื่น ที่ไม่ผิดกฎหมาย
- 3 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดจัดหาที่ทำกิน ให้ได้รับความเป็นธรรมทุกคนให้ออกไปอนุญาติขอยืมในพื้นที่ ทำการประมงเดิมที่ลดยอดไปอนุญาติเป็นขอยืม ให้กับชาวบ้านที่เข้ามา หรือพื้นที่ที่สมควรออกใบอนุญาตให้เป็นขอยืม ที่ไม่อยู่ในร่องน้ำ หรือพื้นที่ไม่เกิดขวาง การสัญจรทางเรือ ให้กับ ชาวบ้าน ได้พื้นที่ทำมา ทำกิน ในเมื่อ ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ออกใบอนุญาตให้ทำเครื่องมือประมงที่ลดยอดมาแล้ว ให้กับชาวบ้านผู้ที่ประกอบอาชีพโพงพางทุกคนพร้อมที่จะเลิกทำโพงพางทันที
- 4 ขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทบทวนเรื่องการกันเขตใหม่ ให้ชาวบ้าน ได้มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในพื้นที่หลังป่าชายเลนที่นับเป็นบ่อกุ้งอยู่แล้ว และเป็นที่ทำมาหากินของชาวบ้านอยู่แล้ว คนที่คิดจะมีที่ดินของรัฐที่ให้ทุกคนเข้าไปประกอบ (ข) มาทำผลประโยชน์ได้ แต่ตอนนี้ชาวบ้านที่เข้าไปไม่สามารถทำอะไรได้ เลยชาวบ้านจำนวนมากที่ลงทุนเข้าไปแต่ด้วยเงินที่ลงทุนไปแล้วกลับคืนไม่ใช้

ที่ทำการกลุ่มประมงชายฝั่ง

วันที่ 25 กันยายน 2555

เรื่อง การรื้อถอนโพงพาง

เขียน ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1 บัญชีรายชื่อผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน จำนวน 1 ชุด

2 ชื่อเรียกโพง 1 ฉบับ

เนื่องด้วยผมในนามตัวแทนชาวประมงประกอบอาชีพโพงพางได้รับความเดือดร้อนจากเจ้าหน้าที่ได้มารื้อถอนโพงพางทำให้ชาวบ้านที่หาเข้ากินค้าต้องได้รับความเดือดร้อนพวกกระผมชาวประมงที่ประกอบอาชีพดังกล่าวที่ผ่านมาได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้ว่าราชการจังหวัดถึงแนวทางการแก้ปัญหาที่ชอบด้วยกฎหมายและหาที่ทำมาหากินที่ชอบด้วยกฎหมายให้กับชาวประมงเห็นได้ว่าในย่าวทะเลในทั้งหมดเป็นที่ทำมาหากินของชาวบ้านมานานแสนนานไม่มีความเดือดร้อน แต่ตอนนี้เห็นได้ว่าการแก้ปัญหาของประมงจังหวัดและของผู้ว่าราชการจังหวัดกำลังทำให้พวกเราชาวประมงต้องเดือดร้อน เพราะพวกเราไม่มีเงินเดือนเหมือนข้าราชการเหมือนประมงจังหวัด พวกเราต้องหาเข้ากินค้าที่พวกเรามีความเดือดร้อนที่สุดวันนี้ ต้องทำงานทำวันจ่ายวันต้องทำทุกวันจ่ายทุกวัน

เหตุผลที่ผ่านมาอาชีพโพงพางอยู่ได้มาเป็นเวลายาวนานมาแล้วไม่มีการแก้ปัญหาให้ถูกทาง การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่ต้องมาแก้กับชาวประมงไม่ใช่มาข่มเหงน้ำใจกันแบบนี้ พวกข้าพเจ้าเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาของผู้ว่าราชการจังหวัดและประมงจังหวัดครั้งนี้ไม่ถูกต้องเพราะที่ทำไปไม่คิดถึงหวัอกคนจนที่หาเข้ากินค้า ที่ผ่านมามีเห็นได้ว่าทุกคนพร้อมให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่แต่มีปัญหามากเพราะพวกเราที่ประกอบอาชีพดังกล่าวไม่มีงานทำและยังไม่มีอาชีพอย่างอื่นที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้เพราะโพงพางเป็นอาชีพหนึ่งถึงแม้ไม่ถูกต้องตามระเบียบข้อกฎหมายก็ตามแต่สามารถช่วยเหลือครอบครัวได้และได้รับการซื้อขายมาหลายช่วงคนมาแล้ว

ดังนั้นจากการสั่งการของเจ้านายให้ประมงจังหวัดทำลายอาชีพชาวประมงวันนี้เป็นการส่งเสริมให้ชาวประมงต้องฆ่าตัวตายการที่จะแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าวให้ได้ต้องศึกษาที่มาของชาวประมงที่ประกอบอาชีพโพงพางว่าเหตุผลใดที่โพงพางเกิดขึ้นได้และเหตุผลอย่างไรที่ไม่สามารถรื้อถอนได้ ในเมื่อมารื้อถอนตอนนี้มีผู้เดือดร้อนเท่าไร เพราะเหตุผลใดที่ทุกคนเลิกไม่ได้และชาวประมงทุกคนได้นำเรื่องดังกล่าวกันแล้วเห็นได้ว่าทุกคนพยายามให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ แต่ในที่ประชุมสรุปได้ว่าในเมื่อรื้อถอนโพงพางตอนนี้ทุกคนมีความเดือดร้อนเป็นจำนวนมากตามรายชื่อที่แนบมาด้วยแล้วนั้นเพราะทุกคนที่ประกอบอาชีพดังกล่าวต้องหาเข้ากินค้าส่งให้ลูกเรียนไปแต่ละวันจะไปประกอบอาชีพอย่างอื่นก็ไม่มีอาชีพใหม่ที่จะเข้ามารองรับก็ไม่มีทุกคนไม่สามารถหางานอื่นมาทำให้เหมือนโพงพางได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและได้โปรดให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ลงชื่อ

(นายเรวัต ทัพย์แก้ว)

โครงการที่ 13 /2553 จบปกติ
 จบ SP2

รายละเอียดโครงการ/กิจกรรม ตามแผนพัฒนาจังหวัด

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553

ข้อมูลพื้นฐานระดับกิจกรรมย่อย (โครงการของจังหวัด)

ชื่อโครงการ : โครงการอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งนครศรีธรรมราช วงเงิน 287,000.- บาท

หน่วยดำเนินการ : สำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้รับผิดชอบ : นางอารีย์ อินทรสมบัติ

ตำแหน่ง : ประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช หมายเลขโทรศัพท์ : 0-7535-6150

(1) หลักการและเหตุผล

(1.1) ที่มา : (ระบุจุดริเริ่มที่ทำให้เกิดโครงการ)

ปัจจุบันทรัพยากรสัตว์น้ำมีปริมาณลดลงอย่างเห็นได้ชัด สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาการทำประมงเกินศักยภาพการผลิตตามธรรมชาติ การลักลอบทำการประมงด้วยวิธีการที่ผิดกฎหมาย ทำให้เกิดการนำสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์อย่างไม่คุ้มค่า โดยเฉพาะมีการนำสัตว์น้ำที่อยู่ในช่วงมีไข่หรือกำลังแพร่ขยายพันธุ์ และสัตว์น้ำที่ยังโตไม่เต็มวัยมาใช้ประโยชน์ ทำให้เกิดปัญหาการทำลายพันธุ์และแหล่งที่อยู่อาศัยเจริญเติบโตของสัตว์น้ำอย่างรุนแรงจนอยู่ในขั้นวิกฤต การดำเนินการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นภารกิจที่มีขอบเขตกว้างขวางและต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานในการแก้ไข ปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบันคือการขาดแคลนอัตราค่าจ้างของเจ้าหน้าที่ทางราชการที่มีไม่เพียงพอ บ่อยครั้งที่มีการทำการประมงทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ 3,000 เมตรจากฝั่ง แต่กลไกของทางราชการไม่สามารถที่จะกำกับดูแลได้อย่างทั่วถึงและตลอดเวลา ประกอบกับจังหวัดนครศรีธรรมราชมีอาณาเขตติดต่อกับชายฝั่งทะเลยาวถึง 225 กิโลเมตร มีอำเภอที่ติดทะเล 6 อำเภอ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน โดยเฉพาะชุมชนชาวประมงชายฝั่งในการเฝ้าระวังและอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

(1.2) สภาพปัญหา / ความต้องการ :

ในปี 2552 จังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานทำหน้าที่เฝ้าระวังป้องกันการทำการประมงผิดกฎหมายในทุกอำเภอชายทะเล 6 อำเภอ ตั้งแต่อำเภอขนอม สีชล ท่าศาลา ปากพนัง เมืองและหัวไทร เพื่อให้เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน มีประมงอำเภอเป็นเลขานุการ คณะทำงานประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น(อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ชาวประมงอาสาสมัคร ชุมชนชายฝั่ง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดูแลทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องถิ่นของตน สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันเหตุการณ์ และสามารถทดแทนอัตราค่าจ้างของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ได้ส่วนหนึ่ง ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในลักษณะการทำงานแบบเครือข่ายระหว่างหน่วยงานที่มีบทบาทในการดูแลทรัพยากรกับหน่วยงานท้องถิ่น และเป็นการเพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารของทางราชการให้ถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็วทั่วถึงและถูกต้อง แต่จากการที่มีชายฝั่งทะเลยาวและมีชุมชนชายฝั่งที่หลากหลายดังได้กล่าวแล้ว ทำให้การทำงานยังไม่มีความชัดเจนและขาดการเชื่อมโยงในแต่ละพื้นที่ ประกอบกับการดำเนินการของคณะทำงานที่ผ่านมา ผู้ปฏิบัติยังไม่ได้รับการอบรมความรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อการนำไปบังคับใช้อย่างถูกต้อง

(1.3)ความเร่งด่วน : (ระบุระดับความจำเป็นเร่งด่วนและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น)

จากการที่กรมประมงมีมาตรการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ด้านทะเลฝั่งอ่าวไทย เป็นระยะเวลา 3 เดือน ระหว่างวันที่ 15 กุมภาพันธ์ถึงวันที่ 15 พฤษภาคม ของทุกปี เพราะเป็นช่วงฤดูที่สัตว์น้ำในฝั่งทะเลอ่าวไทยกำลังมีไข่ วางไข่ และเลี้ยงตัวในวัยอ่อน โดยประกาศปิดอ่าวตั้งแต่บริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพรและจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้มีเรือประมงจำนวนมากทำการประมงในบริเวณทะเลจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแนวเขตติดต่อพื้นที่ที่ประกาศปิดอ่าว มีการแย่งชิงทรัพยากรประมง มีการทำการประมงที่ผิดกฎหมายทำลายแหล่งแพร่พันธุ์ของหอยลายและสัตว์น้ำวัยอ่อนหลายชนิด จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องวางรากฐานของระบบเฝ้าระวังทรัพยากรสัตว์น้ำและสิ่งแวดลอมชายฝั่ง เพื่อให้เกิดกลไกในการดูแลรักษาทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง และเป็นต้นแบบของการร่วมดูแลรักษาทรัพยากรค้ำน้ำอย่างเป็นรูปธรรม

(2) ข้อมูลทั่วไปของโครงการ**(2.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ :**

1. เพื่อจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์สัตว์น้ำให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดูแลทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องถิ่นตนเอง
2. เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
3. เพื่อหารูปแบบของการมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรชายฝั่งที่มีประสิทธิภาพ
4. เพื่อหากลไกที่เหมาะสมกับพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

(2.2) ความสอดคล้องกับกลยุทธ์การจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปีของส่วนราชการ

- การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐาน เพื่อยกระดับรายได้ พัฒนาการค้าการท่องเที่ยวและบริการของจังหวัด
- การเสริมสร้างคุณภาพชีวิต สร้างความมั่นคงของประชาชนตลอดจนการบำรุงศาสนาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
- การอนุรักษ์ ป้องกัน และควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอมอย่างเหมาะสม
- การป้องกัน ปรามปราม และสร้างระบบการรักษาความมั่นคงของประเทศ
- การพัฒนาระบบสารสนเทศและการบริหารจัดการ

(2.3) ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด

ประเด็นยุทธศาสตร์ : การพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการเกษตร อุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม

กลยุทธ์ : พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับบริการทุกประเภท เพื่อการรองรับการลงทุนภาคอุตสาหกรรม

(2.4) ลักษณะโครงการ

สำเนาฉบับ

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช โทร. ๐-๗๕๓๕-๖๑๕๐, ๐-๗๕๓๑-๒๗๕๙
 ที่ นศ. ๐๐๐๖/ ๑๕๑๑ วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๓
 เรื่อง ชาวประมงอวนลากอวนรุนชุมนุมเรียกร้องขอพื้นที่ทำการประมงในเขตหวงห้าม ๕,๔๐๐ เมตร

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช (ผ่านรองผู้ว่าราชการจังหวัด ว่าที่ ร.ต. จิตวัฒน์ เชาวลิตร)

ตามที่ชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งจากตำบลปากนคร ตำบลท่าไร่ บ้านปากพญา บ้านปากพียง อำเภอมือเืองฯ และหมู่ที่ ๑๔ ตำบลท่าศาลา อำเภอบ้านลาด ประมาณ ๓๐๐ คน ซึ่งส่วนใหญ่ทำประมงด้วยเครื่องมืออวนลากข้าง และอวนรุน ประกอบเรือยนต์ขนาดต่ำกว่า ๑๒ เมตร ได้มาชุมนุมที่หน้าศาลากลางจังหวัด โดยมี นายรินทร์ ยุทธชัย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ และนายพงศ์พรหม เหมทานนท์ ชาวประมง หมู่ ๖ ตำบลปากนคร พร้อมด้วยชาวประมงจากตำบลปากนคร ตำบลท่าไร่ ตำบลบางจาก อำเภอมือเืองฯ และตำบลท่าศาลา อำเภอบ้านลาด รวม ๑๕ คน(ตามรายชื่อที่แนบ)เป็นตัวแทนมายื่นข้อเรียกร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๓ เวลา ๑๑.๐๐ น. ที่ห้องประชุม นายอำเภอ ชั้น ๓ และท่านผู้ว่าราชการจังหวัดฯ ได้มอบให้ว่าที่ ร.ต. จิตวัฒน์ เชาวลิตร รองผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้แทน โดยมี นายสุชาติ สุวรรณภาค ปลัดจังหวัด นายราชิต สุดพุ่ม นายอำเภอเมืองฯ และนางอารีย์ อินทรสมบัติ ประมงจังหวัด ร่วมประชุมด้วย

สรุปสาเหตุตัวแทนชาวประมงแจ้งว่าประสบความเดือดร้อน เพราะช่วงนี้เป็นฤดูมรสุมคลื่นลมแรง เรือขนาดเล็กไปไกลฝั่งไม่ได้ ประกอบกับหยุดทำการประมงมาหลายวัน ไม่มีรายได้ จึงเข้าไปทำการประมงในเขตหวงห้ามระยะห่างฝั่ง ๘๐๐ เมตร บริเวณปลายแหลมตะลุมพุก เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๓ และถูกเจ้าหน้าที่เรือตรวจของกรมประมงและประมงอำเภอปากพนัง จับกุมส่งพนักงานสอบสวนฟ้องศาล และถูกริบเรือและเครื่องมือประมงของกลาง จึงได้เดินทางมาชุมนุมเสนอข้อเรียกร้อง ๔ ข้อ สรุปได้ดังนี้

๑. ขอทำการประมงเครื่องมืออวนลากและอวนรุนประกอบเรือกลทำการประมงในเขตหวงห้าม ๕,๔๐๐ เมตร
๒. ให้เจ้าหน้าที่ และเจ้าพนักงานประมงผู้รับผิดชอบ ดำเนินการข้อตกลงกับชาวประมงให้ชัดเจนและปฏิบัติได้
๓. ขออย่าให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าพนักงานประมงผู้รับผิดชอบ มาข่มขู่ ชาวประมงที่ประกอบอาชีพประมง
๔. ขออุทธรณ์การพิจารณาการได้รับเงินช่วยเหลือการเกิดภัยพิบัติที่ผ่านมา เพราะผิดพลาดจากข้อเท็จจริง

ในการนี้ รองผู้ว่าราชการจังหวัดฯ ให้พิจารณาในข้อที่ ๓ และ ๔ ก่อน เนื่องจากเป็นหน้าที่ทางด้านการบริหารโดยตรง และได้มอบให้ประมงจังหวัดรับไปกำกับติดตาม ซึ่งประมงจังหวัดได้แจ้งให้ชาวประมงทราบว่าในข้อ ๔ การช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัย ขณะนี้ยังอยู่ในช่วงเวลาปิดประกาศที่อำเภอมือเืองฯ วันทำการ วันนี้เป็นวันแรก ซึ่งหากเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือของเกษตรกรรายใดไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ก็ให้แจ้งคัดค้านได้ที่อำเภอภายในกำหนด เพื่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงานประมงอำเภอจะได้ดำเนินการให้เป็นไปตามมติของคณะรัฐมนตรีโดยเร่งด่วนต่อไป

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นายกฤตภาส ศรีระษา	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5411120001	
วุฒิการศึกษา	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วุฒิปริญญาตรี (ศศ.บ) (การจัดการทรัพยากรมนุษย์)	มหาวิทยาลัยทักษิณ	2554

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

กฤตภาส ศรีระษา และอุทิศ สังขรัตน์. 2555. การต่อสู้ต่อรองในการเข้าใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมงพื้นบ้าน ปากอ่าวนคร. ในการสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 12 วันที่ 16 - 17 มีนาคม 2556 มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา นครปฐม